
BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
11M F
17

FRANC. XAV. MANNHART
SOCIETATIS JESU SACERDOTIS

BIBLIOTHECA DOMESTICA

BONARUM ARTIUM AC ERUDITIONIS STUDIOSORUM USUI

INSTRUCTA ET APERTA.

OPUS

SECULI NOSTRI STUDIIS AC MORIBUS ACCOMMODATUM.

TOMULUS VII.

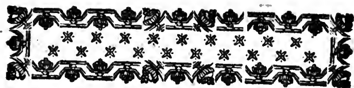
DE JURISPRUDENTIA CIVILI ET ECCLESIASTICA.

CUM PRIVILEGIO CÆSAREO.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
SUMTIBUS MATTHÆI RIEGER, BIBLIOP.
MDCCLXII.

EPITOME
LIBRI XI.

DE

JURISPRUDENTIA SACRA ET PROFANA.

CAPUT I.
JURISPRUDENTIÆ UTRIUSQUE ENCOMIUM.

§. I.

Scientiæ hujus præſtantia.

I.

Gregorii IX. Pontificis commendatio Juris Eccleſiaſtici in Procemio Decretalium: Juſtiniani Imperatoris commendatio Juris Civilis in Præfatione Inſtitutionum. Elegans imago Juris

& Justitiæ, in qua illius dotes exprimuntur.

II.

Homo, quacunque ex parte consideratur, Juri subjacet tam naturali, gentium, & civili, quam divino & Ecclesiastico. Jurisprudentia est munus Dei.

§. II.

Jurisperitorum dotes.

III.

Jurisperitus ingenio, judicio, usu & experientia rerum, ac eruditione polleat, necessum est. Ciceronis testimonium de priscis Jurisperitis. Jurisprudentia est scientia Regia & Regum.

CAPUT II.

HISTORIA JURISPRUDENTIÆ SACRÆ ET PROFANÆ.

Proœmium.

Jurisprudentiæ ſacræ ac profanæ hiſtoria admodum confuſa & vitiata reperitur apud Scriptores. Acatholici jus Eccleſiaſticum, quantum poſſunt, imminuunt, & vix non deſtruunt: Catholici non pauci parum de hoc ſoliciti jus civile ultra quam par eſt, extendunt.

§. I.

Prima Periodus.

IV.

Hæc continet hiſtoriam Jurisprudentiæ utriusque a prima mundi ætate usque ad Moſis, & Regum ac Rerumpublicarum tempora. Deus condendo mundum Jus exercuit: hu-

jus solius est leges supremo jure condere. Veteres Legislatores suas leges alicui semper divinitati adscripserunt. Deus condito mundo jus naturale instituit, ejusque principia palam fecit per lumen naturæ: præter hoc etiam supernaturale per fidem, spem & charitatem, quæ duo jura jus publicum tunc erant. Quin & privatum instituit in paradiso, præceptum dando de non comendendo fructu arboris, in quo præcepto veluti omnia alia contenta fuerunt.

V.

Primordia divisionis in jus Ecclesiasticum & Civile: in familia Seth & Enoch reperire est vestigia juris sacri: in familia Caini, qui primus ædificavit urbem Henoch, juris civilis.

VI.

Circa diluvii tempus jus naturale ac supernaturale vix non extinctum fuit; sed

Sed instauratum post diluvium per Noemum. In familia Sem & Abraham conservatum fuit jus sacrum; in familia reliquorum Noe Posterorum jus profanum viguit. Lex circumcisionis.

§. II.

Secunda periodus.

VII.

Continet hæc historiam Jurisprudentiæ in secunda mundi ætate a Mose usque ad Christi adventum. Instauravit Deus jus naturale & divinum per Mosen in tabulis Decalogi: Jus Ecclesiasticum veteris Testamenti in libris Exodi, Levitici, & Deuteronomii: Jus civile passim in Deuteronomio. Moses a Deo constituitur Legislator juris sacri & profani. Triplicis generis præcepta in Veteri lege: Moralia, Ceremonialia, & Judicialia.

VIII.

Jus legis Moſaicæ tum per Pontifices & Judices, tum per Reges, tum per Prophetas adminiſtratum fuit ac propagatum. Inſigne exemplum Joſaphati Regis Juda circa adminiſtandum jus ſacrum & civile. Scholæ juris utriusque: diſcipuli & Profeſſores. Perturbatio legis Moſaicæ ſub Rege Antiocho. Lex Moſaica ultra 700. annos ante Romam conditam, & ultra 1000. annos ante XII. Tabulas lata fuit.

IX.

Juris politici origo apud varias gentes ſub ipſarum Regibus. Primi profani Legislatores enumerantur in Decreto Gratiani. Platonis Reſpublica & leges.

X.

Juris Romani initia. Leges curiatæ. Romulus jus naturæ, Numa jus gen-

gentium, Servius jus civile propagavit. Leges Regiæ. Exactis Regibus omnia per curias & comitia tractabantur. Facies veterum comitiorum. Jus civile Papirianum.

XI.

Senatus consulta. Plebiscita. Leges XII. Tabularum, earumque descriptio. Decemviri, Censores, Prætores & Ædiles Curules, penes quos omnes potestas ferendi leges fuit. Post Julium Cæsarem, & Pompejum sub Augusto primo Monarcha Lex Regia rediit, & suprema potestas penes Principem esse cœpit.

§. III.

Tertia periodus.

XII.

Continet hæc historiam Jurisprudentiæ a Christi adventu ad hæc usque tempora. Jurisdictio Ecclesiastica: Con-

cilia Apostolorum: leges in his Conciliis latæ, & Apostolorum: leges in his Conciliis latæ, & Apostolorum sanctiones. Jus sacrum scriptum & non scriptum.

XIII.

Incrementum Juris sacri. Canones Apostolorum & Constitutiones Clementis Papæ. Epistolæ Decretales Pontificum. Decretum Gratiani, & libri Decretalium S. Raymundi de Pennafort. Gratiani & Raymundi imago, eorumque elogium.

XIV.

Incrementum juris profani. Lege regia & potestate suprema Augustus & reliqui Imperatores moderate primum usi sunt. Crescente legum multitudine iis in ordinem redigendis initium datum est opera Jurisconsultorum. Codices duo Constitutionum ab Imperatoribus Ethnicis factarum conscripti

pti a Gregorio & Hermogene. Codex Theodosianus continens Constitutiones Imperatorem Christianorum a Constantino M. usque ad ea tempora. Sex Jurium seu Constitutionum species: Leges, Plebiscita, Senatusconsulta, Placita Principum, Prætorum Edicta, Responsa Prudentum. Multitudo legum.

XV.

Justinianus Imp. sparsas leges colligit & Codicem, Digesta seu Pandectas, ac Institutiones condit opera trium Jurisconsultorum. Justiniani imago & encomium. Jus Justinianeum in Occidente collapsum ob irruptiones barbararum gentium: in Oriente neglectum ob novum corpus Juris a Leone Imp. & ejus filio Constantino conditum. Lotharius II. Imp. in Romano Imperio resuscitat Jus Justinianeum. Irnerius J. C. jussu Lotharii Pisis, tum hortatu Mathildis Bonnoniæ Justiniani libros publice interpretatur, sequentibus aliis. Jus Justinianeum in Germaniam

niam non ante ſeculum XIV. fuit introductum, primo receptum tacito conſenſu Imperatorum & Statuum Imperii: poſtea a Maximiliano I. confirmatum & præſcriptum.

CAPUT III.

OECONOMIA JURIS UTRIUSQUE.

§. I.

Jus naturæ.

XVI.

Triplex naturæ ſtatus proponitur & deſcribitur: 1. ſtatus naturæ integræ. 2. Status naturæ lapſæ ac reparatæ. 3. Status puræ naturæ. Prærogativæ ac circumſtantiæ cujusque horum ſtatuum.

XVII.

Juris naturæ deſcriptio ex Ariſtotele, Cicerone, & Gratiano. Jus naturale non

non solum est lumen & dictamen rationis, sed ordinatio rationis a Deo per lumen rationis omnibus manifestata. Huic juri naturali soli homines sunt subjecti, non vero animalia. Continet jus naturale non solum generalia duo principia, sed alia quoque ex his manifeste deducta. Istorum triplex est classis secundum triplex officium, quod Deo, quod nobis, quod proximo debemus. Jus naturale mutationi obnoxium haud esse demonstratur.

§. II.

Jus gentium.

XVIII.

Jus naturæ & jus gentium sunt diversa jura. Difinitur jus gentium. Varia regimina politica: Monarchicum, Aristocraticum, Democraticum: in unoquoque istorum viget jus gentium. Duplex consideratio juris gentium, cum pacto, & sine pacto. Scriptores clari de jure naturæ & gentium.

CAPUT

CAPUT IV.

JUS DIVINUM.

§. I.

Jus divinum veteris Teſtamenti.

XIX.

Deſcriptio veteris Teſtamenti. Legis Moſaicæ conditor Deus fuit, non Moſes, qui ſolum promulgavit. Solus populus Iſraeliticus tenebatur lege Moſaica. Fides in Chriſtum tam ante, quam poſt legem Moſaicam fuit neceſſaria ad ſalutem. Triplicis generis præcepta in hac lege: Moralia, Ceremonialia, Judicialia: ſingula deſcribuntur. Chriſti adventu leges veteris Tementi fuerunt abrogatæ.

§. II.

Jus divinum novi Teſtamenti.

XX.

Quid novum Teſtamentum. Prærogativæ quatuor novæ legis præ veteri.

teri. In nova lege sunt præcepta Juris divini partim moralia, partim ceremonialia. Judicialia nulla sunt a Christo instituta, sed relicta fuerunt Ecclesiæ, ejusque jurisdictioni. Præcepta juris divini nec mutationi subjacent, nec dispensationi, nisi improprie dictæ, seu declarationi. Quo tempore obligare cœperit lex nova. Scriptores inclyti de Jure divino veteris & novi Testamenti.

CAPUT V.

JUS HUMANUM ECCLESIASTICUM.

XXI.

Proœmium.

Juris humani fundamentum est humana societas, quæ triplex est: Conjugalis, Paterna, & Civilis. Ex his nascitur communitas familiæ, & ex hac communitas civilis. Tres classes hominum in civili societate. Egregia D. Tho-

D. Thomæ doctrina de societate humana, & communitatibus. Differitur de Principum ac Regum potestate.

§. I.

Jus Canonicum.

XXII.

Prærogativæ Juris Ecclesiastici præ Politico. Falsum esse ostenditur, Jus Canonicum a primo seculorum usu alienum esse. Sacerdotum potestas, & Jus Pontificium apud Ethnicos. Potestas Ecclesiastica exercita primis Ecclesiæ temporibus. Negant jurisdictionem Pontificibus Wicleffus, & Lutherus, aliique Acatholici, quorum argumenta & calumniæ refelluntur.

§. II.

Decretum Gratiani.

XXIII.

Variæ collectiones sanctionum Ecclesiasticarum, & Pontificiarum Constitutio-

tutionum, a variis in lucem datæ: Prima, a Dionysio Exiguo, & Stephano Episcopo Ephesino. Secunda, a Fulgentio Ferrando. Tertia, a Martino Brabarensi. Quarta, ab Isidoro Hispalensi, & a Peccatore Episcopo Setubensi. Quinta, a Cresconio. Sexta, a Burchardo. Septima, a Deusdedit Cardinale, & Anselmo Episcopo Lucensi. Octava, ab Ivone Bellovacensi. Nona demum, a Gratiano. Synopsis Decreti Gratiani.

XXIV.

Discutitur, quantam habeat auctoritatem Decretum Gratiani: & an vim legis obtineat.

XXV.

Differitur de Canonibus Pœnitentialibus. Facies pœnitentiæ publicæ in antiqua Ecclesia. Examinatur controversia circa canones Apostolorum.

§. III.

Decretalium Libri V.

XXVI.

Collectores Decretalium epistolarum: 1. *Bernardus Balbus.* 2. *Joannes Walensis seu Galensis.* 3. *Bernardus Compostellanus.* 4. *Galensis Magister, vel Tancredus Bononiensis.* 5. *Innocentius Ciranius.* 6. *S. Raymundus de Pennafort jussu Gregorii IX. Totum corpus Juris Canonici describitur.*

XXVII.

Synopsis quinque librorum Decretalium, quid quilibet contineat. Auctoritas Decretalium.

§. IV.

Decretalium Liber VI. Clementinæ, & Extravagantes.

XXVIII.

Liber VI. auctoritate Bonifacii VIII. Hic usus est opera Guilielmi de Mandago-

dagoto, Fredello seu Stredelio, Richardo de Senis. Clementinas Constitutiones colligi curavit Clemens V. & Joannes XXII. Extravagantes. Liber VII. Decretalium Auctore Petro Matthæo JCto Institutiones Lancellotti JCti Alius liber VIII. Decretalium curante Gregorio XIII. a Flavio Ursino, Francisco Alciato, Antonio Caraffa, Pinello Aldobrandino, & Matthæo Columna Cardinalibus confectus, sed ineditus. Recensentur insignes Juris Ecclesiastici Scriptores.

C A P U T VI.

JUS HUMANUM POLITICUM SEU CIVILE.

XXIX.

Procemium.

Primo mundi ævo familiæ sola benevolentia mutua regebantur: crescente hominum multitudine successit Justitia. Exemplum regiminis in fa-

miliis Abraham & Loth. Tum leges in Communitatibus conditæ fuerunt.

XXX.

Veteres œconomiam Juris in tres partes diviſerunt: in vincula ſocietatis, in caſus, in remedia. Explicantur ſingulæ. Jus ſacrum tendit ad finem ſupernaturalem & felicitatem ſempiternam: Jus vero profanum ad pacem & tranquillitatem præſentis vitæ, quamvis ordinari poſſit, & ordinetur optime ad æternam quoque felicitatem. Nihil magis respublicas & regna peſſimum dedit, quam religionis & juſtitiæ neglectus.

§. I.

Codex Juſtiniani.

XXXI.

Confectus eſt ab Imperatore, opera potiſſimum Triboniani & Theophili JCtorum unius anni ſpatio, ſed immenſo labore. Codex repetitæ lectionis quare

ve ita vocetur: duo illius beneficia, scilicet doctrinæ ordo, & litigiorum proscriptio. Synopsis Codicis.

§. II.

Pandecta seu Digesta.

XXXII.

Hæc confecit Imperator opera Triboniani adjunctis 16. Jurisconsultis intra triennium. Quare vocetur opus hoc Pandectæ & Digesta. Duo millia voluminum priscorum in quinquaginta libros fuerunt contracta, & in septem Tractatus divisa. Synopsis horum septem Tractatuum.

§. III.

Institutiones.

XXXIII.

Fontes, e quibus Institutiones fuerunt confectæ. Sunt tempore posteriores Pandectis, sed promulgatione priores. Synopsis quatuor horum librorum.

§. IV.

Novellæ seu Authenticæ.

XXXIV.

Quare vocentur Novellæ. Supplent vel corrigunt, vel confirmant jus antiquum: quandoque jus novum constituunt. Non conveniunt auctores in numero Novellarum, neque in vi obligandi.

§. V.

Feuda, seu Consuetudines Feudorum.

XXXV.

Utilitas & necessitas juris feudalis. Origo nominis & historia feudorum. Synopsis Juris feudalis. Recensentur insignes JCti qui in Corpus Juris Civilis commentati sunt. Quatuor Scholæ Juris peritorum.

CAPUT VII.

Jus publicum Ecclesiasticum.

XXXVI.

Proœmium.

Versatur hoc jus (cujus nomen quidem novum est, sed res antiqua) circa Hierarchiam Ecclesiasticam, id est, circa hierarchiæ hujus Caput & membra, seu Pontificem, Cardinales, Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, & reliquum Clerum: circa Concilia: circa tribunalia Curiæ Romanæ: circa leges Ecclesiasticas Universales.

§ I.

Hierarchia Ecclesiæ.

XXXVII.

Quid sit Hierarchia: ostenditur dari Hierarchiam in Ecclesia. Hujus supremum caput est Pontifex, cujus prima-

tus & infallibilitas adſeritur. Cardinalium S. R. E. origo, & dignitas.

XXXVIII.

Patriarcharum numerus & prærogativæ. Primatum & Archiepiſcoporum dignitas & poteſtas. Diſſeritur de Pallio.

XXXIX.

Epiſcoporum nominis etymon: eorum munus. Parochorum nomen & officium Canonicorum origo antiquiſſima: diverſitas & dignitas.

XL.

Sacerdotes ſeu Presbyteri conſtituunt ordinem diverſum ab Epiſcopis. Monachi & Religioſi ſunt membra Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, in qua animarum ſaluti invigilant.

XLI.

Reliqui Miniſtri Eccleſiæ minoris ordinis: Oſtiarii, Lectores, Exorciſtæ, Aco-

Acolyti: Majoris Ordinis: Subdiaconi, & Diaconi. In reliquis præter Romanam & Catholicam Ecclesiis nullus ordo hierarchicus, sed mera confusio.

§. II.

Concilia.

XLII.

Conciliorum summa auctoritas. Conciliorum variæ classes. Origo Conciliorum: utilitas & caussæ convocandi Concilium: 1. Orta hæresis. 2. Schisma inter Pontifices. 3. Turcæ aliique Ecclesiæ hostes. 4. Suspicio hæresis in Romano Pontifice. 5. Abusus & vitia Ecclesiasticæ disciplinæ.

XLIII.

Ad Concilii infallibilitatem requiruntur tria: 1. Ut legitime sit congregatum. 2. Jura & industria in rebus examinandis. 3. Confirmatio summi Pontificis. Refelluntur hæreticorum calumniæ.

XLIV.

Imago Concilii celebrandi ex Actis Apostolorum desumpta.

§. III.

Tribunalia.

XLV.

Causæ, cur variæ Congregationes fuerint erectæ. Congregatio Concilii circa Decreta Tridentini. Congregatio S. Officii seu Inquisitionis. Congregatio super negotiis Episcoporum & Regularium. Congregatio Jurisdictionis & Immunitatis Ecclesiasticæ. Congregatio Sacrorum Rituum. Congregatio de propaganda fide Catholica. Congregatio Indicis librorum prohibitorum. Congregatio de Indulgentiis & Reliquiis &c.

§. IV.

Leges Universales.

XLVI.

Canones & Decreta Concilii Tridentini, cujus imago exhibetur.

XLVII.

Magnum Bullarium: Decisiones Rotæ: Regulæ Cancellariæ: Singula describuntur.

XLVIII.

Commendatio Juris Publici Ecclesiastici. Ejus scriptores celebriores enumerantur.

CAPUT VIII.

JUS PUBLICUM CIVILE.

XLIX.

Procemium.

Juris hujus studium quid sit: neglectum a priscis JCtis. Diversa illius forma: aliud in Gallia, aliud in Anglia, aliud in Dania, aliud in Imperio Romano-Germanico.

§. I.

§. I.

Caput, & membra Imperii nobiliora.

L.

De Romani Imperatoris dignitate, persona, & prærogativis. De Collegio Electorum, horumque numero, & officiis. De Collegio Principum. De Collegio civitatum liberarum. Imperii status, eorumque jura.

§. II.

Comitia & Conventus.

LI.

Imperium in decem circulos divisum. Matricula Imperii. Principes Directores Circulorum. Conventus Circulorum. Comitia Generalia, horumque forma.

§. III.

Tribunalia Imperii.

LII.

Concilium Intimum Cæsareum. Consilium Imperiale Aulicum. Judicium

Came-

Epitome Libri XI.

Cameræ Imperialis. Judicium Comitis Palatini. Judicium Rotvvilanum. Judicium Austregæ dictum. Origo & forma horum Judiciorum.

§. IV.

Leges Imperii.

LIII.

Aurea Bulla. Capitulatio Cæsarea. Recessus Imperii. Pax publica profana. Pax Religiosa. Transactio Passaviensis. Pax Westphalica. Matricula Imperii. Horum omnium descriptio. Recensentur Scriptores Juris Publici.

CAPUT IX.

CRITICA JURISPRUDENTIÆ.

§. I.

Errores quorundam in tradenda Juris disciplina.

LIV.

Malæ artes quorundam Acatholicorum Scriptorum, in explanando jure

jure naturæ ac publico. Non sine injuria gravi Patres ac Theologos criminantur, quod revelatas doctrinas cum juris placitis perperam commiscuerint, & crassis erroribus illud impleverint. Jus naturale a supernaturali violenter separant hi Scriptores contra Christi doctrinam. Eximium juris naturalis cum supernaturali arcte connexi exemplar.

LV.

Pufendorffius negat actiones aliquas esse inhonestas & turpes secundum naturam, sed solum per legem prohibentem tales fieri. Fleischerus docet præcepta naturalia esse mera consilia, nec Deum Legislatorem, sed Patrem tantummodo esse. Thomasius falsiloquium vocat prudentiam a natura per sermonem intentam. Refelluntur pravæ hæ doctrinæ.

LVI.

Graves hallucinationes & absurda dogmata Vahrenbergii, Thomasii, &

Bar-

Barbeyraci. Weberi calumnia impudens Catholicis Doctoribus & Scholasticis impacta. Velhemii & Conringii testimonium pro D. Thoma, & Theologis circa doctrinam Juris naturalis.

LVII.

Quamvis Jus naturæ, etiam a revelatis separatum utiles suppeditet doctrinas, homini tamen Christiano ultra progrediendum esse ostenditur. Gravis quorundam contemptus Juris & rerum Ecclesiasticarum. Acatholicorum dogmata e claris Juris Civilis textibus refelluntur. Num in his melius atque perfectius lumen naturæ dominetur, quam in Patribus & Doctoribus Catholicis, expenditur.

§. II.

Errores quidam in discenda Jurisprudentia.

LVIII.

Nimia in studio Juris festinatio. Lectio periculosa quorundam librorum. Ludovici Vives grave hac de re testimonium.

nium. Quid de peregrinationibus in exteras terras ad Jurisprudentiam addiſcendam ſentiendum. Inſolens in Academia Jenenſi diſſertatio.

§. III.

Nævi in adminiſtranda Juſtitia.

LIX.

Peccant, qui omnem ſcientiæ hujus vim in legum ſubtilitatibus ponunt. Minus quam oportet, attenditur ad mentem Legislatoris, & ad Æquum & Juſtum. Querelæ de cauſis protelatis.

LX.

Kayſeri ſenſus de Jure Eccleſiaſtico. Adulatio Scriptorum, dum jus in ſacra tribuunt Laicis Principibus & Magiſtratibus. Felicitas Principum erga Deum & Eccleſiam reverentium ac liberalium. Memorabile effatum Nicolai I. Pontif. Max. ad Michaelem Imperatorem Orientis de uſu Juris Pontificii & Imperatorii. Commendatur Æquitas, & juſtitiæ integritas.

LIBER

LIBER XI.

DE

JURISPRUDENTIA.

CAPUT I.

JURISPRUDENTIÆ ENCOMIUM.

§. I.

Scientiæ hujus præstantia.

I.

Non eſt, cur ad commendandam Jurisprudentiam teſtimonia magno circuitu velut e longinquis regionibus petamus: abundant domeſtica, atque intra ipſos Jurisprudentiæ tum Sacræ tum profanæ parietes nata, & quidem omni exceptione majora. Duo dun-

taxat in medium produco, unum Gregorii IX. Pontificis Maximi, cujus juſſu, induſtria, auctoritate præcipua illa Juris Canonici pars, ſeu Libri quinque Decretalium, ut vocant, in lucem prodierunt: Alterum D. Juſtiniani Imperatoris, qui immenſo labore, ſumtu incredibili, ac immortali memoria Jus Civile ſeu condidit ſeu inſturavit. Prior voluminum illorum Proœmium his verbis graviſſimis, & temporum eorum ſinceritati, indoli ac ſtylo accommodatis orditur: *Rex pacificus pia miſeratione diſpoſuit ſibi ſubditos fore pudicos, pacificos, & modeſtos. Sed effrænata cupiditas ſui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia jurgiorum tot quotidie nova litigia generat, ut niſi juſtitia conatus ejus ſua virtute reprimeret, & quæſtiones illius implicitas explicaret, jus humani fœderis litigatorum abuſus extingueret; & dato libello repudii, concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius ſub juris regula limitetur, per quam genus bnmanum ut honeſte vivat, alterum non lædat, jus ſuum unicuique tribuat, informetur.* E quibus verbis facile patet, Jurisprudentiam eſſe fortiſſimum, quo totius humani generis tanquam vaſtiſſimi corporis membra omnia inter ſe coiligan-

gantur, vinculum: esse frenum, quo continentur ac reprimuntur effrenatæ hominum cupiditates, ne suis egressæ finibus pacis & honestatis repagula perrumpant, & utrumque forum litibus ac jurgiis impleant: esse Templum Deæ concordiæ, quæ civium animos mutuis officiis demulcet, ac in commune bonum conspirare facit. Posterior vero, nempe Imp. Justinianus in suarum Institutionum opere ita præfatur: *Imperatoriam majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam, ut utrumque tempus & bellorum & pacis, recte possit gubernari, & Princeps Romanus non solum in hostilibus præliis victor existat, sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat, & fiat tam juris religiosissimus, quam victis hostibus triumphator magnificus.* Censuit nimirum Justinianus, Majestatis Imperatoriæ decus ab armis, præsidium vero a legibus & Jurisprudentia petendum esse, ac si plus roboris & firmitatis in Imperio administrando inesset legum scientiæ, quam armorum tractationi. Et vero præliis subjugari solent hostes ac exteri, cives vero ac domestici legibus in officio contineri, quam rem majoris momenti esse nos docent antiqua Romanæ Reipublicæ

tempora, quibus poſt tot victorias & triumphos per Julium Cæſarem & Pompejum ab hoſtibus reportatos, conculcatis legibus contra jus & fas civile bellum exarſit, totaque reſpublica rebus fortiſſime geſtis ornatiſſima in ſummum diſcrimen adducta fuit.

Porro ſi hujus ſcientiæ, ſeu Jurisprudentiæ indolem non tam oculorum quam mentis acie curatius contemplari velimus, eam ſane regiam eſſe, immo divinum quid ſpirare deprehendemus. Non abs re me facturum exiſtimo, ſi heic loci Juſtitiæ imaginem vivis ſane coloribus ab Apelle quodam depictam, vel ſcalpro Praxitelis alicujus effictam in conſpectum adducam ex Auctore Anonymo, qui eam ad modum Dialogismi interloquente Philoſophorum uno ſequenti carmine adumbravit:

Ph. *Quæ Dea?* Juſt. *Juſtitia.* P. *cur torvo lumine ſpectas?*
J. *Neſcia ſum flecti, nec moveor precio.*
P. *Unde genus?* J. *Cœlo.* P. *Qui te genuere parentes?*
J. Νόμος * *eſt genitor, clara Fides genetrix.*

P. *Au-*

* Νόμος *quod latine ſignificat legem.*

P. *Aurium aperta tibi cur altera, &*
altera clausa est?
J. *Una patet justis, altera clausa*
malis.
P. *Cur gladium tua dextra gerit, cur*
læva bilancem?
J. *Ponderat hæc causas, percutit illa*
reos.
P. *Cur sola incedis?* J. *Quia copia ra-*
ra bonorum est.
Hæc referunt paucos secula Fabricios.
P. *Paupere cur cultu es?* J. *Semper ju-*
stissimus esse
Qui cupit, immensas nemo parabit
opes.

Amorem simul ac reverentiam imago hæc Justitiæ, quæ Jurisprudentiæ filia est, ut cujusvis hominum animo ingeneret, aptissima esse videtur.

II.

Sed ut plus dicam, & quidem, uti loquimur, ad *hominem*, ea profecto est Juris conditio, ut totum sibi hominem vendicet. Quippe quacunque ratione hunc considerare velimus, omni ex parte Juri devotum esse reperimus. Vel enim consideramus hominem, uti animal est, & tunc utitur jure naturæ, latissime accepto, quatenus naturæ ductum ad ea,

quæ ſenſuum ſunt, impellentem ſequitur: ſi tanquam ſubſtantiam ratione præditam, regitur jure naturali proprie dicto, quo ad ea vitanda, quæ rectæ rationi adverſantur, illaque præſtanda, quæ eidem conſentientia ſunt, dirigitur: ſi ut membrum totius communitatis humanæ ſpectetur, ſubjacet juri gentium, eoque adſtringitur ad illa, quæ ad populorum ac nationum omnium, ſive totius humanæ communitatis bonum ac felicitatem pertinent: ſi ut ſubditum Romano Imperio, jure gaudet civili, per totum Imperium divulgato: ſi tanqum Chriſtianum & S. Matris Eccleſiæ obedientem filium, Eccleſiaſtico ſeu Canonico juri ſubditur: Si denique ut civis ſeu membrum cujusdam regni, reipublicæ, aut civitatis conſideretur, horum propriis ac peculiaribus legibus ad commune bonum regni ac reipublicæ aut loci, cujus civis eſt, obſtringitur, quemadmodum obſervat Lancellotus, inſignis Juriſconſultus (a). Quid igitur magis homini convenit, quam Jurisprudentiæ ſtudium, quod totum hominem, quacunque ex parte intueri eum libeat, veluti circumſtat, ubique comitatur, & arctiſſime complectitur; verbo, ſine quo nec animal, nec homo, nec mem-

(a) *Pr. lib.* 1. *Inſt. in Gloſſ. V. eſt igitur.*

membrum communitatis, nec Chriſtianus, nec ſubditus Imperii, nec regni aut reipublicæ civis eſſe poteſt?

Quod autem omnium maxime Jurisprudentiam commendat, eſt, quod ea munus quoddam Dei ſit, & velut Palladium e cœlo delapſum, e cujus cultu atque cuſtodia omnis humani generis felicitas pendet. Expers ſane rerum in orbe geſtarum eſt, qui haud novit, tamdiu floruiſſe respublicas, & regna firma ſtetiſſe, quamdiu juſtitiæ fulcro innitebantur, & Jurisprudentum oraculis regebantur: periiſſe vero, ac ſusdeque verſa fuisſe, ubi pulſa in exilium juſtitia jus & fas oppreſſum fuit, ac nefas ſucceſſit. Hinc eſt, quod Poetæ Aſtræam Jovis & Themidis filiam, Juſtitiæ Antiſtitam aureo illo ſeculo e cœlo in terram migraſſe, aſt demum ſceleribus mortalium offenſam cœlum repetiiſſe fabulentur. Primam hanc in terras delapſam fuiſſe canit Claudianus (b).

Tu prima hominem ſylveſtribus antris
Elicis, & fœdo detergis ſecula victu.

Ulti-

(b) *De Conſul. Manlii.*

Ultimam vero migrasse testatur Ovidius (c)
Victa jacet pietas, ac virgo cæde madentes
Ultima Cœlestum, terras Astræa reliquit.

§. II.

Jurisperitorum dotes.

III.

Quatuor numerantur præcipuæ, quibus instructos esse oportet eos, qui tam sancto nomine gloriari cupiunt: scilicet ingenium, judicium, usus & experientia rerum, ac eruditio. Ingenio quidem opus est, ut Jurisperitus penetret in arcana primorum Juris principiorum, atque ex his eruat ea, quæ ad causas suis circumstantiis (quales possunt esse innumeræ) vestitas pertinent vel reducendo illas ad prima de quibus dixi principia, vel hæc ipsa illis adplicando: præterea ut fracto legum cortice ad nucleum perveniat, & quod ajunt *juris punctum* tangat: ut pugnantes inter se leges in concordiam revocet: ut non tam verborum apices, quam latentem sub his veritatem æquitatemque expendat. Præter ingenium judicio polleat necesse est, ut rerum momenta, circumstantiarum varietatem,

(c) *L.* 1. *Metamorph.*

tem, legum vim, & causæ totius merita maturo consilio ponderet, nec juris specie quadam decipi se sinat, sed æquitatem semper ante oculos habeat. Sulmonensis Poeta monet (d):

Meritis expendite causam.
- - - - non sanguinis ordo,
Sed virtutis honor spoliis quæratur in istis.

Requiritur etiam experientia rerum & usus, qui tribunalium anima est, sine quo tanquam perito nauclero præcellens etiam ingenium justitiæ navem ventorum turbini relictam scopulis & syrtibus frequenter impinget. Jurisprudentia ad pacem & tranquillitatem reipublicæ conservandam tendit, qui finis obtineri nunquam poterit sine diuturna rerum experientia, ut quid prosit, quid obsit, quam curatissime intelligatur. Neque enim semper jus summum sequi oportet, ut pridem advertit Terentius (e) dicens:

Verum illud Chreme
Dicunt jus summum, summa sæpe malitia est.

De-

(d) *Lib.* 13. *Metamorph.* (e) *In Heauton.*

Demum non poſtremo loco habenda eſt eruditio. Hæc enim ipſos Juris utriusque primos fontes detegit, & aperto antiquitatum, maxime Romanorum, ſacrario monſtrat, unde jura & leges: qui earum Conditores; quæ regiminum forma: quæ metamorphoſes regnorum & Monarchiarum &c. ſine quarum rerum notitia ſcientiæ hujus Candidatus nunquam e leguleiorum turba emerget, nec ad Jurisperitorum ſubſellia evehetur.

His quorum memini adjumentis, ingenio ſcilicet, judicio, uſu & experientia rerum, ac eruditione Veteres Sophi de jure audebant reſpondere, „ad quos „ olim in foro ambulantes, & in ſolio „ ſedentes domi ſic adibatur (*quemad-* „ *modum a Tullio proditum eſt*) ut „ non ſolum de jure civili ad eos, ve- „ rum etiam de filia collocanda, de „ fundo emendo, de agro colendo, de „ omni denique aut negotio aut officio „ referretur, de divinis & humanis re- „ bus univerſe. Iidem & in ſenatu & „ ad populum, & in cauſis amicorum, „ & domi & militiæ conſilium ſuum fi- „ demque præſtabant. Illi demum vere „ erant Jurisconſulti, ſeu verius, *ut* „ *idem Tullius de Servio Sulpitio dicit,*

„ Ju-

„ Justitiæ Consulti, & æquitatis Sacer-„ dotes, atque Antistites.„ Et vero felicem Rempublicam, ubi ad aram Justitiæ præclarissimi quique Antistites seu Jurisperiti excubant. Compages enim Reipublicæ justitia est, a cujus recta administratione salus ipsa potissimum pendet: Jus & æquitas vincula sunt civitatum, sine quibus incolumes diu stare non possunt. Immo non est Respublica, ubi non est Justitia, ut præclare apud Ciceronem disputat Scipio: *quocirca,* inquiens, *ubi non est vera justitia, juris-consensu sociatus hominum cœtus esse non potest.*

Eam maxime ob caussam gentes per orbem terrarum dispersæ in respublicas sese consociarunt, & Magistratum, Reges, Principes &c. sibi præfecerunt, ut administrata singulis æqua lance justitia infirmiores a potentioribus, justi ab injustis, boni a sceleratis defenderentur, & suum cuique jus tribueretur. Nec alia quam hæc Principalis potestatis origo est teste Justo Lipsio, Magno illo Politices Magistro; quin & Horatio canente (f):

Jura

(f) *Satyr.* 3. *lib.* 1.

Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere Mundi:

Quum vero Principes ac Reges tot oculos, tot aures, tot manus non habeant, quibus per se tanti momenti negotium perficiant, Jurisperitos ac Consultos maturo judicio seligunt atque constituunt, quorum opera in tribuendo cuique suo utantur, & quorum custodiæ Justitiam publicam privatamque committant. Qua re nescio quid majus dici possit tum ad scientiæ hujus dignitatem atque præstantiam commendandam, tum ad eorum, qui ejus candidatos se profitentur, animos excitandos, ut summa qua par est cura, vigilantia, labore eas sibi dotes comparent, quas ad tam sublime munus necessarias esse diximus. Sublime munus adpello Jurisprudentiam: est enim, teste Contzenio, insigni Jurisperito, ἐπιστήμη Βασιλικὴ, καὶ τῶν Βασιλέων, *seu scientia Regia & Regum. Nam & Regibus digna est, & necessaria Regibus; quam ob causam in quibusdam Universitatibus in Actibus solemnibus Doctores Juris purpureis insignibus, qui regius color est, uti videmus.*

CAPUT

CAPUT II.

HISTORIA JURISPRUDENTIÆ SACRÆ AC PROFANÆ.

Prooemium.

Historiam Jurisprudentiæ tam Sacræ quam profanæ dum pro instituti mei ratione in conspectum dare adorior, labyrinthum ingredi mihi videor; adeo omnia ad eam pertinentia apud scriptores plerosque confusa, lubrica, mutila, sine ordine ac serie tradita invenio. Acatholici quidem, utpote jugi Ecclesiastici impatientes, vel omnem juris sacri dicundi potestatem eliminare conantur, vel certe illud posterioribus primum Ecclesiæ confirmatæ seculis Pontificum & Cleri potentia introductam esse contendunt: Non minus Catholici parum de Ecclesiastica Jurisdictione soliciti omnem in id curam impendisse videntur, ut Juris civilis antiquitatem & fontes detegerent, ejusque fines ultra quam par est ac decet, extenderent. Quapropter ex infectis fontibus sinceram sanamque hoc in nego-

tio ſeu eruditionem ſeu doctrinam fruſtra exſpectamus: Utrique autem ſacra profanis & profana ſacris miſcentes, plurimaque e Romana hiſtoria in unum conjeciſſe cumulum contenti omnium primam juris originem, ejusque fontem, & præcipuam in Eccleſiaſticum ac Politicum diviſionem prodere neglexerunt, dum vel hinc a Codice Juſtinianeo illinc a Decreto Gratiani, vel qui longiſſimo etiam intervallo progreſſi ſunt, tum a duodecim Tabularum legibus, tum ab illis, quas Moſes promulgavit, initium duxere. Verum altius repetenda res hæc eſt, & ab origine mundi prima Juris conditi exordia & incunabula ſunt inveſtiganda, quoniam ſine jure mundus nunquam ſtetit, nec ſtare potuit. Tum vero indagandum, qua ratione primus fons iſte in duos veluti alveos longo ſeculorum tractu ſe ſe diviſerit, nimirum in Jus ſacrum & profanum, in Eccleſiaſticum & Civile, in *Pontificium* & *Imperatorium*, ita ut vaſtiſſima hæc ſcientia, ſcilicet Jurisprudentia, in bono lumine atque ſub unum veluti conſpectum collocetur ſine tantis, quibus plurimi utuntur, ambagibus, ſed potius cum continua temporum & mutationum ſibi ſuccedentium ſerie, atque ſic a prima omni-

omnium origine ad noſtra usque tempora Jurisprudentiæ hiſtoricum ut loquimur filum ſe ſe porrigat. Quare in tres potiſſimum periodos temporum illam dividendam eſſe cenſui; in prima ut palam fiat Jurisprudentiæ tum ſacræ tum profanæ fons & origo usque ad Moſis, & Regum ac Rerumpublicarum Veterum tempora: in ſecunda, ut ab his ad Chriſti adventum, atque Auguſtum Cæſarem: in tertia denique hinc ad Gratianum & Gregorium IX. Pontificem illinc ad Juſtinianum Imperatorem usque recto tramite pergatur, atque ita ſuum cuique, quod primum omnis Juris fundamentum eſt, tribuatur.

§. I.

Prima Periodus.

§. IV.

Condendo mundum, & in mundo incolas ratione præditos, fieri non potuit, ut non continuo Jus quoddam naſceretur. Nam hac ratione Conditor Deus ſuperiorem, immo ſupremum Dominum ſe ſe conſtituit, homines vero a ſe creatos inferiores & ſibi ſubditos fecit. Ubi autem ſuperior & inferior, ubi Do-

Dominus & Subditus, ibi Jus, quod in hunc illi competit, abesse non potest. Porro jus absque lege nequit subsistere, quum hæc sit illius *exercitium*, sitque interpres jure suo utentis lateri perpetuo adhærens: proprium autem duntaxat est superiori, legem & præcepta inferiori constituere; hocque ipsum sempiterna lege cautum est, *inferiores parere superioribus*, & *parem in parem non habere imperium*. Quare solius Dei est prærogativa, divinæque dominationis excellentia, leges (id est juris, ac boni & æqui præcepta) ponere hominibus, ita ut legislatores humani vicariam solum potestatem condendo leges exerceant, quumque homo homini jure proprio leges dare nequeat, interpretes sint Dei, supremo sibique proprio in omnes jure gaudentis, suamque in illos potestatem, certis tamen limitibus circumscriptam transferentis. Quopropter homo hac in parte fungitur officio Dei, diciturque *illius imago*, ut jam pridem Plutarchus (g) animadvertit, & S. Scriptura conceptis verbis prodit: *Per me Reges regnant*, & *legum conditores justa decernunt* (h). Res hæc minime latuit antiquos legum latores etiam mediis in tenebris

(g) *De Doctrin. Princip.* (h) *Prov. 8.*

nebris idololatriæ versantes. Nam dum probe cognoscerent, humanam auctoritatem fore imbecilliorem, quam ut pondus addat, & apud populos sibi subjectos firmiter stabiliat leges a se conditas, divinam quandam & ex alto derivatam iisdem conciliare studuerunt, fingendo, se a Numine quodam eas accepisse, aut certe cum aliquo Deorum Dearumque maturo consilio communicasse. Ita ferunt Regem Minoem in vulgus sparsisse, leges suas a Jove Deorum maximo inspiratas sibi dictatasque fuisse: ita Rex Numa Pompilius ab Ægeria Nympha, cum qua familiaris sibi sermo intercederet, arcanis colloquiis suggestas esse dictitabat: Trismegistus Ægyptiis persuasit, Mercurium esse legum suarum auctorem: Lycurgus ut Lacedæmoniis fucum faceret, ab Appollinis ore leges suas hausisse se jactabat: Draco & Solon Athieniensibus vendiderunt leges a se latas quasi totidem divina Minervæ oracula: quin & Mahometes Alcoranum suum, seu legum codicem tanquam a Gabriele Archangelo traditum consignatumque Arabum genti observandum proposuit. Nimirum agnoverunt homines isti, quam cæci in religionis negotio, tam sapientes plerique in

populorum regimine; agnoverunt inquam nullum esse jus, nec vim ac robur inesse legibus sine Numine quodam, & altiore aliqua, unde repetantur, dominatione. Quod isti factis, hoc pridem dictis comprobavit Tullius (i): *Hanc video*, ait, *sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, nec scitum esse aliquod populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret, imperandi prohibendique sapientia. Ita principem legem illam & ultimam mentem dicebant, omnia ratione aut cogentis aut vetantis Dei: ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, recte est laudata; est enim ratio mensque sapientis ad jubendum, deterrendum idonea.* Ex his jam patet primus fons & origo omnis juris ac potestatis ferendi leges, qui alius non est nisi Deus, isque solus; quique dum mundum, & in mundo homines ratione præditos omnipotente verbo suo ex nihilo condidit, Superiorem ut memini se fecit ac Dominum, & Jus potestatemque statuendi leges in subditos ac inferiores, ut ita dicam, acquisivit. Videamus nunc, qua ratione jus hoc, potestatemque istam nascente statim

(i) *Lib.* 2. *de leg.*

tim mundo exercuerit Numen. Considerare possumus hominem tanquam Deo subditum duplici ratione, scilicet secundum naturæ suæ conditionem, & secundum eam, quæ supra naturam est, qua nimirum ad altiorem cœlestemque finem in prima sui origine Dei beneficio fuit elevatus. Utrique huic conditioni idem Deus ac Dominus de jure ac legibus providit. Et primo quidem Jus, quod naturale vocamus, constituit, dum indidit homini lumen rationis, quod quædam facienda, vitanda alia esse dictat. Hujus juris principia omnium prima sunt: *declina a malo & fac bonum:* & , *quod tibi non vis fieri , alteri ne feceris;* e quibus latissime patentibus manifesta ratione alia deducuntur ad Deum, ad seipsum, ad proximum spectantia , nimirum : *colendum esse Deum tanquam rerum omnium conditorem, quique bonos præmietur, contra puniat malos: honeste vivendum esse ac abstinendum a vitiis naturam rationalem dedecentibus: parentes esse bonorandos: neminem lædendum in bonis animæ , corporis , ac fortunæ.* &c. Quemadmodum autem natura humana omnibus hominibus , tanquam ejusdem speciei , communis est, ita etiam jus hoc naturale ad universos

homines pertinet. Nullus enim est quantumvis barbarus & ſylveſter, qui non hoc lumine naturali, ſi mentis oculos aperire velit, quædam quæ juſta ſunt, ab illis quæ injuſta, ſecernat. Differant quantum velint homines ſermone, ritibus, veſtitu, ingenio, moribus; at hac in re tanquam in natura communi, ſibique intime præſenti conſentiunt omnes. Sed & aliud jus, idque excellentius homini vix condito mundo pro ratione conditionis ſuæ ad ea, quæ ſupra naturam ſunt, elevatæ poſuit Deus, quod *ſupernaturale* vocamus, quo per fidem, ſpem, & charitatem ad finem ſupernum tendere tenetur; per *fidem* quidem, quam firmiſſimam adhibere debet iis, quæ a Deo revelata ſunt, ob ejusdem loquentis ſummam auctoritatem & ſapientiam: per *ſpem*, qua animum ad cœleſtia dona, gratiam, vitamque æternam conſequendam erigat oportet, innixus Dei potentiſſimi ſimul & fideliſſimi promiſſis: per *charitatem* vero, eum tanquam Ens infinite bonum atque perfectum toto corde totisque viribus diligendo. Atque lex iſta, quum per divinam gratiam omnium mentibus infuſa & velut inſculpta fuerit, omnes omni tempore obſtringebat, eadem Dei gratia

gratia vires ad id exequendum suppeditante. Utrumque hoc jus tam naturale, quam supernaturale, quum ad omnes ut dixi pertineret, quasi jus commune ac publicum erat. Verum neque privatum defuit in ipsa mundi origine, e quo fluxit præceptum illud, quo Deus Adamo & Evæ interdixit esu *ligni scientiæ boni & mali* (k). Atque hanc legem exstitisse matrem ac fontem aliarum omnium, quæ postea per Mosen latæ fuerunt Hebræis, scite animadvertit Tertullianus (l) sequentibus verbis: *Deus in principio mundi ipsi Adæ & Evæ legem dedit, ne de fructu arboris plantatæ in medio paradisi ederent. Quodsi contra fecissent, morte morerentur, quæ lex eis sufficeret, si esset custodita.* Quippe in hac lege Adamo data quasi omnia præcepta recondita fuisse cognoscimus, quæ postea per Mosen in lucem protracta fuerunt. Si enim primi parentes dilexissent Deum, illius præceptum nulla ratione fuissent transgressi: Si dilexissent se ipsos, nunquam intentatæ mortis, totque miseriarum reos se fecissent: Si proximum, neutiquam posteritatem omnem in extremum præcipitassent exitium: neque homicidium in se ipsis, no-

(k) *Genes.* 2. (l) *Libr. advers. Judæos.*

bisque omnibus commisissent; neque furtum clam gustando vetitum sibi fructum; neque serpenti falsum testimonium dicenti fidem adhibuissent; neque debitum parenti optimo, Deo Maximo honorem unquam subtraxissent.

V.

Constituto sic jure communi ac privato alia quoque juris vestigia non procul ab ipso mundi exordio apud primos parentes reperire licet, & quidem duplicis, nimirum si sic vocare fas est, juris sacri ac civilis. Quid enim? dum legimus in Sacris Literis (m), Abelem & Cainum obtulisse Deo munera de frugibus terræ, & primitiis gregum, dubium esse haud potest, præceptum de tali Numinis cultu & sacrificio fuisse a Deo intimatum Adamo ejusque filiis, id quod ad jus sacrum pertinet. Rursus ubi idem Numen Adamum & Evam, & in his posteros conceptis verbis allocutus est (n): *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*; legem quandam civilem, scilicet de conjugio, quod ad vitæ communis societatem pertinet, nec adhuc ad sacramenti dignitatem eve-

ctum

(m) *Genes.* 4. (n) *Genes.* 2.

ctum erat, condidiſſe merito videtur, dicique poteſt, prima heic quaſi rudimenta, immo fundamenta Juris Utriusque jacta eſſe, primumque juris peritum fuiſſe Adamum, qui omni ſcientiarum genere atque notitia a Deo ornatus iſtud cum naturali ac ſupernaturali jure, de quibus dictum eſt, in familia ſua magnis ſenſim incrementis aucta propagavit, explicavit, & ſartum tectumque ſervavit. Ab eo tempore usque ad Noemum & diluvium, quod totam inundavit terram, & paucis exceptis humanum genus extinxit, non eſt reperire certa quædam aliarum legum veſtigia, & quæ jura tunc fuerint uſurpata. Quum tamen ſacra Scriptura prodat, una ex parte quidem, Sethi & Enochi filios pie ſanctеque vixiſſe, ac divinum propagaſſe cultum, ex altera vero Cainum primum ædificaſſe civitatem Henoch ad plagam orientalem Eden, cumque filiis ſuis & nepotibus, qui primi civilibus artibus & opificiis operam dedere, ea in urbe ac vicina regione Damaſci habitaſſe, non abs re licet aſſerere, jus ſacrum penes Sethi & Enochi poſteros, quos *filios Dei* adpellat S. Scriptura, cuſtoditum ac quibusdam legibus ad ſacra pertinentibus auctum amplifica-
 tum-

tumque fuisse: jus vero profanum aliquod a Caino ejusque stirpe, e qua *filias hominum* procreatas esse eadem Scriptura sacra memorat, ad societatem civilem, quam inierant, conservandam esse constitutum. Quippe, si duos characteres illos probe considerare velimus, quibus Divinæ Literæ utramque Sethi & Caini progeniem insigniunt, omissis aliis rebus utrinque gestis, facile patebit, non inanem esse, quam adtuli, opinionem. De Seth inquit: *Peperit* (scilicet Adam) *filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens: posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos: ipse cœpit invocare nomen Domini* (o). Dubium autem esse nequit; quin Adam cum uxore sua, reliquaque familia amplissima Dei nomen quotidie invocaverit, supremum hunc Conditorem ac Dominum colendo, honorandoque. Quare dum Enos dicitur cœpisse invocare Dei nomen, intelligendum hoc esse videtur de cultu quodam veri Numinis publico, certis quibusdam legibus constituto. Profecto nobilissimus Scripturæ S. interpres Cornelius a Lapide (p) dum in hunc locum commentatur, ait: „Enos auctor „ fuit,

(o) *Gen.* 4. (p) *In Genes. c.* 4. *v.* 26.

„ fuit, ut paſſim homines rite Deum „ colerent. Unde hebræa habent: *tunc* „ *cæptum eſt*, ſcilicet publice & per „ cœtus, auctore Enos, *invocari no-* „ *men Domini*. Tempore ergo Enos vi- „ dentur cœtus hominum inſtitui & in „ Eccleſiam congregari cœpiſſe ad pu- „ blicas preces, ad publicas conciones „ & catecheſes, ad publicum Dei cul- „ tum per ſacrificia, aliosque ritus & „ ceremonias.„ Atque ita jus quoddam ſacrum & Eccleſiaſticum, latis aliquibus quoad tempus, ritus & ceremonias legibus, ſine quibus ætatem ferre non potuiſſet, circumſcriptum, in Enochi familia, & apud filios Dei multo tempore floruiſſe ſatis conſtat. Jam vero de Cain, ejusque filiis & nepotibus alium characterem producit S. Scriptura, dum ait: *Habitavit - - - in terra ad orientalem plagam Eden - - - ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii ſui Henoch*. De nepotibus vero Caini: quod Jabel fuerit *Pater habitantium in tentoriis, atque paſtorum*, Jubal *pater canentium cithara & organo*, Tubalcain *malleator & faber in cuncta opera æris ac ferri*. Ex quibus patet, Cainum ædificaſſe civitatem (quæ omnium prima fuit) in qua cum

filiis & nepotibus, omnique familia sua satis utique copiosa habitavit, civilemque vitam egit, ita ut quidam agriculturæ, alii Musicæ, opificiis alii & artibus diversis sub suis quisque magistris operam dederint. Hæc autem civilis vita, & opificum artificumque cœtus sine certis quibusdam legibus subsistere neutiquam poterant, ut ita ex hac prima hominum in urbe ac vicis circumjacentibus degentium communitate profanum ac civile jus originem suam, licet adhuc rudem ac tenuem, traxisse videatur, majoribus semper postea incrementis auctam.

VI.

Verum succedentibus temporibus, ubi crescente hominum numero malitia quoque & scelerum colluvies in immensum excrevit, uti morum, ita & jurium mutatio ingens secuta est. Nam jus illud naturale ac supernaturale declinante a via veritatis omni hominum genere, & in scelera gravissima fœdissimaque ruente misere vastatum, ac lumen rationis clarissimum in densissimam impietatis noctem conversum, omneque jus & fas injuriis & nefandis criminibus vix non penitus extinctum fuit: *omnis quippe caro corruperat viam suam*, ut ait S. Scriptu-

ra

ra (q). Jus quoque ſacrum, in Seth & Enos familia per multos annos religioſe cônſervatum, nepotibus ſceleratæ ſtirpi Cainiticæ ſe miſcentibus vix non omnino peſſum iit, ſacro cultu duntaxat penes Noe ejusque filios & uxores remanente: jus autem profanum & civile ſublato per diluvium, diſſolutoque humanæ ſocietatis vinculo penitus diſparuit. At expiato per aquas ultrices terrarum orbe, humanoque genere per Noemum ejusque familiam ſenſim propagato rurſum jura & leges inſtaurari cœperunt. Duas tum temporis invenire leges licet in SS. Literis expreſſas, quas Deus ipſe tulit vix exacto diluvio, quibusque eſum carnis cum ſanguine prohibuit, & homicidii reos morte mulctari præcepit: *Carnem cum ſanguine non comedetis*, & *quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius* (r): eam vero matrimonii, quam in paradiſo dederat, confirmavit: *creſcite & multiplicamini*. Reliqua prudentiæ ac ſapientiæ Noemi commiſiſſe viſus eſt. Et vero Patriarcha hic ſpectatæ pietatis *juſtus* atque *perfectus*, juris naturalis & ſacri profanique veluti reliquias communi naufragio ſubtractas collegit, & divinarum humanarumque legum

(q) *Geneſ.* 6. (r) *Geneſ.* 9.

legum obſervantiam pene ſepultam ſuſcitavit. Quippe ut Beroſus auctor tam ab antiquitate, quam ab eruditione ſpectabilis (s) ſcribit: Noe vetuſtiſſimus omnium pater antea edoctus Theologiam & ſacros ritus, cœpit etiam homines erudire ac docere humanam ſapientiam, eamque mandavit literis, & reliquit Armeniæ populis. Verum a Noemi præceptis rurſus deſciverunt poſteri; primum quidem Cham ejus filius degener, cui Pater maledixit, cum poſteritate ſua: deinde & alii, quo longius latiusque multiplicata gente ad inhabitandas vicinas regiones (præcipue poſt factam a Noemo inter filios ſuos terræ diſtributionem, linguasque apud turrim babylonicam confuſas) diſceſſerunt. Omnia tum paullatim occupavit idololatria, & veræ de rebus in mundi ortu ac diluvio geſtis narrationes in fabulas transmiſſæ fuerunt, a quibus ad majores Principes, ac Heroes gentis ſuæ in Deorum numerum referendos progreſſi ſunt homines, dimittentes, ut ait D. Auguſtinus (t): *Deum a quo facti erant*, & colentes *illa*, *quæ ipſi fecerant*. In ſola ſtirpe Sem, filiorum Noe primogeniti (e qua poſtmodum Abrahamus deſcendit) uti vera religio, ita ſacrum quoque jus aſy-

(s) *Lib.* 3. (t) *In Pſalm.* 84.

asylum invenit, fuitque conservatum. Silente inter reliquos hoc jure sacro, jus profanum caput extulit. Quippe tres Noem filii Sem, Cham, & Japhet orbem inter se velut ad testamenti a patre relicti normam sunt partiti, dum primus cum familia sua interiores Asiæ partes, alter occidentales plagas seu Europam, tertius exteriores Asiæ regiones cum Africa incoluerunt, & oppida & civitates moliri, ac ditiones, respublicas, principatus & regna fundare cœperunt, ad quæ gubernanda conservandaque utique opus erat civilis juris ac legum sanctionibus, quæ qualesve fuerint tum temporis, quum pro cujusque arbitrio factæ sint, equidem ignoramus, facile tamen eas e variarum gentium ac nationum succedentium juribus, legibus, ac regiminis forma intelligere licet, quoniam e posterorum moribus primorum parentum ac conditorum institutio ac norma, quam tenuerunt, plerumque tralucet. Interea in Semi posteritate, uti dictum est, præcipue vero in Abrahami a Deo electi, ut pater multarum gentium esset, familia vera religio deique cultus angustos intra fines sese continebat. Heic novam a Deo legem, ab Abrahamo totaque ejus progenie virili observandam fuisse latam

S. Scri-

S. Scriptura prodit, quam legem *Circumcisionis* dicunt (u) *circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos.* Ad sacrum jus lex hæc pertinebat, quoniam ritu hoc initiabantur, quotquot veram tum temporis religionem fidemque palam profitebantur, & figura fuerat sacramenti baptismatis in nova lege postmodum succedentis. Ipse Abraham de Ur Chaldæorum evocatus, quum in regionem Chanaan migraret, eos populos omni sapientia tam divina quam humana erudiendos suscepit, ut ita merito inter primos Juris Doctores numerandus veniat. Neque deerant scholæ his disciplinis tradendis discendisque. Nam ut Hebræi apud Lyranum tradunt teste Cornelio a Lapide (x), una erat, cui Melchisedec seu Sem, altera cui Heber, tertia cui Abraham præerat, cuique operam suam præcipue Chaldæi ac Ægyptii navarunt. Atque hæc, quæ hucusque in medium attuli, prima velut semina sunt, & rudimenta omnis jurisprudentiæ tam sacræ quam profanæ, quemadmodum primi fontes fluviorum etiam ingentium semper parvi & absconditi esse solent, donec plu-

(u) *Genes.* 17. (x) *In cap. Genes.* 25.

pluribus aucti rivulis, quo plus progrediuntur, creſcant, & in immenſum ſeſe ſpatium denique diffundant.

§. II.
Secunda Periodus.

VII.

Quemadmodum in prima mundi ætate Jurisprudentiam illam, quam non in membranis aut tabulis, ſed in primorum hominum mentibus exaravit Deus vivis veluti characteribus, ſeu lumine tum eo, quod naturale, tum quod ſupra naturam eſt, indito; quemadmodum, inquam, Jurisprudentiam illam a poſteris Adæ in flagitia paſſim ruentibus vix non deletam per Noemum ſuſcitavit, ita rurſus ab ejusdem Noemi progenie ſcelerata depravatam in altera mundi ætate per Moſen inſtauravit. Erat Moſes *Vir eruditus omni ſapientia Ægyptiorum, potens in verbis & in operibus ſuis* (y), electus a Deo Iſraelitarum Dux, natus anno Mundi 2373. vivensque eodem tempore, quo Cecrops primus Athenarum Rex, qui bello Trojano quadringentis annis ſuperior fuit. Huic nempe Moſi, poſtquam e ſervitu-

(y) *Act.* 7. *v.* 22.

vitute Ægyptiaca Iſraeliticum populum liberavit, ipſe ſupremus Legislator Deus in monte Sinai duas Tabulas lapideas, atque in iis Decalogum ſeu decem leges proprio digito conſcriptas tradidit (z): *Aſcende ad me in montem, & eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata, quæ ſcripſi, ut doceas eos.* In his continebatur tota quaſi ſumma & ſeries legis naturalis, quam etiam Moſes tanquam Dei Legatus ſumma cum fidelitate promulgavit, & tanquam Doctor publicus a Numine conſtitutus maxima cum perſpicacia, doctrinæque ubertate toti populo explanavit. Voluit autem Deus ſcripto conſignatum dare jus hoc, ne impoſterum ulla apud homines oblivione deleretur. Non ſolum autem jus naturale velut e tenebris & denſa noctis caligine in lucem tunc prodire viſum eſt, ſed & jus ſacrum & civile magis ſe ſe explicare ac latius dominari cœpit. Juris ſacri quidem legibus plenus eſt Pentateuchus, præſertim liber Exodi, Leviticus, & Deuteronomium: in horum primo Deus ipſe Moſi præcepit, quæ ad cultum ſibi debitum pertinent, dum Tabernaculum ædificari, altare conſtrui, ſacerdotes conſtitui, ſacrificia

(z) *Exodi* 24.

ficia fieri & hostias immolari exquisitissimis verbis mandavit. In Levitico autem continentur leges, quibus ritus in holocaustis & victimis offerendis, & sacerdotibus initiandis religiose observandi ordinantur: item leges de vino Dei ministris, quando tabernaculum intrabant, & Nazaræis ac Rechabitis perpetuum interdicto, de votis ac decimis solvendis, de ciborum certo genere vitando, de animalium & hostiarum delectu, de totius anni festis solemnissimis, Paschatis nempe, Pentecostes, Tabernaculorum, Expiationis publicæ, Tubarum sive exordii civilis anni, Sabbatici, ac Jubilæi. Juris civilis vero norma & leges traduntur passim in Deuteronomio, ubi agitur de delictis morte aut alio pœnarum genere castigandis, de conservandis cujusque juribus, de usuris & fraudibus in commercio vitandis, de damnis datis resarciendis, maxime de judiciorum ac regiminis forma. Hanc ipsius Mosis tanquam Legislatoris etiam civilis a Deo constituti verbis heic referre juvat: *Non valeo*, inquit ad populum, *solus negotia vestra sustinere, & pondus ac jurgia - - - Tulique de tribubus vestris viros sapientes, & nobiles, & constituti eos principes, tribunos, & centuriones, & quin-*

quagenarios, ac decanos, qui docerent vos singula. His vero præcepit idem Moses: *audite illos, & quod justum est judicate: sive civis sit ille, sive peregrinus. - - - - quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam* (a). Observanda heic duo veniunt: primum quidem est discrimen illud, quod S. Scriptura facit, dum in tradendis juris naturalis & sacri legibus semper Deum ipsum locutum esse memorat: *Locutus est Dominus ad Mosen, dicens &c.* At in judicialibus promulgandis Mosen loquentem inducit: *Hæc sunt verba, quæ locutus est Moses ad omnem Israël &c.* quo discrimine indicare voluit, ea quæ Juris naturalis & sacri sunt, a Numinis ipsius ore pendere, atque ab eo tanquam rem suam curari: illa vero, quæ ad Jus humanum & civile pertinent, hominibus vicaria cum potestate a se relinqui. Alterum est, triplicis generis præcepta fuisse legis veteris seu Mosaicæ: *Moralia, Ceremonialia*, & *Judicialia.* Moralia docebant partim debitum Deo cultum esse exhibendum, partim proximo non inferendam injuriam, quæ quoniam ratio quoque naturalis humanæ insita naturæ dictet, sunt etiam Juris naturalis: Ceremo-

(a) *Deuteron. cap.* I.

monialia in ritibus, quibus colitur Numen, ſpeciatim determinandis occupabantur: Judicialia vero ſtatuebant modum, quo juſtitia in populo Iſraelitico eſſet adminiſtranda; quas leges Judiciales apud Hebræos inſtar juris civilis fuiſſe Philo Judæus teſtatur.

VIII.

Hac ratione conſtitutum apud Hebræos jus, ſeu lex quam Moſaicam adpellamus, indies magis illuſtratum & promulgatum fuit tum per Pontifices & Judices, tum per Reges, tum per Prophetas. Pontifices quidem Aaron, Eleazar, Phinees, horumque ſucceſſores erudiebant populum in iis, quæ ad ſacrificia, feſta, & ceremonias adtinebant, & leges legumque apices publicis in cœtibus explicabant: Judices vero, ut Moſes, Joſue, Othoniel, Debora, Gedeon, Samuel &c. velut Dei interpretes ejus præcepta promulgaverunt, & ut ab omnibus cuſtodirentur, diligentiſſime invigilarunt, ita ut ad eos tanquam ad oracula in rebus arduis confugeretur: non minus ſumma cum poteſtate populum regere, judicia exercere, gerere bella contra hoſtes infideles, domi foriſque cuncta gubernare conſueverunt. Ubi autem Judicum mu-

nus populi importuno desiderio, & Numinis indulgentis auctoritate abrogatum fuit, ac Reges successerunt, isti magnam in rebus sacris & profanis curandis potestatem exercuere. Inter hos eminebant David Rex religiosissimus, qui tot inter regiminis & bellorum curas quampluri-mis psalmis & canticis veram Dei Ecclesiam & Numinis cultum illustravit: Filius ejus Salomon, qui magnificum templum Hierosolymitanum struxit, & summa cum magnificentia Deo dedicavit; præterea libris suis & juris naturalis & morum præcepta ad omnium Ægypti ac Græciæ sapientium invidiam explicando complexus est: Josaphat Rex Juda, sub cujus regimine plurimum floruit juris utriusque auctoritas. Nam quum alii Reges complures Israelis & Juda ad jura gentium deflecterent, ipse ad stabiliendum jus civile *constituit judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca, & præcipens judicibus: videte* ait *quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini, & quodcunque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non enim est apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.*

Ad

Ad custodiendum vero jus sacrum *in Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus. Præcepitque eis dicens: sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem & cognationem, ubicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis* (b). En! præclaram divisionis ideam inter jus Ecclesiasticum & Civile, uti & inter Judices sacros & profanos. Nec est, quod persuadeamus nobis, illius ævi Juris studia & Judicia nonnisi rudia atque simplicia fuisse, quemadmodum stylus est, quo a S. Scriptura describi solent. Non defuerunt legum codices, non Jurisconsulti, quales erant seniores populi, non Leguleii ac Judices, scilicet sacerdotes ac Principes, non solemnitates, non tribunalia, quæ sub portis civitatum constituebantur; neque etiam defuerunt fraudes &

(b) 2. *Paral.* c. 19.

& artes, quibus jura pervertebantur, & corrumpebantur judicia, uti patet e pluribus ejusdem S. Scripturæ locis, ubi non raro in judices iniquos, & perversa judicia declamatur. Demum Prophetæ magna apud populum & Reges auctoritate pollebant, eorumque verbis velut oraculis fides habebatur, quum illis Deus tanquam præconibus legum ac mandatorum suorum uteretur, præsertim tristi tempore illo, quo in captivitatem Babylonicam abstracti Reges Israel & Juda cum populis suis, in eaque per annos septuaginta detenti fuerunt. Ibi Prophetæ patria jura & leges, veramque religionem in medio nationis pravæ conservarunt, ne omnino extinguerentur, uti Jeremias, Daniel, Zacharias, Aggæus &c. Inter hos præcipue memorandus heic venit Esdras. Hic Sacerdos, Propheta, Scriba, & Doctor post solutam sub Cyro Rege captivitatem cum reliquis Hierosolymam reversus sacrum codicem legis Mosaicæ, injuria temporum magnam partem deperditum nemoriæ beneficio integritati suæ restituit. Porro Prophetæ tum temporis multos quoque discipulos & Auditores numerabant, quos sacra Scriptura *Filios prophetarum* nuncupat, quosque in scholis illi erudiebant in le-

ge divina humanaque. Ejusmodi ſcholæ fuerunt in Naioth Ramathæ auctore Samuele (c) in Bethel civitate (d) in agro Hierichuntino ſub Elia & Eliſæo (e) in Silo & Galgalis &c. plures in Jeruſalem, inter quas celeberrima fuit magna Synagoga, ſeu ſenatus centum & viginti Patrum, quorum princeps Esdras, de quo dixi, eum in finem congregatus, tum ut divinæ legis obſervantia priſtino ſplendori reſtitueretur, tum ut in unum corpus collectis ſacris libris ſcripturarum, quæ tunc temporis exſtabant, Canon & correcta S. Codicis editio vulgaretur. Ab hoc tempore jus naturale, divinum & humanum, publicum & privatum magna in veneratione nec minore obſervatione apud Principes & populum erat adnitentibus ſummis ſacerdotibus, inter quos Eleazar Ptolemæo Philadelpho Ægyptiorum Regi ſeptuaginta duos ſenes doctrina conſpicuos & legis peritiſſimos ſubmiſit, qui ſacram Bibliam miro conſenſu ex Hebraico in Græcum idioma transtulerunt, ut etiam in alias gentes Hebræorum Jurisprudentia diffunderetur. Sed invaleſcentibus ſenſim pravis moribus, & legibus impune violatis accedente Ponti-

(c) 1. *Reg.* 19. (d) 4. *Reg.* 2. (e) *ibid.*

tificum æmulatione jus & fas omne in summum discrimen adductum est. Quippe perversi quidam viri Israelitæ, patriæ proditores, missis ad Regem Antiochum legatis obtinuerunt ab eo *potestatem, ut facerent justitiam gentium. Et ædificaverunt Gymnasium in Jerosolymis secundum leges Nationum &c.* (e) Accessit huic malo aliud non minus grave, nimirum æmulatio summorum sacerdotum. Nam Jason Oniæ frater ab Antiocho Epiphane supremum Pontificatum muneribus emit, pulso Onia: mox idem de Jasone tentavit perfecitque Menelaus: capta Solyma cum ingenti Judæorum strage, sacer Codex Vulcano traditur, leges Gentium introductæ, totaque respublica vix non funditus eversa fuit. Obstiterunt quidem sat longo tempore huic torrenti fortissimo animo Machabæi, fuso etiam sanguine pro aris & focis ac patriis legibus domi forisque clarissimi: sed tandem & his succumbentibus, ac Herodianis per vim succedentibus, dum Sacerdotes, Scribæ ac Pharisæi ad solum legis corticem & exteriores ritus plusquam religiose intenti essent, adventu morteque Christi Servatoris lex Mosaica sublata fuit, substituta in ejus locum nobiliore sanctio-

(f) 1. *Machab. cap.* 1.

ctioreque lege Gratiæ. Heic considera-tione digna venit antiquitas Juris sacri & civilis, quo utebantur Hebræi, quum lex Mosaica septingentos & plus annos ante lata promulgataque fuerit, quam Roma fuisset condita, & plusquam mille annos, antequam XII. Tabularum Jus Romæ introductum esset, ut Chronologia nos docet. Quo enim tempore Romulus regnum auspicabatur, nugasque illas execrandas, ut loquitur Possevinus, suarum legum de sacris & religione fere-bat, eodem tempore jam toto oriente percrebuerat fama atque cognitio Mosaicæ legis, quum *& in Judæa notus esset Deus*, & extaret celeberrimum Salomonis Templum, quo ad colendum Deum undique populi confluebant, & Prophetæ ac Sibyllæ conclamarunt Christum esse venturum, cujus legi & jugo Romanum & reliqua imperia essent subjicenda.

IX.

Dum hæc Juris sacri & civilis norma in republica populi Electi vigebat, jus quoque Politicum sensim inter exteras gentes invaluit. Equidem divisis post confusas ad turrim Babel linguas Noemi posteris tum ante ac post Mosen Legislatorem, tum circa illius ævum diversa re-

gna & respublicæ coaluerunt. Assur seu Bel jam A. M. 1758. Assyriæ regnum & Monarchiam fundavit: Abrahami tempore, quum Patriarchâ hic dei jussu peregrinaretur, quatuor Reges adversus quinque alios in aciem processisse legimus in libro Genesis (g), Ægyptii vastissimum erexere regnum, quorum Rex primus erat Apis A. M. 2108. Cecrops primus Athenarum Rex fuit, Mosi coævus A.M. 2364. Ipse Moses Og Regem Basan, & Sehon Regem Amorhæorum, aliosque finitimos commissis præliis devicit. Dardanus Troiæ, Minos Cretæ, Tantalus Phrygiæ, Janus Italiæ, Perseus Argivis, Saturnus Latio imperitabat Judicum Israeliticorum ævo (h). In his regnis atque Rebuspublicis jus quoddam & leges, quibus intra limites populus contineretur, conditas fuisse dubium esse non potest, quum perversos Israelitas aliquot *ad jura & leges gentium* defecisse memoret S. Scriptura. Quænam autem qualesve fuerint, ad nos haud pervenit. Verosimile est, alias atque alias pro cujusvis imperantis arbitrio tum circa nefanda illorum sacra, tum circa politicum regimen constitutas fuisse. Certiora de Legislatoribus primis, qui partim naturæ lumine, par-

(g) *Cap.* 14. (h) *Numer.* 22.

partim Philoſophiæ moralis ſtudio leges ſuas ad ordinatæ reipublicæ formam adaptarunt, intelligere licet e Gratiani Decreto (i) dum ita loquitur : „ Phoroneus Rex græcis primus leges judiciaque conſtituit. Mercurius Trismegiſtus primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Athenienſibus dedit. Lycurgus primus Lacædemoniis jura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romulo ſucceſſit in regno, leges Romanis edidit „. At præ aliis Plato ille divinus & in rebus politicis facile princeps, qui vixit A. M. 3602. magni momenti leges (ſiquidem aliquam in Ægypto lucem hauſerat e Divini Codicis editione græca) nobis reliquit in ſuis de Republica libris. *In primo libro* ſtatuit : „ Fidem eſſe ſervandam, immo adverſus hoſtem ſempiternam fidei auctoritatem conſtare debere. Juſtitiam colendam, injuſtitiam omnibus diris deteſtandam, ex illa felicitatem, ex hac infelicitatem exiſtere. Jus ſuum cuique tribuendum, ita ut unicuique erit bono. Neminem lædendum, ne hoſtem quidem. Qui ſecus faxit, Deus ipſe vindex erit. Magiſtratus ſubjectorum curam gerito, „ &

(i) *Part.* 1. *diſt.* 7. *can.* 1.

„ & publicæ utilitatis rationem habeto.
„ Qui privatum emolumentum in publi-
„ ci muneris adminiſtratione publicæ an-
„ tepoſuerit utiliti, damnas eſto, & pe-
„ culatum pœnas luito. Qui in Repu-
„ blica Magiſtratum ambierit, damnas
„ eſto, & ambitus pœnas luito. *In li-*
„ *bro ſecundo* docet: Nemini vel com-
„ modi cauſſa eſſe injuriam inferendam.
„ Ne quid fallaciter, malove dolo fiat.
„ Deum eſſe unum, atque eundem, im-
„ mutabilem, omnium bonorum aućto-
„ rem, veracem, cupiditatibus humanis
„ nullo modo obnoxium, optimum, per-
„ fećtiſſimum. De religione prima eſto
„ cura in republica, & de ea certis le-
„ gibus cavetor. Nec ea Religio ad-
„ mittitor, quæ fabuloſis commentis Dei
„ naturam perverſerit: & ſi qua irrepſe-
„ rit, mature exterminator. Eæ opinio-
„ nes, quæ Deum mutabilem, mali au-
„ ćtorem, mendacem, præſtigiatorem fa-
„ ciunt, illius naturam pervertere cen-
„ ſentor. Ex æquo & bono Judex leges
„ moderator. *In libro tertio*, Poetis,
„ quod ſimplicitati & gravitati piorum
„ noceant, in republica nullus locus tri-
„ buitor: Extra Imperii fines tamen co-
„ ronati & unguentis delibuti (ut eru-
„ ditioni honos aliquis detur) amandan-
„ tor.

„ tor. Fabulatores, quod mendacium „ animis civium ingenerent, e republi- „ ca longe facessere jubentor. Vestium, „ ædium, picturæ, & ejusmodi rerum „ modus ex temperantiæ formula defi- „ nitor. Jurisperitis & Medicis, nisi „ ex ordine exploratis, exercere artes „ fas nequaquam esto. Magistratus suam „ salutem reipublicæ salute, opes utilita- „ te terminato: neque ab illa sententia „ unquam usquam abscedito. Ab ava- „ ritiæ sordibus animum prorsus aver- „ tito. Munia sua in commune depo- „ nito: nihil proprium possideto.„ Ita Plato Rempublicam suam saluberrimis legibus stabilivit, quæ utinam immortales forent.

X.

Sic circumcirca exsurgentibus Legislatoribus, ferventeque studio ferendarum legum, quibus populi in communem vitam congregati in officio continerentur, Jus Romanum caput erigere cœpit. Initio quidem Urbis Romanus populus nulla certa lege vivebat, Regum arbitriis pro Jure observatis, a quibus *lites dirimebantur, & quod justum illi judicassent, id erat pro lege*, ut ait Dionysius Hali-

licar-

licarnasseus (k). Aucta civitate, simul & negotiis increscentibus Romulus primus Rex, quum omnibus definiendis non jam sufficeret, populum in 30. Curias divisit, certisque legibus constitutis, quæ *Curiatæ* adpellabantur, (eo quod a populo per lictorem curiatim congregato rogarentur) in gravioribus Reipublicæ negotiis ejusdem sententias exquisivit, uti prodit Tacitus (l). Romulum secuti Reges (scilicet Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Martius, L. Tarquinius Priscus, Servius Tullius, L. Tarquinius superbus) Ex his alii alias quasdam tulere leges, ita ut inter eos clariores, Romulus juri naturæ, Numa juri gentium, Servius juri civili excolendo operam navarit, si Tacito credimus. Quippe Romulus de educatione liberorum, de matrimoniis, de parentum jure sanxit: Numa de homicidiis, de bonæ fidei *contractibus*, de sepultura quasdam leges tulit: Servius vero Tullus teste Dionysio de *contractibus* & injuriis quinquaginta leges rogavit, item de fœnore, de nexis ære alieno, deque aliis, quæ complura postmodum in suas Tabulas Decemviri transtulerunt. Has leges Regias, ne incerto Lare vagarentur, Juris

(k) *Lib.* 10. *c.* 1. (l) *Lib.* 3. *Annal. c.* 26.

Juriſconſultus (primus hoc nomine compellatur Publius Papirius, tempore Tarquinii ſuperbi, Regis ultimi) in unum veluti corpus collegit, quod *Jus Civile Papirianum* nuncupari cœpit, cujus nunc pauciſſima exſtant fragmenta, cæteris omnibus injuria temporum deperditis. Verum non diu tenuit Regum dominatio. Nam Anno U. C. 244. ob tyrannidem ac vitæ licentiam lege Tribunitia civitate pulſi fuerunt, maxime ob violatam a Sexto Tarquinii ſuperbi filio Lucretiam, Matronam Romanam pudicitiæ laude florentiſſimam. Inde factum, ut cum Regibus legum quoque regiarum auctoritas exoleverit, cæperitque populus, ut initio civitatis, fere omnia negotia per Curias & Comitia tractare. Noſſe heic juvat plurimum, quid rei fuerint Curiæ iſtæ atque Comitia. Erat *Comitium* locus Romæ in foro, ubi carcer quem Tullianum adpellabant, & Roſtra ſeu ſuggeſtum e captivarum navium roſtris exſtructum, ſtatuæ plurimæ Deorum & Heroum, ac Puteal Libonis, quod ara fuit, quam tenentes manibus Judices jurabant, ſe ex animi ſententia judicaturos. Comitia vero fuerunt conventus populi, alia *Curiata* ſeu ex *Curiis*, quas a Romulo ob curam rei-

reipublicæ habendam constitutas dixi, quæque ad suffragium dandum secundum censum & ætatem curiatim evocabantur: alia *Centuriata*, quando per singulas centurias suffragatio fiebat, & quidem in Campo Martio extra civitatem: alia *Tributa*, quæ inibantur, quum plebs sine Patriciis secundum urbis regiones & loca tributim seu per tribus congregabatur. In his Comitiis antequam ferebantur leges, prius publice scripto fuerunt exposita per *Trinundinum*, hoc est, tres nundinas seu dies viginti septem. Postmodum institutis auspiciis, scilicet avium inspectione, observatione de cœlo, tripudio sive terripavio, aut solistimo ibatur in Comitia. Facta sortitione circa ordinem dandi suffragii (in quo prima Centuria seu Tribus dicebatur *Prærogativa*) dirimebantur seu distribuebantur Tabellæ duæ, in quarum una scripta erat litera A, id est, *Antiquo* seu *nolo*, in altera U. R. *uti rogas*, id est *approbo:* quæ postmodum tabellæ cistis, urnis, cunis seu sitellis per pontes angustos collocatis injectæ, & ad ineundum suffragium extractæ recognitæque fuerunt. Tum legem laturi rogabant populum seu Quirites, ut discederent in suas classes, ac in suffragia irent, (inde legis roga-

rogatio) quæ ſi Tribunis non arridebat, ipſi interceſſere, ſeu ſe oppoſuere ſolemni verbo *Veto* aut *Vetamus*, atque ita prohibebant, quo minus lex ferretur. Porro quod plures tribus, centuriæ aut curiæ comprobarunt, ſanciebatur, ita quidem, ut quod populus Romanus, cujus pars vilior *plebs* vocabatur, ratum habuiſſet, ejus rei Patres conſcripti ſive Senatores fierent *Auctores*, hoc eſt, confirmarent, omnesque cives firmarent juramento. Denique lex ſive Centuriata, ſive Curiata, ſive Tributa in æs incidebatur. Hic itaque ritus erat ferendi leges apud Romanos in libera Republica.

XI.

Cæterum ejectis, ut dixi, Regibus duo Conſules creati ſunt, qui omnia jura omniaque Regum inſignia capeſſivere, ſolum de capite civis Romani judicium retinente ſibi populo, lenem autem coercitionem ſenatui relinquente. Ab eo tempore *Senatus Conſultis* multum tribui cœptum eſt. Hic enim non de iis duntaxat, quæ ad reipublicæ majeſtatem amplitudinemque pertinuerunt, pro poteſtate decernebat, verum etiam auctoritatem ſuam, ſi privatorum res poſtularent, interponebat. Brevi tamen, ne

Confulum potentia ultra limites progrederetur, Dictator conftitutus eft, cui duæ fecures ad terrorem additæ: Magifter quoque Equitum adjunctus fuit, cui cura ludorum faciendorum, feriarum, comitiorum, fenatus legendi ac Reipublicæ conftituendæ incubuit. Quoniam autem plebs opprimi a potentioribus libertatem, fecurioremque fe effe in bello quam pace vel credebat vel re ipfa experiebatur, facta feceffione Tribunos fibi conftituit, quos Confulibus opponeret. Horum ampla erat vis atque facultas, fcilicet intercedendi adverfus Magiftratus potentiam, atque ipfius etiam Dictatoris imperium, item quoties oportere vifum fuit, convocandi ac diffolvendi fenatum. Hac ratione quum Tribuni rogare plebem debebant, factum eft, ut quod plebs jubebat, ratum firmumque effet, unde *Plebisfcita* originem duxere. Verum nec ifta regiminis forma ætatem tulit. Exortæ fiquidem funt graviffimæ frequentiffimæque Patres inter ac plebem contentiones, utraque parte legum ferendarum poteftatem fibi vendicante: quod his placuit, illi difplicuit, Tribunis fedulo difcordias foventibus. Quapropter ut turbis continuo crefcentibus ac rempublicam mifere depafcen-

ſcentibus tandem finis imponeretur, nec invidiæ locus eſſet, in eam itum eſt ſententiam ut quas domi ſtabiles reperire non liceret, foris peterentur leges, quibus deinceps Romani viverent. Communi ergo auctoritate miſſi ſunt Athenas Legati Sp. Poſthumius Albus, A. Manlius, P. Sulpitius Camerinus, qui aliarum Græciæ civitatum inſtituta, mores, juraque cognoſcerent. Hi luſtrata maxima Græciæ parte demum reverſi ſunt cum legibus Lacedæmoniorum & Athenienſium, quæ Romam allatæ, ſummaque cum veneratione ab omnibus exceptæ decem Tabulis, primum eboreis, tum æneis inſcriptæ fuerunt, ac publico in foro pro Roſtris, ut apertius legi ac intelligi poſſent, poſitæ A. U. C. 303. Decemviris ad id conſtitutis, ut ſublata omni provocatione eas interpretarentur, & ſi opus eſſet, corrigerent ampliarentque, qui re ipſa duas alias Tabulas, in quibus leges Romanorum proprias conſignabant, ſequenti anno adjecerunt. Inde orta eſt adpellatio Juris XII. Tabularum. Atque ab his totius juris publici ac privati originem ducit Livius, (m) & Cicero (n) *Diſcebamus*, inquit *pueri duode-*

(m) *Lib.* 3. *c.* 34. (n) *Lib. de leg.* 2.

duodecim Tabulas ut carmen necessarium, quas jam nemo discit. Duobus autem versibus tripartitam Tabularum istarum divisionem complexus est Ausonius:

Jus triplex Tabulæ, quod ter sanxere quaternæ:
Sacrum, privatum, populi commune quodusquam est.

Nimirum prima pars comprehendebat jus illud, quod ad sacra pertinebat, altera jus publicum, tertia privatum. Observat autem scite Possevinus, astutiam Satanæ decem Tabulas e Græcia Romam transtulisse, quarum initio Deorum cultus, delubra & luci, & larium sedes, & ritus familiæ patriæque, & sacra execranda statuuntur, eo nimirum consilio, ut duabus Tabulis Mosis, & contento in iis Decalogo nefandas has Tabulas opponeret. Extant adhuc hodie istarum fragmenta quædam apud varios Auctores, præsertim Vincentium Gravinam (o). Decemviri vero ad exponendas XII. Tabulas illas constituti, de quibus supra memini, fuerunt Ap. Claudius, T. Genucius, P. Sestius, Sp. Veturius, C. Julius, A. Manlius, Serv. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp.

(o) *Lib.* I. *Orig. Jur.* §. 32.

Sp. Posthumius. Juvat heic breviter quædam de Tabulis, earumque materia, loco, ac tempore scitu digna inserere: Vocarunt Romani leges suas nomine Tabularum, ut imitarentur Athenienses, qui Solonis leges ligneis tabulis insculptas appellarunt ἄξονας: Ulpianus vero omnem materiam, cui leges inscribuntur, nuncupavit Tabulas, etiamsi ea papyrus esset, vel membrana, vel cortex, vel corium animalis. Eas auctem, de quibus memini, Romanorum Tabulas XII. Pomponius ex ebore factas fuisse contendit, contra Diodorus Siculus, Livius & alii ex ære fusas asserunt: alii primum X. tabulas eburneas, postea vero omnes XII. æneas fuisse autumant; quod ultimum factum esse Plinius ait ad perpetuitatem monumentorum & Constitutionum publicarum. Porro scribebantur leges carmine, ut facilius a vulgo addiscerentur. Vetus autem ille mos incidendarum legum in æneas tabulas usque ad tempora posteriorum Cæsarum Theodosii atque Valentiniani propagatus fuit, uti constat ex verbis in Codice Justinianeo *l.* 2. *de frument. urb. Constantinopol.* relatis, quibus Imperatores isti legem quandam de frumento urbis Constantinopolitanæ æreæ tabulæ incidi jus-

 serunt.

ferunt. Locum vero quod adtinet, leges XII. Tabularum pro Rostris propositæ fuerunt loco illustri prope Curiam Hostiliam (cui postea circumactis plus quam centum annis navium antiaticum rostra suffixa nomen fecerunt) quod factum est exemplo Atheniensium, qui leges suas proponebant prope statuas Heroum, a quibus appellationem ducebant Tribus Atheniensium. De Tempore, quo durarunt hæ tabulæ, æternitati dicatæ, prodit Diodorus Siculus, qui vixit Augusto imperante, suo etiamnum ævo eas pro Rostris incolumi sculptura stetisse: immo D. Cyprianus post annos fere ducentos nondum expunctas fuisse tradit in epistola secunda ad Donatum: quandonam autem posteritati subtractæ fuerint, nemo est, qui accurate referat. Hæc de Tabulis legum Romanarum. Redeamus ad Decemviratum. Mutabilis est in horas dominatio in manibus populi posita; nec Decemviratus diu substitit, utpote quo post biennium ob Appii Claudii libidinem exauctorato Censores in rempublicam introducti sunt, quorum erat populi censum inire. De horum officio ita loquitur Tullius (p): „ Censores populi ævitates, soboles, „ fami-

(p) *Lib.* 3. *de leg.*

„ familiasque censento. Urbis templa, „ vias, aquas, ærarium, vectigalia tuento. Equitum peditumque prolem describunto. Bini sunto. Magistratum quinquennem habento. Eaque potestas semper esto„. At annus ab urbe condita 387. ut Livius inquit, insignis fuit novi hominis consulatu, insignis duobus Magistratibus: Prætura, & Curuli ædilitate, quos Patricii occuparunt pro concesso plebi altero Consulatu, ad quem illa L. Sextum, cujus lege partus erat, e gremio suo evexit. Porro Prætoris munus erat, ut in urbe de caussis negotiisque privatis jus diceret. Nam in facinorosos homines summa potestas penes populum erat, qui extra ordinem, ubi opus fuit, Quæsitorem seu Quæstorem constituebat, ut adversus ejusmodi homines inquireret. Ædiles Curules autem ita dicti, quod curru tanquam sella seu throno insidentes e curia veherentur, de certis caussis jus dicebant, & Edicta proponebant. Non minus plurimæ novæ leges hac tempestate condebantur, ut lex Genutia, Hortensia, Glicia, Cincia, Acilia, Fannia, Voconia, Cornelia &c. quibus utilitas tam publica quam privata promovebatur. Ita res gerebantur in Romana Republica usque ad Cajum Julium Cæsarem, qui rebus bellicis fortiter

gestis a militibus suis Imperator salutatus Consulatum petiit, quem quum & Pompejus ambivisset, Respublica in duas factiones scissa fuit, quarum una Cæsari, Pompejo altera adhæsit, sequente ambitionem atroci bello civili. Verum Cæsar in Pharsalica pugna victor, Pompejo profligato & Ptolomæi Ægypti Regis perfidia occiso, quinque triumphis Gallico, Ægyptiaco, Pontico, Africano, & Hispanico clarus suprema potestate potitus est; sed non multo post viginti tribus vulneribus interfectus C. Octavio Augusto imperium reliquit, qui latis multis legibus, & pacato fere toto terrarum orbe consilium quidem iniit de Republica reddenda, & imperio deponendo, sed a suis prohibitus animum ad imperium lege firmandum adjecit. Itaque anno urbis 729. C. Cæsare Augusto decimum, & C. Norbano Coss. lata est *Lex Regia*, qua summa & regia potestas, quam populus Romanus ab ejectis regibus sibi vindicaverat, in unum principem translata est, ut is quidem nulla legis necessitate teneretur, omnique scripto jure solutus esset, ei vero parerent omnes. *Quod* igitur, ut Arcadius Jurisconsultus loquitur, *Principi placuit, legis habebat vigorem.* Atque ita Respublica Romana in Monarchiam migravit.

§. III.

§. III

Tertia Periodus.

XII.

Tertiam periodum, quantum ad jus sacrum & Ecclesiasticum pertinet, a Christi servatoris nostri in terras adventu auspicari juvat, qui uti veterem seu Mosaicam legem abrogavit, ita novam legem, nimirum Gratiæ, illi substituit. Atque in hac lege gratiæ a Christo Domino tanquam Legislatore supremo collata est D. Petro ejusque successoribus, utpote suis in regenda Ecclesia Vicariis, jurisdictio Ecclesiastica. Voluit enim ex his terris discessurus ad cœlestem Patrem, a quo omnem potestatem acceperat: *omnia dedit ei Pater in manus,* (q) voluit inquam Ecclesiam a se fundatam regi modo humano, ac per homines. Quare Petro dixit, & in Petro omnibus legitime successuris Pontificibus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: pasce oves meas: Tibi dabo claves regni cœlorum, quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis &c.* (r). Nimirum duas claves seu dupli-

(q) *Joan.* 13. (r) *Matth.* 16. 19. *Joan.* 21.

duplicem contulit poteſtatem, & docendi & gubernandi Eccleſiam, quæ ſane poteſtas ultima ſine jure, ſine legibus neutiquam ſubſiſtere poteſt. Et vero hac jurisdictione ſibi conceſſa quamprimum uſus eſt D. Petrus cum reliquis Apoſtolis, dum varia Concilia congregarunt, ut de iis, quæ ad cultum divinum, & Eccleſiæ pertinerent regimen, ſtatuerent, Evangelicasque leges ſtabilirent. Primum erat Hieroſolymitanum poſt Chriſti in cœlos aſcenſum, anno 34. ut ſentit Baronius, vel ut computat Labbe anno 33. quo convenerant Apoſtoli in domo Mariæ Matris Joannis, ut duodecimus Apoſtolus ſufficeretur in locum Judæ, & *Epiſcopatum ejus alter acciperet*, quod etiam forte ſupra Mathiam cadente factum eſt. Monſtravit heic jurisdictionem ſibi tanquam Eccleſiæ totius capiti conceſſam D. Petrus & congregando cœtum ex Apoſtolis & Fidelibus conflatum, & primus alloquendo hunc cœtum: *Exurgens Petrus in medio fratrum dixit &c.* Alterum Concilium Apoſtolicum eodem anno Hieroſolymæ celebratum fuit. *Placuit* ibi, quum æquum haud eſſe videretur, Apoſtolos relicto Dei verbo miniſtrare menſis, ut eligerentur ſeptem Diaconi, qui hoc miniſterio fungerentur, quibus etiam manus

manus imposuerunt Apostoli, id est (uti Patres Concilii Neocæsareensis, S. Dionysius, Cyprianus, Isidorus, Salmeron, & Cornelius a Lapide sentiunt) in Diaconatus ordine constituerunt. Tertium Apostolorum Concilium, quod sequentium omnium norma est, & e quo desumpta fuit Oecumenicorum Conciliorum formula: *Visum est Spiritui Sancto & nobis* (s), denuo Hierosolymis Claudio Imperante anno Ch. 49. uti censet Labbeus, vel ut alii putant, an. 50. coactum fuit. Ad id convenerant Petrus, ut Præses & Caput, Paulus, Joannes, Barnabas, atque Seniores, qui aderant Jerosolymis. Non desunt, qui omnes alios Apostolos, si Jacobum Majorem excipias e vivis ab Herode an 44. vel 46. jam sublatum, singulari Numinis vocantis providentia hoc in Concilio præsentes fuisse contendunt, utpote quod cæterorum exemplar esset futurum; idque colligunt ex epistola secunda ad Galatas. In eo statutum fuit, neminem Christianorum lege *Circumcisionis*, vel alia ceremoniali teneri, præterquam ut abstinerent ab *immolatis simulacrorum* seu idolothytis, id est a rebus quæ Idolis offerebantur, & a *sanguine ac suffocato*. Utebantur autem Apostoli his

(s) *Act.* 15.

his verbis: *Visum est. Placuit nobis*, quæ verba ad solemnem pronunciandi formulam tam in Comitiis Ecclesiasticis quam in Judiciis profanis & Senatusconsultis valde usitata fuerunt. Alii duo conventus Apostolorum recensentur in eorum Actis: primus A. C. 44. in quo Symbolum quod vocant Apostolorum collata quasi opera pro illorum numero fuisse compositum testantur S. Cyprianus (t) Ruffinus, S. Ambrosius, D. Clemens, Epiphanius, Augustinus &c. Alium Antiochiæ conventum institutum fuisse pro comperto est apud Ecclesiasticæ Historiæ Scriptores, ad sedandas controversias ibidem exortas, cujus Canones inventos a Pamphilo in Bibliotheca Origenis referunt Turrianus (u) & Binius (x) in quorum octavo stabilitus fuit cultus sacrarum imaginum; unde antiquitas illius contra veteres & recentiores Iconomachos commendatur. Verum hæ leges, aliæque Apostolorum sanctiones non statim scripto mandatæ fuerunt, immo in cordibus fidelium quasi scriptæ circumferebantur tanquam Traditiones Apostolicæ, quemadmodum aliæ Christi Traditiones. Quippe Ecclesia primis illis temporibus, quæ, necdum hæreticos

(t) *In expos. symb.* (u) *l.* 1. *advers. Magdeburgenses c.* 21. (x) *Tom.* 1. *Concil.*

ticos noverunt, traditionibus regebatur. Hinc Tertullianus ſcite pronunciavit: *Prior fuit anima quam litera, & ſermo prior quam liber, & prior ſenſus quam ſtylus* (y). Hujusmodi fuerunt: jejunium Quadrageſimæ, ſuffragia pro defunctis, Paſcha quot annis celebrandum, ritus & uſus aquæ benedictæ &c. Poſtmodum vero tum fidelium tum præceptorum aucto numero ſcribi cœperunt leges, atque ita Chriſtiana Reſpublica, ut quævis alia bene fundata ordinataque partim jure ſcripto partim non ſcripto gubernabatur.

XIII.

Sublatis ex hac vita Apoſtolis, & ad capeſſenda meritorum præmia in cœlum evectis non ideo deſtituta fuit firmo præſidio Eccleſia. Nam *pro Patribus nati ſunt filii*, ut ait Propheta Regius (z), id eſt, ut commentatur D. Auguſtinus: *pro Apoſtolis Epiſcopi conſtituti fuerunt, qui ideo Apoſtolorum ſucceſſores dicuntur.* S. Clemens eorum coævus, D. Petri poſt Linum ſucceſſor & diſcipulus, primus fuit, qui necdum ſcriptis traditionibus regulas, vulgo *Canones Apoſtolorum* adpellatas, græco idiomate conſignaſſe fertur, quas Dionyſius cognomento Exiguus Juſtini Imp. ævo in

(y) *Lib. de anim. c.* 5. (z) *Pſalm.* 44.

in latinam linguam quam curatissime translatas posteritati transmisit. Hac ratione ex Traditionibus Apostolicis Canones manasse luculentissimi testes sunt SS. Patres, & Concilia, uti Baronius ad annum 102. & Turrianus integro, quod pro tuendis Canonibus Apostolorum conscripsit libro, nec non Binius & Balsamon demonstrare conantur, quamvis prior in altera editione Canones hos omiserit. Idem Clemens Papa plures edidisse dicitur Constitutiones, quas refert Severinus Binius (a) quasque Canonicas agnoverunt S. Ignatius, S. Athanasius, S. Epiphanius cum aliis. Ita scribunt ac censent non pauci Juris Sacri Doctores: sed num res ita se habeat, suo loco videbimus. Successerunt aliæ epistolæ, quas *Decretales* vocant, aliorum Pontificum, Evaristi, Alexandri & Successorum: varia quoque Concilia, in quibus, ut de quatuor primis duntaxat mentionem faciam, scilicet in Nicæno viginti canones, in Constantinopolitano I. Septem, in Ephesino præter 12. Anathematismos octo, in Chalcedonensi viginti septem editi fuerunt. Crevit autem constitutorum, seu ut Jurisperiti vocant, Constitutionum Ecclesiasticarum multitudo præcipue a tempore Constantini M. quoniam prius ob Ethnicorum

(a) *Tom. 1. Concil.*

corum Imperatorum immanes & multiplices adverſus Eccleſiam & Chriſtianos excitatas perſecutiones cogendarum Synodorum libera facultas haud erat (b). Unde contigit, ut per quadringentos & amplius annos non fuerit diſcrimen factum inter Jus Canonicum & Theologiam, iidemque eſſent Eccleſiaſtici Jurisperiti, qui Theologi; quemadmodum ex Joanne Gerſon refert Bernardus van Eſpen (c), quæ diſciplinæ & ſcientiæ poſtmodum diſtinctæ fuerunt, præcipue quando poſt varias a variis Auctoribus factas Conſtitutionum Pontificiarum & Canonum Sacrorum collectiones demum Gratianus Monachus famoſum opus *Decretorum:* poſt annos ſeptuaginta vero S. Raymundus de Pennafort celebres quinque libros *Decretalium* in lucem ediderunt, e quibus grande illud Corpus Juris Canonici, quo etiamnum hodie utimur, coaluit, de quo enucleatius atque uberius differendi campus poſtmodum ſeſe aperiet. Heic duntaxat præſtantium Duumvirorum iſtorum effigies paucis adumbrabo. Gratianus Etruſcus erat, ex Ordine S. Benedicti, quem aliqui patria Claſſenſem, alii melius Cluſinum, quod Thuſciæ oppidum eſt, adpellant. De loco ubi S. Ordinem profeſſus eſt, certant inter ſe Mona-

(b) *Can.* 1. *diſt.* 15. (c) *In Prolegom.*

Monasteria, velut olim de Homeri patria civitates Græciæ. Monachi S. Felicis Bononiensis suum esse dicunt, suum Monachi S.Proculi, qui statuam ex marmore sculptam in Claustro suo, qua hortum respicit, erexerunt Viro æque religioso ac docto, æternaque memoria digno. Utrosque conciliare studet Arnoldus Wion, dum Gratianum prius vitam Monasticam ad S. Proculi professum esse, tum vero ad Monasterium SS. Felicis & Naboris transiisse, ibidemque Decretum perfecisse scribit; nec sine testibus & tabulis, quum & inscriptio incisa saxo pervetusto præfati ultimi Monasterii, & epitaphium illustre, quod defuncto Bononiæ positum fuit, idem testentur. Ita enim loquitur epitaphium: *Gratiani Clusini, Cæsarei juris & Pontificii Enucleatoris prope divini, qui Monachus in Martyrum Felicis & Naboris æde absolutissimum ibidem Opus Decretorum anno Gratiæ* 1151. *Compilavit, sepulcrum, quod illic Curiæ ruderibus absorptum, hic magnificentius renovatum Joan. Franciscus Aldrovandus Bononicæ III. Dictator ære publico instauravit. Anno salutis* 1498. *Idib. Junii Joanne Bentivolio II. PP. Remp. feliciter gubernante.* Quonam autem anno Gratianus Decretum suum in lucem publicam ediderit, non minus dissentiunt

tiunt inter se Auctores: quidam id factum esse contendunt An. 1151. tempore Eugenii III. uti docet volumen vetustissimum Decreti, & Chronicon in Bibliotheca Vaticana adservatum: alii an. 1141. quemadmodum legitur in editione jussu Gregorii XIII. emendata: Bellarminus (d) litem compositurus collectionem a Gratiano an. 1127. forte inchoatam, an. 1141. editam, & an. 1151. in scholis publice prælectam fuisse autumat. Illud constat, quod volumini suo immenso labore conscripto titulum præfixerit: *Concordia discordantium Canonum*, quum in eo non solum Decretis colligendis (quemadmodum Antecessores fecerant) sed per propositas in utramque partem quæstiones Canonibus, qui inter se pugnare videbantur, in concordiam revocandis operam dedit. Atque hoc Decretorum corpus (uti vocat Innocentius III.) in Academiis, maxime Bononiensi, publicæ prælegi jussit Eugenius III. Pont. Max. cui præterea Gratianus consilium dedit, ut gradus quosdam Academicos institueret *Baccalaureatus*, *Licentiatus*, & *Doctoratus*, qui literatis non tam annorum numero, quam doctrinæ merito conferrentur, additis aliis non paucis privile-

(d) *De Script. Eccles.*

vilegiis, quibus scholastica juventus ad Juris Canonici studium excitaretur. Quare Gratianus inter omnes Collectores primus obtinuit, ut non solum publicis e cathedris ejus Decretum viva voce explicaretur, verum etiam doctissimorum virorum illustraretur commentariis. Hinc ævo illo celeberrima fuit Academia Bononiensis, utpote ad quam magno numero confluxere illi, quibus ex ipso fonte Sacri Juris scientiam haurire animus erat, non secus ac ad Parisiensem ii, qui Artium Liberalium & Theologiæ studio se totos consecrabant. Hæc de Gratiano. S. Raymundus de Pennafort (seu de *rupe forti*, quam *penna* Hispanis significat) Barcinonensis, primus *Capellanus* ac *Pœnitentiarius* ut vocant, Gregorii IX. postmodum ingens sidus Dominicanæ Familiæ fuit, cui cum suprema & Generali potestate præerat. Hic Episcopatu Tarraconensi recusato multos pro Ecclesia Dei labores suscepit, magnam doctrinam majori cum sanctitate conjungens: hanc miraculis comprobavit, illam relictis ingenii monumentis. Scripsit autem egregiam *summam* seu libros quatuor de Casibus Pœnitentiæ Sacramenti & Matrimonii, qui diu inter MSS. delitescentes tandem typis dati publicam lucem aspexere. In his arcto fœdere rigo-

rem

rem ac lenitatem conjunxit, ne mollius quam par eſt, neu ſeverius quam oportet, cum pœnitentibus agerent ii, qui in ſacro Tribunali jus dicunt. Præcipuum vero illius opus & per totum orbem vulgatum ſunt Libri quinque *Decretalium*, ex antiquis Romanorum Pontificum Decretis, eorumque collectionibus in ordinem & titulos digeſti, a Gregorio IX. Summo Pontifice approbati an. 1230. & in omnibus Catholicarum Academiarum cathedris celebrati. Stetit opus maxime arduum trium annorum ingenti labore.

XIV.

Nunc ad Juris politici proſequendam hiſtoriæ ſeriem progredi juvat. Auguſtus Cæſar, ut memini priore periodo, rerum potitus, reliquique poſt ipſum Imperatores tum novis legibus a ſe latis, tum antiquis Romam ac regna & provincias ſub jugum miſſas moderabantur. Nam Regia lege ac poteſtate ſibi conceſſa & Auguſtus & Succeſſores moderatius uſi fuerunt inter Principatus initia; unde leges adhuc complures a populo vetere ritu rogatæ ſunt, ac Senatui ſimulacrum aliquod priſtinæ auctoritatis in jure condendo relictum eſt. Quippe quæ Principes de Jure privato conſtitututi eſſent, orationibus in Senatu prius expe-

riebantur, de his censendi arbitrio eidem relicto: eas deinde orationes sequebatur Senatus consultum, donec succedente tempore Romanis paulatim servituti adsuetis, firmatoque magis imperio id quod principi placuit, legis haberet vigorem. Tum initium datum est legibus in ordinem redigendis. Hadrianus Imp. circa an. 119. opera Salvii Juliani Jurisconsulti Edicta prætorum in unum volumen non ita magnum digessit, quod commentariis suis illustrarunt Æmilius Papinianus acutissimi vir ingenii, & Severi Imper. Affinis; Domitius Ulpianus Alexandro Imp. a consiliis; Julius Paulus Patavinus Ulpiano vita functo subrogatus & prætorio præfectus: Pomponius, qui cum Ulpiano, Paullo & aliis e schola Papiniani prodiit: Herennius Modestinus Maximini Imperatoris Præceptor, aliique. Postmodum vero imperante Diocletiano Constitutiones Principum ethnicorum in duos Codices privata potius quam publica auctoritate colligebant Gregorius & Hermogenes: ille quidem Hadriani usque ad Valerianum & Gallienum, hic vero Claudii, Aureliani, Probi, Cari, Carini, Diocletiani & Maximiani Impp. Delato autem in Christianorum Principum manus Imperii clavo Theodosius Minor, doctissimus Cæsar, horum

rum ſanctiones a Conſtantino M. usque ad ſuam ætatem uno volumine complexus eſt, quod ab ejus nomine adpellatum eſt Codex Theodoſianus, qui perpetuis commentariis Jacobi Gothofredi illuſtratus etiamnum exſtat. Ex his facile patet, Romanos Imperatores translato in ſe regimine ſæpius & ſolicite in id fuiſſe intentos, ut nimiæ legum multitudini modum ponerent, & ut ſcite loquitur Tertullianus, univerſam illam veterem & ſquallentem ſylvam legum novis Principalium Reſcriptorum & Edictorum ſecuribus truncarent. Ferunt, jam ipſum Julium Cæſarem, quin & Pompejum id conſilii cepiſſe, ut ex immenſa atque diffuſa legum copia ſaltem ea, quæ optima & neceſſaria videbantur, in certos quosdam libros colligerent. Sed utriusque conſilium mors violenta intercidit. Ita narrat Suetonius. Perfecit tandem grande hoc opus, quod Anteceſſores vel cogitarunt vel inchoarunt, Juſtinianus Imperator, quod qua ratione factum fuerit, ut rite intelligatur, operæ pretium eſt, breviter ſub unum conſpectum dare Reipublicæ Romanæ, ejusque regiminis formam, uti erat ante Juſtiniani tempora, & quæ prius ſparſim dicta fuerunt, heic in pugnum contrahere. Sex jurium ſive Conſtitutionum ſpecies

 erant.

erant. Nam I. quædam conſtituta dicebantur *Leges*, quæ ferebantur a populo (id eſt, univerſis civibus connumeratis etiam Patriciis & Senatoribus) cujus ſuffragia Magiſtratus per Conſulem legebat ſeu colligebat. II. alia vocabantur *Plebiscita*, lata a plebe (id eſt civibus absque Patriciis & Senatoribus) cujus ſuffragia Tribuni plebis legebant. III. alia rurſus *Senatusconſulta*, quæ tempore Ariſtocratiæ ferebantur a Senatu, ad quem tunc rerum ſumma ſpectabat. IV. alia *Placita principum*, quæ vigente Monarchia tulere Principes, in quos lege regia rerum ſumma translata eſt, & renovata in Auguſto lex hæc regia, quæ prius Tarquinio expulſo abolita fuerat. V. alia adpellabantur *Prætorum Edicta*, quæ a Prætoribus ferebantur, quorum jurisdictio nonniſi annua fuerat initio, ſed poſtea una cum officio Prætoris etiam Edicta finiebantur. VI. Tandem ſequebantur *Reſponſa Prudentum* ſive Jurisconſultorum, quibus a Cæſare jus datum erat reſpondendi & jura publice interpretandi, quorumque ſententiæ ac opiniones in eo auctoritatis gradu poſitæ fuerunt, ut Judici recedere a reſponſo eorum non liceret. Jam vero una ex parte non raro contrariæ ferebantur leges pro cujusvis Ordinis in tanta varie-

tate dominandi affectu, a Patriciis contra plebem, a plebe contra Patricios, a Lucio Sulla contra Tribunos plebis &c. ex altera vero tanta facta eſt ab urbe condita usque ad tempora Juſtiniani per mille & trecentos fere annos legum acceſſio, tamque copioſi Interpretum commentarii in lucem prodibant, ut præter tres Codices Hermogenianum, Gregorianum, & Theodoſianum, qui tunc vigebant, in librorum duo millia, verſuum autem trecenties decem millia, ſeu tres ut vocant *milliones*, Jurium ac legum multitudo excreverit.

XV.

Itaque rem arduam aggreſſus eſt tandem Juſtinianus Imperator, cui gloria hæc reſervata videbatur, non minore animo quam ſucceſſu felici, ad grande hoc opus impulſu Triboniani Viri acerrimo ingenio præditi & Quæſtoris Palatii incitatus. Primo quidem adhibitis in laboris ſocietatem Dorotheo, Theophilo, aliisque Juriſconſultis Conſtitutiones Imperatorum præcedentium tribus vaſtiſſimis voluminibus antea comprehenſæ in unum librum collectæ fuerunt, quem *Codicem Juſtinianeum* adpellari voluit. Tum illa duo millia librorum, de quibus memini, facto

delectu in quinquaginta fuerunt redacti, imposito *Digestorum* & *Pandectarum* titulo. Demum extracta e Codice, Digestis, & veterum Commentariis veluti doctrinæ medulla *Institutiones* in quatuor libros divisas confici jussit, adjectis *Novellis*, e quibus omnibus Corpus Juris Civilis, quod hodie adhuc in utroque foro viget, in lucem prodiit, & de quibus explicatius & commodius in Oeconomia Juris Civilis agemus. Aspexit autem Justinianus primam lucem in ea Pannoniæ parte, quam hodie Bulgariam dicimus, humilis conditionis patrem nactus, Matrem vero Justini I. Imperatoris sororem, ut refert Spondanus (e). Ad majora natum probavit tam ingenium quam indoles: illo post navatam studiis operam omnium ferme dignitatum ordines quasi per gradus conscendit: hac vero Imperatoris, Senatus, populique animos ita sibi devinxit, ut Justinus Avunculus, senio & viribus fractus, eum annos quadraginta natum in filium adoptarit, ac tandem urgente senatu in Imperii societatem adsciverit an. 527. Justino autem post quatuor menses vita functo solus ad Imperii clavum sedit annis fere novem supra triginta, quo tempore toga sagoque præ reli-

(e) *Annal. Eccles. p. 2. ad A. C. 527.*

reliquis Imperatoribus eminuit. Nam belliducibus expertissimis usus Bellisario & Narsete Persas coercuit, Vandalos ex Africa ejecit, Hunnos in Thracia ad internecionem delevit, domuit Gallos, & Italiam a Totila misere vastatam vindicavit. Jura vero Romani Imperii, quæ legibus quaquaversum dispersis nimium late vagabantur, opera prudentissimorum Virorum, Triboniani, Dorothei, Theophili, incredibili ardore simul ac labore in ordinem redegit, qualem hodie adhuc admiramur. Verum non pari felicitate hujus Juris Justinianei tradendi ac observandi, quemadmodum condendi, ratio processit. Quippe Imperatore hoc an. 563. velut alii scribunt 566. e vivis erepto mox cum dignitate Imperii Romani etiam legum studium atque disciplina collabi cœpit, ita ut annis vix quadraginta a Justiniani morte lapsis in Occidente quidem nulla, in Oriente vero non admodum magna eorum haberetur ratio. Nam in Occidente gentes barbaræ Gothi, Vandali, Hunni (qui jam Justiniani temporibus Italiam misere vastare cœperunt) omnia susdeque verterant, & cum Imperii Romani amplitudine ac nomine leges quoque Romanas delere, suasque ingerere & alieno in solo plantare conabantur: in

Oriente autem, quum jam antea inter turbas Imperii jura silerent, Leo Imperator cognomento Philosophus, nescio an æmulatione an temporum injuria, Pandectas novos condere cœpit, voluminibus sex & libris sexaginta distinctos an. 890. quod Corpus Juris ab ejusdem filio Constantino Porphyrogenito paullo emendatius prodiit, & diutissime per Orientem viguit, Pandectis Justiniani penitus contemptis atque suppressis. Equidem Carolus M. Primus Germanorum Imperator, postquam regnum Lombardicum circa annum Ch. 800. evertit, bonas artes & scientias velut e ruinis barbaricis extractas instaurare cœpit, juris tamen Justinianei, quod in Occidente jam omnino exoleverat, in usum revocandi viam invenire haud potuit. Invenit Lotharius II. Saxo Imper. circa an. 1136. qui ut scribit Gravina (f) publico edicto in omnes Imperii regiones emisso jussit, ut Romanorum jus in scholas publicas, inque omnia tribunalia reciperetur, ex eoque imposterum causæ judicarentur, deletis barbaris legibus, profligatisque cruentis moribus, Italico nomine prorsus indignis. Itaque hoc edicto, Romano Juri fasces reddidit ab hostibus ereptos, eique

(f) *Orig. Jur. Civil. lib.* 1. §. 142.

eique publicam auctoritatem lucemque reſtituit. Hujus vero præclari facinoris auctor ſuaſorque fuit Irnerius (Wernerium alii dicunt; Mediolanenſis an Germanus fuerit, ambigitur) qui Juris Civilis volumina tunc prorſus ignota e Bibliotheca eduxit, ut in ſcholis publice proponerentur. Et vero ipſe Irnerius primus Juris profeſſionem in Italia collapſam & extinctam poſtliminio lapſis ſexcentis ferme annis reſtituit, dum primum Piſis juſſu Lotharii, dein Bononiæ hortante Mathilde Tuſciæ ac Liguriæ tum Dominæ ſcholam publicam aperuit, & Juſtiniani libros interpretatus eſt, quem ducem deinceps Friderici II. ævo Bulgarus, Martinus, Jacobus, Hugo & alii Viri docti & Jurisperiti ſunt ſecuti. Gallia quoque ac Hiſpania Italiam imitatæ Jus hoc Juſtiniani foro & civitate donarunt ſeculo XIII. Quando autem in Germaniam migrarit, res adeo certa non eſt: verior eorum videtur opinio, qui contendunt, illud ante ſeculum XIV. in Germaniam non fuiſſe introductum, quoniam tunc primum Academiæ illic erigi cœperunt; quumque ad earum cathedras ex Italia Viri docti expertique evocarentur, factum eſt, ut republica literaria ad Italicos mores compoſita Jus Juſti-

Justinianeum quoque primo in scholis reciperetur, tum etiam in foro Imperii Romano-Germanici in usum deductum fuerit, consensu primum tacito Imperatorum ac Germaniæ ut vocant *Statuum*, postea vero Maximiliano I. imperante an. 1496. publicis Imperii tribunalibus secundum Jura Communia, id est, Romana judicandi lege obstrictis.

Atque hæc est historia Jurisprudentiæ tum Sacræ tum Politicæ a prima sui origine, atque ab ipso Mundo condito ad hæc usque tempora non interrupta serie per tot rerum ac regiminum vicissitudines deducta. Nunc in ipsa scientiæ hujus adyta profundius penetrare juvat, ac singulas Oeconomiæ Juris partes attentius lustrare.

CAPUT

CAPUT III.
OECONOMIA JURIS UTRIUSQUE.

§. I.
Jus naturæ.

XVI.

Hujus tractationi triplicis naturæ ſtatus notitiam præmittere viſum fuit, utpote ſcitu admodum dignam & utilem tum ad rite intelligendam Juris naturæ doctrinam, tum ob multiplicem, quam in ſe continet eruditionem, tum & vel maxime ad refellendos plurimos errores, quos valde perniciosos ex eo deduxerunt hæretici, ut Pelagius, Bajus, Janſenius, & etiamnum hodie deducunt in hoc ipſo de jure naturæ negotio complures Acatholici Scriptores, quemadmodum ſuo loco demonſtrabimus. I. *Status naturæ integræ* tria complectitur: primo quidem perfectiones humanæ naturæ convenientes ac debitas ex parte corporis: ejusmodi ſunt integritas ſenſuum, membrorum omnium ſymmetria, ſtaturæ decor, temperamenti

ti & humorum justa proportio, e quibus promanabant sanitas, virtus, & vires ad operandum, pulchritudo, tantaque perfectio, quanta integræ naturæ conditionem decebat: ex parte animæ Protoparentis nostri Adami intellectui a Deo infusa fuit habitus scientiæ rerum omnium naturalium, non solum quæ ad vitæ usum & conservationem, gubernationem ac regimen rerum creatarum, verum etiam ad contemplationem laudemque supremi conditoris Dei pertinebant; unde fluxit multiplex & clara cognitio rerum naturalium terrenarum æque ac cœlestium, primorum principiorum moralium ad vitam naturæ rationali conformem instituendam, maxime vero cognitio Dei tanquam caussæ universorum & auctoris naturæ. Atque hæc scientia erat ordinis naturalis, ab ideis intellectui congenitis dependens. His supperaddidit benignum Numen primo habitus virtutum moralium, ut earum adminiculo voluntas rectæ rationi esset subjecta, & ad appetitum inferioris hominis in honestatis officio continendum rite comparata. Hæ virtutes eo in gradu perfectionis fuerunt infusæ, qui statui huic erat conveniens. Secundo, humanæ naturæ in naturali sua conditione rectæ perfectæque a Deo adjecta fue-

fuere dona quoque supernaturalia gratiæ in ipsa prima sui origine, scilicet habitus gratiæ sanctum facientis, seu charitas cum aliis virtutibus & donis S. Spiritus: unde voluntas charitate ac spe beatitudinis futuræ ornata fuit, intellectus autem per lumen gratiæ circa mysteria supra naturam posita illustratus; ipsa vero natura humana ad finem supernaturalem per gratias ejusdem ordinis divina benignitate fuit elevata. Tertio demum his naturæ ac gratiæ dotibus veluti complementum accesserunt privilegia & dona Dei exteriora, nimirum ut homo singulari ejusdem providentia ab omni errore ac periculo, ne deciperetur, immunis fuerit, antequam peccarit, ut omnis rebellionis pravarum cupiditatum expers esset, ut suo modo nec infirmitatibus corporis aut morti subjaceret. Etsi enim naturæ suæ conditio ab his eum non eximeret, potuisset tamen nunquam mori, si voluisset, seu nunquam fuisset moriturus, si non peccasset. Atque in istis naturæ ac gratiæ donis, nec non privilegiis heic recensitis justitia illa originis, seu quam *originalem* nuncupant, constituta fuit. Porro ut alios quosdam hujus felicissimi status, si non primorum parentum peccato & culpa eversus fuisset, cha

racte-

racteres palam faciam, propagatio humani generis utpote naturæ conformis futura fuisset salva illius perfectione, uti observat S. Augustinus (g) inquiens: *Quid probibere potuerit, ut essent bominibus bonorabiles nuptiæ, & thorus immaculatus, etiam in paradiso: hoc Deo præstante fideliter justeque viventibus; ut sine ullo inquieto ardore libidinis, sine ullo labore doloreque pariendi, fœtus ex eorum semine gigneretur.* Circa genus autem vitæ politicæ dubium haud est, quin homines in statu naturæ integræ victuri fuissent in quadam communitate, saltem domestica familiæ, quum societas ista teste Philosopho (h) ex prolium procreatione ac multiplicatione filiorum & nepotum oriatur. Immo censent D. Thomas, Eximius Suarez, & alii probabilius civilem quoque ac publicam communitatem fuisse futuram, *utpote naturæ per se convenientem, & secundum se perfectam:* neque hominis in illo statu plenæ libertati dominium solius gubernationis repugnasse videtur. Præterea eodem in statu primæva rerum ac bonorum communio conservata fuisset, nulla introducta stricte dicta divisione, privatisque dominiis: divisio enim evasit necessaria ad vitandas lites,

(g) *Lib.* 9. *Genes.* (h) *Lib.* 1. *Polit. c.* 1.

tes, rixas, & ad pacem inter homines ſervandam, quin & propter ſuſtentationem ex bonorum cultura, quæ in eorum communione facile neglecta fuiſſet; quæ ratio tamen in illo pacifico tranquilloque integræ naturæ ſtatu omnino ceſſiſſet. Nulla etiam inſonaſſent claſſica, nulla bella vaſtaſſent regiones illas, neque negotiationum tumultus perſtrepuiſſent, neque corporum cura in veſtibus cibisque artificioſe paratis homines exercuiſſet, ſed vitam duxiſſent beatam, ſolicitudinum vacuam, & rerum cœleſtium divinique Numinis contemplatione atque obſequio, ſcientiarumque cultu occupatam, cum moderata & delectabili terræ cultura, dicente S. Scriptura (i): *Poſuit Deus Adam in paradiſo voluptatis, ut operaretur & cuſtodiret illum.* II. *Status naturæ lapſæ ac reparatæ* dicitur is, in quo natura humana juſtitiam originis atque integritatem primævam a Protoparente Adamo acceptam per lapſum in peccatum perdidit, variisque malis ſubjecta fuit, quamvis poſtmodum in hac rerum providentia ex infinita Dei bonitate per Chriſtum reparata fuerit, quantum ad culpam, non vero quantum ad immu-

(i) *Geneſ.* 2.

immunitatem a rebellione cupiditatum, aliisque vitæ hujus miseriis, & peccati pœnis temporariis adtinet. Hoc autem peccatum originis est ipsum peccatum Adami, quatenus *moraliter* nostrum est, seu in omnes posteros, si sanctissimam Dei Matrem sine omni labe conceptam excipias, propagatum. Fuit enim voluntas hominum secundum communem SS. Patrum & Doctorum sententiam alligata ad voluntatem Adami, tanquam Capitis moralis humani generis, in ordine ad observationem vel transgressionem legis de fructu arboris non comedendo per pactum a Deo constitutum, eo fere modo, quo Magistratus alligare solet voluntatem pupilli, non exspectato ejus consensu, voluntati Tutoris: *ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum* (k). Atque ita peccatum hoc Adami *moraliter* voluntarium nobis est factum. Et vero optabile erat humano generi pactum istud ante omnem eventum, quoniam Adam eximiis omnino donis naturæ & gratiæ, aliisque præsidiis ad observandum præceptum adeo facile fuit instructissimus. Interea diversi generis pœnæ tanquam comites ac tristes appendices peccatum hoc sequebantur: ejusmodi erant, quod anima

(k) *Osee* 6.

anima gratia sanctum faciente, aliisque donis supernaturalibus spoliata, ac præcipuæ ipsius potentiæ, nempe intellectus, voluntas, memoria, & appetitus uterque, quem *concupiscibilem* & *irascibilem* dicunt, graviter vulneratæ fuerint: corpus vero morti, morbis, pesti, & doloribus aliisque miseriis subjectum. His additæ pœnæ aliæ, scilicet inimicitia Dei, servitus dæmonis, calamitates a cœli, intemperie, elementis, hominibus & feris provenientes. Demum secuta est pœna alterius vitæ pedissequa, seu beatitudinis æternæ ac hæreditatis cœlestis amissio. Hinc apud Theologos axioma illud originem duxit: naturam humanam peccato originis *spoliatam fuisse donis gratuitis, & vulneratam quoque in naturalibus bonis;* quamvis secundum communem Patrum opinionem saltem in viribus liberi arbitrii puræ naturæ debitis non sit facta debilior. Reparata vero fuit ingens hæc jactura universi generis humani, quantum ad animæ salutem & felicitatem sempiternam adtinet, per benignissimi Servatoris divini mortem & merita infiniti valoris ita, ut neque gentilibus, quibus absque culpa est incognita vera religio, quæ in sola Ecclesia Catholica reperitur, omnis spes salutis sit adempta,

ſiquidem naturæ legem obſervent. Quippe *facientibus quod eſt in ſe* non deerit *Deus*, ſubminiſtrando neceſſaria variaque ſubſidia, quibus ad ſalutem perveniant, dicente S. Auguſtino: *Salus religionis hujus, per quam ſolam ſalus vera, veraciterque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit* (1). III. *Statum puræ naturæ* vocant illum Theologi, in quo homo ſi conſtitutus fuiſſet ſine originis peccato, omnes quidem facultates naturæ humanæ proprias poſſediſſet, quin tamen ad finem ſeu beatitudinem ſupra naturam poſitam per ejusdem conditionis gratias obtinendam ordinaretur, ita ut obſervatis naturæ legibus beatitudinem obtinuiſſet non niſi mere naturalem, ſuæque conditioni convenientem, qua vero ipſa violatis legibus illis excidiſſet. Fuiſſe autem poſſibilem hunc ſtatum, res confeſſa eſt & manifeſta, ſi non Dei potentiæ limites præſcribere velimus. Cur enim non potuiſſet ille hominem creare absque gratiis ſupernaturalibus, aliisque donis gratuitis, ſcilicet quin eſſet immunis a rebellione cupiditatum, ſeu *concupiſcentiæ* ut adpellant Theologi, & a morte

(1) *De temp. Chriſt. Relig.* item *de prædeſtin. c.* 9.

morte exemptus? nihil ſane quod repugnet, hac in re invenitur, immo ad perfectiſſimum dei in res creatas dominium pertinet, ut eas ad hunc vel illum finem pro lubentia ſua ordinare queat. Quapropter non tenebatur hominem per gratiam adoptare in filium cum jure hæreditatis æternæ, neque a lege mortis ac rebellionis illius eximere, utpote quæ non ſunt proprietates naturæ, ſed dotes primævæ juſtitiæ. Hinc merito damnata fuit a tribus Pontificibus Baji Doctoris Lovanienſis doctrina, aſſerentis; *ſublimationem hominis ad conſortium Dei naturæ innocenti fuiſſe debitam ac naturalem: hominem non potuiſſe initio creari talem, qualis nunc naſcitur: immortalitatem fuiſſe conditionem naturalem &c.* Illud equidem fateri oportet, non potuiſſe homini in hoc ſtatu a Deo præfigi finem ſolummodo per tempus duraturum, ſeu felicitatem hujus vitæ ambitu concluſam: nulla enim fuiſſet inter hanc & animam ex natura ſua ſpiritualem ac immortalem proportio. Quare finis ille præfixus ac beatitudo naturalis conſtitiſſet in cognitione dei per res creatas, ſeu mere *abſtractiva* ut ſcholæ vocant (qualem habet anima in hac vita, quamdiu corpori immerſa eſt) clara tamen & ſuo modo

perfecta, ex qua manasset amor Dei, ut Auctoris naturæ, itidem suo modo perfectus, sui securus, & qui animæ desiderium satiasset. Ut autem hanc beatitatem consequi potuisset homo, de adjumentis ad eam necessariis illi a Deo provideri debuisset, nempe de illustrationibus intellectus & motibus voluntatis, quibus ad bonum tam universe quam speciatim dirigeretur; forsan etiam aliis quibusdam exterioribus auxiliis ad removendas ac superandas graviores tentationes aptis, sine quibus alias non fuisset ad ultimum suum finem rite comparatus. ex quo consequitur, hominem in hoc statu habere potuisse propositum absolutum & efficax observandi totam naturæ legem, etiam per longius vitæ tempus, etiam per omnem vitam, quum saltem sub conditione, id est, *faciendo quod est in se*, ut Theologi loquuntur, debitum fuisset illi auxilium ad diuturniorem semper legis observantiam, qua posita pervenisset tandem ad viæ terminum seu beatitudinem illam naturalem, tanquam in meritorum præmium debitam, licet simul fuisset Dei donum. Sicuti autem in statu naturæ puræ non defuisset homini libertas & peccandi occasio, ita & peccatum non abfuisset, cujus reme-

remedium, quoniam homo par non fuiſſet condigne ſatisfaciendo, potuiſſet eſſe gratuita Dei condonatio. Præmium vero, nempe beatitudo prius deſcripta, licet ſoli animæ impenſum, virtuti ac meritis ſuffeciſſet. Nam ut corpus reſurgeret, illiusque particeps eſſet, dei favor eſt naturæ ſtatui neutiquam debitus, & extra naturæ ordinem poſitus. Quod autem ad propagationem humani generis, & civilis vitæ rationem adtinet, in hoc ſtatu eodem modo res acta fuiſſet, quemadmodum in ſtatu naturæ lapſæ. Nam in illo etiam homines ſenſim in peccatum prolapſi fuiſſent, atque iisdem ad vitam ſuſtentandam, pacem publicam ſervandam, & felicitatem tam hujus quam alterius vitæ obtinendam ſubſidiis indiguiſſent; quumque iisdem naturæ legibus fuiſſent obſtricti, ita & diſciplina legum omnibus communi tam circa naturæ officia, quam circa humanam ſocietatem opus habuiſſent.

XVII.

Jam vero Jus naturæ commune velut emporium eſt omnium nationum, ad quod cuncti adpellunt in hujus vitæ commercio & humanarum actionum negotiatione, ſive Gentiles ſint, ſive Judæi, ſive Chriſtiani; eſt enim omnium animis in-

 ſitum,

ſitum, nec a quoquam absque culpa ignorari longiore ſaltem tempore, aut violari poteſt. Quapropter illius vis non pendet, quemadmodum in aliis juribus fit, a libera præcipientis voluntate, ſed ex ipſa rei præceptæ vel prohibitæ natura oritur, quæ quia mutationi obnoxia haud eſt, ſed eadem ubique, idcirco etiam ipſum jus naturæ apud omnes gentes eandem vim obtinet. Unde Ariſtoteles recte pronunciavit (m): *Jus naturæ eſſe illud, quod ubique eandem vim habet, & non quia videtur, vel non videtur.* In quem ipſum ſenſum loquitur Gratianus in Decreto (n): *eſt commune omnium nationum, eo quod ubique inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliqua habetur.* Variis Jus hoc nominibus compellant Scriptores tum Veteres tum Recentiores. Gajus Juriſconſultus (o) vocat *Jus commune.* Cicero pro Milone *legem non ſcriptam, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus.* Seneca nuncupat *legem divinam.* Theologi vero ſatis communiter *legem æternam.* In eo autem finiendo

(m) *Ethic.* 7. (n) *Can.* 7. *diſt.* 1.
(o) *L. omnes* 9. *ff. de J. & J.*

do ut plurimum diſſident Auctores, quorum aliqui volunt Jus naturæ nihil aliud eſſe, quam lumen & dictamen rationis ab auctore naturæ nobis inditum, quo honeſtum diſcernimus ab inhoneſto, ſuamque opinionem tuentur illis Apoſtoli verbis (p). *Gentes*, ait, *quæ legem* (Moſaicam) *non habet*, *naturaliter ea*, *quæ legis ſunt*, *faciunt*, ſcilicet lumine ac ductu rationis pleraque opera legis perficiunt. Nam *ejusmodi legem*, pergit, *non habentes ipſi ſibi ſunt lex*, oſtendendo nimirum *opus legum ſcriptum in cordibus ſuis*, *teſtimonium reddente ipſis conſcientia ipſorum*. Contra alii Jus ſeu legem naturalem eſſe contendunt ordinationem rationis a Deo proficiſcentem, & ab eodem per lumen rationis omnibus manifeſtatam, præcipientem ea, quæ rectæ rationi ſunt conſentanea, contraria prohibentem, & permittentem ea, quæ ſunt indifferentia. Atque hanc ſententiam ſuam ſtabiliunt D. Auguſtini auctoritate contra Fauſtum dicentis (q): *legem æternam eſſe divinam rationem*, *vel voluntatem*, *ordinem naturalem conſervari jubentem*, *perturbari vetantem*. Si rem hanc in utramque partem recte perpendere velimus, fateri

(p) *Ad Rom.* 2. (q) *Lib.* 22. *c.* 27.

fateri oportet, naturam ipſam ſecundum ſe ſpectatam nullum jus ſtatuere, legem ferre, aut obligare poſſe, ſed hanc poteſtatem eſſe penes auctorem naturæ, utpote ſuperiorem omni natura, quæ ſua non eſt. Iſte igitur & ſcit, utpote ſapientiſſimus, quæ naturæ rationali, de qua heic ſermo eſt, a ſe conditæ conveniant, quæ disconveniant: & vult ac velle debet, utpote rectiſſimus, ut illa fiant, omittantur iſta; atque hoc ipſum per lumen rationis manifeſtum facit. Quoniam vero, ut doctiſſime animadvertit Eximius Suarez (r), duplici modo conſiderari poteſt Jus ſeu lex naturalis, prout eſt in Deo, & in nobis; priore modo Jus naturæ in ea, quam dixi, ordinatione rationis a Deo proficiſcente, poſteriore vero in lumine rationis, quid honeſtum ſit, quid inhoneſtum nobis dictante, conſiſtit, qua ratione utrique parti ſatisfactum eſſe videri poteſt.

Huic autem juri naturæ ſic conſtituto ſoli homines ſunt ſubjecti, non vero bruta, ut quidam perperam exiſtimant, Ulpianum ſequentes, qui Jus naturæ finit eſſe illud, *quod natura omnia animalia docuit.* Ad quam opinionem tuendam quoque afferunt S. Scripturæ loca quædam,

(r) *Lib. 2. de LL. 6. c. 6. n. 13.*

dam, in quibus Deus rebus creatis etiam ratione carentibus, v. g. aquis & pluviis legem posuisse perhibetur (s), nec non animalium quorundam exempla ut canum, apum, avium, quæ actiones suas ita naturæ suæ conformare norunt, ac si quædam juris naturalis notitia iis inesset. Verum juri locus esse non potest, ubi deficit rationis usus, libertas, & facultas ad observationem aut pœnam subeundam. Primum enim tum ad actionis præceptæ aut prohibitæ naturam & indolem, tum ad vim legis præcipientis aut prohibentis agnoscendam requiritur; alterum, quoniam frustra imperatur aut vetatur, quod fit aut omittitur necessitate cogente; tertium quia lex observationem inducit, & pœnam prævaricantibus statuit. Jam vero quum hæc omnia in brutis deficiant, palam est, quod jus naturæ ad ea se non extendat. Quare Ulpiani finitio passim rejicitur, & quod S. Scriptura meminit de animalibus aliisque, ad metaphoricas locutiones pertinet, quemadmodum si leoni fortitudo, formicis prudentia, vulpibus astutia &c. tribuitur. Non igitur brutis verum ac proprie dictum jus naturale, sed umbram quandam illius & analogiam inesse, solum-

(s) *Job.* 28. *item Prov.* 8.

lumque hominem ejusdem juris esse capacem dicendum est.

Porro Jus hoc naturæ latius patet, quam non pauci existimarunt, apud Suarium docentes, pertinere ad jus naturæ generalia solum principia per se nota, quæ circa bonitatem vel malitiam moralem actionum versantur, qualia sunt, quæ S. Scriptura his verbis explicat: *declina a malo & fac bonum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Sed nimis angustos hi fines ponunt juri naturæ, ejusque Auctori. Sunt & alia plura principia quæ *particularia* vocant, & præcepta moralia, quæ in generalibus principiis continentur, & ex iis manifesta ratione deducuntur, quæque idcirco præcipiuntur, quia honesta, non autem vice versa ideo honesta sunt, quia præcipiuntur, aut inhonesta, quia prohibentur. Hæc ad triplicem classem reduci solent, nimirum ad triplex officium, quod Deo, quod nobis, quod proximo debemus. Ad primam classem pertinet: *Deum ut conditorem omnium, remuneratorem bonorum, ac malorum vindicem esse colendum, adorandum: nomen ejus invocandum: servanda vota Deo facta, abstinendum a blasphemia.* Ad secundam: *honeste vivere, non mentiri, abstinere ab ebrietate, illicite*

cito concubitu &c. Ad tertiam: *bonorare parentes, Magistratus & Superiores: neminem lædere sive in animæ, sive in corporis bonis, fama, facultatibus & juribus: injuste ablata restituere, bona fide stare pactis conventis*, & similia, quæ lumine rectæ rationis manifestante ac adprobante omnes laudant ut recte facta, contraria vituperant ut perperam acta. Neque ignota fuerunt hæc triplicis generis officia ipsis ethnicis Sapientibus, magisterio ductuque solius luminis naturalis ad ea palam commendanda impulsis. Certe si sectas & scholas Stoicorum, quorum facile principes fuerunt Zeno, Seneca & Epictetus, consulere velimus, maxime Marcum Tullium, qui integrum opus de officiis hominum posteritati reliquit, sequentia illorum dogmata & placita deprehendemus, scilicet: „ Deum „ omnium effectorem esse, supremum „ Dominum, ubique præsentem, etiam „ ad vitæ commoda: providentissimum „ esse: colendum super omnia & invo- „ candum. „ *Ecce officium hominis erga Deum.* „ Tranquillo animo ferenda ad- „ versa a Deo immissa: honestatis cul- „ tum, animi integritatem, constantiam „ & æquitatis amorem esse præhabenda „ cuicunque rerum jacturæ; etiam mor-

„ tem

„ tem oppetendam esse ab homine, ne „ violet leges Dei. „ *Ecce! officium hominis erga se ipsum.* Hominem non „ sibi soli, sed in commune bonum esse „ natum: mutuam fovendam esse amicitiam: ab injuria & fraudibus esse „ abstinendum: fidem datam servandam: „ omnibus benefaciendum. „ *Ecce! officium hominis erga proximum.*

Denique singulari quadam prærogativa gaudet Jus naturale, quæ nulli alteri juri concessa est, nimirum quod mutationi obnoxium non sit: sed immutabile semper persistat. Vel enim consideramus illud, uti est in Deo, vel ut est in homine? In homine lumen rationis est proprietas adeo arcte illi conjuncta, tamque intime inhærens, ut manente natura rationali nequeat auferri: in Deo autem jus naturæ non pendet ab hujus arbitrio, quoniam circa ea versatur, quæ in se, suaque natura vel honesta vel inhonesta sunt. Quam parum igitur rerum essentiæ mutari possunt, tam parum jus naturæ quocunque modo spectetur, mutationi subjacet. Equidem videntur aliqua, quæ ad legem naturalem pertinent, fuisse mutata: sic omnia jure naturæ communia sunt, uti loquitur Clemens Papa (t): *communis usus*

(t) *Can. dilectissimis.* 2. *Caus.* 21. *q.* 1.

usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Nihilominus post lapsum generis humani bonorum divisio introducta fuit. Sic jure naturæ omnes nascuntur liberi, gentium tamen jure in bello justo capti in servitutem rediguntur. Sic rem suam auferre alicui contra jus naturale pugnat, & tamen ipsius Dei jussu Israelitæ ante abitum suum spoliarunt Ægyptios: quin etiam rem alienam per viam legitimæ *præscriptionis* facimus nostram. Verum non est hæc proprie dicta mutatio Juris naturæ, sed ejusmodi res in his positæ circumstantiis, talique hypothesi affectæ, non sunt, nec unquam fuerunt præceptæ vel prohibitæ per legem naturæ. Quamvis enim, ut in exemplo res pateat, occidere hominem in thesi ac remotis circumstantiis sit contra jus naturæ, licitum tamen est, si accedat justa & necessaria sui defensio (*cum moderamine inculpatæ tutelæ*, ut jura loquuntur) aut Magistratus auctoritas crimina vindicantis, aut publici justique belli ratio, vel potestas ab ipso Deo, qui vitæ ac necis dominus est, accepta. Quum enim Deus uti naturæ, ita & juris naturæ Conditor sapientissimus præviderit, quædam in his vel illis circumstantiis naturæ rationali convenire potius, quam discon-

disconvenire, aut saltem non opponi, nunquam ea intra Juris illius sphaeram comprehensa fuisse dicendum est. Fateri tamen oportet, esse quasdam actiones, quae ita juri naturae adversantur, ut in nullis quibuscunque circumstantiis cohonestari queant, quemadmodum odisse Deum, blasphemare, mentiri &c. hae siquidem opponuntur perfectionibus Dei, qui infinite amabilis, infinite dignus omni laude, infinite verax est. Tantum ergo abest, ut eas approbare vel permittere unquam possit, ut potius necesse sit, ut talia semper prohibita esse velit, semper detestetur. Si enim ea, quae naturae rationali repugnant, jure naturae vetita sunt, quanto magis illa, quae naturae ipsius Dei infinite perfectae adversantur?

§. II.

Jus gentium.

XVIII.

A naturali ad jus gentium pergamus. Hoc non pauci confundunt cum priore, vel saltem ejus partem esse contendunt, scilicet ii, qui etiam in brutis jus naturae agnoscunt, ita ut jus naturale omnibus animalibus, jus vero gentium solis hominibus

nibus esse commune doceant, freti auctoritate legis (u), ubi dicitur: *Jus gentium a naturali recedere per hoc, quod jus naturale omnibus animalibus, jus gentium vero solis hominibus inter se commune sit.* Verum si rem æqua lance perpendamus, plura sunt, in quibus hæc duo jura discrepant. Primo quidem jus natunaturale homini congenitum est ab ipso conditi generis humani exordio: jus gentium autem postea primum & temporis progressione exigentibus id necessitatibus & commodis introductum fuit, nempe ad mutuum auxilium ferendum, ad societatem & communionem inter gentes, quæ multiplices sunt in orbe terrarum, conservandam, quum una ope alterius indigeat. Nam

non omnis fert omnia tellus.

Dein jure naturæ obligantur omnes homines, qui ratione utuntur, estque omnibus populis commune, nec nisi per errorem solum alicubi non observatur. At jus gentium non omnibus omnino hominibus aut populis commune est; sed fere omnibus, unde etiam citra errorem apud aliquos potest non observari; apud illos nimirum, qui nunquam in hanc vel illam

(u) *L.* 1. §. *fin. ff. de J. & J.*

illam consuetudinem cum reliquis nationibus convenerunt. Demum ea, quæ juri naturali repugnant, in se & natura sua mala sunt, & prohibentur, quia mala: quæ vero juri gentium adversantur, duntaxat mala fiunt consensu gentium, non quidam verbis expresso, aut per edictum promulgato, sed tacito, per illarum mores & usum insinuato. Adde, quod jus naturæ mutationi obnoxium haud sit, contra jus gentium mutari queat hominum conspiratione, e qua descendit; & sicut per gentes introductum est, ita per easdem rursum tolli possit. Quapropter jus gentium velut medium inter naturale ac humanum occupat locum, dum de utriusque natura aliquid participat; de naturali, quoniam e principiis rectæ rationis deducitur: de humano autem, quia libero inter homines consensu constituitur. Est igitur jus gentium, si bene finire illud velimus, Jus non scriptum, dictante recta ratione, communibus moribus gentium probe institutarum introductum in genus humanum. Per gentes autem probe institutas neutiquam intelliguntur, quæ procul ab humanæ vitæ societate in sylvis & solitudinibus habitant vel potius vagantur, absque lege, honestate, republica,

sed

ſed quæ ſub politico quodam regimine vivunt, & cum aliis gentibus communionem ineunt, cujuscunque demum ſint religionis, ſive ſint Ethnici, ſive Mahumetani, ſive Saraceni aut Chriſtiani, ſive hæretici ſeu ſchismatici. Ejusmodi regimina politica ſunt varia in genere humano per orbem diffuſo, quorum alia Monarchiæ formam præſeferunt, ubi unus dominatur, alia Ariſtocratiæ, ubi Optimates regunt; Democratiæ alia, ubi populus per ſe ipſum & per comitia communitatem moderatur; alia demum quæ formam e memoratis mixtam induunt. Novimus autem, gentes ſub horum aliquo politico regimine conſtitutas tum in Europa, Aſia & Africa, tum modo etiam in America, quando in Rempublicam coaluerunt, inire ac fovere cœpiſſe inter ſe, maxime finitimæ cum finitimis (non raro cum remotioribus quoque) communicationem aliquam in commerciis, in fœderibus ſanciendis, in legatis mittendis ac recipiendis, in gerendis bellis aliisque, quæ communiter ab ipſis obſervantur vi conſuetudinis generalis, in qua jus gentium præcipue fundatur. Qua in re deprehendere licet quemdam naturæ inſtinctum, ab altiore providentia proficiſcentem. In tan-

ta enim gentium varietate, quum diversissimæ sint linguis, regionibus, moribus, legibus, armis, vestitu, religione, institutione, modoque regendi, in tanta inquam varietate gentium, tantisque rerum vicissitudinibus universi mundi gubernatio in præsens perturbationis ac ruinæ periculum brevi tempore adduceretur, si non eæ in certas leges convenirent ad se invicem conservandas, ut dissensionibus, simultatibus, latrociniis, præliis & bellis modus poneretur, sterneretur que via rupto pacis vinculo ad consensionem & concordiam redeundi, quod fit per commercia, per legatos, per sancita fœdera, & similia.

Duplici autem ratione jus gentium hucusque descriptum considerari potest: una quidem, quatenus gentium moribus introductum atque receptum est sub tacito quodam mutuoque pacto aliqua inter se observandi, sive quædam agendi, alia omittendi, quæ ad communem rem ac tranquillitatem spectant, e quo pacto descendit naturale quoddam debitum & hoc jus gentium proprie dictum est. Altera vero, quatenus gentes, regna, & respublicæ quædam inter se observare passim solent commodi atque utilitatis communis caussa, absque tamen pacto aliquo,

aut obligatione mutua; eſtque iſtud jus gentium improprie dictum. Ad prius pertinet inprimis jus legatorum, qui ab uno Principe vel Republica ad alium Principem vel Rempublicam mittuntur, ut plena & publica ſecuritate fruantur: item jus belli, quod Principibus & Rebuspublicis ſuperiorem non agnoſcentibus competit ad puniendam, vindicandam, aut reparandam injuriam ſibi vel ſubditis ſuis illatam; ubi prius per feciales bellum indici oportet, nec arma, vel fontes veneno inſici, aut hoſtis per ſicarios clam ſubmiſſos e medio tolli poteſt: rurſus fœdera pacis & induciarum: ſervitus ſeu facultas liberos homines juſto bello captos in ſervitutem redigendi: demum jus commercii ſine fraudibus exercendi, ac ſepulturæ, qua defuncto ſupremus honor habetur. Ad ſecundum vero, ſeu jus gentium improprie dictum referuntur, quæ ad Religionem ſeu Deum colendi modum per ſacrificia, & inſtitutionem certi hominum ſtatus ad illa offerenda ſpectant: porro uſus panis, ædium conſtructio, munitio civitatum, diviſio rerum, jus poſtliminii, ut finito bello quivis ad poſſeſſiones ſuas redire poſſit: emptio, venditio & ſimilia, quæ, quum nationes pleræque inter ſe his utantur ob

singulorum utilitatem, non ob communem felicitatem, licet inter gentes plerumque observentur, mutuum tamen civile inter ipsa communitatum membra debitum haud pariunt, neque sub publicum pactum cadunt. Hæc omnia disertis verbis & Jus Politicum & Jus Ecclesiasticum nos docent: istud (x) *Jusgentium ait, est sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, induciæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas probibita.* Illud vero (y) *hoc jure gentium* inquit, *introducta bella, discretæ gentes, regna condita, dominia distincta, agris termini positi, ædificia collocata, commercium, emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationes institutæ.* Tanta vero tamque fortis inest juri gentium vis obligandi, ut non tantum populos & subditos, sed ipsos etiam supremos Principes, qui jure civili non ligantur, obstringat. Hinc vel maxime illis curæ debet esse, ut jura ista sarta tectaque serventur, memores oportere se non unius gentis, sed totius humani generis rationem habere.

Super-

(x) *Can.* 9. *dist.* 1. (y) *Lib.* 5. *ff. de J. & J.*

Supereſt, ut Juri naturæ ac Gentium, quod paucis complexus ſum, ſcriptores ſubjungam, qui de utroque doctis lucubrationibus bene meriti ſunt. Atque inter hos jure numerandi veniunt inprimis inſigniores quidam Theologi, qui licet plerique non peculiaribus libris ac velut ex inſtituto diſciplinam hanc jurisprudentiæ adornarint, omnesque difficultates exhauſerint, præclare tamen ac dilucide ejus fundamenta, principia, concluſiones, ac maximi ad morum doctrinam momenti veritates explanarunt, absque eo, quod curioſarum ac inutilium quæſtionum indagine, ut hodie fieri a multis videmus, in ſcopulos & ſyrtes impegerint. Ejusmodi fuerunt D. Thomas in 1. 2. part. Summæ ſuæ Angelicæ . . . ejus interpres doctiſſimus Cajetanus Card. . . . Eximius Doctor Suarius S. J. qui integrum de legibus Tomum conſcripſit. . . . Dominicus Sotus O. P. decem libris de J. & J. in lucem editis clarus. . . Ludovicus Molina S. J. univerſam juris ſacri & civilis ſcientiam mira eruditione ac doctrinæ fama ſex Tomis complexus. . . . Leonardus Leſſius S. J. quatuor libris de J. & J. exaratis notiſſimus . . . Vasquezius, Sanchezius, Valentia, Haunoldus,

 Card.

Card. de Lugo, aliique ex eadem Societate. . . Franciscus Schmier O. S. B. Cl. Gletle, Franzius, de Wollern, egregii Juris Consulti Salisburgenses . . . Janus Vincentius Gravina in Archigymnasio Romano Juris Doctor qui insignem de ortu & progressu Juris, de Jure naturæ ac gentium, & XII. Tabulis, de legibus & senatusconsultis librum conscripsit. . . . Præclaram vero præ cæteris operam huic disciplinæ a gravissimis Acatholicorum quorumdam scriptorum erroribus, ac perversis morum doctrinis expurgandæ duobus voluminibus impenderunt Ignatius Schwarzius S. J. & Anselmus Desingius O. S. B. uterque eruditione sua aliisque compluribus operibus in lucem datis clarissimi Viri. . . . Acatholici inter scriptores de Jure naturæ ac Gentium miris laudibus extollunt Samuelem Pufendorffium, Joan. Barbeyracum, Thomam Hobbesium, Franciscum Budæum, Ludovicum Sekendorffium, Christianum Wolfium (de quibus suo loco in Critice Jurisprudentiæ loquemur) Hugonem Grotium, & Joannem Gottlieb Heineccium, qui duo postremi & doctrina & scribendi modestia reliquos antecelluerunt.

CAPUT

CAPUT IV.

JUS DIVINUM.

§. I.

Jus Divinum Veteris Testamenti.

XIX.

Exposito pro instituti ratione breviter jure Naturæ ac Gentium ad Jus illud gradum faciamus, quod *Positivum* communi acceptione nuncupatur, scilicet quia ultra ea, quæ a jure Naturali ac Gentium præcipiuntur, prohibentur, aut permittuntur, libera Dei vel hominis voluntate aliquid ponit, unde etiam recte a Conano (z) *Jus positum* adpellatur. Divinum, de quo agere hoc in loco decrevi, auctoritate Dei constitutum, & tum in Veteri Testamento per Mosen ac Prophetas, tum in Novo per Christum in terris degentem, & per Apostolos ac Evangelistas fuit promulgatum. Erat autem Vetus Testamentum status ille, in quo Deus promissione facta pactum cum populo Israelitico iniit de bonis tum hujus tum

(z) *Lib.* 1. *Comment. c.* 8.

monias, justaque judicia, & universam legem? Equidem cæteri gentiles populi adstricti erant ad servanda præcepta naturalia, quum ad hæc omnes ratione præditos ipsum jus naturæ in cordibus scriptum obliget, non tamen vi legis Mosaicæ, quoniam lex non obligat, nisi eos quibus imponitur & promulgatur. Non minus tamen plures Gentilium a lege *Circumcisionis* liberi salutem æternam consecuti sunt, quia Deum verum coluere, ac juris naturæ præcepta observabant. Hos inter eminebat S. Melchisedech, qui Rex fuisse dicitur in Salem oppido, quod dein excrevit in civitatem Jerusalem: quin & Sacerdotem fuisse constat, dum Abrahæ in reditu suo occurrens *oblato pane & vino* (e) magna illum benevolentia excepit. Illi vero Gentiles, qui populo Israelitico fuerunt adscripti, quorum sat magnus erat numerus, uti legitur in libro Esther (f), reliquarum quoque legum jugo erant subjecti. Porro Mosaica lege instruebatur populus tum in iis, quæ ad naturalem morum honestatem spectabant, tum vero maxime in illis, quæ pertinebant ad Dei cultum, ut hac ratione Beatitudinem æternam ac supernaturalem sibi compararet,

(e) *Genes.* 14. (f) *Cap.* 8.

raret, & quidem per fidem in Christum venturum obtinendam. Non enim tunc lex illa justos faciebat homines, id quod ceremoniæ illæ duntaxat significarunt, sed ipsa fides in Christum, qui e cœlo in hunc mundum descensurus erat, non ut solveret, sed impleret legem; atque hæc fides sive ante sive post legem Mosaicam, *explicita* vel saltem *implicita*, secundum communissimam Theologorum doctrinam fuerat ad salutem omnino necessaria.

Jam vero triplicis generis fuerunt præcepta veteris legis, nempe Moralia, Ceremonialia, & Judicialia, quæ conceptis verbis prodit liber Deuteronomii (g): *Tu vero hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, ceremonias atque judicia.* & *Hæc sint præcepta, ceremoniæ, atque judicia.* Moralia præcepta sunt, quæ ad mores dirigendos, & secundum rectæ rationis normam conformandos spectant, uti præcepta Decalogi, quæ in libro Exodi (h) ordine suo referuntur. Provido autem Dei consilio hæc quæ juris naturæ præcepta sunt, nec ignorari a populo poterant, in lege scripta velut noviter tradita & explicata fuerunt.

(g) *Deut. c.* 5. & 6. (h) *Exod. c.* 20. *a versu* 3.

runt. Quum enim rationis lumen, licet clariſſimum, multis tamen per peccatum tenebris circa moralia & naturalia præcepta fuerit obſcuratum, ita ut in rationis tribunali de actionum humanarum bonitate atque malitia ſiniſtrum ſæpe ac lubricum judicium ferretur, neceſſum erat per auctoritatem legis divinæ & præcepta *poſitiva* imbecillitati intellectus humani ad ea rite agnoſcenda, & voluntati ad implenda illa ſubvenire. Atque ad hæc moralia non tantum præcepta naturalia, ſed etiam ſupernaturalia, quæ in lege veteri circa fidem, ſpem & charitatem verſabantur, ut alia omnia revocantur, dicente Chriſto apud Evangeliſtam Matthæum (i): *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* &c. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum, in his duobus univerſa lex pendet, & Prophetæ.*

Præcepta ceremonialia in quatuor claſſes diſtribui poſſunt. Alia enim ad ſacrificia & ſacramenta, alia ad ſacra ſeu inſtrumenta, & obſervantias pertinebant. Prima claſſis continebat ſacrificia, uti *holocauſtum*, *hoſtiam pro peccato*, & *hoſtiam pacificam.* Altera duplicis generis ſacramenta, unum quod ad univerſum populum, quemadmodum *circumciſio*, *eſus agni*

(i) *Cap.* 22.

agni paschalis, *purificationes*, *expiationes*, *a peccatis*: aliud quod ad Sacerdotes adtinebat, sicuti *rasio capillorum*, *ablutio pedum*, *esus panis propositionum*. Hæc omnia numerant quidam inter Sacramenta veteris Legis, quæ Christum venturum ac legem gratiæ significarunt. Tertiam classem constituebant sacra seu instrumenta peragendis Sacris destinata: cujusmodi fuerunt *tabernaculum*, *arca fœderis*, *propitiatorium*, *candelabrum*, *mensa*, *duplex altare*, *vestes sacerdotales* &c. item vasa sacra diversissimi generis: *thuribula*, *lebetes*, *mortariola*, *hydriæ*, *acetabula*, *phialæ*, *cyathi* &c. Quarta demum observantias legales complectebatur, inter quas erant *abstinentia a sanguine*, *adipe*, *discretio ciborum*, *jejunia Nazaræorum*, *solemnitates*, *certarum vestium usus*, *vota* &c. Hæc omnia more suo docte nitideque pluribus explicat D. Thomas (k).

Præcepta demum judicialia ad populi regimen, illumque in officio continendum lata fuerunt; & quidem quadruplicis ordinis, ut rursus exponit Doctor Angelicus (l): „ Dantur autem, ait, quædam præcepta de institutione Princi-„pum,

(k) 1. 2. *q*. 101. *& seqq*. (l) 1. 2. *q*. 104. *&* 105. *a*. 4.

„ pum, & officia eorum, & de reveren-
„ tia eis exhibenda: & hæc eſt una pars
„ judicialium præceptorum. Dantur etiam
„ quædam præcepta pertinentia ad con-
„ cives ad invicem, puta, circa emptio-
„ nes & venditiones, & judicia & pœ-
„ nas: & hæc eſt ſecunda pars judicia-
„ lium præceptorum. Dantur etiam quæ-
„ dam præcepta pertinentia ad extraneos,
„ puta de bellis contra hoſtes, & de
„ ſuſceptione peregrinorum, & advena-
„ rum: & hæc eſt tertia pars judicia-
„ lium præceptorum. Dantur etiam in
„ lege quædam præcepta pertinentia ad
„ domeſticam converſationem: ſicut de
„ ſervis, & uxoribus, & filiis; & hæc eſt
„ quarta pars judicialium præceptorum. „
Sic optime lex Moſaica in populo electo, e quo tum temporis vera Dei Eccleſia componebatur, fere per bis mille annos viguit, usque dum a Chriſto in terras adveniente, ut novum ſibi ſuoque populo regnum, novamque gratiæ legem pararet, Vetus Teſtamentum fuerit abrogatum, ſubſtituto Novo. Ceremonialia quidem præcepta fuere exauctorata, quia *translato ſacerdotio neceſſe eſt, ut & legis translatio fiat,* inquit Apoſtolus (m): erantque ſolum figura & umbra, quam ex-

(m) *Ad Hebr.* 7.

exortæ veritatis luci cedere oportebat. Dein judicialia; nam Christus *legem mandatorum evacuans* rempublicam Judaicam pessumdedit: quum populus iste post Christi adventum desierit esse populus peculiaris Dei, adeoque & leges sublatæ fuerunt, quæ ad politicum ejus regimen pertinebant, cujusmodi erant præcepta judicialia. Verosimilius quoque videtur, Moralia prout a Mose tradita promulgataque sunt, & ex promulgatione hac vim obtinebant, idem abrogationis fatum subiisse, uti præclare docet Suarius (n), tum quia S. Scriptura loquens de lege Mosaica passim indicat totam legem veterem per Evangelium fuisse abrogatam, tum quia lex omnis a Mose tradita promulgataque populo Israelitico, constituta nova lege perdidit vim obligandi, quam promulgatio illa post se traxit. At vero quum præcepta denuo a Christo lata, & accuratius atque perfectius observanda in lege gratiæ proposita sint (o), patet, quod nunc quoque omnes non solum vi legis naturalis, verum etiam confirmationis a Christo factæ iis obstringantur.

§. II.

(n) *L. 9. c. 11. de Leg.* (o) *Matth. 5.*

§. II.

Jus divinum novi Testamenti.

XX.

Interea Veteri divino juri sic exauctorato, ut vidimus, successit Novum, quod Christus Dominus, Deus simul & Homo, velut solemni Testamento relictum condidit, & tum per se ipsum, tum per Apostolos, promulgavit. Variis id nominibus in S. Scriptura compellatur, nunc *lex fidei*, *lex spiritus vitæ*, *lex gratiæ*, nunc *gratiæ veritas*, *lex amoris*, *lex libertatis*; demum *Lex Nova*, vel quia hominem per gratiam renovat, vel quia lex hæc gratiæ ultima a Deo data est, ut priorem antiquaret: *Mandatum novum do vobis* (p). Verum ipso in limine novi testamenti invenire est malesanos veræ fidei hostes, qui contra id insurrexerunt, negantes Christi legem veram esse legem, nec ipsum fuisse verum Legislatorem. Ita Lutherus (q): *Nullo* clamat *opere, nulla lege homini Christiano opus est, cum per fidem sit liber ab omni lege.* Ita

(p) *Joan.* 13. (q) *Lib. de Libert. Christian.*

Ita Calvinus (r): *O miserabilem* blasphemat *justitiam, o perniciosum errorem prædicantium Christum novum Legislatorem! quasi veterem legem abrogaverit, ut novam Christianis omnibus legem imponeret.* Atque hæc perversa dogmata sua stabilire ausi sunt male adductis quibusdam S. Scripturæ locis, & in pejorem sensum detortis, nempe *Deum misisse filium suum factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret* (s). *Justo non est lex posita* (t). *Si Spiritu ducimini, non eritis sub lege* (u). Neque nostris temporibus desunt, qui Patriarcharum suorum spiritu pleni in suis de Jure naturæ libris pestifera ejusmodi dogmata in vulgus spargunt, quemadmodum Thomas Hobbesius, qui (x) asserere non dubitat „ Judæos legibus Mo„ saicis, gentes alias civitatum suarum „ legibus, universum vero genus huma„ num naturalibus præceptis teneri; Evan„ gelium vero solum esse de consilio „. Sed quo principia hæc falsa tendant, divinatione non egemus. Nimirum fide sola homines justos fieri contendunt: opera bona duntaxat pignora & argumenta acceptæ gratiæ *justificantis* esse volunt: legem

(r) *In comment. ad epist. ad Gal.* 4. (s) *ad Gal.* 4. (t) 1. *Tim.* 1. (u) *ad Gal.* 5. (x) *in suo Leviathan. c.* 42.

legem Christi rejiciunt, quia cupiditates coercet, castimoniam præscribit, virginitatem laudat, usuram vetat, Petro & Successoribus regimen Ecclesiæ adjudicat &c. Verum quod regnum, quænam respublica unquam absque lege fuit? & Christianam rempublicam sine lege, Christi regnum absque mandato esse arbitremur? an non regni ac reipublicæ hujus subditi homines sunt? qui ut in officio suo contineantur, & Regi sub Christo subjiciantur, legum freno opus habent? Sed audiamus S. Scripturam, ad quam toties ac semper provocant, quoties pro Domo sua perorant: certe Isaias clamat (y): *Deus judex noster est, Dominus Legifer noster, Dominus Rex noster;* ubi loquitur de Deo-homine, seu Messia, præmittens hæc verba: *Domine miserere nostri, te enim exspectavimus.* Item (z) *de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.* Christus ipse clamat (a): *Mandata mea servate: Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea.* Clamat Paullus (b): *Cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.* Sed clamant surdis! Cæterum multis lex nova

(y) *Cap.* 33. (z) *cap.* 2. (a) *Joan.* 14. & 15. (b) *Ad Corinth.* 9.

nova prærogativis præ Veteri gaudet. Prima est quod lex nova ad finem usque mundi sit duratura, nec abrogationi futura obnoxia, donec cesset Ecclesia in terris militans, ac Electorum numerus compleatur. *Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant* (c). Secunda, quod lex nova in gradu magis eminente possideat spiritum gratiæ, per quam ipsa impletur, tum ob rationem Legislatoris Christi, qui gratiæ ipsius fons est & auctor, tum ob rationem legis, quæ longe sublimiori doctrina intellectum, & majori sanctitate mentem imbuit. Quare in nova lege non accipimus *Spiritum servitutis in timore, sed spiritum adoptionis filiorum Dei*, ut ait Apostolus (d). Tertia est, quod lex vetus uni solum populo, ista toti mundo data fuerit. *Euntes in universum mundum prædicate Evangelium omni creaturæ* (e). Quarta demum, quia lex vetus erat figura solum, & velut umbra ad solem seu novam legem, gravium & multiplicium præceptorum oneribus plena, dum nova *Jugum suave & onus leve est.*

Porro præcepta Juris Divini novi partim moralia sunt, partim ceremonialia: ad priora pertinent, quæ sunt de dilectio-

(c) *Matth.* 24. (d) *Rom.* 8. (e) *Marci* 16.

ctione Dei & Proximi, etiam inimicorum: item quæ sunt de fide, spe, & charitate. Nam etiam hæc suo modo moralibus accenseri merentur: ad posteriora, quæ versantur tum circa ritus sacrificii & sacramentorum exteriores, tum circa eos, qui ad horum substantiam requiruntur. Equidem in veteri testamento, ut vidimus, quatuor erant præceptorum ceremonialium genera, scilicet, quæ circa sacrificia, sacramenta, sacra, & observantias lata fuerunt: in novo autem circa duo posteriora nullum a Christo datum fuisse præceptum reperimus, sed potestatem instituendi ea, & instituta præcipiendi Ecclesiæ prudenti arbitrio commisit. Verum negari haud potest, quod quantum ad priora duo adtinet, divina dentur præcepta etiam in nova lege. Quippe Sacrificia & Sacramenta ad substantiam divini cultus pertinent; sacrificium quidem, quia velut essentiam cultus divini exterioris & publici continet: Sacramenta vero, quia ad cultores Dei sanctos faciendos ordinantur. Non autem conveniens erat, horum institutionem humano relinqui arbitrio, quum firma & perpetua esse decreverit Deus, ita ut Ecclesia Christi ab aliis sectis vel congregationibus his quasi characteribus di-

 stin-

stingueretur, uti notat D. Augustinus (f): *In nullum* inquiens *nomen Religionis coagulari homines possunt, nisi aliquorum signorum vel sacramentorum consortio colligantur.* Quapropter oportebat tum ad legis istius perfectionem, tum ad unitatis vinculum conservandum dari præcepta divina, quæ substantiam illorum determinarent: reliqua vero, quæ accidentia sunt, quum in iis *unitas* non consistat, Ecclesiæ determinanda relinqui poterant. Neque præcepta ista aut suavitati & libertati, aut perfectioni novæ legis quidquam officiunt: non libertati & suavitati, dicente rursus Augustino (g): *Levi jugo suo nos subdidit* Christus *& sarcinæ levi: unde sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit.* Non perfectioni, quia secum velut animam legis adferunt spiritum gratiæ & charitatis, qui eodem Augustino teste (h) *facit præcepti sarcinam non prementem onere ponderum, verum etiam sublevantem vice pennarum.* Judicialia præcepta in hac lege nulla reperiuntur a Christo constituta. Neque mirum: non enim ut regnum aut rempublicam politi-

cam

(f) *Lib.* 19. *contra Faustum c.* 11. (g) *Epist.* 118. *c.* 1. (h) *Lib. de perfect. justit. c.* 5.

cam in hoc mundo erigeret aut ſtabiliret, Servator advenit; (unde Pilato reſpondit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo* (i), & quum poſtularet quidam ab eo; *Dic fratri meo*, ut dividat mecum hæreditatem, repoſuit: *Homo quis me conſtituit Judicem inter vos* (k)?) ſed ut Eccleſiam ſuam, quatenus Congregatio eſt fidelium, ad finem ſupra terrena hæc poſitum per adjumenta ejusdem rationis ordinaret, ad quem conſequendum legibus judicialibus abſolute opus haud erat. Et quamvis ad politicum regimen Eccleſiaſticum aliquæ leges judiciales ſint neceſſariæ, ſatis providit Chriſtus Eccleſiæ, dum poteſtatem ferendi leges ejusmodi pro neceſſitate hujus regiminis Vicariis ſuis commiſit, quæ proin non ſub Divino ſed Canonico Jure continentur. Quod autem ad præcepta ab Apoſtolis nobis tradita adtinet, ea duntaxat, quæ velut ex ore Chriſti excerpta promulgarunt, pro Divinis habenda ſunt; unde Gentium Apoſtolus: *Ego* ait *accepi a Domino, quod & tradidi vobis.* Item: *præcipio non ego, ſed Dominus* (l). Illa vero, quæ accepta a Chriſto poteſtate tanquam Paſtores

(i) *Joan.* 18. (k) *Luc.* 12. (l) 1. *ad Corinth.* 11. & 7.

ſtores & Rectores Eccleſiæ decreta reliquerunt, qualia ſunt Canones Apoſtolorum, præceptum de obſervanda die Dominica, de jejunio quadraginta dierum &c. ad jus humanum Eccleſiaſticum ſpectant.

Tantam vero vim obtinent præcepta Juris divini, ſeu legis novæ, ſive a Chriſto per ſe ipſum, ſive per Apoſtolos ipſius nomine tradita, ut a nullo hominum mutari queant, nec *diſpenſationi* ut vocant Juriſperiti, in iis locus ſit. Quamvis enim Deus, utpote in lege ſua, *diſpenſare* pro arbitrio ſuo etiam ſine cauſſa poſſit, quum ſit ſummus Dominus & Legislator, ejusque voluntas ſit ſuprema regula bonitatis, non tamen poteſtatem hanc, ſine qua inferior in lege ſuperioris *diſpenſare* nequit, ulli hominum, etiam Pontifici, conceſſiſſe communior ac verior Theologorum ſententia docet. Equidem Chriſtus Petro dixit: *Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis* (m). Verum nimis late patent hæc verba, nec illis indulſiſſe Chriſtus Petro & ſucceſſoribus eſt cenſendus facultatem ejusmodi, per quam ſolvi queat Jus divinum, ejusque

(m) *Matth.* 16.

que præcepta, quæ fundamenta sunt Ecclesiæ, labefactari aut variari possint, ita ut decursu temporis vix Ecclesiæ *unitas* atque stabilitas amplius agnosceretur. Nihilominus non pauci Theologorum æque ac Jurisperitorum summo Pontifici potestatem adstruunt interpretandi ac declarandi: hæc vel illa, in his vel illis circumstantiis sub jure divino non comprehendi; atque ita in votis, juramentis &c. *dispensare* dicitur Pontifex, quamvis minus proprio loquendi modo. Quo tempore autem obligare cœperit abrogata veteri lex nova, satis controversa res est, abeuntibus in diversas partes Doctoribus: quidam contendunt, jam ante Christi mortem cessasse Veterem, suamque vim exeruisse Novam, in iis saltem, quæ jam tunc Christus instituerat, quemadmodum baptismum ad salutem esse necessarium jam declaravit his verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* (n). Verum opinio hæc non videtur esse verosimilis. Nullum enim præceptum hujus legis vivente adhuc Christo publice prædicatum fuit tanquam ad salutem necessarium, multo minus confirmatum; quamvis aliqua fuerint a Servatore

(n) *Joan.* 3.

vatore privatim proposita: præterquam quod idem, dum viveret, in multis legi Mosaicæ palam se ipsum ac sponte sua subjecerit. Quare melius alii autumant, exspirasse vetus Testamentum cum ipso novi Conditore Deo-homine animam in cruce agente, clamanteque *consummatum est*, quando scilicet velum Templi scissum, translatum sacerdotium, & Testamentum novum confirmatum est, quum & alia testamenta morte confirmata quamprimum obligandi vim exerere soleant, uti argumentatur Apostolus (o): *Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit, qui testatus est.* Optime omnium sentire videntur, qui docent legem novam ante Pentecostes diem obligare haud cæpisse: tunc enim velut e privata in publicam legem promulgationis ope transiit. Hinc Christus e terris discessurus Apostolis præcepit: *Euntes docete omnes gentes & prædicate Evangelium*, quod mandatum illi non poterant exequi, nisi postquam Spiritum sanctum ex alto submissum recepissent. Nam præcedente Pentecosten tempore jubebantur *sedere in civitate, donec induerentur virtute*

(o) *Ad Hebr.* 9.

tute ex alto, nimirum dotibus illis, quas tam ardua publice prædicandæ Legis Evangelicæ provincia requirebat. Neque etiam Christus institutionem Ecclesiæ suæ ante suum in cœlos ascensum complevit, quum paullo ante, ut patet e D. Joannis Evangelio (p) Sacramentum pœnitentiæ instituerit, ac potestatem sacerdotibus ad peccata remittenda dederit, quin & Apostolos ad Episcoporum, ac Petrum, in quo fundenda erat Ecclesia, ad summi Pontificis munus evexerit. Non autem verosimile videtur esse, quod Christus Dominus legem suam ut obligantem tulerit prius, quam esset Ecclesia constituta, pro qua illam legem ferebat. Itaque ipsa die Pentecostes in principe civitate Solymæa, quum in ea tam diversarum gentium homines divina ordinante Providentia congregati fuerunt (Parthi, Medi, Ælamitæ, & qui Mesopotomiam, Judæam, Cappadociam, Pontum, Asiam, Phrygiam, Pamphyliam, Ægyptum & partes Lybiæ habitabant, Judæi, Proselyti, Cretes & Arabes) ab Apostolis Spiritu sancto plenis solemni ritu publico, ita ut unusquisque nationum illarum lingua sua loquentes audiverit, lex nova promulgata fuit, ac obligare cœpit. Hæc de

(p) *Cap.* 20. *&* 21.

de jure divino tum veteris, tum novi testamenti, quod partim Theologi D. Thomas, Suarius, Dominicus Sotus, Molina, Lessius &c. doctissimis disputationibus, partim S. Scripturæ Interpretes Alphonsus Salmeron, qui undecim tomis in Evangelia, in reliquum S. Scripturam quinque commentatus est, Joannes Maldonatus, Alphonsus Tostatus Abulensis Episcopus, Cornelius a Lapide, Augustinus Calmet, aliique complures eruditissimis commentariis illustrarunt.

CAPUT V.

JUS HUMANUM ECCLESIASTICUM.

XXI.

Prooemium.

Emenso Juris naturæ, gentium, ac divini stadio gradum faciamus ad Jus humanum, seu quod homines accepta a Deo potestate condiderunt ac promulgarunt, cujus ea est natura, ut omnem obligandi vim obtineat a libera voluntate hominis, publica auctoritate aliquid præcipientis vel prohibentis. Ju-

ris

ris hujus fundamentum est ipsa humana societas. Hæc autem triplex est: omnium prima conjugalis, quæ marem inter & fœminam intercedit, ad humani generis propagationem necessaria: altera paterna, seu filiorum cum parentibus, & parentum cum filiis: tertia herilis, seu servitutis, famulatus, & dominii; quum homines vitam agere absque aliorum ministerio & auxilio nequeant. Jam vero e tribus his primis societatibus coalescit integra communitas, intra limites tamen domesticos unius cujusdam *familiæ*, qualis œconomico regimine dirigitur. Quoniam vero hominum aucto numero augeri quoque familias ac in plures dividi necesse est, istæ vero sibi solis non sufficiant sine artium, opificiorum, & agriculturæ adjumento, neque etiam si separatæ degerent, diu pax conservari, ac injuriæ propelli queant, oritur alia grandior communitas, quam *civitatem* adpellant, quæque ex pluribus familiis componitur. Quod si quemadmodum ad vitæ commoda atque præsidia fieri solet, plures quoque civitates in unam societatem coëant, demum maxima consurgit communitas, puta *Respublica*, *Principatus*, *Regnum*, *Imperium*. Paucis rem totam M. Tul-

lius

lius (q) complectitur: „Nam cum hoc „ sit, inquit, natura commune animan„ tium, ut habeant libidinem procrean„ di, prima societas in ipso conjugio „ est: proxima in liberis: deinde una „ domus, communia omnia. Id autem „ est principium urbis, & quasi semina„ rium reipublicæ. Sequuntur Fratrum „ conjunctiones; post consobrinorum, „ sobrinorumque, qui cum una domo „ jam capi non possint, in alias domos „ tanquam in colonias abeunt. Sequun„ connubia & affinitates, ex quibus „ etiam plures propinqui. Quæ propo„ gatio & soboles origo est rerum pu„ blicarum. Magnum enim est eadem „ habere monumenta Majorum, iisdem „ uti sacris, sepulchra habere commu„ nia.„ Palam igitur est, caussam efficientem proximam civitatis ac reipublicæ haud aliam esse, quam tacitum hominum consensum, quem recta ratio dictat, & ad coeundum in societates ac communitates ejusmodi impellit, ob innumera quæ secum adferunt, vitæ commoda. Est enim reperire tres hominum classes, quæ in civili societate præcipua consideratione dignæ sunt: Mercatores, Milites, Judices seu Patres conscriptos. Primi

(q) *Lib.* I. *Offic.* c. 17.

Primi ea in civitatem inferunt, quæ vitæ sustentandæ sunt vel necessaria vel jucunda. Secundi arcent hostes, prædones, omnemque vim & injuriam repellunt, ultimi denique saluberrimis legibus & consiliis magna cum providentia & justitia rei communi prospiciunt. Jam vero constitutis semel hujusmodi communitatibus seu civitatibus, rebuspublicis, & regnis consequitur humanarum legum & supremarum potestatum necessitas; illarum quidem, ut ipsa communitas in officio contineatur; istarum vero, ut legum observantiam & regiminis formam sartam tectamque conservent. Sicut enim rectæ rationi nihil magis consentaneum est, quam societas, ita societati nihil magis quam regimen & leges, quibus bonum commune promoveatur. Egregie rem omnem, de qua hucusque dixi, explicat Doctor Angelicus (r) his verbis: „Et siquidem ho„mini conveniret singulariter vivere, „sicut multis animalium, nullo alio di„rigente indigeret ad finem: sed ipse „sibi unusquisque esset Rex sub Deo „summo Rege, in quantum per lumen „rationis divinitus datum sibi in suis „actibus se ipsum dirigeret. Naturale „autem

(r) *Lib.* I. *de regim. Princip. cap.* I.

„ autem eſt homini, ut ſit animal ſo-
„ ciale & politicum, in multitudine vi-
„ vens, magis etiam quam alia anima-
„ lia: quod quidem naturalis neceſſitas
„ declarat. Aliis enim animalibus natura
„ præparavit cibum, tegumenta pilorum,
„ defenſionem ut dentes, cornua, un-
„ gues, vel ſaltem velocitatem ad fu-
„ gam. Homo autem inſtitutus eſt nul-
„ lo horum ſibi a natura præparato: ſed
„ loco omnium data eſt ei ratio, per
„ quam ſibi hæc omnia officio manuum
„ poſſet præparare: ad quæ omnia præ-
„ paranda unus homo non ſufficit: nam
„ unus homo per ſe ſufficienter vitam
„ tranſigere non poſſet. Eſt igitur ho-
„ mini naturale, quod in ſocietate mul-
„ torum vivat . . . ſi ergo naturale eſt
„ homini, quod in ſocietate multorum
„ vivat, neceſſe eſt, in hominibus eſſe,
„ per quod multitudo regatur. Multis
„ enim exiſtentibus hominibus, & uno-
„ quoque id quod ſibi eſt proprium pro-
„ vidente, multitudo in diverſa diſper-
„ geretur, niſi etiam eſſet aliquis de eo,
„ quod ad bonum commune multitudi-
„ nis pertinet, curam habens: ſicut &
„ corpus hominis, & cujuslibet anima-
„ lis difflueret, niſi eſſet aliqua vis re-
„ gitiva communis in corpore, quæ ad

„bonum

„ bonum commune omnium membro„ rum intenderet. Quod considerans „ Salomon dicit: *ubi non est gubernator* „ *corruet populus.*„ Hæc autem potestas gubernans forma est civitatum, estque potestas summa, quæ Majestas vocatur, quæque nullum alium se superiorem agnoscendo civium actiones dirigit ad communem & publicam felicitatem. Non tamen propterea adeo late patens nullisque constricta limitibus est, ut non illi, in quibus residet, seu Optimates seu Principes seu Reges sint, legum suarum vi dirigenti subjaceant, quantumvis a cogente aut vindicante sint immunes. Originem suam hæc ducit haud ab alio, quam a Deo ipso dicente: *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt* (s). Et sane quemadmodum inferiores reipublicæ Principes a summa Majestate terrena, ita hæc a supremo Rege ac Dominantium Domino pendeat necessum est. An vero in Reges ac Principes nullo interveniente summa hæc potestas fluat, ita ut non a republica, sed a solo Deo ea conferatur, tam controversa quam salebris plena res est, una quidem ex parte, ne Principum regimen

(s) *Prov.* 8.

men in *despotismum* ut vocant, aut tyrannidem degeneret, ex altera vero ne populus semper varius & in seditiones pronus potestatem & jus quoddam extra ordinem super ipsum Caput suum ac Rectorem sibi arroget. Dixisse sufficiat, summam potestatem, quanta quanta est, a Deo in Reges ac Principes, superiori humano non subjectos, proficisci, ita ut populus semper meminerit verborum Paulli (t). *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Ac D. Petri: *Subjecti estote omni creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum . . . sicut servi Dei . . . Deum timete, Regem honorificate* (u). Principes vero memores sint verborum Christi, quibus Pilato dicenti: *nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & dimittere te?* respondit: *non haberes potestatem adversus me ullam, nisi tibi datum esset desuper* (x). Profecto jam olim D. Chrysostomus quam vere tam circumspecte hoc in negotio locutus est, dum in verba illa Paulli: *Non est potestas, nisi a Deo.* sic commentatur: „Quid dicis? „ergo

(t) *Ad Rom.* 13. (u) 1. *Petr.* 2.
(x) *Joan.* 19.

„ ergo omnis Princeps a Deo constitu-
„ tus est? Istud non dico. Non enim de
„ quovis Principe mihi sermo est, sed
„ de re ipsa, id est, de ipsa potestate.
„ Quod enim Principatus sint, quod-
„ que non simpliciter & temere cuncta
„ ferantur, divinæ sapientiæ opus esse
„ dico. Propterea non dicit (Aposto-
„ lus) non enim Princeps est, nisi a
„ Deo, sed de re ipsa differit dicens:
„ non est potestas nisi a Deo (y).

§. I.
Jus Canonicum.
XXII.

Jus humanum communi Jurisperitorum bene moratorum calculo in Ecclesiasticum seu Canonicum, & in Politicum seu Civile dividitur. Nec abs re Jus Ecclesiasticum Politico præponitur tum ob nobilitatem finis, dum non ad felicitatem hujus vitæ transeuntem, sed ad animarum salutem sempiternam legibus suis atque præceptis tendit, quemadmodum Gratianus in Decreto ex ore D. Hieronymi, loquitur (z): *Duo sunt genera*

(y) *Homil.* 23. *in epist. ad Rom.* (z) *C. duo sunt.* 7. *causs.* 12. *q.* 1.

ra Christianorum. Est autem unum genus, quod mancipatum divino officio, & deditum contemplationi & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit, ut sunt Clerici . . . . aliud vero genus est Christianorum, ut sunt Laici. His licet temporalia possidere &c. Tum ob præstantiam Legislatoris, quam explicat Gelasius Papa scribens Anastasio Imperatori (a): *Duo sunt quippe Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur; auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas. In quibus tanto gravius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus hominum in divino sunt reddituri examine rationem.* Tum ob amplitudinem rerum, ad quas se se extendit Jus istud sacrum. Hinc apud pios Imperatores tanta semper veneratio, tantaque fuit auctoritas SS. Canonum, ut quod contra eos sancitum fuit, nullius roboris esse voluerint, uti patet e verbis Impp. Valentini & Marciani (b): *Omnes sane pragmaticas sanctiones, quæ contra Canones Ecclesiasticos interventu gratiæ & ambitionis elicitæ sunt, robore suo & firmitate vacuatas cessare præcipimus.*

Verum

(a) *C. duo sunt.* 10. *dist.* 96. (b) *L. Privilegia.* 12. §. 1. *Cod. de SS. Ecclesiis.*

Verum heic ipso in limine litem movent Ecclesiæ Catholicæ, simul ac Hierarchiæ Ecclesiasticæ hostes, dum nomen Legis ac Juris Canonici velut a primorum seculorum usu alienum esse audacter non minus quam falso pronunciant, omnemque juris dicundi potestatem Pontificibus subtrahere conantur. Num hoc ex ignorantia faciant, aut ex malitia & odio dogmatum Ecclesiasticorum, aut ex utroque, nolim disquirere. Certum est, si antiquissimi etiam ævi monumenta consulamus, nunquam hominum communitatem aliquam, ne quidem inter Ethnicos sine sacris, nec sacra sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine potestate legis sanciendæ fuisse, aut sine auctoritate judicii statuendi circa ea, quæ vel ad ipsa sacra adtinebant, vel quæ cum sacris ratione aliqua connexa fuere. Apud Ægyptios Sacerdotes erant simul Judices (c), teste Æliano. Druidæ Gallorum sacerdotes fere de omnibus controversiis qua publicis qua privatis pronunciabant: & si quod facinus erat commissum, si cædes facta, si de familia erciscunda, aut limitibus ponendis lis mota, iidem pro potestate decernebant, ac

(c) *Lib.* 14. *hist.* c. 34.

ac pœnas præmiaque constituebant: quod si vero seu de plebe seu de Primariis unus aliquis eorum decreto non stetisset, sacrificiis illum interdixere, quæ pœna apud has gentes erat gravissima. Quippe hujusmodi homines interdicti in numero sceleratorum habebantur, eorum sermonem atque contubernium fugiebant omnes, ne quid ex contagione incommodi acciperent, ut fide dignissimus & oculatus testis omnium est Julius Cæsar (d). Apud Romanos Numa Pompilius Romanorum Rex sacris in rempublicam invectis Pontificem Maximum cum aliis sacerdotibus & Virginibus Vestalibus creavit, ut refert Plinius secundus (e), iisdemque condendarum legum, de sacris potissimum, pro arbitratu suo auctoritatem dedit, ipsosque Pontifices nullius potestati voluit esse obnoxios, ita ut nequidem senatui aut populo rationem reddere tenerentur, quemadmodum prodit Dionysius Halicarnasseus (f). Atque hoc tempore apud Romanos Jus Pontificium cœpit, partim a Numa conscriptum, partim a Pontificibus auctum. Versabatur autem jus hoc vel circa religionem, vel circa rem-

(d) *Lib. 6. Comment.* (e) *Lib. de Vir. Illustr. c. 3.* (f) *Lib. 2.*

rempublicam. Ex parte religionis tractabat de rebus divinis, de sacris, de ceremoniis, de personis deorum suorum cultui initiatis, horumque bonis ac fortunis: ex parte reipublicæ vero de pauperum & viduarum cura, de caussis piis, deque negotiis personarum, quæ ad illorum forum spectabant, uti Cicero & Livius testantur (g). Hæc erat vel apud barbaras nationes & gentiles legum ferendarum potestas & Jus Pontificum, cui inter cultas nationes etiam his temporibus male feriati quidam diem dicere non erubescunt.

Redeamus ad prima Ecclesiæ Catholicæ a Christo institutæ tempora, & reperiemus, jam Anacletum (qui quartus a S. Petro Pontifex erat circa A. C. 101, secundum Mussantii chronologiam) ecclesiæ decreta & canones adpellasse Leges, uti refertur in Decreto (h): *Leges Ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate.* Neque ipsi Imperatores SS. Canonibus vim legis unquam negarunt, sed eos tanquam leges sacras observandas esse sanxerunt. Ita loquitur Justinianus (i): *A præ-*

(g) *Cicero pro domo sua*, & *Livius Lib.* 1.
(h) *C. Leges.* 13. *caus.* 3. *q.* 6. (i) *In Novell.* 6. *c.* 1. §. 8.

A præcedentibus Imperatoribus, & *a nobis ipsis recte dictum est, oportere sacras Regulas pro legibus valere.* Et (k) *Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas Regulas.* Peregrinos igitur, immo cæcos, esse oportet in Jure Civili eos, qui Pontificiæ potestati circa leges ferendas litem intentare non dubitant, dum adeo experti & oculati esse videri volunt in Jure Canonico. Quis æquo animo ferret, si quis Imperatoribus, Regibus atque Principibus Imperii suis in territoriis hanc potestatem in dubium vocare auderet, quam in subditos suos Laicos, quantum ad politicum regimen adtinet, exercent? & isti paucorum dierum homines, ut ita dicam, impune ferant, si Pontifici supremo sacrorum Antistiti, cui etiam Imperatores & Reges Christiani per tot secula coronam & sceptrum inclinarunt, potestatem hanc, quæ in Ecclesiæ subditos ad animarum regimen ipsis competit, inanibus quibusdam ratiunculis in medium allatis eripere tentent? *Instar sacrilegii est disputare de Principis potestate*, ait Imperator (l). Triplex autem est potestas Ecclesiastica, una Ordinis, quæ

(k) *Novell.* 131. *c.* 1. (l) *L. disputare* 2. *Cod. de crimine sacrilegii.*

quæ confertur ad sacramenta rite conficienda & administranda: altera Jurisdictionis interioris ad regendum populum Christianum in foro, ut ajunt, conscientiæ, quod fit absolvendo & ligando: tertia Jurisdictionis exterioris, quæ ad eundem populum circa publicas actiones regendum ordinatur, condendo leges, puniendo, cognoscendo causas, & controversias decidendo. Huic tertiæ qui bellum indixere, primi fuerunt facinore post tot secula, post tot hæreses antea non audito Wicleffus & Lutherus. Prior *Decretales Pontificum esse apocryphas docuit, & illos homines stultos, qui cognoscendis iis operam navarent* (m). Alter, *quo jure*, inquit: *Papa super nos leges constituit? quis ei dedit potestatem captivandæ libertatis nostræ, per baptismum nobis donatæ, cum neque Papa, neque Episcopus, neque ullus alius hominum habeat jus unius Syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi fiat ejusdem consensu* (n). Ut autem verbis suis pondus adderet Hæresiarcha iste insolente quodam facto, universum corpus Juris Canonici spectante Wit-

(m) *Art.* 38. *damnato in Conc. Constant. Sess.* 8.
(n) *In Lib. de captiv. Babylon.*

Wittenberga an. 1520. ultricibus flammis exussit, uti testatur in ejus vita Cochlæus. Videant heic, quos duces præclaros sequantur ii, qui nostris etiam temporibus Ecclesiæ potestatem ac jurisdictionem qua scriptis qua sermonibus eversum eunt, Jurisque Canonici contemptum extremum & suis & aliorum animis ingerere conantur. Quid enim sibi volunt voces illæ, etiam per Catholicorum quorundam ora volantes: Papam & Sacerdotes non habere potestatem ullam, nisi dum stant vel ad aras, seu sacramenta conficiunt & sacrificium offerunt, vel sedent in S. Tribunali, ubi vincula solvunt vel injiciunt animabus: cætera legum ferendarum impotentes esse atque inermes. His nihilo meliores sunt, qui quidem non omnem regendi ac gubernandi Ecclesiæ subditos potestatem abnegant, eum tamen cum civili ac politica jurisdictione confundunt, non sine turpi adulatione attribuentes Principibus seculi hujus promiscue jus in sacra & profana; quod palam faciunt tot horum decreta Ecclesiasticæ libertati, personis & bonis Deo dicatis adversantia. Et quid mirum? legunt in Goldasto, Conringio, & maxime in Pufendorffio (illo Juris oraculo) hierarchiam Eccle-

Ecclesiasticam seu potestatem in sacra, sejunctam a potestate Politica figmentum Papistarum, monstrum politicum esse, quod imperia lacerat in partes, quod regimina pervertit &c. (o). Sed ecce Vertumnos! nihilominus in quibusdam Germaniæ Academiis & scholis Acatholicis Jus utrumque docent, immo quod mirere, Doctores utriusque Juris, Civilis nempe & Canonici (quod postremum jus Antichristi adpellant) utriusque inquam juris & Justinianei & Antichristi Doctores creant.

Verum uterque hic error meretur, ut brevi sed solida ratiocinatione & Catholicorum & aliorum, quid juris sit, non ignarorum animis eximatur. Primo quidem negari haud potest, Ecclesiam esse communitatem aliquam perfectam, & morale corpus quoddam, congregatum atque unitum eo fine, ut ad beatitudinem *supernaturalem* tendat; quemadmodum civitas & respublica ad pacem, tranquillitatem ac præsentis vitæ felicitatem. Nulla vero communitas, nullum corpus morale sine potestate ferendi leges & gubernandi subditos suos firma stare potest. In qualibet enim communitate

(o) *In libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem.*

nitate non paucos reperire eſt; qui vel non ſciunt, niſi inſtruantur, vel non volunt niſi cogantur, bene ac ad finem communitati præfixum actiones ſuas ordinare. Principium hoc eſt & fundamentum, e quo ipſo & ſolo poteſtatem ferendi leges ac gubernandi probant pro civitate ac republica profana omnes Jurisperiti, & qui hoc negat, rectæ rationi bellum indicit. Itaque neceſſarium eſt, ut in Eccleſia tanquam communitate perfecta & corpore quodam morali detur poteſtas ferendi leges ac gubernandi ſubditos, per quam ad finem illum *ſupernaturalem* ignari dirigantur, ignavi compellantur, refractarii coerceantur. Aut fors plus intereſt efficaciter obtinere finem miſeræ hujus fluxæque vitæ, quam alterius omni ex parte beatæ, ac æternum duraturæ? Hæc conſecutio plane legitima eſt, & ad omnes ſani judicii regulas exacta. Num forte reſpondebunt, ſatis ſuperque ad hunc finem *ſupernaturalem* eſſe legem Chriſti in Evangelio contentam, ita ut humanam & Eccleſiaſticam ſuperaddi neceſſe haud ſit. Sed qui ita loquuntur, caveant, ne pari ratione totum Jus civile ac politicum peſſumdent. Etiam Jus naturale ad eum finem, quem reſpublica politi-

politica spectat, scilicet ad felicitatem naturalem sufficeret abunde, si quisque ductum rectæ rationis sequeretur: ad quid ergo opus civilibus legibus earumque appendice poenarum ac suppliciorum in transgredientes statutorum? Nimirum sicuti ad rite gubernandam rempublicam profanam necessariæ sunt ejusmodi leges, quæ sunt veluti conclusiones deductæ ex primis principiis juris naturæ, quod utpote nimis generale ad singulares casus adplicant, ita & ad ordinatum regimen Ecclesiasticum præter Evangelicam legem nimis late patentem oportet esse quasdam alias, quæ ex principiis Evangelicis deductæ magis eam explicent, & quid in his vel illis circumstantiis fieri opus sit, determinent. Ita jubet Evangelium Eucharistiam sumere, sed tempus ac modum Ecclesiæ statuendum reliquit; quemadmodum præcipit jus naturale fidem servare in *contractibus* & pactis, jus civile vero modum seu conditiones ac solemnitates eorum præscribit. Secundo, nullus est in Evangelio adeo peregrinus, ut non intelligat, a Christo Domino institutam fuisse Ecclesiam, hoc est, communitatem fidelium recte beneque ordinatam: an autem talis esse poterit absque regimine? Sed quale hoc esse credimus

dimus

dimus regimen ? cæcutiat oportet, qui non videt, fuiſſe illud ad finem longe ſupra naturam poſitum, ad felicitatem & vitam ſempiternam ordinatum. Hoc ſane omnis doctrina, præcepta omnia a Chriſto privatim & palam data demonſtrant. Habet itaque regimen Eccleſiaſticum finem ſpecie ac toto genere, ut ajunt, diverſum a fine regiminis politici, qui eſt tranquillitas & felicitas naturalis ac præſentis vitæ. Si hoc ita eſt, leges ac præcepta, quin & ipſa poteſtas, quæ dirigit ad hos fines adeo diverſos, diverſa quoque debent eſſe ac diſtincta. Profecto dum Chriſtus ex hoc mundo diſceſſurus Eccleſiam ſuam, ejusque regimen alteri tradidit vicaria poteſtate adeundum, non Magiſtratui civili, Principi, Regi, vel Imperatori, ſed Petro, & in Petro legitimis ejus ſucceſſoribus diſertis verbis dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: Tibi dabo claves regni cælorum: Paſce oves meas.* Apoſtolis vero dixit: *Qui vos audit, me audit. Si Eccleſiam non audierit, erit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Non minus D. Paullus ad Epiſcopos: *Attendite vobis*, inquit, *& univerſo gregi, in quo Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acqui-*

quisivit sanguine suo (p). Neque refert, quod apud Ethnicos, præcipue Romanos, ut supra vidimus, jus sacrum atque profanum fuerit commistum, & utraque jurisdictio penes rempublicam aut principem steterit. Grande discrimen intercedit! Nam quum Ethnici deficiente baptismi sacramento veræ Christi Ecclesiæ membra non sint, sed foris in cæcitate sua relicti a Deo, Christo, & ultimo fine longe aberrent, mirum haud est, quod sacra profanis & profana sacris misceant. Aliter sentiendum de Christianis, quibus post prædicationem Evangelii finis ultimus, & supra terrena hæc positus luce clarius ob oculos versatur, ad quem ut homines felicius perducantur, Christus, Ecclesiæ Caput, præter politicam, quæ ad felicitatem præsentis vitæ tendit, aliam jurisdictionem sacram & Ecclesiasticam esse voluit penes illos, quos ipse præfecit Ecclesiæ, constitutam.

§. II.
Decretum Gratiani.

XXIII.

Vindicata & stabilita Ecclesiastica potestate ad singulas Juris Canonici tanquam vastissimi Corporis partes inspiciendas nos trans-

(p) *Act.* 20.

transferamus. Prima eſt, quam *Decretum Gratiani* vocant. Hoc grande opus præceſſerunt velut anteſignani quædam minoris nominis & auctoritatis. Nam multiplicatis per plura Concilia tam Univerſalia quam Provincialia Eccleſiaſticis ſanctionibus & Pontificum conſtitutionibus Eximii quidam doctiſſimique viri animum & manum admoverunt ad varias earum collectiones tum græco tum latino ſermone faciendas, quæ & Eccleſiæ regimini & fidelium utilitati ſervirent. Primus erat Dionyſius origine Scytha, cognomento Exiguus, Monachus, Vir in divinis æque ac profanis literis admodum peritus, qui tempore Theodorici Regis circa an 527. floruit, ac æram Chriſtianam condidit, qua in annis a Natali Chriſti Domini computandis etiamnum Eccleſia Romana utitur. Hic veteres canones e græco in latinum idioma translatos collegit, initium ducens a Siricio Papa usque ad Hormisdam, & in ducentos quinque articulos opus diviſit. His dein addita fuerunt Gregorii II. decreta decem & ſeptem capitibus comprehenſa, uti notat Petrus Marca (q) adpellaturque hæc collectio *Codex Canonum*, quem Adrianus I. Carolo M. dono dediſſe circa an.

(q) *Lib. 3. Concord. c. 3.*

an. 787. & Carolus Episcopos Galliæ statim admonuisse fertur, ut Canonum horum observantiæ probe invigilarent. Animadvertunt heic non pauci Criticorum, Dionysio huic adscribendum quidem esse laborem, quo Græcos Canones in linguam latinam transtulit, ipsius vero collectionis opus vel a Stephano Episcopo Ephesino, vel alio adhuc Antiquiore Auctore Theodosii M. temporibus circa an. 385. susceptum adornatumque fuisse. Hujus suæ opinionis caussam adferunt, quod ipsa collectio desinat in Concilio Constantinopolitano I, quod Oecomenicum secundum erat, an. 381. celebrato.

Eodem fere tempore Fulgentius Ferrandus, Carthaginensis Ecclesiæ Diaconus, & discipulus S. Fulgentii Ruspensis Episcopi, aliam elucubravit Collectionem diversa methodo constructam, dum omnes variorum Conciliorum canones ita in sua quosque capita divisit, ut non tam recitaret eos, quam citaret; quod opus propterea Cresconius in Collectione a se facta *Breviarium* adpellat: ejus mentionem facit Gratianus sub nomine *Breviationis Canonum.*

Huic alia successit Collectio, an. 571. edita a Martino Benedictino, Bracharensi Episcopo, qui Synodos græcas in lati-

num idioma transtulit ad usum utilitatemque potissimum Ecclesiæ Hispanicæ; quin & alios canones e latinis Conciliis congessit, maxime Toletanis, quos complures suo Decreto postmodum inseruit Gratianus, sed perperam nomine Martini Papæ insignitos. Reperitur hæc collectio in Tomis Conciliorum post secundam Synodum Bracharensem.

Quarta Collectio est Isidori Hispalensis, vel ut nonnullis placet, Mercatoris seu Peccatoris (utroque nomine eum adpellat Possevinus (r) Episcopi Setubensis. Qui Isidoro Hispalensi collectionem hanc abjudicant, his nituntur fundamentis, primo quidem quod in ea mentio fiat de Concilio Toletano sexto, quod anno 638 celebratum fuit: ipse vero Isidorus vita excesserit. an. 636. Dein, quod insertæ reperiantur Epistolæ Gregorii II. & III. nec non Zachariæ Pontificis, qui primum post annum 700 Apostolicam sedem occuparunt. Demum quod Collectio ista inter opera S. Isidori Hispalensis, a SS. Braulio & Ildephonso edita non recenseatur. Contra qui S. Isidoro favent, Hincmari Remensis, qui duobus circiter post obitum Isidori seculis scripserat, auctoritate

(r) *In Apparat. fol.* 244.

tate se tuentur, dicentis (s): *Hæc sunt, quæ prædictus Isidorus in Collectario suo de Canonibus diligentissime perscripsit.* Suffragatur quoque Præfatio Corpori Juris Canonici, jussu Gregorii XIII. studiose correcti, præfixa, cui hæc verba sunt inserta: *Cæterum inter privatos Collectores - - - perantiquus est Isidorus, cujus collectio protenditur a Canonibus Apostolorum usque ad Concilium Hispalense secundum.* Denique multa, quæ in libro quinto *Etymologiarum*, qui absque controversia Auctorem habet S. Isidorum Hispalensem, leguntur, etiam in Collectione ista est reperire. Verum lis hæc facile componi posse videtur, si asseratur, collectionem quæ in controversiam adducitur, inchoatam confectamque ab Isidoro Episcopo Hispalensi, a Setubensi vero, seu Peccatore (quod nomen Vir humillimus sibi proprium fecit) auctam & adjectis aliis Conciliis & epistolis amplificatam fuisse. Atque hæc ipsa mens est Antonii Augustini, Viri doctissimi, qui summa cum diligentia canonum collationes scrutatus est, & cum fontibus suis contulit. Nam in hanc sententiam ad Gregorium XIII. scribit: „ In primis laudandi „ sunt Isidori Hispani duo, qui & Pon-

(s) *in l. de variis capit. Eccles. c.* 33.

„ tificum Romanorum epiſtolas, & om- „ nium conciliorum decreta collegerunt„. Cæterum collectio hæc Iſidoriana titulis diſtinćte additis & indice adjecto inſtructa eſt, ita ut unusquisque titulus certam quandam materiam complectatur una cum numeris canonum, ad illum pertinentibus.

Uberiorem locupletioremque inſtruxit Creſconius, ſive Criſconius Epiſcopus Africanus, qui floruit eo tempore, quo de Saracenis in Africa trimphavit Patricius, an. ſcilicet 690, uti colligitur ex Codice Vaticano, quem allegat Baronius ad an. 527. Hic opus ſuum, quod exſtat in Bibliotheca Maxima, in duas diſtribuit partes, quarum prima continet *Breviarium Canonicum*, ubi ſtrictim adduuntur Canones & Decreta: altera, quæ *concordia Canonum* inſcribitur, prolixius & Decreta & Canones recitat.

Sextæ Collectionis Auctor eſt Burchardus, primum Lobii Monachus S. Benedicti, tum Epiſcopus Wormatienſis, qui imperante Henrico an. 1020. Decretum compoſuit, e variis Conciliorum Canonibus, Pontificum epiſtolis, SS. Patrum ſententiis, & Imperatorum ſanctionibus collectis in viginti libros diviſum. Complura quoque e Digeſtis, Codice, & Novellis

vellis transcripta huic suæ collectioni inseruit, ita ut vestigia secutus Joannis Scholastici & Photii, Patriarcharum Constantinopolitanorum, jus civile cum canonico conjunxerit: Vitio tamen illi vertitur a memorato superius Antonio Augustini, quod collectionem suam non ex fontibus ipsis, sed ex rivulis & stagnis aliorum hauserit.

Post istam comparuerunt duæ Collectiones, una Cardinalis Deus dedit, Victoris Papæ temporibus, methodo magis scholastica conscripta, cujus meminit Baronius ad an. 1086. Altera Anselmi Episcopi Lucensis, qui floruit ævo Gregorii VII. ad annum 1088.

Octavo loco memoranda venit Collectio Ivonis, antea Præpositi Monasterii S. Quirini Bellovacensis, Ord. Can. Reg. S. Augustini, postea Episcopi Carnotensis regnante Urbano II. usque ad annum 1114. Exstant autem duo volumina Ivonis hujus nomine insignita, & cum eadem præfatione in lucem edita, unum *Pannomia* quasi leges Ecclesiæ omnes complectens, alterum *Decretum* vulgo dictum, & in octodecim omnino partes divisum. Hoc ultimum Critici satis periti tribuunt Ivoni, quodque per annos sexaginta ante Decretum a Gratiano conscriptum passim

in scholis & cathedris juridicis usui fuit: alterum vero seu Pannoniam opus esse contendunt Hugonis cujusdam Catalaunensis. Verum huic postremæ opinioni obstare videtur præfatio, ut dixi, eadem utriusque voluminis, in qua Ivo ipse sic loquitur: *se ita materias congessisse, ut non sit quærenti necesse, totum volumen evolvere.*

Demum omissis aliis Photii, Harmenopuli, Syagrii, aliorumque, in lucem prodiit longe accuratior collectio Gratiani, cujus viri effigiem spectandam dedi Capite II. Num. XIII. Ejus Decretum in tres præcipue partes distribuitur, quarum prima complectitur distinctiones centum & unam, in canones seu capitula divisas. In his de varia Juris origine, partibus & speciebus differitur: item de iis, quæ ad Jura, dignitates, Gradus, Electiones, Ordinationes, & officia Personarum Ecclesiasticarum pertinent. Pars secunda continet triginta sex caussas seu controversias, quarum fere singulæ rursus in Quæstiones, & istæ in Canones & Capitula dispertiuntur, atque rerum Juridicarum, judiciorumque Ecclesiasticorum materiam pertractant. Tertia demum de Consecratione inscribitur, & distinctiones quinque cum priore cano-

num

num appendice numerat, ac totius Jurisdictionis & ministerii Ecclesiastici jura, ritus, ordinationes &c. explicat. Totum vero opus quasi conflatur 1. e textibus S. scripturæ. 2. e constitutionibus Apostolicis, & Conciliorum Decretis. 3. e sanctionibus & dictis SS. Patrum. 4. e textibus quibusdam juris Imperialis. 5. e narrationibus, quæ ex Historicorum, similiumque scriptorum monumentis desumtæ sunt. 6. ex aliis quibusdam, quæ Gratianus e penu sua depromta inseruit.

XXIV.

Quanta autem sit auctoritas hujus Decreti, & an vim legis Ecclesiasticæ obtineat, non levis est graves inter Doctores ac Jurisperitos controversia. Qui pro parte affirmante stant, ajunt Decretum hoc ab Eugenio III. adprobatum, & in scholas Academicas, ut publice doceretur, introductum esse : præterea jussu Gregorii XIII. a variis erroribus purgatum ac vulgatum fuisse præfixa Pontificis hujus epistola, in qua una cum reliquis libris illud adpellat Jus Canonicum; *Nos opportune providere volentes, ut hoc Jus Canonicum sic expurgatum ad omnes ubique Christi fideles sartum perveniat.*

Neque officere quidquam posse videtur, quin sit Authenticum, quod a Gratiano homine privato fuerit collectum quum etiam S. Raymundus de Pennafort *Decretales* Gregorii IX, & Trebonianus libros Institutionum Imperialium conscripserint ut privati Doctores, nec potestate ferendi legem præditi, quorum tamen libri absque controversia legis auctoritatem obtinent. Sed qui partem negantem sequuntur, asserunt exhiberi non posse ullam nec Eugenii III, nec alterius Pontificis Bullam, ut vocant, quæ Decreto huic vim legis publice adjudicarit, quamvis ob utilitatem ac præstantiam, qua gaudet, in scholarum cathedris explanetur: curam vero illam, quam Pontifex Gregorius XIII. aliique in se susceperunt, ut quam maxime correctum ac emendatum prodiret Gratiani Decretum, eo spectasse, ut Canones in illud relati, aliæque auctoritates, quæ ibidem adlegantur, suis fontibus & prototypis accurate responderent: cætera libros *Decretalium* ac Institutiones Justinianeas utique non ab illis, qui collegerunt, sed a Pontificis summi ac Imperatoris, quorum jussu compositi sunt, auctoritate ac potestate vim legis aquisivisse, ut ex Procœmiis luce clarius adparet. Atque hæc sententia communiter

munior est, & hodie satis recepta inter Jurisperitos. Constat enim, multa in Decreto isto referri ex Conciliis Provincialibus, ex dictis SS. Patrum, ex jure civili, quæ omnia vim legis universe in Ecclesia non obtinent. Præterea vapulat Gratianus non parum primo apud Bellarminum (t), quod delectum Auctorum, e quibus decreta collegit, non habuerit, uti adductis quibusdam locis idem Bellarminus demonstrat: secundo reus agitur ab aliis scriptoribus, quod a Sigeberto Historiographo cæteroqui non ignobili, sed schismatis stigmate notato fabulam, cujus ille auctor est, de jure eligendi Pontificem Imperatori Carolo ab Hadriano Papa concesso in Decretum suum transtulerit: tertio quod similem aliam fabulam a schismaticis confictam Leonis VIII. nomine in gratiam Ottonis addiderit, ut in ipso Decreto legere est (u). Utramque more suo solidissime refutat Baronius (x), vehementer quidem a Goldasto impugnatus, sed strenue a Gretsero defensus (y). Fateri nihilominus

(t) *De Script. Eccles. ad an.* 1145. (u) *c. Hadrianus* 22. *& c. in Synodo* 23. *dist.* 63. (x) *ad an.* 774. *&* 964. (y) *in Apolog. Baronii. c.* 1.

K 5

nus oportet, magnam Decreto huic auctoritatem inesse, tantam scilicet, quanta competit fontibus illis, e quibus hoc derivatur. Quare quæ Gratianus refert e SS. Literis, auctoritatem habent divinam; quæ ex summorum Pontificum Constitutionibus, & Decretis Conciliorum, vim Juris Ecclesiastici sortiuntur; quæ e SS. Patribus adducit, magnam præ aliis Doctoribus merentur fidem, non tamen auctoritatem legis; quæ vero ipse addit propriam dicendo sententiam, judicium alterius gravis Jurisperiti non excedunt; quæ denique ex Constitutionibus Imperatorum & jure civili admiscet, in foro Ecclesiastico vim non habent nec robur, nisi quando juris Canonici defectus supplent, nec immunitati Ecclesiasticæ refragantur.

XXV.

Porro ad calcem Decreti a Gratiano editi referuntur Canones, quos *Pœnitentiales* dicunt, & post hos alii Canones Apostolorum. De utriusque breviter disserere juvat. Sunt *Canones Pœnitentiales*, seu qui pœnas Ecclesiasticas pro diversis criminibus infligendas præscribunt, numero quadraginta septem. Fuerunt autem pœnæ istæ quædam privatim, aliæ publi-

publice subeundæ priscis seculis pari cum rigore ac religione satis frequentes. Sunt, qui hunc pœnitentiam agendi morem (quem Tertullianus vocat *humilificandi hominis disciplinam*) per duodecim fere secula viguisse in Ecclesia docent, nunc aucta nunc imminuta severitate, prout tempora & delicta exigebant. Patres illum describunt tanquam triste spectaculum, *quando apparebant rei conciliati, concinerati; ad omnium pedes prostrati, omnium vestigia lambentes, omnium genua detinentes, Dei & Ecclesiæ misericordiam deprecantes.* S. Gregorius Thavmaturgus describendo in suis Canonibus hunc ipsum antiquum pœnitendi morem quatuor diversos pœnitentium gradus enumerat: primus scilicet erat *Fletus* seu luctus, dum gravis noxæ reum extra templi portam stare, ac lugubri habitu, & flebili voce intrantium opem implorare oportebat, ut ad impetrandam misericordiam preces ad Deum & Ecclesiam funderent. Alter *Auditio* dicebatur, dum pœnitens intra portam in ipsa porticu stare jubebatur non procul a Cathecumenis; egredi vero, quando sacra scriptura legi, vel doctrina Christiana exponi cœpit; si secus faceret, ejiciendus sine spe precum obtinendarum. Tertius

Sub-

Subjectio seu substratio, quando intra templi portam stare quidem cum Catechumenis, non tamen egredi cum illis licebat. Quartus demum *Congregatio* seu *Consistentia*, dum pœnitenti una cum reliquis fidelibus in loco sacro consistere concedebatur. His gradibus velut pedetentim exantlatis denique Sacramentorum usui, & fidelium in precibus & bonis operibus communicationi restituebatur. Hæc primis illis aureisque Ecclesiæ seculis inter Christianos recenti religionis fervore calentes agebantur: mitius nonnihil in scelera sævitum est posterioribus, uti patet ex memoratis Canonibus quamvis & in his pœnitentia decem, duodecim, quadraginta annorum, immo & per totum vitæ tempus durans pro uno graviori crimine statuatur. Verum crescente fidelium numero, quum & pari velut passu peccatorum numerus cresceret, ac primus ille Christianorum fervor decresceret, usus quoque ac praxis pœnitentiæ istius sensim minui, ac demum vix non evanescere cœpit, ita ut jam de temporum suorum benignitate questus fuerit Pelagius Papa (z) scribens Florentino Episcopo denuncianti Clericum, qui cum ancilla scortatus est: *Et quamvis*

(z) *C. Fraternitatis* 7. *dist.* 34.

vis multa sint, quæ in hujusmodi casibus observari Canonicæ jubeat sublimitatis auctoritas, tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur in omnibus manere censuram &c. Hoc autem quod vivimus, tempore omnino antiquati & aboliti videri possunt. Et quamvis canones isti in Corpore Juris Canonici post Decretum Gratiani contineantur, nulla tamen auctoritate legis muniti sunt aut fuerunt, sed ut præfatio loquitur, illorum *notitia viris Ecclesiasticis est valde necessaria. Sunt enim quædam regulæ directivæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas.* Fuerunt equidem nonnulli, qui novissimis hisce temporibus, maxime in Gallia, nescio quo zelo, vel potius hypocrisis spiritu correpti, suscitare voluerunt hunc rigorem, quem antiquitus in pœnitentes exercuit Ecclesia; sed haud scio, quo animo illum ferrent isti, si propter gravissimam obstinationem, contemptum & irreverentiam Apostolicis mandatis & sanctionibus exhibitam, ac propter multiplices in rebus ad fidem & sanam doctrinam pertinentibus errores eodem rigore ac præscriptis pœnis in illos ipsos animadverteret Ecclesia.

Gra-

Gravior eſt controverſia circa Canones Apoſtolorum, ut vocantur. Satis equidem conſtat ex ipſis Actis Apoſtolorum, quod hi poſt glorioſum Chriſti in cœlos aſcenſum cœtus aliquot & ſynodos celebraverint, in quibus canones condiderunt, initio non ſtatim literis commendatos, ſed Traditionum inſtar in corde fidelium aſſervatos, quos tamen poſtmodum a Clemente Papa I. collectos atque conſcriptos fuiſſe, eſſeque hos ipſos, qui Gratiani decreto adpoſiti leguntur, atque ita omnino pro authenticis habendos contendunt ſatis concordi ſuffragio plurimi Juris Canonici Doctores. Sed ab his, quo minus genuinos agnoſcant, maximi nominis Critici vehementer diſcordant, præſertim quantum ad numerum horum Canonum adtinet. Quippe dum ſacri juris Periti 84 vel 85. legitimos agnoſcunt, Critici duntaxat 50 vel 52. e canonibus iſtis authenticos eſſe cenſent, ut Baronius & Bellarminus: Petrus de Marca vero Archiepiſcopus Pariſienſis, Antonius Pagius, & Ludovicus du Meſnil nec ab Apoſtolis eos manaſſe, nec a Clemente conſcriptos fuiſſe fidenter aſſerunt, gravibus omnino fundamentis nixi. Nam ſi, ajunt, Canones iſti forent vere Apoſtolici, graviſſima illa controverſia de tem-

pore

pore Paschatis celebrandi, quæ inter Orientales & Occidentales Episcopos circa finem seculi secundi sub Victore Papa exorta est, quamprimum fuisset finita, exhibendo canonem septimum: *Si quis Episcopus aut Presbyter aut Diaconus sanctum diem Paschæ ante vernum æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponitor.* Rursus ad terminandam famosam litem de baptismo hæreticorum, quæ seculo tertio excitata fuit ab Episcopis Africæ & Asiæ, Firmiliano Cæsariensi, & S. Cypriano contra Stephanum Papam, contendentibus illis, Baptismum ab hæreticis collatum nullum esse ac irritum; ad terminandam inquam litem illam non alia re opus fuisset, quam Canonem 45. in medium proferre: *Episcopum aut Presbyterum, qui hæreticorum baptisma aut sacrificium susceperit, deponi præcipimus. Quæ etenim conventio inter Christum & Belial, aut quæ particula fidei cum infideli?* & canonem 46. *Episcopus aut Presbyter, si eum, qui verum baptisma habeat, iterum baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit, deponitor.* Hæc porro, quæ nos Canones istos Apostolis abjudicare cogunt, antiquis scriptoribus, qui de illis meminerunt, atque ipsi Dionysio Exiguo primo eorum Editori suboluisse credimus, dum in sua ad Ste-

Stephanum Episcopum Salonitanum epistola ita scripsit: *In principio Canones, qui dicuntur Apostolorum, de græco transtulimus.* S. Isidorus Hispalensis (a) & Hincmarus Rhemensis Episcopus (b) *Canones,* inquiunt, *qui vocantur Apostolorum, non ab ipsis Apostolis conscripti esse creduntur.* Photius etiam animadvertit, Canones istos *Apostolis adscribi.* Demum Fulgentius Ferrandus & Maximus Bracharensis in suis Canonum collectionibus illos neglexerunt, nulla omnino facta mentione. Quamvis autem Canones isti re ipsa Apostolici seu ab Apostolis conditi haud sint, antiquissimos tamen esse negari vix potest, quum jam Constantinus M. Canonis decimi tertii (c) mentionem fecerit, quo transitus ab uno Episcopatu ad alterum prohibetur, laudans propterea Eusebium, quod ab Episcopatu Cæsariensi ad Antiochenum, totius Asiæ Metropolitanum, ad quem fuerat electus, transire noluerit, & sic mandatum Domini & *Apostolicum Ecclesiæque Canonem* observaverit. Quapropter verosimilior esse videtur opinio illorum, qui Canones memoratos nec ab Apostolis traditos, nec a S. Clemente conscriptos, sed e diversis Conciliis ante Nicænum celebratis collectos

(a) *Apud Gratian. c.* 1. *dist.* 16. (b) *in opusc.* 23. *c.* 24. (c) *in ep.* 2. *ad Euseb. Cæsariens.*

ctos, & ex iis omnes quidem octoginta quatuor ab Ecclesia Orientali, a Romana vero quosdam, scilicet quinquaginta, receptos fuisse, atque ita vim legis obtinuisse arbitrantur. Certe ipse Gratianus (d): *Sciendum* ait, *quod Canonum Apostolorum auctoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Ecclesia.* Eidem fato subjacent Constitutiones Apostolicæ, de quibus memini, quas ob easdem fere rationes Critici meliores ac Recentiores & ab Apostolis conditas & a Clemente scripto consignatas esse negant; & quamvis antiquæ admodum sint, valdeque utilia contineant, olimque puræ fuerint, postea tamen pluribus in locis ab hæreticis fuisse corruptas demonstrant Petrus de Marca, Ant. Augustinus, Baluzius, Albaspinæus, Alexander Natalis, Pagius, Annatus, du Mesnil, peritissimi in Canonicis & Conciliorum rebus Critici.

§. III.

Decretalium Libri V.

XXVI.

Post Decretum a Gratiano compositum quamplurimæ *Constitutiones* & *Decretales epistolæ* emanarunt, præsertim post Con-

(d) *Dist.* 32. *Can.* 6.

Concilium Oecumenicum Lateranense III. sub Alexandro III. an. 1179. celebratum; quumque una ex parte a Gratiano multa fuerint omissa, ex altera vero vigilans & assidua sedis Apostolicæ cura novas quotidie pareret constitutiones editis in lucem epistolis & responsis Pontificum, aliis *Decretalium* collectionibus faciendis datum est initium. Primus erat, qui huic operi se se accingebat, Bernardus Balbus, Papiensis Præpositus primum, tum Episcopus, vir in Jure Ecclesiastico eruditissimus. Hic epistolas Decretales quorundam Pontificum, nec non diversos canones Conciliorum tam Generalium quam Provincialium perquam studiose collegit, atque in quinque libros distinxit. Opus illius ab Auctore *Breviarium Extravagantium*, id est, breve compendium *decisionum*, quæ extra corpus Decreti vagabantur; ab Hostiensi vero *prima Compilatio* adpellatum fuit.

Hunc secutus est Joannes Walensis seu Galensis, Volaterris in Tuscia natus, qui post annos duodecim secundam Decretalium collectionem edidit. Intervenere quidem primam inter & secundam aliæ Collectiones duæ Gilberti Abbatis, & Alani Episcopi Altissiodorensis, sed nunquam usu receptæ fuerunt.

Tem-

Tempore vero Innocentii III. Bernardus Archidiaconus Compostellanus Romæ degens aliud Decretalium volumen composuit, quod *Compilatio Romana* vocabatur: sed quia huic operi quædam inseruit, quæ Curiæ Romanæ minus probabantur, ejusdem Pontificis jussu Petrus Beneventanus tertiam collectionem condidit, publica adprobatione munitam.

Huic quarta successit, quam aliqui Magistro Galensi tribuunt, a quo decreta Pontificum, qui Innocentium præcesserant, velut e ruinis Collectionum Gilberti & Alani extracta fuisse memorant: alii vero Tancredo Bononiensi Archidiacono, Decretorum Magistro adscribunt. In hanc varii Canones Concilii Lateranensis IV. sub hoc Pontifice celebrati, pluresque illius epistolæ congestæ fuerunt: eam notis illustravit Joannes Teutonicus, & *quartam Compilationem* Innocentius III. nuncupari voluit.

Quinta ex epistolis Honorii III. quarum decem libros scripsit secundum seriem ac methodum aliarum collectionum, opera Innocentii Cironii, Ecclesiæ Toletanæ *Cancellarii*, Viri in utraque palæstra Juris exercitatissimi, confecta fuit.

Post hanc denique sexta prodiit in lucem ita jubente Gregorio IX. *His*, inquit Matthæus Parisiensis, *temporibus Gregorius IX. videns tædiosam Decretalium prolixitatem, sub quodam compendio eas eleganter abbreviatas & collectas solemniter per totius mundi latitudinem legi præcepit & publicari* (e). In hac expunctæ fuerunt aliæ quædam Constitutiones, aliæ vero recens additæ, præcipue quas ipse Gregorius edidit. Concinnavit eam S. Raymundus de Pennafort, Generalis postea Minister Ordinis Prædicat. sanctitate simul ac doctrina conspicuus, & intra octoginta plus minusve annos facta a diversis Pontificibus decreta complexus est. Vulgo *Decretales* Gregorii, quin & corpus Juris Canonici adpellatur opus istud, quod a se approbatum & publicæ luci datum an. 1230. idem Gregorius submisit Doctoribus, & Academiæ Bononiensis tunc florentissimæ scholas frequentantibus, ut publice prælegeretur. Exorsus est autem illud a Fidei Catholicæ professione ad normam Concilii Nicæni, & morem reliquorum. Quapropter necessarium haud erat, uti Wesembecius Juris Consultus heterodoxus mala fide criminatur,

(e) *In hist. Franciæ.*

tur (f), invocare Divinum Numen, quemadmodum alii Principes ab eo Constitutiones suas exordiuntur. Ita demum fuit completum Corpus Juris Canonici, quod quinque potissimum partibus constat, scilicet prima pars continet Decretum Gratiani supra memoratum: Secunda quinque libros istos Decretalium Gregorii IX. Tertia librum sextum Decretalium Bonifacii VIII. qui librum hunc a Viris doctissimis, præsertim opera Ricardi Petronii Card. & Dyni in Italia collectum reliquis quinque adjecit. Quarta Clementinas, sive Constitutiones a Clemente V. editas. Quinta Extravagantes Joannis XXII. & communes, sic dictas, quod antehac hæ Constitutiones extra Corpus Juris Ecclesiastici quasi incerta sede vagarentur; nunc autem, licet eidem insertæ sint, nomen tamen suum retinuerunt.

XXVII.

Jam vero horum quinque librorum Oeconomiam prodere juvat. Primus liber in titulos quadraginta tres divisus post jacta Juris Canonici fundamenta, expositaque principia ad Ordines, Gradus,

(f) *Thes. 1. in princip.*

dus, Jurisdictiones, & Officia Magistratuum, qui Ecclesiastico regimini præsunt, transgreditur; tum viam sternit ad Judiciorum formam, præmittendo ea, quæ circa personas & res litigantium in ipso Judiciorum limine solent agitari, uti sunt *pacta*, *transactiones*, *postulationes*, *restitutiones*, & *arbitria*, quibus controversiæ ante litis ingressum pacis & amicitiæ conservandæ caussa non raro terminantur. In secundo libro, qui titulis triginta constat, totus judicii Ecclesiastici apparatus, ordo, progressus & exitus pertractatur præceptis utrique foro communibus, seu de civilibus negotiis seu de criminibus vindicandis agatur. Tertius liber quinquaginta titulis circumscriptus agit de vita Clericorum, eorumque Juribus & reliquis officiis, quibus obstringuntur tum ratione *Beneficiorum* Ecclesiasticorum, tum ratione communium cum Laicis *obligationum*, quæ e pactionibus, testamentis, sacrorum usu & jure sepulturæ oriri solent. Quartus liber, qui titulos viginti & unum numerat, totus occupatur in rebus, quæ ad sponsiones de nuptiis, ipsaque matrimonia, & his annexa officia pertinent. Quintus denique liber, qui titulis quadraginta & uno absolvitur, caussas

caussas complectitur ad criminum vindictam spectantes, agitque late de accusationibus, deque ipsorum criminum ac pœnarum diversa ratione. Synopsin omnium, quæ in his quinque libris exponuntur, antiquus versiculus brevissime complectitur:

Judex, Judicium, Clerus, Sponsalia,
Crimen.

id quod nonnihil latius explicant alii quinque:

Pars prior officia creat, Ecclesiaque
ministros,
Altera dat testes & cætera judicio-
rum.
Tertia de rebus & vita presbytero-
rum.
Nubendi formam dat sponsis quarta
decentem,
Ultima de vitiis & poenis tractat
eorum.

Demum horum quinque librorum, & quos continet, textuum vis & auctoritas juris, qua pollent, in dubium vocari nequit. Hanc enim plenam illis attri-

 buit

buit ipſe, cujus juſſu conſcripti ſunt, ſummus Pontifex Gregorius IX. ad quod faciendum ei nec poteſtas nec voluntas defuit: non poteſtas, quum tanquam legitime electus Papa eam a Chriſto ſupremo Eccleſiæ Capite D. Petro ejusque ſucceſſoribus collatam hæreditario velut jure obtinuerit, extendentem ſe ſuper univerſam Eccleſiam, omnesque illius oves, ad quas paſcendas regendasque conſtitutus eſt. Non voluntas, utpote quam memoratus Pontifex in epiſtola Decretalium volumini præfixa ſatis declaravit, quum ait: *Volentes igitur, ut hac tantum compilatione univerſi utantur in Judiciis, & in ſcholis, diſtrictius probibemus, ne quis præſumat aliam facere absque auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali.* Ex quibus verbis patet, quod non ſolum ea, quæ in Decretalibus continentur, doctrinæ in ſcholis tradendæ, verum etiam rerum in Judiciis agendarum regulam ac normam eſſe voluerit, præcipue dum hos quinque libros corpori Juris Eccleſiaſtici inſeruit, & in Eccleſia univerſa obſervari præcepit.

§. IV.

§. IV.

Decretalium Liber VI. Clementinæ, ac Extravagantes.

XXVIII.

Tertium Juris Canonici volumen constituit inprimis liber VI. Decretalium. Quum enim priorum Pontificum decretis & sanctionibus novæ semper sequentium constitutiones succedere soleant, quibus pro rerum & temporum varietate ac usu aliqua supplentur, alia emendantur, alia declarantur, ex eorum cumulo accrescente Bonifacius VIII. qui in locum Cœlestini Pontificiæ dignitati renunciantis suffectus est, anno 1294. vel ut quidam tradunt, an. 1300. hunc sextum librum confici jussit. Comprehendit autem partim Decretales posteriorum Pontificum epistolas, scilicet Innocentii IV. Clementis IV. Gregorii X. &c. immo ipsius quoque Gregorii IX. recentiores aliquas: partim & præcipue decreta e Conciliis Lugdunensibus primo & secundo desumta. Ordo idem, qui in libris quinque Decretalium, etiam in hoc sexto observatur, ita ut in plures libros, titulos, capita & paragraphos sit divisus, libros scilicet

quinque & titulos septuaginta septem. Ad eum conficiendum usus est Bonifacius opera Guilielmi de Mandagoto Archiepiscopi Ebredunensis, Berengarii Fredelli, vel ut alii nuncupant Stredelii, Episcopi Bitterrensis, & Richardi de Senis, postmodum Cardinalis Diaconi S. Eustachii.

Sequuntur Clementinæ seu Constitutiones, quas quidem tum e Canonibus Concilii Viennensis circa annum 1311. tum e suis, quas edidit, colligendas curavit Clemens V. sed morte præventus cœptum opus absolvere nequiit; cui tamen perficiendo postea manum admovit successor illius Joannes XXII. illudque anno 1317. auctoritate Apostolica munitum promulgari jussit. Dividuntur Clementinæ in quinque libros, titulos quinquaginta duos, & capitula instar Decretalium.

Mon multo post idem Joannes XXII. quem ex obscuris parentum opificum natalibus velut extractum eximia virtus & doctrina per diversos Episcopi, Archiepiscopi, Cardinalis gradus ad supremæ demum dignitatis apicem evexit, viginti Constitutiones in 14. titulos distinctas publici juris fecit. Eo autem fatis erepto variæ aliæ per annos facile cen-

centum & quinquaginta sequentium Pontificum constitutiones, quum antea incerta sede vagarentur, fuerunt collectæ ac promulgatæ, ita ut priores, quarum auctor memoratus Pontifex, *Extravagantes Joannis XXII.* posteriores autem aliorum plurium Pontificum *Extravagantes Communes* nuncuparentur.

Omnes vero tres istæ tertii voluminis partes recensitæ plenum robur & auctoritatem, vimque legis tum in foro tum in scholis communibus Jurisperitorum suffragiis obtinent. Nam sextus liber Decretalium a Concilio Lugdunensi, Extravagantes vero Joannis XXII. ab auctore suo Pontifice fuerunt approbatæ: Communes autem, licet non fuerint auctoritate Apostolica collectæ, eadem tamen in publicam lucem editæ, ac trium seculorum pacifica possessione sunt munitæ.

Ex tribus igitur veluti membris, ut vidimus, nimirum totidem voluminibus, quorum primus Decretum Gratiani, alter quinque Decretalium libros, tertius librum VI. Clementinas & Extravagantes complectitur, ex his inquam tribus veluti membris totum vastumque Juris Ecclesiastici seu Canonici Corpus componitur. Equidem in recentioribus ejusdem

dem editionibus liber VII. Decretalium, & Institutiones Lancelloti adjiciuntur. Libri hujus VII. auctor est Petrus Matthæi Juris Consultus Lugdunensis, in quem *Bullas* quasdam, ut vocant, & Constitutiones posteriorum Pontificum congessit, & secundum ordinem quinque librorum Decretalium distribuit, additis quibusdam titulis novis *de Cardinalibus*, *de Insulis novi orbis*, *de Annatis &c.* Alium librum VII. Decretalium condere cœperunt curis Gregorii XIII. Flavius Ursinus, Franciscus Alciatus, & Antonius Caraffa Cardinales, & post Gregorium vita functum Pinellus Aldobrandinus & Matthæus Columna item Præsules Purpurati: verum licet accuratione summa opus hoc perfectum fuerit anno 1598. jam jam in lucem edendum, mota quæstione, an liceret Jurisperitis quemadmodum in alios Juris Canonici libros, ita & in decreta Concilii Tridentini, quorum plurima libro huic inserta fuerunt, commentari, id quod a Pio IV. sub gravissimis censuris est prohibitum, mota inquam hac quæstione totum opus tantis laboribus & vigiliis lucubratum, tantisque votis ab orbe literato expetitum, est suppressum. Institutiones vero Juris Canonici a Joanne Paulo Lancelloto

loto Jurisconsulto Perusino, qui an. 1591. octogenarius obiit, in ipsa Romana Aul. conscriptæ, & in quatuor libros ad exemplum Institutionum Imperialium, variosque titulos divisæ, ac locupletissimo summorum virorum testimonio comprobatæ fuerunt; sed quum nec his, nec libro VII. memorato ullius Pontificis auctoritas accesserit, vim quoque legis in foro Juridico nunquam obtinuerunt.

Jam vero Jus Ecclesiasticum seu Canonicum hucusque expositum præstantissimos Auctores scriptoresque longa serie numerat, e quibus sane plurimis magis nominatos heic prodere juvat. Alexander III. & Honorius III. PP. primam colligendis Epistolis *Decretalibus* manum admoverunt, quod demum grande Opus in quinque libros distributum perfecit Gregorius IX . . . Bonifacius vero VIII. diu in Curia versatus, & doctrina experientiaque insignis sextum librum adjecit. . . . Usi sunt Pontifices isti laborum sociis doctissimis Viris, suo loco jam laudatis. . . . Nicolaus Tudescus, alio nomine Panormitanus, vel Abbas, ob singularem elequentiam & exquisitam juris peritiam omnibus admirationi fuit. Docuit jus Canonicum in schola Senensi ac Parmensi, postea causarum in Rota Ro-

mana

mana Auditor, tum Abbas Monacensis O. S. B. demum Archiepiscopus & Cardinalis: scripsit commentarios in jus Canonicum, & librum de potestate Pontificis, Imperatoris, & Concilii . . . Martinus Aspilcueta Navarrus, qui præter moralis ac Theologiæ Scholasticæ scientiam divini humanique Juris expertissimus erat, & insigne opus illud Consiliorum ac Responsionum post se reliquit... Augustinus Barbosa, qui de jure Ecclesiastico & officiis Ecclesiasticorum plurima & doctissima scripsit. . . . Hostiensis Cardinalis, vir præstantissimæ in utroque Jure scientiæ . . . Card. Tuscus, novem Tomis Conclusionum practicarum inclytus . . . . Henricus Zoesius J. U. Doctor, Prosper Fagnanus, Decius, Hieronymus Nicolius, Cajetanus Felix Veranus, & novissime Petrus Antonius Danieli J. C. Romanus, qui in Jus Canonicum universum, partim etiam in Civile commentati sunt . . . Jacobus Pignatellius, de Petra, Card. de Luca, Jacobus Menochius, Thomas Sanchezius, qui consultationibus & consiliis juridicis in lucem editis celebres sunt. . . . Gonzalez splendidum Juris Canonici adparatum adornavit . . . Henricus Wagnereck, Ernricus Pirrhingius, Jacobus Wiestnerus,

nerus, Franc. Schmalzgrueber, Vitus Pichlerus, Ferdin.. Krimerus, Franciscus Phœbeus, omnes e Societate Jesu. . . . Franciscus Schmierius & Ludovicus Engelius O. S. B. celebres Juris Canonici Professores Salisburgi, & Anacletus Reiffenstuelius Ord. S. Francisci, recentiore methodo clara, & docta jus Canonicum universum, uti hodie traditur, illustrarunt, ut nihil in hoc studii genere desiderari posse videatur: quod ipsum in aliquas Juris Canonici partes insigni cum laude præstiterunt Paulus Laymannus commentatione in tres libros Decretalium & Antonius Söllius S. J. lucubrationibus doctissimis de Legibus, de Judiciis, de Tributis, de Decimis & Novalibus de immunitate Ecclesiastica, Josephus Binnerus S. J. *Apparatu eruditionis ad Jurisprudentiam, præcipue Ecclesiasticam*, eruditissimo opere quatuor voluminibus constante. Alegambe & Sotvellus in Bibliotheca scriptorum Societatis ad sua usque tempora numerant quadraginta, qui de Conciliis, Jure Canonicó, & Decretis Pontificum scriplere: sed horum longe plures post illud ævum fuere.

CAPUT

CAPUT VI.

JUS HUMANUM POLITICUM SEU CIVILE.

XXIX.

Proœmium.

Hominem a Deo optimo Maximo ad ſocietatem & in hac mortali vita, & in altera ſemper duratura conditum fuiſſe res eſt adeo manifeſta, & intime nota cuivis hominum, ut qui dubitare velit, ex hac ipſa ſocietate humana exeat neceſſe ſit. Ad iſtam vero conſervandam, promovendamque naturæ Auctor indidit hominibus pignus quoddam æque pretioſum ac potens, nimirum propenſam ad officia voluntatem, ſeu mutuam erga ſe *benevolentiam*, quæ fortiſſimum Societatis hujus vinculum eſſet, & re ipſa fuiſſet futurum, ſi non per naturæ ob peccatum originis corruptæ vitium nimis cito ex animis mortalium evanuiſſet, converſo in ſe duntaxat, ſuasque utilitates nobiliſſimo hoc benevolentiæ dono, quod quisque in alios profundere debuisſet. Profecto hac ratione primas illas naſcen-

nascentis mundi colonias amplasque familias, ubi nullus adhuc litium, judiciorum nullus strepitus audiebatur, fuisse administratas merito creditur, dum mutuis officiis & se & alios conservandi cura regnabat, quemadmodum in familia *Filiorum Dei* nuncupata, scilicet Sethi, Noemi, Abrahami contigisse admodum est verosimile. Hac vero sensim sublata necesse fuit, ne vix nata Societas periret, ut *benevolentiæ Justitia* succederet, quæ a communi hominum republica quodvis injuriæ genus pro virili arceret. Ut autem & hoc cœli munus non denuo vel ignorantia extingueretur, vel pravis corrumperetur adfectionibus, providit Deus de Viris probis & sapientibus, quorum cæteri veneratione ducti *Æquitatem* illam, quam isti censuissent, amplecterentur. Cujus rei exemplum offert S. Scriptura (g). Nam multiplicata Abrahami & Lot ejus Nepotis familia, auctaque plurimum re familiari, ita ut una utrique capiendæ regio non sufficeret, ac propterea lites orirentur non sine domestici belli periculo, res tota ad æquitatis normam ab Abrahamo decisa fuit, dicente ad Lot: *Ne quæso sit jurgium*

(g) *Genes.* 13.

gium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus. Ecce universa terra coram te est: recede a me obsecro; si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. Acquievit quam primum æquissimo Abrahami pronunciato utraque familia, & Abrahami sententia in rem judicatam transiit. *Abraham habitavit in terra Chanaan: Lot vero moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.* Postquam autem nec iste lites amice componendi modus hominum cupiditati atque lubidini satisfaceret, præsertim majoribus communitatibus seu civitatibus constitutis, demum Legislatores communi consensu in medium prodierunt, uti Phoronus in Græcia, Trismegistus in Ægypto, Solon Athenis, Lycurgus apud Lacedæmonas, Numa Pompilius Romæ, qui certas condiderunt leges, quibus quod æquum & bonum, statuebatur ac confirmabatur. Hinc jus finitur *Ars boni & æqui.* Nihil enim iniquius, quam leges quæ per æquum & bonum non reguntur. Patet igitur, qua ratione veluti per gradus in societate humana a benevolentia ad justitiam, ab hac ad æqui & boni æstimationem perventum fuerit.

XXX.

XXX.

Ut autem humana ſocietas ſarta tetaque ſervaretur, veteres totam Juris œconomiam in tres veluti partes accurate non minus quam ingenioſe diviſerunt, quarum prima complectebatur *vincula ſocietatis* ut vocabant, ſcilicet jura perſonarum, rerum & actionum: ſecunda *Caſus*: tertia *remedia.* Ad primam quod adtinet, jus perſonarum eſt poteſtas perſonæ in perſonam, vi cujus una præeſt, diciturque ſui juris, altera ſubeſt, atque ita eſt juris alieni. Ad hoc juris genus ſpectat poteſtas mariti ſupra uxorem, & patria ſupra liberos: Tutorum ſupra impuberes pupillos, & Curatorum ſupra puberes: denique poteſtas Magiſtratus in ſubditos. Jus vero rerum in poteſtate, quam perſona quæpiam in rem aliquam obtinet, poſitum eſt, idque vel titulo dominii, quemadmodum in res ſibi proprias: vel poſſeſſionis, quando quis rebus alienis utitur ſalva earundem ſubſtantia: vel ſervitutis, quum perſona vel res alteri obſtricta eſt, ita ut ex ea aut fructum percipere, aut aliquid circa eam impedire poſſit, uti eſt jus ſtillicidii, luminis, tigni immittendi, itineris per prædium &c. Denique jus actionum, quod oritur vel ex *conventione*, quando

duo vel plures consentiunt in aliquid dandum vel faciendum, seque obligant ad illud præstandum, uti fit in *stipulatione*, *pollicitatione*, & quocunque pacto vel *contractu*, vel ex delicto, quo admisso pœnæ infligendæ jus nascitur.

Ad secundam pertinent Casus ii, qui ad dissolvendam vel labefactandam societatem humanam tendunt, quod contingit, si quis invadat alienum jus, aut deserat proprium, vel violet *contractus*, quorum summa est, ut cum Jurisperitis loquar: *do ut des*, *facio ut facias*, aut *do ut facias*, *facio ut des*. Ex triplici enim hoc casu omnes in communitate scaturiunt

Tertia demum pars remedia comprehendit, uti *possessionis*, *alienationis*, *nullitatis &c.* quibus omnia suum in locum restituuntur secundum Juris præscriptum, quod præterea est vel *Municipale* seu cujusque civitatis: *Provinciale* cuique provinciæ proprium: *Prætorium* seu *Honorarium*, quo Prætor corrigit vel supplet aliqua in Jure Civili, utilitati publicæ caussa: vel *Jus publicum* quod ad rei communis bonum, & *Privatum*, quod ad singulorum commodum spectat: *Jus Singulare*, quod contra communem Statutorum ordinem æquitatis naturalis gra-

tia

tia est introductum, & *Privilegium* vocatur: vel *Jus consuetudinis*, quod vetustas publica adprobatione in morem perduxit: *Jus summum* seu strictum & apex juris, quod inflecti nequit: *Jus æquitatis*, quod est humanior & benignior juris interpretatio. Atque tres hæ partes, scilicet vincula, casus, & remedia, sunt velut elementa & cardines, intra quos tam sacrum & Ecclesiasticum, quam profanum & Politicum jus volvitur. Utrumque enim ad societatem humanam constituendam, bene gubernandam, ac conservandam tendit, illud præfigendo sibi finem supra naturam positum & felicitatem sempiternam, hoc pacem & tranquillitatem præsentis vitæ; quamvis minime negandum sit, Jus quoque Politicum, ipsasque leges civiles in Republica Christiana ordinari posse, optimeque ordinari ad altiorem finem, nempe ad bonum æternæ felicitatis. Nam ut ait S. Augustinus (h) de Imperatoribus Christianis: *Felices eos dicimus, si juste imperent. . . . Si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum, majestati ejus famulam faciant . . . & si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem feli-*

(h) *Lib. 5. de Civit. Dei.*

felicitatis æternæ. Non enim vivimus tempora Gentilium, aut veteris Reipublicæ Romanæ, cujus leges omnes erant de iis. quæ ad pecuniam, lucrum, & dominationem pertinebant, nullum vero caput de morum compositione, de animo ad virtutem formando, quum tamen tam multa ea de re in legibus Lycurgi & Solonis, unde sumtæ fuerunt duodecim Tabulæ, fuerint sapientissime præscripta: Neque Imperatorum Ethnicorum, qui vel ipsi leges tulerunt unice ad fovenvendam avaritiam suam, & ambitionem satiandam, vel iis adulandi studio sanxerunt Senatus & Magistratus usque ad divinitatis communicationem: Neque Tyranorum, qui leges sanguine scripserunt, quemadmodum de Dracone Atheniensi Solon dixit, omnia pœnarum timore atque sævitie a subditis extorquentes. Christiana vivimus tempora, ubi futurorum spe bonorum præsentium studia nitantur ac temperentur necessum est. Ad hoc autem vel maxime opus est, ut Jus Politicum nihil statuat, quod a fine supernaturali subditos abducat, quod cultui divino, & tum Evangelicis, tum S. Matris Ecclesiæ præceptis adversetur, quod Christianos mores, veræque virtutis culturam pessumdet. Nimis enim arctum inter-

intercedit vinculum inter felicitatem alterius, & hujus vitæ, ita ut si illa negligatur aut posthabeatur, etiam ut plurimum ista pessum eat. Si omnes ævi Christiani Annales perlustrare velimus, facile deprehendemus, nihil magis pacem, tranquillitatem ac felicitatem rerum publicarum, regnorum, ipsiusque Romani Imperii turbasse ac profligasse, quam religionis & justitiæ neglectum, Ecclesiasticæ potestatis violationem, corruptelam morum, & Imperii ac Sacerdotii dissidium. Cujus rei licet adeo manifesta sint exempla, malumus tamen pessimis imbuti principiis, & aurium tenus caducis hujus vitæ bonis immersi temporariæ felicitati contra jus & fas inhiando & hanc, & sempiternam illam perdere. Verum nunc ad singulas Juris Politici seu Civilis partes penitius inspiciendas nos convertamus, quales sunt præcipuæ: *Codex Justinianeus, Pandectæ* seu *Digesta*, *Institutiones*, & *Novellæ* seu *Authenticæ*.

§. I.
Codex Justiniani.

XXXI.

Primus labor, quem Justinianus Imperator ad integrum Juris corpus condendum suscepit, fuit omnes Imperatorum

priorum constitutiones sacratissimas, quas jam antea veluti vagas atque dispersas Gregorius & Hermogenes Jurisconsulti privato studio, Theodosius vero Junior publica auctoritate in peculiares codices tam vastos quam ordinis expertes conjecerant, omnes inquam in unum codicem colligere, ita ut truncatis superfluarum, similium, vel contradicentium rerum loliis ac spinis luculenter omnia inter se consonarent; id quod etiam immensis laboribus & curis potissimum Triboniani, Quæstoris sacri Palatii, atque Theophili, aliorumque Juris Consultorum perfecit, suoque Codicem illum nomine, scilicet *Justinianeum* insignivit, ediditque A.C. 529. VII. Idus April. anno Imperii Tertio. Confectus autem fuit a Decemviris huic operi præfectis intra anni unius spatium, & abolitis prioribus tot voluminibus in Foro vim obtinere jussus. Verum Codex iste, qui ante omnes alios libros, quos posteritati reliquit Justinianus, in lucem prodiit, ad nostra usque tempora non pervenit. Nam triennio illo, quo alterum Pandectarum opus moliebatur, varias prout reipublicæ utilitas postulare videbatur, Constitutiones idem Imperator edidit, & præcipuas Veterum Juris Consultorum controversias quinquaginta

Deci-

Decisionibus definivit; qua re factum est, ut non pauca prædicto in Codice immutata, correcta, abrogataque fuerint, quæ rursus extra corpus Juris Justinianei vagabantur. Quare providentia Imperatoris exigente, ut tam novæ *Constitutiones*, quam *Decisiones* prioribus adgregarentur, ne imperfectum quid relinqueret, primum Codicem a Triboniano aliisque quatuorviris sapientissimis emendari, & quibusdam rejectis, aliis additis locupletari, atque secundis curis in lucem dari mandavit anno 534. XVI. Kalend. Decembr. imposito huic novo Codici *repetitæ lectionis* nomine: cujus rei rationem ipse dedit in sua *de emendatione Codicis* Constitutione: *quoniam secundæ editiones a Priscis repetitæ lectiones adpellari consueverint*. Duo ingentia hoc Codice beneficia Jurispudentiæ præstitit Justinianus: primo quidem, quod Constitutionum Imperatoriarum ab Hadriano ad sua usque tempora veluti medullam singulis titulis secundum ætatis seriem, qua Cæsares Imperii fasces moderati sunt, distinctam hoc Opere suo complexus fuerit, tum quod quinquaginta *Decisiones* suas, de quibus dixi, eidem inseruerit. Accidit enim non multo post latas XII. Tabularum leges, ut Jurisconsulti, quibus eas

explicandi ac respondendi cura commissa fuit, in contrarias partes abierint, ita ut aliter Bruto, aliter Scævolæ, Servio aliter placuerit, uti Tullius animadvertit; quin eo res pervenit, ut sub Augusto Imperatore & sequentibus temporibus latius semper se diffundente opinionum & sententiarum divortio resonaret Forum & Curia perpetuis Jurisconsultorum discordiis, utpote qui duas in sectas se diviserunt, quarum primæ caput erat Atteius Capito, alterius Antistius Labeo, Viri potentes ingenio, sed indole & moribus multum dissimiles: illo Aulicis officiis obnoxio & honorum adpetente, isto stoicam adfectante severitatem, & avitæ libertatis vindice: uterque magnam sectatorum appendicem post se traxit. Neque æstus hic Jurisconsultorum aperta fronte dissentientium remisit usque ad Antonini Pii tempora, quibus aliud hominum horum genus surrexit, qui mitiore indole præditi media inter opiniones contrarias via incessere, dicti *Ercifcundi* vel *Miscelliones*. Justinianus denique hisce velitationibus finem, & vitiligiatoribus silentium imposuit, dum post primi Codicis editionem usque ad annum 532. quinquaginta *Decisiones* promulgavit, ac in posteriorem suum Codicem referri jussit:

qua

qua de re Imperator ipse (i) ita loquitur: *Dedititios quidem per Constitutionem nostram expulimus, quam promulgavimus inter nostras Decisiones, per quas suggerente nobis Triboniano Viro Excelso, Quæstore nostro, Juris antiqui altercationes placavimus.* Circumscribitur autem totum Opus Codicis posterioris duodecim libris ad imitationem XII. Tabularum, quorum tamen ultimi tres longe post novem primos compositi fuerunt. Liber primus agit *de Jure sacro, Legibus, Rescriptis, & Magistratibus.* Secundus de iis, quæ ad *judicialia*, ad *restitutionem in integrum, ad satis dandum, ad juramentum calumniæ* pertinent. Tertius *de Judiciis, de vindicationibus, de damno, de actionibus agit.* Quartus *de condictionibus, obligationibus.* Quintus *de sponsalibus & aliis juribus maritum inter & uxorem: de Tutelis, ac Curationibus.* Sextus *de Servis & libertis, de bonorum possessionibus, ultimis voluntatibus, & successionibus legitimis.* Septimus *de manumissionibus, præscriptionibus, & usucapionibus, de sententiis & appellationibus.* Octavus *de interdictis, pignoribus, exceptionibus, stipulationibus, de patria potestate, consuetudine, donationibus.* Nonus *de judiciis publicis, &* cri-

(i) §. 3. *Inst. de Libert.*

criminibus. Decimus *de jure fiſci, &* *municipali.* Undecimus *de univerſitatibus & cenſibus.* Duodecimus *de dignitatibus, & diverſis officiis.*

§. II.

Pandectæ ſeu Digeſta.

XXXII.

Abſoluto Codice aliud Opus, & priore grandius eſt molitus Princeps hic immortali gloria dignus. Quum enim, ut erat ſagaciſſimi ingenii, vidiſſet veterum Jurisconſultorum volumina, e quibus oracula juris petebantur, ad eum aſcendiſſe numerum, ut iis pervolvendis (quod tamen neceſſarium erat ad cauſas decidendas) nulla hominum ætas ſufficeret, anno Imperii ſui quarto laborem hunc aggreſſus eſt, humanis viribus vix non ſuperiorem. Erant enim duo librorum millia, & in his trecenta millia verſuum ſive ſententiarum, quibus omnes Romanorum ſanctiones ab urbe condita usque ad Juſtiniani tempora continebantur. Curam vero huic operi perficiendo commiſit rurſus Triboniano, cujus felix ingenium, acre judicium, & indefeſſum ſtudium ſatis ſuperque perſpectum

ctum habebat, deſtinatò ad laborem integro decennio. At Tribonianus adjunctis ſibi ſedecim aliis majorum gentium Juriſperitis, ac in ipſo Cæſaris palatio Conſtantinopoli congregatis, intra triennii ſpatium totum abſolvit negotium, hac quidem ratione: Illis, quæ abſoleta jam erant, aut ſuperflua & inutilia forent, rejectis atque expunctis, neceſſaria ſolum atque utilia collegerunt: tum quæ obſcura implicataque videbantur, dilucide ac ſine ambagibus aut explicarunt, aut commode ſunt interpretati: porro ut ſententiæ veterum Juriſconſultorum, quibus auctoritatem conſcribendi leges ſuas ac interpretandi Principes Anteceſſores indulſerunt, ordine ac ſenſu cohærerent, operam dabant: demum ſingulis legibus illius Juriſconſulti, e cujus ſcriptis lex depromta fuit, nomen præfixere. Ita confectum Opus nomen obtinuit *Pandectarum* & *Digeſtorum*: prius quidem ratione materiæ a græco *πᾶν omne*, & *δέχομαι capio*, quoniam omnes Diſputationes *deciſioneſque* legitimas undique collectas, vel potius earum nucleum intra ſinum ſuum continebat, unde *jus enucleatum:* alterum vero ratione formæ, quum antiquis ſanctionibus & reſponſis in unum volumen collectis, non

non temere ac confuse sed certo ordine in titulos, & his in leges, & legibus in paragraphos distributis cuncta probe digesta fuerunt. Atque sic oblatum a Triboniano lectissimum Pandectarum corpus, sententiarum gravitate, prudentia, antiquitatis eruditione, ac legum æquitate plenum, Justinianus publici juris fecit A. C. 533. VIII. Kal. Januarii, auctoritate vero Imperatoria eodem an. III. Kal. Janu. corroboravit.

Equidem duo illa voluminum priscorum millia, e quibus confecta fuerunt Digesta, in quinquaginta libros, quibus modo constant, contracta fuerunt. Sed Jurisperiti non tam ad istorum librorum numerum, quam ad septem Tractatus seu partes in divisione Digestorum attendunt. Harum prima inscribitur *τὰ πρῶτα*, quibus verbis significantur juris ac judiciorum primordia, quæ quatuor libris explicantur. Secunda doctrinam proponit de judiciis tam universim quam peculiariter spectatis, absolviturque septem libris a quinto usque ad duodecimum. Tertia diversis *contractuum* speciebus occupatur, numeratque libros octo. Quarta agit de Hypothecis, Emtionibus, Locationibus, usuris, probationibus, nuptiis atque tutelis; & *umbilicus*

cus

eus Pandectarum vocatur, eſtque octo libris circumſcripta. Quinta, quæ de Teſtamentis inſcribitur, & continet explicationem ultimarum voluntatum, ſucceſſionem, & legitimam libris novem. Sexta de bonorum poſſeſſione, interdictis, actionibus & exceptionibus tractat, & libros ſeptem complectitur. Septima demum doctrinam de verborum *obligatione*, deque delictis tam privatis quam publicis comprehendit quinque libris. Porro aliam poſt reſtauratum in Italia Jurisprudentiæ ſtudium partitionem machinatus eſt Bulgarus J. C. uti vulgo creditur, quo Auctore Digeſta in tria volumina diſtribuuntur, quorum primo nomen Veteris Digeſti viginti quatuor libros comprehendentis impoſuit: Alterum Jus *Infortiatum* adpellat, quia multas fortes leges in ſe continet, eique quatuordecim libros tribuit. Tertium Digeſtum novum nuncupat, reliquis ad finem usque libris concluſum. Verum hæc partitio, quemadmodum ævo illo eam ut novam plures ſcholæ ambabus manibus fuerant amplexatæ, ita hodie parum recepta eſt, antiqua illa Juſtinianea in priſtinam ſedem reſtituta.

§. III.

§. III.

Institutiones.

XXXIII.

Hæ ab instituendo sic dictæ aliud non sunt, quam prima totius Juris scientiæ elementa. Quippe Justinianus Codice in lucem emisso, ac Digestis jam jam compositis, ut ad gravioris momenti studia hæc, & Jurisprudentiæ arcana viam sterneret, ejusque alumnis planiorem commodioremque redderet, prima legum principia & velut Juris primitias e diversis ac sincerissimis fontibus in compendium colligi jussit, constitutis ad hoc negotium peculiari mandato Viris Eximiis Triboniano, Dorotheo, ac Theophilo, quorum incredibilem solertiam summis Imperator ipse laudibus extollit (k). Fontes autem, e quibus hi Triumviri quasi succum totius doctrinæ hauserunt, fuere primo quidem Commentarii doctissimi Veteris Jurisconsulti Gaii, cujus Viri lucubrationibus adeo delectabatur Justinianus, ut eum licet ævo priorem *suum* adpellare non dubitaverit: Tum oracula e Romanorum legibus, Plebiscitis, Senatusconsultis ac Respon-

(k) §. 3. *Inst. Proam.*

Responsis Prudentum jam ante Digestorum libris inserta: Demum & Antecedentium Principum, & vel maxime ipsius Justiniani Constitutiones & Decisiones, quarum ingens in Institutionum volumine numerus recensetur. His igitur e fontibus prodiere Institutiones, de quibus loquimur, tanquam Epitome totius Juris Civilis, in quo breviter, dilucide ac justa ratione comprehenditur, quidquid ad cognitionem eorum, quæ in universo Corpore Juris copiosissime tradita sunt, pertinere videtur. Quamvis autem primum post Pandectarum Opus jam absolutum fuerint compositæ, nihilominus fere uno mense prius quam Digesta, nimirum an. 533. 21. Novembris promulgatas esse satis constat, ita ut compositionis tempore posteriores Pandectis, promulgationis vero priores his merito dici queant. Illud tamen fateri oportet, & Institutiones & Digesta nonnisi III. Kalend. Januarii seu 30. Decembris plenam obligandi vim ex auctoritate Imperatoria obtinuisse. Totum opus quatuor libris absolvitur: Primus tractat de jure universim ac de personis, numeratque titulos 26. Secundus usque ad libri tertii Titulum decimum quartum de rebus & rerum dominio. Ter-

tius a titulo decimo quarto usque ad titulum ſextum libri quarti de *obligationibus*, quæ ex *contractibus* vel quaſi *contractibus*, ex delictis vel quaſi delictis deſcendunt. Quartus a titulo ſexto ad decimum ſextum de actionibus, & tribus poſtremis de judiciis, ita ut univerſim titulos 99. totum opus Inſtitutionum complectatur. Ipſi vero tituli rurſum in *Rubricas* (ita dictas, quod inſcriptiones cocco vel minio factæ fuerint, canente Juvenali *Satyr.* 14. *Perlege rubras majorum leges*) & in paragraphos dividuntur. Singularis autem prærogativa & proprium decus hujus Inſtitutionum voluminis eſt, quod quum Pandectarum & Codicis opus poſt fata Juſtiniani ſive per invidiam, ſive per æmulationem a ſequentibus Imperatoribus in varias formas pro cujusque libidine velut coctum atque recoctum fuerit, iſtud nullo quod paſſum eſſet vitio, in priſtino natalium ſuorum ſplendore intactum ad nos usque pervenerit.

§. IV.

§. IV.
Novellæ seu Authenticæ.

XXXIV.

Harum nomine veniunt Constitutiones, quæ post Codicem repetitæ Lectionis conditæ editæque, ac tanquam novellæ plantæ reliquo corpori Juris insertæ, fuerunt. Maluit enim Justinianus Imp. in aliud separate volumen novas Constitutiones has transferri, quam toties faciem Codicis aliis atque aliis quotidie adjectis immutari, quemadmodum ipse indicat sequentibus verbis (1): „ Nulla alia extra corpus ejusdem Co- „ dicis constitutione legenda, nisi postea „ varia rerum natura aliquid novi crea- „ verit, quod nostra sanctione indigeat. „ Hoc etenim nemini dubium est, quin „ si imposterum melius invenietur, & „ ad Constitutionem necessario sit redi- „ gendum, hoc a nobis & constituatur, „ & in aliam Congregationem confera- „ tur, quæ Novellarum nomine Consti- „ tutionum significetur.„ Quoniam vero novæ Constitutiones istæ a Justiniano conditæ jus ante promulgatum vel supplent, vel corrigunt vel confirmant, vel sub-

(1) *De emend. Codic.*

ſubinde novum conſtituunt, etiam *Jus poſtremum* ſeu *Noviſſimum* nuncupantur. Fere omnes illarum græce fuerunt conſcriptæ dictæque διατάξεις καιναὶ, paucis exceptis, nimirum ſex, quæ in lingua latina prodierunt: poſtmodum vero omnes in idem idioma translatæ ſunt duorum Interpretum beneficio. Unus eorum celebratur Julianus, qui circa an. 570. vixit, *Epitomator* dictus ab epitome, in quam Novellas Juſtiniani plerasque omiſſis prologis & epilogis ſatis eleganti ſermone contraxit: alter quorumdam judicio eſt vel Bulgarus, Irnero J. C. coætaneus, vel Berguntio Piſanus, vel quod veroſimilius Græcus quidam Anonymus ætate non multo inferior Juſtiniano: hic quisquis fuerit, barbaro quidem ſtylo, uſus eſt, ſervato tamen ad amuſſim verborum ſignificatu & ordine, unde *verſio latina vulgata*, quin *Authentica* dicitur, eſtque hæc relicta Juliana nunc in ſcholis & foro recepta. In numero Novellarum ſtatuendo non conveniunt Auctores: Julianus centum viginti quinque, Vulgata octo ſupra nonaginta, alii centum quadraginta quatuor, quidam omnino centum ſexaginta & octo producunt. Non minor eſt controverſia circa vim obligandi, qua pollent novel-

læ

læ Constitutiones istæ, seu Authenticæ. Sunt, quæ vim legis solum tribuunt illis, quibus *glossæ* sunt adpositæ, non item aliis, quæ glossis carent: alii vero sunt, qui utrisque illam vendicant, præsertim in Germania, ubi Novellæ tanquam pars Juris Justinianei sunt receptæ.

Atque hæc sunt quatuor illa volumina, quibus veluti membris componitur Corpus Juris Civilis vulgatum, Auctore vel Reparatore incomparabili Principe ac Imperatore Justiniano, qui licet in omnibus hisce operibus atque laboribus usus fuerit industria Illustrium Virorum, præcipue Triboniani, Dorothei ac Theophyli, tamen & ipse iis ordinandis recognoscendisque operam, ac plenissimo juris robore muniendis majestatem suam indulsit. Universe vero probe notandum est id, quod unanimi consensu Juris Doctores velut regulam certam statuunt, nimirum si occurrat, uti non raro contingit, antinomia seu contradictio quædam inter leges in corpore juris contentas, tunc posteriorem derogare priori (m), ita ut leges Institutionum Digestis, & leges Codicis emendati Institutionibus, & Novellæ tanquam posteriores derogent omnibus prioribus.

§. V.

(m) *L.28.ff.deLL.*

§. V.

Feuda seu Consuetudines Feudorum.

XXXV.

Memoratis quatuor partibus alia non minus insignis accessit, corpori Juris civilis inserta, scilicet *libri Feudorum* seu *Consuetudines Feudales*, ut vocant; partim ex Constitutionibus Imperatorum, qui in Occidente dominabantur post Carolum M. nempe Lotharii, Conradi II. & III. Henrici II. Friderici I. &c. partim ex observationibus, quas Gerardus Niger, & Obertus de Orto Consules Mediolanenses scripto adnotarunt, collectæ. Ut autem hæ consuetudines Corpori juris insererentur, rei magnitudo, utilitas, atque necessitas suasit: quippe Jus Feudale non solum circa agros & prædia fertilissima, pagos & oppida, verum etiam circa integros principatus, immo regna occupatur; neque tantum ad Laicos, sed etiam Clericos cujuscunque ordinis, & quavis Ecclesiastica dignitate fulgentes pertinet: quin quod causæ Feudales in ipsis Principum ac Regum Curiis, supremisque Imperii tribunalibus agitentur? Est vero Feudum, prout Jurisperiti finiunt, *contractus, quo alicui conceditur res immo-*

mobilis cum translatione dominii utilis cum onere fidelitatis & obsequii. Nominis etymon derivant quidam a Germanica voce *Feida* inimicitiam & bellum significante: prædia enim bello occupata & a victoribus inter milites suos distributa Feuda nuncupabantur: alii a Fide ac fidelitate, quæ Longobardis & Italis *Fede* dicitur. Origo quam antiqua, quemadmodum constat e libro primo Feudorum, tam diversis interpretationibus est obnoxia. Ut in medium proferam id, quod verosimilius hac in re videtur, primum & rude adhuc initium a gentibus plus bellicosis, quales Germani semper fuerunt, repetendum est, quæ jus omne, velut olim Spartani, ad disciplinam remque militarem transtulerunt. Igitur qui victores in bello exstiterant, subjugatæ nationis prata, prædia, vicos & urbes tanquam virtutis ac magnanimitatis præmia strenuis militibus ac belliducibus suis vel donarunt, vel ad utendum fruendum concesserunt, reservato sibi jure supremo, & exacto fidelitatis & obsequii præstandi juramento qua in re secundum variarum gentium mores variæ quoque consuetudines fuerunt observatæ introductæque. Tum ubi barbaræ gentes Italiam longe lateque inundarunt Longobardi e Germania, præsertim ea ex

 parte,

parte, quæ Saxonia dicitur, prodeuntes magnamque Italiæ partem, quæ olim Longobardia, hodie Lombardia vocatur, occupantes circa A. C. 568. regnante Justino II. Imp. e patria sua Feudorum jura & consuetudines secum adtulerunt, iisque perinde ac in patria sua usi sunt, quæ tam firmas egere radices, ut everso etiam a Carolo M. Longobardorum regno (quod cum Alboino an. 568. incepit, & cum Desiderio Rege ultimo desiit an. 773.) extirpari neutiquam potuerint, sed ipsos victores in leges & jura sua pertraxerint. Quippe memoratas consuetudines tum Mediolanensium in Italia, tum Boiorum, Suevorum & Francorum in Germania moribus, tum Lotharii, Conradi, Friderici aliorumque Impp. Constitutionibus locupletatas privati quidam Jurisconsulti, maxime Gerardus Niger & Obertus de Orto, quorum memini, Consules Mediolani (quæ civitas regni Longobardici & in ea dominantis Juris Feudalis olim Metropolis erat) literis mandarunt, & in formam juris redigere sunt aggressi. Verum primi hi Architecti hujus operis rerum magis forensium quam scholasticarum periti satis confuse, hispide, ac sine decenti ordine rhapsodias hasce suas in volumina retulerunt, quas posteri Juris-

risconsulti, maxime Cujacius emendavit, ac breviore sed meliore interpretationis genere illustravit. Ita latius semper non solum per Italiam, sed etiam per Germaniam, Galliam &c, tam per forum Ecclesiasticum quam civile, ob insignem tum pacis tum belli tempore utilitatem Jus istud Feudale se diffudit, cujus consuetudinum ea modo est in Imperio Romano auctoritas, ut vim legis obtineant, & ad dicendas cusas recte allegari queant, non quidem eam ob rationem, quod Longobardi eas introduxerint, aut quod memorati Jurisconsulti illas conscripserint ac sint interpretati (utpote qui jus condendi potestate caruerunt) sed quia tum communi omnium Imperii Statuum consensu, tam Profanorum quam Ecclesiasticorum, tum usu memoriam hominum excedente fuerint receptæ, ac demum a Friderico II. Imp. in Corpus Juris, quo utimur, referri jussæ sint. Dividuntur autem in duos libros, & hi rursus in titulos 86. & isti in capitula, & hæc in paragraphos: quibus adnexus est alius liber, qui adpellatur quintus de Feudis. In his recensentur diversæ species Feudi, ordinantur successiones in feudis, explicantur *obligationes* tum *Domini directi* tum *Vasalli* seu *Clientis fiduciarii*, aperiun-

riuntur fontes, ob quos amittitur feudum præsertim ex delicto *feloniæ*; & demum agitur de Judice in causa Feudali.

Jam expositis ordine partibus Juris Civilis, ejusque Oeconomia, æquum videtur esse, ut præstantes in scientiæ hujus palæstra Scriptores in medium producamus. Post primos illos veterum Imperatorum Jurisconsultos, eosque qui Justiniani ævo floruerunt (quorum in historia Jurisprudentiæ meminimus) quatuor sectæ seu scholæ Jurisperitorum surrexere, quarum prima fuit Irneri seu Werneri, e qua prodierunt præter alios Martinus Cremonensis, Bulgarus, Hugolinus a porta Ravennate &c. Hæc schola legibus velut recens sub Lothario renatis tanta religione adhæsit, ut non modo in administratione rerum civilium, sed etiam in docendi ratione atque ordine Justiniani præceptis quasi sacramentum dixisse videretur. Altera fuit Azonis, quem Baldus *fontem legum* adpellavit; asseclas habuit reliquis celebriores Balduinum Bononiensem, & Rofredum Beneventanum. Hi jam liberius nonnihil & velut in apertum juris campum excurrere cœperunt. Tertia Accursii, sub cujus disciplina eminuere Dinus Florentinus, Bartholomæus a Capua, Cinus Pistoriensis, & Albericus de Ro-

Rosata. Schola ista uberior fuit Irneriana; & in jure interpretando notis suis leges servire cogebat potius, quam notas legibus. Quarta demum erat, quam Bartolus erexit, quem multi ab ingenii subtilis præstantia & vasta Juris scientia magnis extollunt laudibus; apud non paucos tamen ob prolixitatem in commentando, contradicendi studium, & horridum dicendi genus non modice vapulat. Sequaces habuit Baldum, quo absente Bartolus scholam suam frigere arbitrabatur, Alciatum Mediolanensem, Budæum, Antonium Augustinum, Franciscum Hottomanum. Posterioribus seculis magnum sibi inter Jurisperitos nomen peperere Jacobus Cujacius, vir acuti ingenii & oris, sed varia fortuna usus, Petrus Faber, Joannes Udalricus Zasius, Franciscus Balduinus, Hugo Donellus, aliique viri doctissimi in Gallia ex illustri apud Bituriges schola . . . præterea Gregorius Tolosanus, Didacus Covarruvias, Bessoldus, Gothofredus, Andreas Vallensis, Manzius, Ferdinandus de Valentibus, Franzius, Gletleus . . . Gaillius, Schneidewinus, Mynsingerus, Lauterbachius, Samuel Stryckius, Brunnemannus, Müllerus, Heineccius, præter alios, qui utilissimam Jurisprudentiæ Civili operam hodie adhuc navant.

CAPUT

CAPUT VII.
JUS PUBLICUM ECCLESIASTICUM.

XXXVI.

Procemium.

Novum hoc fortaſſe Jus, immo noviſſimum eſſe alicui videbitur, quum nemo hactenus, quantum ſcio, illud in lucem ediderit, hoc nomine inſignitum. Verum mirari deſinet, quisquis quid rei ſit Jus publicum civile, cujus ſtudium tantis hoc ævo laudibus extollitur, tantoque ardore ſuſcipitur, attentius conſideraverit. Quemadmodum enim iſtud non circa leges & jura, quæ ad privatos cives eorumque commodum ac felicitatem pertinet (quod Juris civilis privati negotium eſt) ſed circa univerſum Reipublicæ ſtatum, hoc eſt, Imperium Romano-Germanicum, ejus Caput Auguſtiſſimum, præcipuaque membra, circa Comitia, Judicia, & Leges Imperii verſatur, ita & Jus publicum Eccleſiaſticum poſt conſtitutum Jus Canonicum, quo velut privato Jure ſubditi Eccleſiæ regun-

guntur, & ad felicitatem sempiternam ordinantur, ad ea quæ ad universum Hierarchiæ Ecclesiasticæ statum, nempe Ecclesiam Romano-Catholicam, ejus in terris supremum Caput Pontificem, diversaque membra, Cardinales Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos &c. item ad Concilia Oecumenica, Provincialia &c. ad Romanæ Curiæ Tribunalia, Legesque pro toto Christiano orbe latas spectant, singulatim explicanda pertractandaque sese convertit. Et vero juris hujus Publici Ecclesiastici studium non minus utile ac necessarium est, quam illud Juris Publici Civilis, quum & dignitate, amplitudine rerum, eruditione, majestateque isto longe superius esse videatur. Nec defuerunt unquam in Ecclesia Romana, qui de his ipsis, quæ recensui, Juris publici Ecclesiastici capitibus summo ingenio & pari ubertate doctrinæ scripserunt, ut ingentia de summorum Pontificum auctoritate, de hierarchia Ecclesiastica, de Conciliis, de Ecclesiæ regimine volumina testantur, quamvis non hunc ordinem, nomenque iis indulserint: Neque credo deerunt, qui quod negotium pro instituti mei ratione quam brevissime heic pertracto, etiam hoc charactere *Juris publici Ecclesiastici* insignitum

tum doctius feliciusque illustrabunt. Quare rem totam ad quatuor capita referendam esse censeo, nimirum ad personas Hierarchiæ Ecclesiasticæ (harum enim omnium dignitas & officia publici Juris sunt) ad Concilia, ad Curiæ Romanæ tribunalia, & ad leges, quæ universam Ecclesiam afficiunt, quemadmodum hoc ipso ordine Jus Publicum Civile ab Auctoribus proponi consuevit.

§. I.

Hierarchia Ecclesiæ.

XXXVII.

De Hierarchia, quæ Græcis sacrum Principatum significat, S. Dionysius Areopagita, qui tempore Apostolorum vixit, ita scribit: *Qui Hierarchiam dixit, omnium simul sacrorum ordinum dixit dispositionem* (n). Per ordines autem intelligit ipsas dignitates, officia & gradus illorum, qui tanquam membra insigne corpus hoc componunt. Doctor vero Angelicus (o) *Dicendum*, inquit, *quod Hierarchia est sacer Principatus; in nomine autem Principatus duo intelliguntur,*

(n) *Lib. de Eccl. Hier. c.* 1. (o) 1. *p. q.* 108. *a.* 1.

tur, scilicet ipse Princeps, & multitudo ordinata sub Principe. Quare graviter fallit, falliturque Petrus Suavis Polanus in sua de Concilio Tridentino historia, gravissimis erroribus æque ac fraudibus scatente, dum „ Hierarchiam vocem ac „ significationem alienam esse ait, ne di„ cam contrariam divinis effatis, & ve„ teris Ecclesiæ consuetudini, & vocem „ a quodam inventam, qui etsi alicujus „ antiquitatis, quisnam & quando exsti„ terit, haud satis constat, qui alioqui „ est scriptor hyperbolicus, & quem „ in usu illius vocis, aliarumque quas „ ipse excogitavit, nemo ex antiquis „ imitatus est „ ita ille. Verum nisi gravis simum SS. Doctorum, Oecumenicarum Synodorum, ac summorum Pontificum per decem jam secula judicium contemnere velit Suavis (vero nomine Paullus Sarpi) fateatur necesse est, Hierarchiæ nomen S. Dionysium, quem dixi, operi suo celeberrimo præfixisse: hujus enim libros hoc titulo insignitos S. Gregorius sub nomine Dionysii, quem antiquum & venerabilem Patrem adpellat (p), palam adducit, cujus exemplum postea secuti sunt: S. Martinus P. M. & Martyr in Concilio Romano:

(p) *Homil.* 34.

mano: S. Agatho item Pontifex in epistola ad Constantinum IV. Imperatorem: Nicolaus I. in quadam epistola ad Michaelem Cæsarem: Oecomenicum Concilium sextum in Act. 4. & Septimum in Act. 2. Porro S. Maximus Martyr, & D. Thomas eos libros tanquam genuinum Dionysii Areopagitæ partum reveriti sunt, ac interpretati. Quodsi ante S. Gregorium operis hujus vestigium reperire non licet (quæ criticorum quorumdam ratiocinatio est) quid mirum, quod ethnicis in Christianos eorumque scripta ubique sævientibus horum memoria librorum per plura secula velut sepulta jacuerit, quum compertum nobis sit, quid Aristotelis aliorumque præstantissimorum scriptorum operibus temporum injuria inter barbarorum incursiones acciderit. Partitur autem Dionysius Hierarchiam in Cœlestem seu Angelicam, in Legalem, & in Ecclesiasticam. De cœlesti sic loquitur (q): „ Quædam igitur Angelorum est, & Archangelorum hierarchia, & supermundialium Principatuum, & Potestatum, & Virtutum, Dominationumque, & divinorum Thronorum, aut æquipotentium Thronis Essentiarum, quas Theologia attente, & semper circa Deum esse, & post Deum tradit, Cherubim

(q) *Cap.* 1.

„ eas hebræorum voce, & Seraphim no„ minans &c. „ De altera vero seu Legali (r) hæc docet: „ Post illam vero „ cœlestem, supermundanamque hierar„ chiam ad nostra quoque summa illa „ Divinitas sua sacratissima munera, be„ nigne derivans, cum parvuli (juxta „ eloquium) essemus, legale indulsit sa„ cerdotium, obscuris variarum rerum „ imaginibus & figuris, a primitivis suis „ remotissimis, signisque haud facile pe„ netrabilibus &c. „ Ac si diceret: post hierarchiam Angelicam sacrosancta Trinitas, quæ triplicis Hierarchiæ principium est, inter homines quoque hierarchiam instituit; at imbecilli ceu parvulorum intelligentiæ respondentem, dum populo electo lege per Mosen data Legale Sacerdotium condidit, quod tamen nonnisi figura erat legis novæ veri Sacerdotii. Demum ad eam, de qua sermo mihi est, Ecclesiasticam Hierarchiam progreditur, his usus verbis: „ Porro profectiorem eru„ ditionem Hierarchicam nostram Theolo„ gia vocat impletionem hanc illius (sci„ licet Legalis) sacrumque adpellans „ finem. Est autem tam cœlestis illa „ perfunctio, quam legalis, quarum no„ stra

(r) *Cap.* 5.

„ ſtra hæc, quod ſit media, utriusque „ extremitates apprehendit ſocietate mirabili: ac ſuperiori illi quidem, ſpiritualibus intelligentiis fulgoribusque „ communicat; inferiori vero, quæ ſignis carnalibus variatur, perque ipſa „ ſacratius promovetur in Deum„. Quæ Dionyſii verba ſic interpretari licet: Quemadmodum homo corpore conſtans ac ſpiritu medius eſt Angelum inter & brutum, ac cum utroque participat, ita Hierarchia Eccleſiæ, legisque gratiæ media eſt inter Angelicam, quæ ſignis ſenſui ſubjectis penitus caret, ac inter Legalem, in qua univerſa per ſigna atque figuras peracta ſunt.

Jam vero hæc, de qua ultimo loco dixi Eccleſiaſtica Hierarchia, quamvis ab ipſis Eccleſiæ Catholicæ cunis unanimi SS. Patrum & fidelium conſenſu agnita probataque fuerit, nullibi tamen manifeſtius ſe ſe prodidit, quam in Concilio Tridentino. Quum enim hæretici, præſertim Anabaptiſtæ, qui Ordinem omnem, graduumque diſtinctionem in Eccleſia Chriſti abolere conati ſunt, eam ad concavum lunæ damnarent, ſummo ſtudio, ſummaque contentione in *Seſſione vigeſima tertia* res hæc agitata, & examini Theologorum ſubjecta fuit, quos inter Petrus

Petrus Sotus, Familiæ Dominicanæ decus insigne, ac Pontificis Theologus sententiam suam hunc in modum dixit: Esse in Ecclesia Hierarchiam, nimirum potestatem ac prærogativam gubernandi, dicente Apostolo: *Obedite Præpositis vestris.* Et alibi: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos posuit regere Ecclesiam Dei.* Explicari hanc hierarchiam a S. Dionysio; eam videlicet esse sacrum quemdam Principatum ad imitationem cœlestis: quemadmodum ille in tres Angelorum gradus est partitus, ita quoque hanc dividi in Episcopos, Presbyteros, & in Ministros, sicut exponit idem Dionysius, præsertim *cap.* 3. *ac* 5. ostendens, quo pacto inferiores etiam Ordines ad ejusmodi Sacramentum pertineant: cum his consonare, quæ pronunciavit Apostolus: *ad consummationem sanctorum, ad opus ministerii quosdam quidem dedit Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios autem Pastores & Doctores* (s). Hac Scoti gravissima sententia permotus Sacer ille Senatus collectis Patrum suffragiis in eadem *Sessione* sequentes duos canones, sextum ac septimum, promulgari jussit: *Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse*

(s) *Ad Ephes. c.* 4.

esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, annathema sit. Item: *Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi; vel eam quam habent, illis esse cum Presbyteris communem &c. anathema sit.*

Ut autem clarius pateat, quid rei sit Hierarchia Ecclesiastica, ejus imaginem & schema quoddam veluti oculis spectandum subjicio. Quemadmodum cœlestem illam Hierarchiam varii gradus & munia distinguunt, *Angeli*, *Archangeli*, *Principatus*, *Virtutes*, *Potestates*, *Dominationes*, *Throni*, *Cherubim* ac *Seraphim* ad ipsum usque *Deum*, supremum Hierarcham, sic eam, quam dixi, Ecclesiasticam varia componunt membra, quorum unum altero vel officio vel dignitate superius est: Nimirum inferiores Ministri, seu *sex Ordines sacerdotio minores*: tum Viri quos vocant *Regulares*, & *Monachi*: dein *Presbyteri*, *Canonici*, *Parochi*: demum Præsules seu *Episcopi*, *Archiepiscopi*, *Patriarchæ*, *Primates*, & qui reliquos omnes supereminet, *summus Pontifex*, tanquam Hierarchiæ totius Caput. Ita nos docet S. Bernardus (t) „ quod

(t) *Lib. 3. de Consid.*

„ quod ſicut illic (in cœlo) Seraphim „ ac Cherubim, cæteri quoque usque „ ad Angelos & Archangelos, ordinan- „ tur ſub uno Capite Deo, ita hic quo- „ que ſub uno ſummo Pontifice Prima- „ tes, Patriarchæ, Archiepiſcopi Epiſco- „ pi, Presbyteri vel Abbates, & reliqui „ in hunc modum„. Sunt autem ex hoc Præſulum ordine alii inferiores, ſuperiores alii: Petrus enim Apoſtolus a Chriſto conſtitutus tanquam Caput totius Eccleſiæ, ubi Antiochia Romam conceſſit, ibidemque an. Ch. XLV. Claudio Imp. ac Lucio Vitellio COS. ſedem fixit, fideique arcem exſtruxit; nullis inferorum armis expugnandam, ut Ordinem Hierarchicum per omnem late terrarum orbem propagaret, diſcipulos ſuos in diverſas ejus partes Epiſcopos miſit, e quibus illi, qui toti alicui regno ampliori cum poteſtate in Sacris præfecti fuerunt, Patriarchæ ſunt adpellati: qui vero uni duntaxat provinciæ præeſſe jubebantur, Archiepiſcopi ſeu Metropolitæ, atque inter hos ipſos aliquis Primas: cæteri vero ſimplici Epiſcoporum nomine inſigniti fuere, ac in cauſis gravioribus Metropolitanorum arbitrio ſubeſſe juſſi. Hi tituli omnes, velut diſperſi per reliquos, in uno collecti D. Petro fulgebant.

Fuit enim primis Pontificatus sui annis Romanæ Urbis Episcopus: subinde nonnihil extra Urbis colles potestatem suam tanquam Metropolita in totum Latium exercuit: denique ultimis vitæ suæ annis quum jam auctus esset per Europam & Asiam non minus Episcoporum, quam cæterorum Christianorum numerus, Petrus officium Patriarchæ totius Orientis & Occidentis gessit.

Jam vero descriptæ hactenus Hierarchiæ Caput supremum esse illum, quem Papam, & Pontificem, id est, Patrem & summum sacrorum Antistitem nuncupamus, agnoverunt debitaque veneratione coluerunt cuncta a Christo nato secula, octodecim scilicet, paucis exceptis, qui vel schismate vel hæresi veræ Christi Ecclesiæ se subtraxerunt. Primus horum erat D. Petrus tanquam Christi Vicarius, cui oves suas pascendas regendasque, & claves regni cœlorum ad ligandum & solvendum ipse Servator commisit, atque supra hanc petram Ecclesiam suam ædificavit, contra quam ne portæ quidem inferi essent prævaliturae (u). Qui autem S. Petro successerunt non interrupta serie ad hæc usque tempora Pontifices, eodem in munere, eademque potesta-

(u) *Matth.* 16. & 19. *Joan.* 21.

testate collocatos universus orbis Catholicus (Imperatores, Reges, Principes, reliquique Ordines) semper agnovit, semperque veneratus est. Prærogativæ autem Pontificis maximi sunt: primo, quod Primatum inter omnes Præsules in Ecclesia obtineat. Ita jam olim D. Cyprianus, cui reliqui quoque Patres & Concilia adstipulantur, pronunciavit (x): *Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia & Cathedra una monstretur.* Ita S. Augustinus (y): *In Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus.* Ita D. Bernardus (z) Eugenium Papam alloquitur: *Tu Princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisidech, dignitate Aaron, auctoritate Moses, judicatu Samuel, potestate Petrus .... nec modo ovium, sed & Pastorum omnium tu unus Pastor es.* Quin & Ecclesia, ut vocant, Gallicana in conventu Parisiensi an. 1681. profitetur: „ Summum Pontificem esse caput Ecclesiæ . . . centrum unitatis: obtinere „ Primatum auctoritatis & jurisdictionis „ ipsi

(x) *Epist.* 162. (y) *Lib. de unit. Eccles.*
(z) *L.* 2. *de Consid. c.* 8.

„ ipsi a Christo in persona S. Petri col-
„ latum: & eum, qui ab hac veritate
„ dissentiret, schismaticum, immo & hæ-
„ reticum fore„. Secundo, quod falli nescius sit in rebus ad fidem pertinentibus defin endis, quæ dos ad Ecclesiam, cujus Pastor & Rector a Christo Petrus & Successores in Petri persona constituti fuerunt, in fide vera retinenda summe necessaria est. Hinc ipse Imperator Justinus (a) pronunciare palam non dubitavit: *Hoc enim credimus esse Catholicum, quod vestro religioso responso nobis fuerit intimatum.* Et quamvis nonnulli Catholicorum Pontificem extra Concilium errori obnoxium esse posse existiment, nihilominus D. Augustinus, cujus tanta apud ipsos est auctoritas, jam olim Pelagianis ad Concilium Generale provocantibus respondit (b): „ An vero
„ congregatione synodi opus erit, ut
„ aperta pernicies damnaretur? quasi nul-
„ la hæresis aliquando nisi synodi con-
„ gregatione damnata sit, cum potius
„ rarissimæ inveniantur, propter quas
„ damnandas necessitas talis extiterit„.
Talis tantaque quum sit supremi Hierarchiæ Capitis dignitas atque potestas, non

(a) *In ep. ad Hormisdam Pap.* (b) *Lib. 4. cap. 12.*

non minor est illius eligendi cura & adparatus. Plerique qui vitas Pontificum literis consignarunt, eos initio eligi a Clero & Populo Romano cousuevisse tradunt, atque hunc morem per mille & amplius annos in Ecclesia viguisse, quod autem ita intelligendum esse censent sacri juris Doctores, ut primis temporibus populus quidem designaverit, quem sibi vellet Pontificem dari, non tamen idcirco Clerus jure fuerit obstrictus ad eum admittendum eligendumve, id quod ex ipso Jure probant (c) dicente: *Sacerdotum quippe est electio, & fidelis populi consensus adbibendus est; quin docendus est populus, non sequendus.* Hinc quoque Gratianus ait: in Ecclesia Dei recte præficitur Antistes, quum populus in eum acclamaverit, quem Clerus communi voto elegerit (d). Quandonam vero populus ab electione Pontificis omnino fuerit exclusus, non ita pro comperto est. Plurimi existimant, id factum fuisse decreto Nicolai II. qui anno 1059. Stephano X. successit. Verum satis constat, etiam postea Pontificum aliquos a Clero, sive a Clericis Cardinalibus electos fuisse, ita

(c) *C. Nosse. dist.* 63. (d) *In c. cum longe ead. dist. §. Elect.*

ita ut in hoc electionis negotio populi quoque adsensus seu petitio, desiderium & votum intercesserit. Satis hoc prodit ipsum Nicolai II. decretum, quod (e) refertur, & ut lectoris conspectui sistatur, præsentis negotii magnitudo postulare videtur: *Inprimis Cardinales Episcopi diligentissime simul de Pontificis electione tractantes, mox Christi Clericos Cardinales adhibeant: sicque reliquus Clerus & populus ad sensum novæ electionis accedat; nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat .... Eligatur autem de ipsius Ecclesiæ gremio, si reperiatur idoneus; vel si de ipsa non invenitur, ex alia assumatur; salvo debito honore & reverentia dilecti filii nostri Henrici, qui in præsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator Deo concedente speratur; sicut jam sibi concessimus, & successoribus illius, qui ab hac Apostolica sede personaliter hoc jus impetraverint.* Non solum autem Clerus & populus ea, qua dictum est, ratione in electionis Pontificiæ consortium venerunt, verum etiam Imperatores olim aliquam in illa partem sibi vendicarunt, quod quomodo, quove jure factum fuerit, grave ac magnum inter profanos & Ecclesiasticos scriptores ac

(e) *In C. in Nomine dist.* 23.

ac Jurisperitos divortium excitavit. Videri hac de re possunt Baronius, Bellarminus, Pagius, Azor, Gretserus, alilque: ac Dissertationes Theologicæ a me olim Oeniponti, postea secundis typis editæ Viennæ Austriæ an. 1750. (f) At vero Alexandri III. tempore tota tandem electionis cura & potestas legitima ad solos Cardinales est devoluta.

Hæc electio ut majore integritate, simul ac securitate perageretur, certæ leges fuerunt statutæ, quæ in sexto *Decretalium* libro (g) recensentur: *Prima* est, ut ad Romanum Pontificem eligendum Comitia celebrentur in loco, in quo Papa decessit: mos tamen obtinuit, ut Romæ, ubi Pontifex plerumque degit, & in Palatio Apostolico tanquam propria sede instituantur. *Secunda*, ut vita functo Pontifice non habeantur Comitia, nisi decem ut minimum dierum spatio interjecto, quo tempore & Cardinales absentes expectari, & per præsentes exequiæ novendiales celebrari debent. *Tertia*, ut Cardinales omnes, quavis ratione a Conclavi absentes, nullum ferendi suffragii jus vindicare sibi queant. *Quarta*, ut non solum Cardinales absentes, sed omnes

nes

(f) *Dissert. 6. num. 112.* (g) *Ubi periculum 3. in 6.*

nes cujusvis ordinis & conditionis homines in Romanum Pontificem eligi possint, nec ulli porta ad Petri Sedem sit occlusa. *Quinta*, ut finitis novendialibus exequiis, sacrisque die decimo Spiritui S. rite factis omnes, qui adsunt, Cardinales in Palatio, quod mortuus Pontifex inhabitabat, loco tuto undique concluso, & optime custodito, quod *Conclave* vocant, congregentur admissis duntaxat duobus famulis, qui a servitiis sint, & necessaria subministrent: nec alicui præterea fas sit, locum ingredi exceptis certis quibusdam personis ad id destinatis, vel egredi, nisi afflictæ valetudinis ratio exigat. *Sexta*, ut Cardinalibus e conclavi nulla ratione progredi liceat, nisi Romano Pontifice jam electo, & constituto: quod si re infecta exierint, ab his qui custodiæ præsunt, iterum ingredi cogantur. *Septima*, ut Cardinalibus iis, qui serius accedunt ad urbem, conclave ingrediendi potestas fiat, & cum cæteris suffragium ferendi, nullusque eorum quavis ratione, etiam si anathematis vinculo sit adstrictus, ab electione ipsa arceri queat. *Octava*, ut elapso ab ingressu in Conclave memoratum triduo, nisi collatis Patrum suffragiis novus Pontifex prodeat, Episcopi, Reguli Romani, & qui con-

conclavis custodiæ præsunt, maxime in epulis & cibis, qui ad Cardinales inferentur, rationem habeant, nec nisi unum ferculum subministrent. Hujus tamen legis Gregorianæ rigorem mitigavit Clemens VI. *Nona:* ut in Comitiis habendis, pœna anathematis constituta, nemini fas sit, largitione munerum aut pollicitatione eligentium animos solicitare, aut alii interea negotio, præterquam huic gravissimo, vacare. *Decima,* ut nemo censeatur Romanus esse Pontifex, nisi duarum partium e tribus Cardinalium in conclavi præsentibus servata suffragiorum integritate fuerit electus. *Undecima* tandem, ut mortuo Pontifice quamprimum omnes Ecclesiastici Magistratus cessent, & a muneribus suis abstineant, exceptis S. Pœnitentiæ tribunalis, ac Cameræ, ut vocant, Apostolicæ Præsidibus. Atque his legibus saluberrimis Conclave, ipsaque Pontificis electio circumscribitur. Est autem conclave, si personas spectemus, conventus Patrum Purpuratorum defuncto Pontifice, in eam, quam hodie obtinet, formam in Concilio Lugdunensi II. a Gregorio X. redactus: si vero de loco sit sermo, est hic sacris istiusmodi comitiis destinatus in Palatio Pontificis ad D. Petri Basilicam Vaticanam adsito, continetque aulas

aulas quasdam superiores tumcon ventibus celebrandis, tum cameris singulorum Cardinalium, quæ e tignis & cortinis defluentibus parantur, servituras. Ita firmis undique repagulis, muroque clauditur, ut ostia nulla, fenestræ nullæ, nisi altissimæ, exitus nullus, introitus tamen unus superfit. Hæc omnia ipse præsens spectavi, quando feliciſsime regnans Clemens XIII. e familia Rezzonicorum 6. Julii an. 1758. in summum Pontificem electus fuit.

Proximum post Pontificem dignitatis locum obtinet Purpuratus Patrum Senatus, seu sacrum Cardinalium Collegium, Pontificiæ auctoritatis & ornamentum & subsidium. Id enim mutuum inter summum Pontificem & S. R. E. Cardinales vinculum intercedit, ut solus Papa Cardinales, & soli vicissim Cardinales Papam e gremio suo eligere soleant. De horum origine diversæ sunt scriptorum opiniones. Quidam existimant, repetendam esse a Gregorii I. alii vero a Sylvestri I. tempore: non nulli referunt ad Marcelli, ac demum ad Pontiani P. P. ævum. Eugenius IV. in epistola ad Cantuariensem Archipræsulem Cardinalium nomen, ait, non fuisse initio nascentis Ecclesiæ expressum: munus tamen & officium a B. Petro Apostolo, & ejus successoribus evidenter institutum. Onuphrius vero putat, Cardinales

nales cœpisse a Cleti & Evaristi ætate : ,,Nam
,, Cletus, inquit, teste Anastasio Biblio-
,, thecario ex Damaso, Presbyteros Ro-
,, mæ ad viginti quinque numerum au-
,, xit: Evaristus vero Apostolorum insti-
,, tuto ad septenarium numerum in Eccle-
,, sia Romana Diaconos redegit, & titu-
,, los in urbe Presbyteris divisit, ut unus-
,, quisque suæ paræciæ terminis & limi-
,, tibus destingueretur . . . . & tunc Pres-
,, byterorum Cardinalium nomen effluxit,
,, ut is scilicet diceretur Presbyter Car-
,, dinalis, qui cæteris Presbyteris ejusdem
,, tituli præesset ,,. Verum salva Eugenii
& Onuphrii sententia Cardinalium nomen
in Annalibus Ecclesiasticis ante Sylvestri
ævum non legimus, quo in Concilio Ro-
mano Can. 6. sancitum fuit: *ut Diaconi
non essent plures per Parochiarum examen,
quam duo, & Cardinales urbis Romæ se-
ptem.* Atque hi septem prioribus Eccle-
siæ seculis *Cardinales* & *Regionarii* voca-
bantur: Cardinales quidem, quia licet di-
versis in locis agerent, in uno tamen con-
tinebantur principis Ecclesiæ cardine, a
qua pendebant, ut a cardine janua: Re-
gionarii vero, quoniam e S. Fabiani Pon-
tificis instituto quatuordecim urbis regio-
nibus præerant, ita ut singuli binis regio-
nibus præpositi pauperum in iis degentium
cu-

curam gererent, eisque eleemofynas a fidelibus corrogatas fumma fide erogarent. Non equidem inficias eo, ab Evarifto & Fabiano fummis Pontificibus Urbem in titulos certos feu regiones fuiffe divifam, quarum cura Presbyteris & Diaconis demandata fuit, (erat autem *Titulus* urbis regio, vel potius domus aut ecclefia ad agendos conventus Chriftianorum deftinata, cujus foribus præpendebat cortina, vel tabula imaginem aut alias notas præferens, ut eas domus & ecclefias quivis Chriftianorum agnofceret) his tamen Presbyteris ac Diaconis primum Sylveftri tempore Cardinalium nomen impofitum fuiffe affero. Nihilominus pauci fuerunt tunc, quibus nominis hujus honor obtigit. At Gregorii I. feculo frequentius effe cœpit, ac pluribus etiam Epifcopis tribuebatur. Unde patet, triplicem effe Cardinalium gradum ac ordinem: Alii enim funt & dicuntur Epifcopi Cardinales, alii Presbyteri, Diaconi alii; atque ex hac triplici membrorum claffe facrum illud corpus, feu Patrum Purpuratorum Collegium componitur, uti Canonicorum Collegia e Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & aliis inferioribus Clericis conflantur. Non eft autem certus ac definitus Cardinalium numerus, fed Romani Pontificis arbitrio auge-

augeri minuive solet, vel certe potest, quum temporum ac negotiorum varietas ita postulaverit. Bonifacio VIII. ad clavum sedente numerabantur viginti: ea tempestate, qua Avenione sedem aliquamdiu fixere summi Pontifices, fuerunt triginta: ne plures quam triginta quatuor inposterum forent, statuerunt Constantiensis Concilii Patres (h): ævo tamen Leonis X. qui unica vice ad hunc secundæ a Papa dignitatis gradum promovit triginta & unum, sacra insignes purpura sexaginta quinque simul comparuerunt: Pauli IV. septuaginta: & Pii IV. septuaginta sex numerati sunt. Tandem Sixtus V. peculiari constitutione decrevit, ne plures paucioresve deinceps forent purpurati Patres, quam septuaginta, exemplo e sacris Literis depromto (i), ubi Deus Mosi præcepit: *Congrega tibi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint, ac Magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam, & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.* Atque hic Cardinalium numerus a Sixto

(h) *Sess.* 40. (i) *Num.* xI.

Sixto V. ut dixi, definitus etiamnum hodie perſeverat, & inſtar Cœtus ſeptuaginta ſenum, uti olim Moſi in regenda Synagoga, ita nunc Pontifici ſummo in gubernanda Chriſti Eccleſia adſiſtit, ita ut ex Ordine Diaconorum ſeligi ſoleant quatuordecim, e Presbyterorum quinquaginta, ex Epiſcoporum ſex: nimirum antiqui Romanæ Urbis Epiſcopi Oſtienſis & Veliternus (quorum Epiſcopales ſedes Eugenius III. conjunxit) Portuenſis, Tuſculanenſis, Sabinenſis, Præneſtienſis, Albinenſis, quos omnes D. Bernardus Seniores populi & orbis Judices adpellat. Quod vero ad Purpuratorum Patrum iſtorum dignitatem ac prærogativas adtinet, ex quo tempore jus ac poteſtas Romanum Pontificem eligendi in eos ſolos translata fuit, cœperunt adminiſtrationis auctoritate cæteris Præſulibus anteferri, quamvis poteſtate Ordinis Cardinales Presbyteri, & Diaconi Epiſcopis ſint inferiores. Etenim Patrum horum eſt Pontifici, quem elegerunt, a conſiliis eſſe: eosdem Papa Fratres adpellat: hi in Comitiis publicis primi a Romano Pontifice in eminentioribus ſubſelliis ſedent: primi ſuffragium ferunt. Atque hic præcedendi honor, quo Eugenius IV. eos inſignivit, re ipſa in Conciliis duobus Lugdunen-

dunensibus, Florentino, Lateranensi quinto, ac demum in Tridentino Oecumenicorum postremo ipsis habitus est. Præter hæc Cardinales a cæteris Prælatis distinguit præcipue *ruber Galerus*, qui ab Innocentio IV. in signum fundendi pro libertate Ecclesiastica sanguinis in Concilio Lugdunensi I. an. 1245. iis impositus est: titulo vero *Eminentiæ* Innocentius X. illos honoravit edita hanc in rem publica Constitutione an. 1644. qua sancivit, *ut absque ullo sæcularis dignitatis additamento non aliis titulis nuncupentur, nec uti inter eos possint, quam Eminentissimi & Reverendissimi, nec non Eminentiæ Reverendissimæ.* His autem prærogativis non ante frui licet, quam (ut Ecclesiastica phrasi utar) Pontifex iisdem *os aperuit* solemni ritu, quod hac ratione fieri consuevit. In primo ut vocant Consistorio Papa recens promotis Cardinalibus interdicit, ne quid tum in Præsulum conventibus aut consiliis prius loquantur, quam percepta reliquorum Cardinalium sententia ipse os illis aperuerit: in sequenti vero, aut tertio Consistorio Patribus omnibus, antiquis & novis simul congregatis ac considentibus, idem Pontifex ad novos conversus eos excedere loco jubet ac expectare, donec antiqui de aperien-

do ipsis ore interrogati mentem suam explicarint: Si consenserunt, advocantur novi, jubenturque suo quisque consideré loco, quos deinde surgentes ac stantes paternis monitis instruit Papa, modumque tradit, quem in Consistoriis, domi, publice ac in omnibus suis functionibus observare debeant: tandem finem dicendi his verbis facit: *Aperimus vobis os tam in collationibus, quam in consiliis, atque in electione Summi Pontificis, & in omnibus actibus, tam in Consistorio, quam extra, qui ad Cardinales spectant, & quos soliti sunt exercere, in nomine Patris &c.* Hæc de Purpuratorum Patrum Senatu, qui unum cum Papa tanquam Capite corpus peculiare ac eminens constituit.

XXXVIII.

Sequuntur Patriarchæ, qui in jure dicundo Archiepiscopis Superiores sunt. Nam uti Episcopus uni tantum civitati, Archiepiscopus vero uni Provinciæ præsidet, quæ multas civitates, quarum singulis suus est Episcopus, complectitur; sic Patriarcha multis præest provinciis, neque solum in Episcopos, verum etiam in Archiepiscopos potestatem exercet. In prima Ecclesia pro temporum illorum & locorum angustiis tres fuerunt hac digni-

gnitate conspicui: Patriarcha Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus, quibus postmodum auctoritate Concilii Nicæni accessit Hierosolymitanus & Constantinopolitanus. Horum trium priorum originem ac excellentiam Philippus Berterius (k) repetit ex amplitudine trium illarum urbium, quæ Patriarchali sede fuerunt donatæ. Et quidem de urbe Roma res extra dubium est, quam Tullius vocat *Orbis Dominam*: Ammianus *Templum totius mundi:* Palæmon apud Athenæum *orbis universi Epitomen*. Hieronymus vero inscribens Eustachio Commentarios suos in Ezechielem: *totum orbem* ait *in ea Urbe interiisse*, *quum excisa est*; tanta erat illius amplitudo. Alexandrinæ urbis magnitudinem Eunapius in Ædesio his verbis celebrat: „ Erat autem po„ pulosa Civitas Alexandria, & propter „ Serapidis fanum alter quidam orbis „ terrarum: innumeri confluebant gre„ gatim „. De eadem Dio Prusæus (l) ipsos alloquens Alexandrinos: *Civitas vestra*, inquit, *magnitudine & loco immensum quantum differt*, *& aperte secundas obtinet partes inter omnes*, *quæ sunt sub cœlo*. Ammianus vero *verticem civita-*

tum

(k) *Diatriba* 2. *Pithan. c.* 1. (l) *Orat.* 32.

tum adpellat. Tandem Antiochiam Syriæ Josephus (m) ita celebrat: „ Antiochia Syriæ metropolis est, quæ propter magnitudinem & rerum copiam tertium locum inter omnes orbis Romani civitates obtinet „. D. autem Chrysostomus inter alia Magni Ignatii encomia hoc recenset; quod eum populum (scilicet Antiochenum) rexerit, qui ducenta contineret hominum millia.

Ex his ergo Philippus, de quo dixi, Berterius probare conatur, tres urbes istas a S. Petro Patriarchatus prærogativa donatas fuisse habita magnitudinis & præstantiæ super omnes Orbis urbes ratione. Verum hæc auctoris istius sententia rerum peritis non probatur, quibus non ad magnitudinis mensuram dignitas Patriarchalis collata fuisse videtur. Vera igitur ratio, cur solis tribus illis urbibus eo tempore honor iste habitus fuerit melius inde petitur, quod S. Petrus illarum fuerit peculiaris Episcopus. Nam quum omnes eum Ovilis Christi summum Pastorem agnoscerent, quidquid ad ipsum quoquo modo adtinuit, præcipua semper veneratione dignum credebatur. At memoratis tribus Patriarchis postmodum auctoritate Concilii Nicæni (saltem ali-

(m) *L. 3. de bello Judaico. c. 3.*

aliqua dignitatis parte) accessit Hierosolymitanus ob reverentiam loci, quem Servator ipse præsentia sua, tantisque mysteriis & miraculis illustravit: dein & Constantinopolitanus, quoniam eam in urbem antiqua Roma a Constantino M. translata fuit. Inter istos tamen quatuor Patriarchas semper obtinuit primas Romanus, eique cæteri ceu supremo totius Ecclesiæ Capiti se submiserunt, donec circa annum 856. Photius Constantinopolitanus famoso illo schismate Græcam Ecclesiam a Romana separavit. Illustris quoque fuit in Occidente Patriarchatus Aquileiensis, quo postmodum diviso in Gradensem, & Aquileiensem (Utini civitate Venetæ ditionis collocatum) prior nempe Gradensis a Nicolao V. sublatus Venetias migravit; posterior vero nimirum Aquileiensis an. 1751. a Benedicto XIV. suppressus, ac in duos Archiepiscopatus, Goriciensem & Utinensem, mutatus fuit. Cætera maximam Patriarcharum dignitatem amplissima quoque jura comitantur, quorum quatuor potissimum enumerat Glossa (n), scilicet: quod Pallium, postquam id a Pontifice acceperunt, suis Metropolitanis illud jure conferant: quod iidem

(n) *In c. Antiqua de Privil.*

iidem Metropolitani recepto pallio juramenti religione Patriarchis se obstringant ad obedientiam ipsis & Ecclesiæ Romanæ præstandam: quod ante se Crucis signum argenteum deferri jubeant, præterquam in Urbe Romana, & ubicunque Romanus Pontifex præsens fuerit vel ejus Legatus Pontificiis insignibus decoratus: quod Episcopi suis Metropolitanis prætermissis jure ad ipsos primo adpellare possint.

Patriarchis proximi sunt Primates, qui præsunt Civitatibus, quibus subjectæ sunt aliquæ Provinciæ. Amplior eorum est dignitas & potestas, quam Archiepiscoporum. Nam Anicetus Papa decrevit, ne Episcopus crimen Metropolitani sui ad alium, nisi ad Primatem aut ad sedem Apostolicam deferret: idem Pontifex (o) vetuit, ne Archiepiscopi Primates nuncuparentur.

Post hos summe conspicui veniunt Archiepiscopi. Græco idiomate Archiepiscopus idem sonat ac Princeps Episcoporum, seu is Episcopus, qui in una Provincia præest civitati primariæ ac metropoli, cui subjectæ sunt aliæ civitates, totidem habentes Episcopos; unde & Metropolitanus dicitur. Insigne autem Archiepiscopa-

pa-

(o) *C. Nulli. dist. 99.*

palis potestatis ac dignitatis est Pallium, de quo in Jure Canonico exstat Titulus *de auctoritate & usu Pallii*, quod vestis candida est, ex lana alba contexta, atque per modum circuli humeros constringens, duabus fasciis a fronte & a tergo defluentibus, & quatuor crucibus purpureis distincta, quarum una pectori, altera sinistro humero, dextro tertia, quarta scapulis insidet. Origo illius quam antiqua, tam incerta est. Rupertus (p) scribit, Maternum a S. Petro Treviris missum hæreditatem pallii suis in ea Ecclesia successoribus reliquisse. Eusebius Cæsareensis primam Pallii institutionem D. Lino tribuit, ita ut sicut Ephod insigne fuerat auctoritatis sacerdotum in Synagoga, sic Pallium esset in Ecclesia insigne potestatis Pastoralis: alii a Clemente I. Archiepiscopos hoc ornamenti genere circumdatos fuisse tradunt, quod peti solere hac verborum formula refert Auctor Rituum Ecclesiasticorum (q): *Ego* NB. *electus Ecclesiæ* NB. *instanter, instantius, instantissime peto mihi tradi, & assignari mihi pallium de corpore sancti Petri sumtum, in quo est plenitudo Pontifica-*

(p) *Lib.* 1. *de div. offic. c.* 27. (q) *Lib.* 1. *Tit.* 10. *c.* 5.

cialis officii. Dicitur autem *assumi de corpore S. Petri*, quia nimirum super aram, ubi corpus D. Petri sepultum jacet, Romani Pontificis auctoritate consecratur, & ex ara illa sumtum ad Archiepiscopos mittitur.

XXXIX.

Præsulum in Ecclesia ultimi sunt Episcopi, quod nomen e Græcia in Latium, & ab Ethnicorum secta in Ecclesiam translatum fuit. Nam græcum ἐπὶ latinis *super*, & σκοπὸς *Inspector* sonat, ita ut Episcopus idem sit, ac qui super alios intendit veluti speculator & excubitor. Unde Cicero ad Atticum scribens ait: *vult me Pompejus esse, quem tota hæc maritima ora habeat ἐπίσκοπον, id est, speculatorem & custodem.* Apud Ethnicos autem veteres nomen fuit Magistratus, cujus erat panis & cœterarum rerum ad cibum & victum pertinentium curam habere. Translatum est igitur nomen hoc a profano civili Magistratu ad sacros Ecclesiæ Præsules & Antistites, quod illorum præcipuum munus sit, gregis sibi commissi moribus ac vitæ invigilare, eique de Verbi Divini & Sacramentorum pabulo prospicere. Præterea proprium Episcoporum officium est, baptismate ablutos confirmare, Dei ministros ordinibus sa-

facris initiare, Diœcefin obire, in eaque ad Dei cultum & animarum falutem cuncta rite ordinare &c. De *Institutione* Epifcoporum celebris olim fuit controverfia in Concilio Tridentino, uti refert Pallavicinus (r): num ea proficifcatur a Deo fine interventu alius, uti afferebant Epifcopi Hifpani; vel per Pontificem Romanum, tanquam Chrifti Vicarium, quemadmodum fentiebant alii, Pontificis ftudiofiores. Fervebant partis utriusque ftudia fere usque ad contentionem. At Jacobus Lainius S. J. Præpofitus Generalis extra ordinem poftremus difputavit, & integrum tempus folus explevit. In exordio fermonis commemoravit, ter fe illi Synodo interfuiffe, fub Paulo, fub Julio, & fub Pio Pontificibus, femperque fe ufum finceritate loquendi absque fuco, eaque etiam in præfente negotio fe ufurum profeffus eft. Poftea quæftionem ipfam ingreffus ejus indolem explicare cœpit, aliorum opinionem refellere, fuam proferre fententiam, multisque illam argumentis confirmare. Tenuit autem, ac diferte non minus quam folide propugnavit fententiam, qua in Epifcopos proxime a Deo derivari poteftatem Ordinis demonftravit,

(r) *Lib.* 18. c. 15.

vit, non item Jurisdictionis, de qua potissimum lis erat, absque interveniente Christi Vicario, ac D. Petri Successore. Omnia tanta vi rationum, tantaque eloquentia pertractavit, ut multi Patrum oppositam secuti sententiam vel aperte eam deseruerint, vel mentem suam uberius & accommodate ad sensum Lainii declararint. Cæterum Insigne Episcoporum semper fuit cathedra seu Thronus, qui sedes est Augustior in Ecclesia, & cæteris aliorum Presbyterorum sedibus excelsior, scilicet: „ ut in mentem revocarent, ait S. Augustinus, *in Psalm.* 126. altiore se in „ loco tanquam in specula constitutos, „ quo oculorum acie pervigili atque in„ defessa in tutelam gregis incumbant, „ tanto cæteris virtute & probitate cla„ riores, quanto magis essent sedis ho„ nore ac sublimitate conspicui „. In multis Ecclesiis argentea fuit, quemadmodum observat Mabillonius (s), tantusque honor illi habebatur, ut instar sacri pignoris asservaretur. Talis erat Hierosolymis, quæ fuit S. Jacobi Fratris Domini, & Alexandriæ B. Marci Evangelistæ.

Præsulum ordinem in Hierarchia Ecclesiastica excipit Parochorum ordo. Est autem

(s) *Tom.I. Vet. Analect. in pass. S. Demetrii. M.*

autem Parochus quasi Parœcus ἀπὸ τοῦ παρέχειν τὰ ἀναγκαῖα, seu ab administrando incolis necessaria sic dictus. Initium suum ordo hic Parochorum debere videtur divisioni Urbis Romanæ in viginti quinque regiones (hodie in quatuordecim *Rioni*, ut vocant, dividitur) factæ a Marcello Papa, Marcellini successore, quamvis jam prius operi huic manus admoverint inprimis S. Clemens, qui primus septem urbis regiones in totidem Notarios divisit, ut Martyrum Acta calamo exciperent: dein Evaristus & Dionysius Pontifices. Quare Presbyteri illi, quos memoratus Papa regionibus istis præfecit, a munere sacramenta verbumque divinum administrandi Parochi dicebantur. Erat autem regio illa tunc id, quod hodie Parochia, quæ duobus modis considerari potest: primo quidem integra diœcesis Parochia nuncupatur (t). Secundo Parochia vocatur alicujus diœcesis Ecclesia, cujus populus certis limitibus est circumscriptus (u) & (x). Atque hac ratione accepta Parochia uni Presbytero committi solet, ut in ea baptismum, & reliqua sacramenta populo

(t) *Distin.* 92. *cap. si quis ordinatus.* (u) *Archid. in cap. licet Canon. de elect. in Sexto.* (x) *Abbas in Rubrica de Parochiis.*

lo miniſtret, ita ut Parochiale beneficium habere dicatur in Jure Canonico, cui Parochialis Eccleſia curanda regendaque traditur. Ut autem Eccleſia Parochialis a quavis alia diſcerni poſſit, ſatis non eſt, quod ſacri baptismatis fons in ea ſit collocatus, in quo ſalutaribus undis abluantur Chriſto initiandi: neque quod cœmeterio cingatur, ubi certo Eccleſiæ ritu fideles defuncti ſepulturæ mandantur. Horum enim utroque Eccleſia, quæ in Parochialium numerum neutiquam venit, gaudere poteſt vel conſuetudine, vel privilegio, aut ſuperioris Antiſtitis auctoritate. Opus eſt igitur, ut populum habeat limitibus ſuis ac finibus diſtinctum, qui Sacramenta in gremio illius percipere, & ad ſacram Synaxin, præcipue Paſchali tempore, accedere ipſo jure teneatur. Jus vero iſtud Eccleſiæ Parochialis novem capitibus conſtituitur, uti docet Abbas (y) & Hoſtienſis (z): Primo, ut in ea populus Parocho ſubjectus baptismum recipiat. Secundo, ut quisque in ea ſemel in anno conſcientiam a peccatis expiet. Tertio, ut ſanctiſſimum Chriſti corpus quot annis in Paſchate percipiat. Quarto, ut ju-

(y) *In rubr. de Paroch.* (z) *In ſumm. tit. de parochiis* §. 2.

justo ac debito tempore extremam sacri Olei unctionem ab ea petat. Quinto, ut eorum, qui matrimonio junguntur, nuptiæ in illa solemni ritu celebrentur. Sexto, ut in ea mortui sepeliantur. Septimo, ut ibidem populus diebus festis rem divinam audiat. Octavo, ut ei decimam fructuum partem singulis annis pendat. Nono, ut primitias itidem fructuum, & alias, quæ de more fiunt, oblationes præstet, quæ omnia disertis verbis præcipiuntur in diversis Juris Canonici Capitulis. Jam vero Parochi functiones proprias Concilium Tridentinum velut in compendio exponit (a). *Quum præcepto*, ait, *Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura comissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum operum exemplo pascere, pauperum aliarumque personarum curam paternam gerere, & in cætera munia pastorialia incumbere &c.* Varia heic imperantur: primo quidem, ut Pastores oves suas agnoscant, id quod fit per continuam in sede sua præsentiam, quam SS. Canones *Residentiam* vocant: dein ut pro suis ovibus sacrificium offerant: porro ut easdem

(a) *Sess.* 23. *c.* 1. *de Reform.*

dem verbi divini pabulo reficiant: demum ut exemplo præluceant, curam pauperum suscipiant &c. Hæc si rite faciant, duplici honore dignos pronunciat Paullus in epistola prima ad Timotheum (b) ubi honoris nomine duo complectitur, reverentiam scilicet, & subsidium seu alimentum. *Non* enim, pergit Apostolus, *alligabis os bovi trituranti:* &, *dignus est Operarius mercede sua.* Nam olim Deus in veteri Testamento præcepit, ut bobus, quibus Hebræi in Palæstina ad trituram utebantur, non clauderent os, quo minus de sua tritura comedere possent. Voluit itaque indicare, multo amplius Pastores animarum, qui laborant ut boves in area Domini, fructuum participes esse debere; quam rem magis explicat alibi, dum ait: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, parum est, carnalia vestra metamus:* utpote quæ semini per nos jacto comparata nullius sunt pretii. Mercedem autem vocat, quia justitiæ titulo debetur, non quidem tanquam pretium, quod operi sacro respondeat (hoc enim *Simoniam* saperet) sed ut necessarium ad vitam sustentandam subsidium; quamvis Presbyter pro labore, cura, itinere ac defatigatione mercedem pro-

(b) *Cap.* 5.

proprie dictam recipere valeat, uti animadvertit Adrianus, (c) & D. Bonaventura (d).

Post Parochos memorandi veniunt Canonici, ita dicti vel a Canonica pensione ipsis præberi solita, vel a Canone seu certa vivendi regula & disciplina iisdem præscripta. Utramque opinionem scite inter se conciliat Suarius (e) docens, primam originem usumque vocis *Canonicus* petendam esse a Clericis sub regula viventibus, communemque in Choro Ecclesiastico vitam degentibus: ubi vero Canonici vitæ communi valedicentes *Canonias* quas vocant, & *Præbendas* inter se partiri cœperunt, vocem Canonicus relicta velut prima statione ac etymologia ad alteram deflexisse, scilicet pensionis Canónicæ. De antiquitate Canonicorum major est inter Eruditos controversia, quorum aliqui negant ante Seculum VIII. in Ecclesiis Cathedrariis, vel ut nunc adpellant Cathedralibus ullos fuisse Canonicos: alii ante seculum III. rara Canonicorum vestigia detegi posse existimant. Nemo tamen facile inficiabitur, jam ab Apostolorum ætate Clericos in Ecclesiis laudes divinas

(c) *Quodlib.* 9. *art.* 1. (d) *In* 4. *dist.* 25.
(e) *Tom.* 4. *de Relig. l.* 1. *c.* 9.

vinas decantare solitos esse, non secus ac hodie Canonici faciunt, & cum Episcopo præfuisse reliquo fidelium gregi instar Ecclesiastici cujusdam Senatus, qui *Presbyterium* dicebatur. Unde dignitatem ac munus Canonicorum adparet esse in Hierarchia Ecclesiastica antiquissimum, quamvis nomen posterioribus primum seculis invaluerit. Diversi autem Ordinis sunt Canonici, alii Ecclesiæ *Cathedralis*, alii *Collegiatæ*: quidam *Seculares*, *Regulares* alii Ex his qui in Ecclesia Cathedrali sunt constituti, cæteros Clericos & Canonicos didignitate antecellunt. Quapropter summus Pontifex eis causas delegare solet, non minus quam Clericis dignitate præditis (f). Canonicos autem omnes ab origine sua fuisse *Regulares* non vana est conjectura, quum simul in eodem loco habitare consueverint, in communi dormitorio somnum capere, in eodem triclinio ad communem mensam prandere ac cænare, ut facilius & commodius ad laudes divinas in choro canendas surgerent & convenirent, atque ut vitæ ac morum præceptis imbuerentur, ut legimus in Concilio Moguntino (g) Turonensi (h) & Aquisgranensi I. sub Ludovico Pio Imperato-

(f) *C. statutum. de rescript. in 6.*
(g) *Can. 9.* (h) *Cap. 23.*

ratore celebrato (i). Quare *Secularium* nomine intelliguntur ii, qui ab hac vita communi succedentibus temporibus vel se ipsos exemerunt, vel auctoritate Ecclesiastica fuerunt exempti, officio ac dignitate retenta. Est autem, proprium Canonicis omnibus officium, in choro preces, quas dicunt *Horarias*, seu statis horis decantare, & sacris in Ecclesia operari.

De sacro dicendi plura paullo post occasio se se offeret: per horas autem Canonicas intelliguntur eæ preces, quæ ad Deum laudandum, opemque illius divinam implorandam certis statisque horis secundum Canones Ecclesiæ fundi, recitari, aut cantari solent ac debent. Originem hujus rei Polydorus Vergilius (k) & quidam alii, ut Maurolycus in Martyrologio ad 27. Augusti, ac Supplementum Chronicorum ad Pelagium I. vel Pelagium II. referunt, a quibus legem Ecclesiasticam de septem Horarum Canonicarum officio a Clericis persolvendo latam fuisse contendunt. Alii vero institutum hoc Damaso I. rursus alii Gregorio I. tribuunt. Verum si historias Ecclesiasticas, & Patres Clementem, Cyprianum, Basilium, Chry-

(i) *Cap.* 117. (k) *Lib.* 6. *de Invent. rer. c.* 2.

Q 2

Chryſoſtomum, Athanaſium &c. conſulamus, fateri neceſſe eſt, jam inde ab Apoſtolorum temporibus Clericos certis diei ac noctis temporibus in Eccleſiam convenire conſueviſſe, ut pſalmos preces, hymnosque Deo decantarent. Quare veroſimillimum eſt, Pelagium I. aut II. legem tuliſſe, qua Clerici preces horarias ſepties in die perſolvere jubebantur, ita ut quod antea uſu & conſuetudine antiqua ſervabatur, lege dein lata perpetuo in Eccleſia cuſtodiretur. Ad numerum horarum quod adtinet, in duas ſententias abeunt Auctores, quibusdam horas octo adſignantibus, quum in pſalmis Regius Propheta profiteatur: *Septies in die laudem dixi tibi:* poſtquam eodem pſalmo dixerat: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*, ubi diem a nocte videtur diſtinguere. Aliis contra numerus ſeptenarius placet, innixis auctoritati Concilii Cabilonenſis II. (l): ubi ſeptem duntaxat numerantur: ac Caſſiodori verſum illum *ſepties in die* ſic exponentis ſententiæ: „ *Septem* illas „ ſignificat vices, quibus ſe Monachorum „ pia devotio conſolatur, Matutinum, „ Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, „ Lucernariam (id eſt Veſpertinam) Com„ pletorios & Nocturnos, videlicet pſal„ mos.

(l) *C.* 59.

„ mos. „ Sed litem hanc optime composuisse videtur Turrecremata (m), dum asserit : olim in multis Provinciarum ecclesiis nocturnas vigilias divisas fuisse atque sejunctas a Matutinis laudibus, proinde tum temporis Officium Divinum vere in horas octo fuisse distributum : at vero nostro ævo usu receptum esse, ut Matutinæ Laudes simul cum Nocturnis Vigiliarum psalmis decantentur, atque ita septem duntaxat horas numerari. Suffragatur huic sententiæ Glossa, (n) ubi versus sequentes a pietate commendandos in medium producit.

Hæc sunt, septenas propter quæ psallimus horas :
Matutina *ligat Christum, qui crimina purgat :*
Prima *replet sputis : caussam dat* Tertia *mortis :*
Sexta *cruci nectit : latus ejus* Nona *bipertit :*
Vespera *deponit : tumulo* Completa *reponit.*

XL.

Aliud genus, quod Hierarchiam constituit, sunt Sacerdotes seu Presbyteri. Primum

(m) *Tract.* 73. *in c. Presbyter. dist.* 91. *q.* 1. *Conclus.* 2. (n) *In Cap.* 1. *de celebr. Missa.*

mum nomen a ſacris ſeu ſacrificiis, quæ offerunt, ortum ſuum habet, jamque in uſu fuit longo ante Chriſtianam legem tempore, quum Numa Pompilius Sacrorum apud Romanos Auctor nomen hoc iis indiderit, qui Romæ ſacra curabant: Alterum græco idiomate ſeniorem, velut ætate ac dignitate venerabilem ſonat. Nam uti animadvertit Durandus (o), in Evangelio & fere usque ad tempus Irenæi Sacerdotes Presbyteri & Patres dicti fuerunt. Perperam heic agunt, qui Epiſcopi, ac Sacerdotis ſeu Presbyteri munus ac dignitatem inter ſe confundunt, partim hæretici, ut Aerius, Wiclefus, Calvinus, partim mali Critici. Quamvis enim initio Epiſcopis ac Sacerdotibus nomen Presbyteri commune videatur fuiſſe, functio tamen & poteſtas utriusque ſemper erat peculiaris. Ita definit Tridentinum (p) „ Præter cæteros Eccleſiaſticos Ordines, „ Epiſcopos qui in Apoſtolorum locum „ ſucceſſerunt, ad hunc Hierarchicum „ Ordinem præcipue pertinere, & poſitos, ſicut Apoſtolus ait, a Spiritu S. „ regere Eccleſiam Dei, eosque Presbyteris ſuperiores eſſe. „ Demonſtrat hanc Ordinis utriusque diverſitatem Hierarchia

(o) *De Rit. Eccleſ. Cath. l. 1. c. 1.*
(p) *Seſſ. 23. c. 4.*

rarchia Legalis, quæ umbra posterioris fuit, tanquam imaginis, ut vocat Apostolus (q). Quippe in lege veteri unus erat Sacerdos summus Aaron, & qui huic in munere successerunt: præterea minores erant Sacerdotes, videlicet filii Aaron, & qui ab istis descenderunt; denique Levitæ, qui a Levi originem duxerunt, sed non per Aaronem. Atque hos tres Pontificum, Sacerdotum, & Levitarum gradus jure divino diversos fuisse, ita ut Pontifex major esset Sacerdotibus, & Sacerdotes Levitis, palam est legenti librum Exodi (r) Levitici (s) Numerorum (t) ubi eos consecrandi ritus, vestes, & officia ipso Numine dictante satis clare distinguuntur. Hinc perpetua quoque lege cautum fuit in Conciliis etiam antiquissimis, ut penes solos Episcopos definiendi auctoritas esset, non item penes Presbyteros, nisi Episcoporum fuissent Legati. Porro proprium Sacerdotis munus in Hierarchia Ecclesiastica est, incruentum illud Sacrificium offerre, quod cruentum in ara crucis pro humani generis salute obtulit Christus, Sacerdos Maximus secundum ordinem Melchisedech. Sacrificium hoc vocant

(q) *Ad Hebr.* 10. (r) *Cap.* 28. (s) *Cap.* 8. (t) *Cap.* 3.

vocant græci *Liturgiam*, Latini *Missam*, cujus quam antiquus, tam varius fuit usus ac ritus, ut patet ex diversis Liturgiis, quarum quinque præcipue occurrunt Græcorum, Armenorum, Coptorum, Æthiopum, & Syrorum, quos inter soli Græci quatuor numerant reliquis celebriores notioresque, scilicet Liturgiam S. Jacobi Apostoli, S. Basilii M. S. Chrysostomi, & D. Marci Evangelistæ. Illa quam describit S. Dionysius Areopagita (u), qui tempore Apostolorum vixit, sane in plurimis ei, qua hodie Catholica Ecclesia utitur, quam simillima est. Operæ pretium esse videtur, Liturgiam hanc seu *Missam* Apostolorum conceptis Dionysii verbis in conspectum dare; „ Pontifex quidem perfecto prece
„ cum sacro ad Dei altare, cum ab eo
„ incendendi odorem initium fecit, sa-
„ crum obit locum. Reversus autem ad
„ divinam aram, sacros psalmos canere
„ incipit, canuntque cum eo omnes Ec-
„ clesiastici Ordines. Deinceps a Mini-
„ stris Sanctorum librorum lectio ordine
„ recitatur. Ea recitata, extra templi
„ ambitum collocantur catechumeni, &
„ una cum eis energumeni, atque ii,
„ quos superioris vitæ pœnitet: manent
„ autem

(u) *Lib. 3. Hier. Eccles. in Bibl. PP. edit. Colon.*

„ autem ii, qui divinarum rerum & aspe-
„ ctu digni sunt, & communione. Mi-
„ nistrorum vero alii stant pro templi
„ foribus, quæ occlusæ sunt: alii autem
„ aliquid aliud eorum, quæ illorum or-
„ dinem attingunt, perficiunt. Electi
„ porro ex ordine eo, qui ministrat cum
„ Sacerdotibus, in divino altari propo-
„ nunt panem, benedictionisque calicem,
„ cum antea universus fidelium cœtus
„ generalem fidei confessionem pronun-
„ ciarit: ad hæc Pontifex sacras pre-
„ ces rite perficit, sanctamque pa-
„ cem omnibus nunciat. Cum omnes
„ se inter se salutaverunt, mystica San-
„ ctorum in sacris tabulis conscriptorum
„ recitatio fit. Cumque manus aqua ab-
„ luerunt & Pontifex & Sacerdotes, Pon-
„ tifex quidem in medio altari colloca-
„ tur: circumstant autem eum soli cum
„ Sacerdotibus Ministri selecti. Pontifex
„ laudatis sacris Dei operibus, ea quæ di-
„ vinissima sunt, rite perficit, & ea, quæ
„ laudata sunt, per adiacentia sacra sym-
„ bola (seu species) in conspectum ad-
„ ducit. Bonis divinorum operum mon-
„ stratis, ad sacram eorum Communio-
„ nem & venit ipse, & invitat cœteros.
„ Accepta dataque divina communione,
„ in sacram gratiarum actionem desinit;

„ cum interea multi quidem ſola divina „ ſigna conſiderent, ipſe autem divino „ Spiritu ſemper ad ſacra principia eo- „ rum, quæ perficiuntur, beatis mentis- „ que contemplationibus, ut Pontificem „ decet, in Divini ſtatus puritate duci- „ tur. „ Hucusque S. Dionyſius de ſui temporis, atque ipſorum adeo Apoſtolorum Liturgia, in qua mutato paullum ordine vix non omnia, quæ hodie adhuc in *Miſſa* ſolemni fiunt, facta jam tunc fuiſſe obſervo: & utinam hæretici quoque obſervarent, ac rituum ſacrorum maſtyges, vociferantes *Miſſam* recentiorum Eccleſiæ temporum eſſe inventum. Cætera S. Gregorius Papa (x) auctor eſt, in primordiis Eccleſiæ ordinante S. Petro duas duntaxat fuiſſe partes Miſſæ, quas *integrantes* vocant, Conſecrationem nimirum ac Orationem Dominicam. Idem Petrus Apoſtolus, teſte Lindano (y) Antiochiæ tres addidit orationes, *Collectam*, ut dicitur, *Secretam*, & *Poſtcommunionem*. Creſcente vero cultu Chriſtianæ Religionis adjecta ſunt alia, quæ magis devotionem fovere viſa ſunt: alia ſubin demta; alia meliorem in ordinem redacta. Id certum eſt, *Miſſam* ob querimoniam populi

(x) *In Epiſt. ad Joan. Epiſc. Syracuſ.*
(y) *Ad Liturg. S. Petri.*

puli breviorem esse redditam, uti observat Baronius ad annum 418. ex Augustino (z). Nihilo tamen minus Lindanus in Apologia pro Liturgia D. Petri græca (quæ Gregorianæ admodum similis est) conatur ostendere, a D. Petro jam designatam fuisse totius *Missæ* Latinæ oecononomiam, paucis exceptis: Successores autem illius vel firmasse aliqua novis decretis, vel restituisse neglecta; quandoquidem adolescente Ecclesia sub tyrannis in eam sævientibus tutum non erat, moras longiores in sacrificio trahere; quæ Lindani sententia displicere non poterit consideranti descriptam paullo ante a S. Dionysio *Missæ* ideam.

Aliud quoque membrum Hierarchiæ conspicuum est, quod componunt Monachi & Viri, ut vocant, *Regulares*, quos ab ea procul arcere conantur nonnulli, etiam Catholici; sed male, ut pridem adversus librum calumniis in Ordines Religiosos plenum, quem Lutetiæ Parisiorum quidam *Baccalaurei* cum Sigerio in lucem ediderunt, demonstravit. S. Thomas (a) his verbis: „ Papa non destruit „ Ecclesiasticam Hierarchiam, cum mittit „ Monachos ad prædicandum; quod enim „ potest

(z) *Serm.* 251. *de Temp.* (a) *Opusc.* 19. *c.* 4.

„ potest inferior ut Curatus concedere, „ committendo curam alicui, hoc potest „ ejus Superior ut Episcopus & Papa„. Quare licet Hierarchiam ex Episcopis Parochisque componi, ceu veris Apostolorum ac Christi discipulorum successoribus Pontifices & Concilia uno velut ore pronuncient, nihilo tamen secius iidem *Regularium* opera usi eos Hierarchiæ suæ quasi ramos recentes arbori Ecclesiæ insertos esse voluerunt, & exercitui suo tanquam conducticias selectasque copias aggregarunt, quas eundem in finem quinquaginta Pontifices longa serie privilegiis armisque instruxere. Plurium loco juvat Bullam *Etsi Mendicantium* a Pio V. datam inspicere: *Attendentes*; ait Pontifex, *etiam illos*, *qui diei & æstus tam in prædicationibus quam cæteris spiritualibus muneribus quotidie sustinent . . . omnia & singula privilegia* (Mendicantibus indulta) *auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo approbamus & confirmamus*. Equidem Monachi primi ab hominum turba & mundi tumultu semoti in locis desertis solitariam degebant vitam: neque sacris erant initiati, sed Superiores Monachorum Sacerdotem ab Episcopis accipere solebant, qui certis temporibus Missæ Sacrificium iis faceret, ac Sacramenta admini-

ministraret. Verum S. Basilius M. in Oriente teste D. Gregorio Nazianzeno (b), ne Monachorum institutum vagaretur & fluctuaret, neque sibi solum sed & aliis prodessent, primus cœnobia ædificari jussit, ritumque antiquum & agrestem ad ordinem quemdam formulamque Religioni propiorem reduxit. Idem in Occidente molitus est S. Benedictus, si fides Trithemio (c). Magnus enim hic Patriarcha non modo vitam cœnobiticam in commune instituit, sed & Ordini suo *Clericatum* proprium voluit, dum de sacerdotibus Monasterii sic præcipit (d): *Si quis Abbas sibi Presbyterum vel Diaconum ordinare petierit, de suis eliget*, memor credo mandati Syricii Papæ, quo Monachis injungitur, ut sacris deinceps ordinibus initiarentur, quo non sibi solis sed aliorum quoque saluti vacarent. Ita factum, ut Religiosi Ordines non solum psallendo & contemplando intenti, sed etiam strenue laborando in Vinea Domini, docendo, verbum Dei prædicando, profligando hæreses, animarum curam domi forisque exercendo, sanginem etiam pro vera Religione fundendo, per hosce labores suos & obsequia Apostolicæ sedi & orbi

(b) *In Monodia.* (c) *de script. Eccles. in Benedicto.* (d) *in Regula c. 62.*

orbi christiano exhibita honorificum in Ecclesiastica Hierarchia locum occuparint. Quapropter & Patribus Societatis Jesu Paulus III. in Bulla *Cum inter.* ea privilegia adtribuit, quæ nonnisi Hierarchis conveniunt. Patet id ex duplici ratione, quam pro munifica largitione sua Pontifex adfert, quarum una hæc est: *Ne gregi Dominico animarum cura desit, & illum antiquus serpens indefensum & impræparatum invadat.* Altera *Attendentes ad fructus uberes, quos in domo Domini hactenus produxistis, & producere non desinitis vestra religione, integritate, scientia, doctrina, moribus & experientia &c.* Quare tantum abest, ut viri Religiosi ab Hierarchia Ecclesiastica iniquo nonnullorum & invidiæ pleno judicio excludendi esse censeantur, ut potius honorificum in ea locum summorum etiam Pontificum ac Præsulum testimonio mereantur.

XLI.

Infimum denique in Hierarchia Ecclesiæ locum occupant Ministri, quorum nomine veniunt, quotquot ad cultum divinum ita ordinantur, ut necdum ad sacerdotii gradum ascendant. Hoc certe innuit Concilium Tridentinum, dum (e) ait:

(e) *Seff. 23. cap. 2.*

ait: *Cum divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, consectaneum fuit, quo dignius & majore cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures essent, & diversi Ministrorum Ordines, qui Sacerdoti ex officio deservirent, ita distributi, ut qui jam Clericali Tonsura insigniti essent, per minores ad Majores ascenderent.* Quinam autem sint horum Ministrorum Ordines minores, quinam majores (quos omnes perperam rejiciunt hæretici, præsertim Calvinus in suis Institutionum libris) dudum jam declaravit Cornelius Papa (f) ita scribens: ,, In Ecclesia Catholica ,, Presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, ,, Acoluthos quadraginta duos, Exorcistas & Lectores una cum Ostiariis quinquaginta duos,,. Primus itaque ac infimus ordo est Ostiarii seu Janitoris, cujus præcipua functio olim fuit, fores templi aperire ac claudere: claudere quidem infidelibus & quibuscunque ipso jure prohibitis; aperire vero fidelibus ad sacra mysteria propius inspicienda percipiendaque aptis & abunde instructis. Alter est ordo Lectorum, quorum munus quondam fuit

(f) *In epist. ad Fabian. Antioch. apud Eusebium l.6. Hist. c.* 35.

fuit, legere ex pulpito in Ecclesia, quidquid legendum fors occurrebat utraque ex Lege; nam Evangelia quoque legi ab iis consuevisse Auctor est S. Cyprianus (g). Tertius Ordo Exorcistarum est, cui instituendo præbuit occasionem frequentia energumenorum ad Ecclesias concurrentium, ut antiqua monumenta tradunt. Supra hos ab Ecclesia præscriptos exorcismos legere, eosdemque ut ad sacrificium divinum idonei redderentur, præparare proprium fuit officium Exorcistarum. Quartus ordo Acoluthorum, quasi pedissequorum, qui etiam a cereo, quem gestant *Ceroferarii* dicuntur. Eorum est, Sacrificio Missæ ministrare, vinum, aquam, lumen, & thus præparare, portare urceolos atque ampullas, ac Subdiacono porrigere. Per hos quatuor veluti gradus ad Ordines Majores & Sacros ascendunt, scilicet Subdiaconatus & Diaconatus, qui generali nomine Levitarum dicuntur, quod antiquis Ministris e Tribu Levi respondeant, qui Sacerdotibus familiæ Aaron inferiores erant. Hi proxime adsistunt sacrosancto Missæ Sacrificio, suisque manibus res sacratas contingunt, ipsimet cultui divino plene consecrati, atque in sortem Domini electi. Du-

(g) *lib. 2. epist. 5.*

Duplex autem Subdiaconorum est ministerium: primum, Diacono ministrare in Missæ Sacrificio; quem in finem, dum ordinantur, calicem vacuum patenamque accipiunt: secundum, Epistolas D. Paulli sub sacro legere, uti docet Synodus Remensis (h) his verbis: *Et præsentibus cunctis lectæ sunt epistolæ Paulli, qualiter Subdiaconi ministerium est, eundem Apostolum legere.* His duobus aliud olim munus accessit, quod erat, ut in gestis Martyrum adnotandis Diaconos juvarent, quemadmodum patet ex libro de Roman. Pontif. qui a quibusdam sub nomine Damasi Papæ diu falso circumferebatur, sed a Labbeo alteri Damaso non Pontifici tribuitur. In hoc de Fabiano Papa legitur: *Quod regiones divisit Diaconibus, & fecit septem Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent, qui gesta Martyrum in integrum colligerent.* Diaconi supremi sunt in infimo Hierarchiæ hujus gradu, quibus triplex incumbebat munus: primo donis oblatis, (quæ res frequens erat apud primos Christianos) colligendis, opibusque Ecclesiæ administrandis fuere præpositi, uti produnt Acta Apostolorum (i). Dein Sacerdoti Sa-

(h) *Can.* 4. (i) *Cap.* 6.

Sacrum facienti proxime adſiſtunt, eique miniſtrant teſte S. Clemente, vel quisquis Auctor eſt Conſtitutionum (k), & ſacrificii tempore Evangelium legunt, ut tradit S. Gregorius (l). Demum Epiſcoporum ac Presbyterorum vices obibant, ſi Corporis Dominici conſecrationem excipias, baptizando exemplo Philippi Diaconi (m), prædicando exemplo Stephani & Philippi Diaconorum (n), & Laicis Evchariſtiam adminiſtrando, ut docet Concilium Nicænum (o).

Hæc de Hierarchia Eccleſiaſtica, quæ ad primum Juris & Status Politici Eccleſiaſtici caput atque perſonas pertinet, curatius exponere viſum eſt, ut agnoſcant, quotquot ab Eccleſiæ Catholicæ Sacris alieni ſunt, quanta ſit Majeſtas, Antiquitas, ſublimis ordo, quamque amplæ ſint functiones Hierarchiæ in Eccleſia Catholica, a qua ſe ipſos noviſſimis temporiſponte ſua & violenter ſepararunt, malueruntque Pſeudo - Eccleſiæ ſuæ tot habere Pontifices, quot Principes & Magiſtratus; Antiſtites & Miniſtros, qui nullo jure, nec legitima auctoritate in divini Verbi & Eccleſiæ adminiſtrationem temere involarunt: Sacra, (ſi tamen talia

(k) *lib.* 2. *Conſt. c.* 14. (l) *lib.* 4. *epiſt.* 44. (m) *Act.* 8. (n) *Act.* 7. & 8. (o) *Can.* 14.

lia sint, & non potius profana) a quibus omnem ordinem hierarchicum, & ceremonias vetustissimas ab ipsis Apostolorum temporibus ad nos transmissas proscripserunt: contra vero immensum chaos sine ordine, sine symmetria, sine decore ullo introducere non dubitarunt, passim contempti a suis & ignobiles, postquam Ecclesiam veram contempsere.

§. II.
Concilia.

XLII.

Alterum juris Ecclesiastici caput esse diximus Concilia, quæ ut Tertullianus loquitur (p), *aguntur certis in locis ex universis Ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur.* Atque horum Conciliorum, si legitima fuerint, summa est & auctoritas, & in rebus fidei definiendis potestas, eorumque decreta, ut D. Ambrosius adpellat, sunt *hæreditaria signacula*, nullius temeritate violanda. Duplex autem Conciliorum genus distinguere

(p) *Lib. de jejunio c.* 13.

guere oportet: *Universale* seu Generale, quod totius Ecclesiæ nomine celebratur, & ad quod omnes ex toto orbe Christiano Episcopi vocantur: hoc si quoque legitimum fuerit, Oecumenicum dici solet. Constat enim ex Annalibus Ecclesiasticis, plura fuisse Concilia Generalia, uti Mediolanense an. 355. in causa Athanasii coactum: Ariminense an. 359. in quo per fraudem damnata fuit Nicæna fides: Ephesinum II. an. 449. in quo Præside Dioscoro confirmata est Eutychis hæresis, hisque similia, quibus tamen Oecumenici Concilii nomen nemo tribuit, nemo honorem habuit, quum nec a summis Pontificibus probata, nec ab Ecclesia tanquam legitima unquam recepta fuerint. Unde Concilia Generalia in tres classes, scilicet in legitima seu Oecumenica, quorum octodecim, in Reprobata, quorum septem, & in partim Approbata partim Reprobata, quorum sex communius recensentur, dividendi mos inolevit. *Particulare* est, in quo vel integræ cujusdam Nationis, vel certæ cujusdam Provinciæ Præsules, aut diœcesis alicujus animarum Pastores congregantur. Unde hoc Conciliorum genus in *Nationale*, *Provinciale*, ac *Diœcesanum* plerisque partiri libuit. Origo Conciliorum

Ec-

Ecclesiasticorum ab ipsis Apostolorum temporibus repetenda est. Quippe hi priusquam in omnem terram dividerentur, Spiritus sancti impulsu & Christi promissione nixi (*ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*) (q) convenerunt, ut fidei tradendæ breve compendium, quod Symbolum Apostolorum dicimus, conciperent, omnibus deinceps fidelibus proponendum: deinde ad substituendum alium in Judæ locum: tum ad constituendos, qui mensis & eleemosynarum distributioni servirent: demum exorta Antiochiæ de *Legalium* observatione controversia Jerosolymis Concilium coegerunt iidem Apostoli, & *seniores videre de verbo hoc* (r). Atque ab eo tempore Conciliorum mos in Ecclesia invaluit, quæ pro necessitatum impendentium diversitate diversa singulis pene ætatibus celebrata fuerunt. Neque humanum duntaxat inventum est convocare Concilia, ut perperam censuit Albertus Pighius (s); alias enim male tribuissent Apostoli Spiritui S: id, cujus ipse nec Auctor esset, nec Actor, dum palam in Concilio professi sunt: *Visum est Spiritui*

(q) *Matth.* 18. (r) *Act.* 15. (s) *Lib. 6. de cælest. Hierarch. c.* 1.

tui S. & nobis. Quamvis autem non ſit ea Conciliorum ineluctabilis neceſſitas Eccleſiæ impoſita, ut absque his fides Catholica & animarum regimen ſalvum eſſe ac incolume nequeat, quum plures hæreſes ſine Concilio, quam in Concilio proſcriptas fuiſſe jam olim ætate ſua obſervavit S. Auguſtinus (t), ſummæ tamen utilitatis ac prope neceſſitatis rem hanc cenſuerunt omni tempore ſupremi Antiſtites & Patres: Nullibi enim, ait Illmus de Marca (u) fides univerſalis Eccleſiæ ſolet apertius explicari, vel ſplendidius eminere, aut ſecurius prædicari, quam in compendio univerſæ Eccleſiæ, quæ Conciliis Generalibus repræſentatur. Cauſſas autem convocandi Concilia Bellarminus ſequentes recenſet (x): Prima eſſe ſolet nova & recens orta hæreſis. Sic in Nicæno primo damnatus eſt Arius, in Conſtantinopolitano primo Macedonius, in Epheſino Neſtorius, in Chalcedonenſi Dioſcorus & Eutyches &c. Altera, ſi quod forte ſchisma inter Romanos Pontifices oriatur, ad id in cunis ſuffocandum, quemadmodum contigit tempore Cornelii, Symachi, Innocentii II. Alexandri III., & in Concilio Conſtantienſi. Ter-

(t) *Lib. 5. ad Bonif. c. ult.* (u) *lib. 5. concord. c. 8.* (x) *l. 1. de Conc. c. 9.*

Tertia, si a Turcis aliisque Ecclesiæ hostibus orbi Catholico periculum immineat, ut communi consilio, subsidiis, collectisque viribus avertatur. Ob hanc Urbanus II. Calixtus II. & Eugenius III. Concilia olim congregarunt. Quarta, suspicio hæresis, si Pontifex Romanus eam incurreret, alia via non tollendam. Ita coactum fuit Romanum in caussa Damasi, Sixti III. Leonis III. nullum tamen ex his Conciliis sententiam damnationis in Papam tulisse legitur. Quinta demum, ad tollendos abusus, extirpandaque in Ecclesiam forte irrepserunt vitia, & Ecclesiasticam disciplinam in vigore suo conservandam, quem præ reliquis laborem sibi vindicavit sacrosancta Synodus Tridentina.

XLIII.

Ut vero Concilia vim suam auctoritatemque falli nesciam obtineant, tria potissimum sunt observanda: Primum est, quod antecedit, ut Concilium legitime congregetur: opus igitur erit, ut a Romano Pontifice Christi vices gerente indicatur, ac convocetur, isteque tanquam Ecclesiæ universæ Caput vel per se, vel per Legatos suos quocunque demum modo præsideat: Episcopos quoque totius orbis Catholici, si Generale Concilium

fuerit, vocatos adesse necessum est, (si non legitimum intercedat impedimentum) ut universæ Ecclesiæ imaginem exhibeant, cui Christus se adfuturum promisit. Frustra heic clamant hæretici, (uti tempore ultimæ Synodi Tridentinæ contigit) oportere ut Concilium legitimum sit, non solos Episcopos, qui decidendi auctoritate pollent, ac Presbyteros, quibus cura examinandi controversias committitur, verum etiam *Laicos*, saltem peritos & in SS. Literis eruditos, nec non Principes, Reges, ac Imperatores vocari, ut suffragium ferant, & judices adsint, quum non minus hi quam illi membra sint Ecclesiæ, quam exhibet Concilium Oecumenicum. Sed aliud nos docet novum ac vetus Testamentum: istud quidem, dum in Deuteronomio legimus (y): *Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris . . venies ad Sacerdotes Levitici generis . . . sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, nec ad sinistram.* Illud vero, ubi D. Lucas tradit (z): Quum venissent Paullus & Barnabas, & quidem alii Hierosolymam, susceptisunt quidam omnes ab Ecclesia, quæ erat Hierosolymis: sed quum proposita fuisset quæstio, *convenerunt* ait, non juvenes, non fœminæ, non

(y) *Cap.* 17. (z) *Act.* 15.

non laici, non Principes, sed *Apostoli & Presbyteri videre de verbo hoc.* Solvere igitur quæstiones circa fidem exortas latoque in Conciliis judicio ligare fideles, & obligare ad credendum non quorumlibet est, sed eorum tantum, qui ut claudendi & aperiendi, ita ligandi solvendique potestatem acceperunt a Christo (a). Et quamvis Conciliis interesse posse, ac nonnunquam interfuisse alios quoque, præter Episcopos & Ecclesiasticos doctrina præstantes, historia Ecclesiastica prodat, nihilominus solis Episcopis, & qui jus suffragii obtinuerunt, his verbis subscribere licet: *Definiens subscripsi.* Cæteri vero vel non subscribunt, vel hac solummodo formula utuntur: *Consentiens subscripsi.* Alterum est, quod comitatur, scilicet ut in ipso Concilio res, quæ ad fidem ac mores pertinent, ea industria, cura & zelo Patrum agantur, quem adhiberi voluit Christus, dum dixit: *ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, illic ego in medio eorum sum.* Certa utriusque rei nota partim cum Bellarmino ex fide humana, partim cum Melchiore Cano ex divinæ providentiæ recta gubernatione petenda est. Prior (b) ita ratio-

(a) *Matth.* 16. (b) *l. 2. de Concil. c. 9.*

tiocinatur: „ Iis enim, qui concilio præ-
„ sentes adsunt, evidens esse potest sine
„ alia probatione, Concilium istud esse
„ legitimum. Vident enim convenisse
„ in unum Episcopos, qui habentur ab
„ omnibus veri Episcopi, & convenisse
„ ex variis Provinciis, & vocatos ab
„ eo, qui habet auctoritatem; & si quid
„ aliud requiratur ad legitimum Conci-
„ lium, id etiam videre possunt . . . Po-
„ steris autem vel absentibus id ipsum
„ est notum ex humana fide, sed certis-
„ sima, & quæ evidentiæ naturali ali-
„ quo modo comparari possit „. Poste-
rior vero, nempe Canus, ita de re præ-
sente loquitur (c): „ Deum suaviter om-
„ nia disponere, simulque prospicere &
„ finem & media ad finem necessaria . . .
„ cum ergo Ecclesiæ firmitatem fidei fue-
„ rit pollicitus, deesse non potest, quo
„ minus tribuat Ecclesiæ preces, cæte-
„ raque præsidia, quibus hæc firmiter
„ conservetur . . . Quodsi semel Hære-
„ ticis licentiam permittimus, ut in quæ-
„ stionem vocent, num Ecclesiæ Judices
„ eam diligentiam & curam exhibuerint,
„ qua opus erat, ut quæstio via & ra-
„ tione finiretur, ecquis adeo cæcus est,
„ qui non videat, omnium mox Ponti-
„ ficum

(c) *De Loc. Theol. l.* 5. *q.* 3.

„ ficum & Conciliorum judicia labefa-
„ ctari? „. Tertium est, quod subsequitur: nimirum si Concilium Oecumenicum, actaque illius vel præsentis vel absentis Pontificis auctoritate, ac tacito vel expresso consensu firmentur; tunc enimvero certam fidem facit, & numeris omnibus absolutum censetur. Est enim Pontificiæ confirmationis æqua conditio cum definitione illius, e cathedra, ut ajunt, loquentis, quæ nulli errori obnoxia est, ut totus paucis exceptis Catholicus orbis fatetur. Concilium autem una cum Pontifice id ratum habente fidei vel morum dogmata definiens totam repræsentat Ecclesiam, e membris simul & capite compositam, quæ quum Dei nomine loquitur, fallere non potest, nec falli, utpote Spiritus S. Magisterio imbuta, nisi eam a Christo conditore male materiatam, & inferorum portis evertendam fuisse relictam dicere velimus. Unde Nicænæ synodi Patres, quamvis eidem Pontificis Legati interfuerint, nihilominus datis ad Sylvestrum Papam literis: *Quidquid constituimus, precamur, ut oris vestri consortio confirmetur.* Quod ubi factum est, tantam apud orbem Catholicum auctoritatem obtinuit, ut D. Cyrillus (d) ejusdem Syno-

(d) *Lib. 1. de Trinit.*

Synodi decreta adpellare non dubitarit *ſanctiſſima & divina oracula:* non minus D. Gregorius (e) palam profeſſus eſt, ſe quatuor Concilia Generalia, quæ ipſum præceſſerunt, velut *quatuor Dei Evangelia* ſuſcipere ac venerari.

XLIV.

Jam vero imaginem Concilii, quo modo, quave forma celebrandum ſit, ſimplicem quidem ſed omnino perfectam S. Scriptura ſuppeditat in Actis Apoſtolorum (f). Initio proponitur quæſtio, qualis fuit orta inter Apoſtolos & fideles, nimirum an qui e Gentibus converſi ad fidem veram fuerunt, oporteat circumcidi, & præcipere eis legem Moſis? *Convenerunt Apoſtoli & Seniores* (Presbyteri) *videre de verbo hoc.* En! Apoſtoli & Presbyteri, non vero Laici ad decidendam hanc quæſtionem convenerunt. *Cum autem magna conquiſitio fieret.* En! accurate discutitur & examinatur cauſa a Patribus conſcriptis. *Surgens Petrus dixit ad eos.* En! Petrus tanquam Præſes concilii ſententiam dixit primus, nempe Chriſtianis non eſſe imponendum legis Moſaicæ jugum. *Tacuit autem omnis multitudo, & audiebat Barnabam & Paullum narrantes &c.* & *poſtquam*

(e) *Cap.* 1. *epiſt.* 24. (f) *cap.* 15.

quam tacuerunt, *respondit Jacobus &c.* En! populus omnino tacuit, & soli loquebantur Apostoli, accedentes Petri sententiæ, ubi scilicet ad sententiam definientem ventum est; licet Presbyteros, non vero populum prius ad ineundum consilium ac veritatem inquirendam admiserint. *Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia eligere Viros &c.* En! Sententiæ Apostolorum acquiescunt Seniores cum tota Ecclesia, suamque operam conferunt, ut ea opere ipso compleatur, atque aliis etiam Concilii hujus decretum promulgetur, quod erat hujusmodi: *Visum est Spiritui S. & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris &c.* Atque hæc de Conciliis, eorumque origine, caussis, forma & auctoritate universe dicta sufficiant. De illorum numero, Actis, & legibus seu Canonibus quam plurima exstant volumina, summa diligentia, fide, ac eruditione conscripta.

§. III.

Tribunalia.

XLV.

Tertium Juris Publici Ecclesiastici caput constituunt Curiæ Romanæ Tribunalia, per quæ intelligo Congregationes

nes illas, quibus præesse ac interesse solent Eminentissimi Cardinales cum aliis Prælatis, Theologis & Doctissimis Viris Ecclesiasticis. Quum enim immensa negotiorum & curarum moles sit, quæ Romam velut in centrum ex omnibus per orbem totum diffusis Ecclesiis, & a diversi ordinis fidelibus undatim confluere solent, pro rerum tractandarum varietate in varias classes, quas Congregationes vocant, provido consilio divisum est sacrum Cardinalium Collegium. Harum facile præcipua est *Congregatio Concilii*, ad cujus tribunal dubia & quæstiones circa Concilii Tridentini decreta & morum disciplinam occurrentes deferri consueverunt. Hanc Pius IV. instituit anno 1563. vel ut Bullarium Cherubini censet, an. 1564. ex octo S. R. E. Cardinalibus, aliisque Adjutoribus conflatam, quorum est invigilare, ut decreta sacrosanctæ hujus Synodi inviolate obferventur, & effectui dentur. Declarationes eorum nihil aliud sunt, quam interpretationes decretorum præfati Concilii, ad reformandos mores pertinentium. Nam illa, quæ ad fidei dogmata adtinent, interpretanda per Constitutionem Sixti V. an. 1587. editam ipsa Sedes Apostolica sibi reservavit. Communior Doctorum sententia est, declaratio-

tiones has, si *comprehensivæ* sint atque consulto Pontifice fiant, & si de iis authentice constet, jus constituere, quod omnes obligat, quamvis non promulgentur, quemadmodum aliæ leges Pontificiæ promulgari consueverunt.

Congregatio S. Officii seu *Inquisitionis* erecta fuit a Paulo III. an. 1542. per Constitutionem *Licet ab initio* &c. a Paulo IV. confirmata, a Successoribus aucta pluribus privilegiis & facultatibus, cujus est Catholicæ fidei sartæ tectæque conservandæ prospicere. In hoc Tribunali omnes caussæ ac materiæ versantes circa Hæreticam pravitatem, Schismata, Apostasiam a fide, Magiam, Sortilegia, Divinationes, Sacramentorum abusus summa accuratione discutiuntur, reique judicantur, ac debitis afficiuntur pœnis. Atque huic tribunali nescio quam crudelitatis speciem adfingunt hæretici, ac maleferiati quidam Catholici, collectas e priorum libris mendacissimas narratiunculas, immo fabulas plenis buccis crepantes. Dolet nimirum iis, quod per fortissimum hunc murum & custodiam erroribus suis falsisque dogmatibus opositam penetrare nequeant in Ecclesiæ viscera, quemadmodum in Germania, Gallia, Suecia, Dania &c. fecerunt cum maximo rei Catholicæ damno.

Certe

Certe videmus ab omni hæresum labe intactas regiones illas, in quibus tribunalia hæc erecta vigent.

Alia est *Congregatio super negotiis Episcoporum & Regularium*, auctore Sixto V, per Constitutionem, quæ incipit *Immensa æterna* Dei &c. Hæc primum in duas Congregationes erat divisa, postea vero ab eodem Pontifice in unam conjuncta, & ex viginti quatuor Cardinalibus composita, quorum munus est diffinire controversias tum eas, quæ inter Episcopos & alios Prælatos aut Vicarios una ex parte, ex altera inter subditos vel *Regulares* exortæ sunt, tum illas, quæ inter Religiosos sive ejusdem sive diversi Ordinis, uti etiam inter Religiosum & ipsam Religionem agitantur, absque tamen forma judicii.

Congregatio Jurisdictionis & Immunitatis Ecclesiasticæ. Hanc condidit Urbanus VIII. eo Cardinalium & Prælatorum (qui plerumque etiam sunt Auditores Rotæ, ut vocant) numero, qui Summo Pontifici placuerit. Huic incumbit tueri pro viribus Jurisdictionem & immunitatem, tam quæ personas Ecclesiasticas, quam quæ loca & res illarum afficit: controversias hac super re exortas dirimere, illosque qui eam violare ausint, in officio continere.

Con-

Congregationi Sacrorum Rituum initium & auctoritatem dedit rursum Sixtus V. solemni Constitutione promulgata, eamque in duplicem quasi classem distribuit : una est ordinaria, cui cura sacrorum Ecclesiæ rituum, ceremoniarum, & consuetudinum incumbit : altera velut extra ordinem, quæ merita eorum expendit, qui ut inter Beatos & Sanctos referantur, proponi solent.

Congregatio Indicis librorum prohibitorum, itidem a Sixto V. erecta fuit eum in finem, ut libri hæresis veneno infecti stigmate notentur, vel de doctrina sana suspecti, aut noxia aspersi prohibeantur, vel corrigantur, quales Indices cum certis regulis jam plures in lucem prodierunt.

Alia porro est *Congregatio de propaganda fide Catholica*, quam Gregorius XV. per Constitutionem suam *Inscrutabili* an. 1622. fundavit. Hujus officium est, modos omnes investigare, ut fides Catholica & in terris, ubi recepta jam est, illibata conservetur, & in aliis etiam regionibus, a quibus adhuc exulat, per viros Apostolicos & zelo divinæ gloriæ propagandæ plenos introducatur.

Congregatio de Indulgentiis & SS. Reliquiis, quam instituit Clemens IX. Con-

ftitutione *In Ipfis*. an. 1669. edita. Illius eft, cunctas difficultates & dubia, quæ circa *Indulgentias* & Sanctorum Reliquias occurrunt, nec tamen ad fidei dogmata pertinent, expedire, tollere abufus, qui forte irrepferunt hoc in negotio, falfarum exemplaria recognofcere, & ad fummi Pontificis Tribunal vel ut confirmentur, vel ut profcribantur, deferre.

Sunt & plures aliæ fimiles Congregationes tum perpetuæ, uti *Datariæ*, *S. Pænitentiariæ*, *Signaturæ Gratiæ & Juftitiæ*, *rerum & cauffarum Confiftorialium*, tum non perpetuæ, quales exigente rerum neceffitate; & occurrentibus negotiis gravioribus ad tempus eriguntur.

§. IV.

Leges univerfales.

XLVI.

Quartum Juris Publici Ecclefiaftici caput Leges, vel potius Legum, quæ univerfam Ecclefiæ gubernationem afficiunt, fontes comprehendit. Facile princeps horum eft Concilium Tridentinum, inter oecumenicos decimum octavum, & hucusque poftremum; quod & temporis, quo duravit, diuturnitate, & Patrum

virtute ac doctrina præstantissimorum copia, & rerum gestarum magnitudine longe celebratissimum, reliquorum omnium præcedentium conciliorum plendorem auctoritatemque in se uno, velut in compendio quodam complexum fuisse videri potest. Inchoatum est Tridenti a Paulo III. imperante Carolo V. an. 1545. post duos vero annos ab eodem Papa ob metum pestis Bononiam translatum, inde a Julio III. Tridenti rursus continuatum, sed ob bellicos tumultus abruptum, & sub Marcello II. & Paulo IV. per decem fere annos suspensum, denique post decem & octo annorum intervallum a Pio IV. regnante Ferdinando I. Cæsare Tridenti instauratum, & communi orbis Catholici emolumento an. 1563. fuit absolutum. Duplex erat caussa, immo necessitas convocandi hoc Concilium, scilicet tum hæresis a Luthero longe lateque per Germaniam, & a Calvino per hanc ipsam & per Galliam sparsa, atque pestifera doctrina omnium fere præcedentium hæresiarcharum erroribus conspersa: tum depravatis in clero & populo moribus disciplina Ecclesiæ propemodum collapsa. Utrique morbo ut mederetur hæc synodus sacrosancta, geminum sibi scopum præfixit, nimirum

condemnare hæreſes, ac mores emendare, ut hac ratione quies, pax, & ſanitas Eccleſiæ reſtitueretur. Hoc ut fieret, inſtituti ſunt viginti quinque conventus, quas *Seſſiones* vocant, in quorum plerisque duo promulgata fuerunt decreta, unum ad res fidei, alterum ad reformandos mores pertinentia. Decretis autem fidei ſubnectebantur plures Canones, in quibus hæreſes damnatæ, & qui eas tuerentur, vel iisdem adſenſum præberent, anathemate perculſi ſunt. Subſcripſere ad finem Concilii decretis his Patres præſentes numero ducenti quinquaginta quinque: videlicet Legati quatuor, Cardinales duo, Patriarchæ tres, Archiepiſcopi viginti quinque, Epiſcopi centum ſexaginta octo, Abbates ſeptem, abſentium Procuratores triginta novem, Ordinum Religioſorum ſummi Antiſtites ſeptem; quamvis longe plures diverſis temporibus Synodo huic interfuerint, nimirum Cardinales Legati ſeptem, non Legati duo, Archiepiſcopi tres, Epiſcopi ducenti triginta quinque: præterea Oratores & Legati Imperatoris Ferdinandi, Regis Galliæ, Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Reipublicæ Venetæ, ſeptem *Cantonum* Helveticorum, Bavariæ, Sabaudiæ, Florentiæ,

tiæ, aliorumque Principum Ecclesiastico-rum, ita ut Nicolaus de Ponte, Venetæ Reipublicæ inclytus Senator, & ejusdem ad Synodum Orator in sua de Concilio historia asserere non dubitarit, majorem illuc confluxisse hominum doctorum numerum, quam forsan in quavis alia Synodo, etiam in prima Nicæna fuerit. Jam vero auctoritas hujus Concilii tanta est, quanta aliorum oecumenicorum, & ab Ecclesia receptorum, ita ut omnia ejus decreta *dogmatica*, seu canones, ut articuli fidei firmissime retinenda, ea vero, quæ ad mores reformandos pertinent, tanquam commune ac novissimum jus Ecclesiæ custodienda & observanda sint, ubicunque legitime promulgata, nec per desuetudinem aut consuetudinem contrariam (si non forte potius morum corruptela sit) abrogata fuerint. Est enim Concilium hoc auctoritate Apostolica in Spiritu S. congregatum, ejusque decreta omnia a memorato Pontifice Pio IV. in *Consistorio* secreto per Constitutionem, quæ incipit *Benedictus Deus* 7. Calend. Februar. an. 1563. fuerunt confirmata.

XLVII.

Sequitur *Magnum Bullarium* Romanum, cui initium dedit collectis Ponti-

ficum Bullis & Constitutionibus Laertius Cherubinus, præstantissimus Jurisconsultus Romanus, ut privato usui serviret: Sed Sixti V. auspiciis publici juris factum est. Laertio autem e vivis erepto ejusdem filius, Monachus Cassinensis, Angelus Maria Cherubinus Patris vestigia secutus magno incremento opus hoc auxit, Urbano VIII. dedicatum. Successere alii, inter quos Angelus a Lantusia, & Joannes Paulus a Roma Ord. Min. *strictioris observantiæ*, qui recentiorum Pontificum Constitutiones hactenus promulgatas tam ample collegerunt, ut insigne opus istud usque ad annum, 1757. ad Tomos novemdecim excreverit. Equidem fateri oportet, tantam esse Bullarii hujus fidem, usu Curiæ Romanæ comprobatam, ut temeritatis notam incurreret, qui vel universe, vel nulla facta exceptione suspectam redderet: nihilominus quum neque peculiari summi cujusdam Pontificis mandato fuerit compositum, seu collectum hoc opus, neque postmodum auctoritate Apostolica confirmatum, inter libros canonicos recenseri haud potest: quumque sæpius debito modo non constet, an ejusmodi Bulla in eo contenta sit rite promulgata, vel usu recepta, vel primogeniæ in omnibus respon-

spondeat, in Judicio plenam probationem non facit, ubi de re magni momenti vel præjudicii agitur, nisi authentica producatur.

Decisiones Rotæ Romanæ, quamvis magnæ auctoritatis sint, & in Curia Romana, si plures exstent super eadem quæstione conformes, secundum illas in similibus causis judicari soleat, extra illam tamen vim Juris universalis non obtinent, quoniam illis, qui tribunali huic assident, non condendi leges, sed solum judicandi secundum eas data sit potestas. Ut autem quid rei sit *Rota Romana* intelligatur, nosse oportet, quod olim e toto terrarum orbe nedum causæ Ecclesiasticæ, sed etiam profanæ, privatorum hominum non minus quam Principum, Romam & ad Sedem Pontificiam deferri sponte consueverint, ut Annales Ecclesiastici passim docent: eæ vero ad celebranda sacra, quæ *Missas* vocamus, pergenti Pontifici, quo facilior aditus pateret, offerebantur, quas postmodum iste eximiis quibusdam & insignibus Jurisconsultis, qui sacra operanti adsistere solebant, discutiendas commisit. Atque hi sunt, qui hodie *Auditores Rotæ* vocantur ob eam caussam, quod in orbem sedentes, controversias ad se delatas *ro-*

tent ſeu examinent, & ſecundum jura, prudentiam & æquitatem dirimere ſatagant. Conſtat hæc Rota e duodecim Prælatis partim Italis & Hiſpanis, partim Germanis & Gallis, iisque in jure verſatiſſimis.

Supereſt, ut de Regulis *Cancellariæ* dicamus. Sunt hæ, uti nomen ipſum præſefert, certæ ordinationes Pontificum, quæ potiſſimum ad cauſas, quas vocant *Beneficiales* ſpectant, & circa Literas Apoſtolicas verſantur, quales in Cancellaria expediri ac promulgari ſolent. Harum priores tractant de *Reſervationibus* tum generalibus tum ſingularibus Beneficiorum, quæ conferenda ſibi reſervare Papa conſuevit: poſteriores vero agunt de Literis Apoſtolicis expediendis, & de forma illarum, atque clauſulis, nec non de *Diſpenſationibus* ac *Indulgentiis* obtinendis. Cancellaria hæc jam antiquis temporibus erat celebris, utpote cujus mentio ſæpius in Jure Canonico occurrit (g): vivæ ſolum vocis mandato tunc peragi ſolebant negotia, usque dum Joannis XXII. juſſu circa annum, 1330. certæ quædam regulæ fuerint conſcriptæ, & in eadem Cancellaria, ut ſancte obſerventur, promul-

(g) *C. ad hac. c. de Reſcriptis. item c. porrecta 6. de confirm. utili &c.*

mulgatæ, demum a Nicolao V. in eam, qua hodie gaudent, formam redactæ. Porro singuli Pontifices ejusmodi regulas sui regiminis initio condere solent, renovando, augendo, vel minuendo eas, quas Antecessores præscripserunt; unde quandoque majorem, quandoque minorem earum numerum esse contingit: immo cum morte Pontificis exspirant, & S. Sede vacante nullam habent vim, donec a Successore iterum velut resuscitentur, id quod mox altero ab electione die fit arbitrio novi Papæ. De his jam Regulis, utrum Jus commune constituant, magna est in utramque partem opinandi diversitas: mediam viam tenent, qui discrimen faciunt inter regulas, quæ formam præscribunt rebus in Cancellaria tractandis, & eas, quæ generatim *ad beneficia reservata*, *ad annualem & triennalem possessorem*, *ad infirmos resignantes &c.* sese extendunt. Prioris enim generis regulæ solum in Cancellaria, posterioris vero etiam extra curiam vim & auctoritatem juris obtinere videntur.

XLVIII.

Ex his quatuor capitibus hucusque brevi calamo delineatis perspicuum esse potest

teſt omnibus, præſertim heterodoxis, tum quam ordinata, exacta, & numeris omnibus abſoluta ſit gubernatio & reſpublica Eccleſiaſtica, niſi contra jus & fas, ac contra omnem prudentiam & conſcientiam criminari velint, hæc & ſimilia ſolum ad ſpeciem & pompam, aut fucum in negotio graviſſimi momenti faciendum ab Eccleſia & Summis Pontificibus fuiſſe ordinata & ſtabilita, non attendentes, quid ſimili ratione ac maledicentia de Principum & Imperatorum regimine atque Curiis conviciari liceret; tum etiam, quam amplum & late patens, eruditione plenum & ſcitu digniſſimum ſit Jus Publicum Eccleſiaſticum, ita ut ab aliis fuſiore calamo illuſtrari omnino mereatur. Huic autem labori ſervire poſſunt eruditiſſimorum virorum libri, quos de poteſtate Pontificis, de Hierarchia Eccleſiæ, de Conciliis, de Curia Romana &c. in lucem ediderunt, cujusmodi ſunt præter eos, qui in Jus Canonicum commentati ſunt ac ſupra recenſiti, Card. Bellarminus de poteſtate Pontificis, Conciliorum, Eccleſiæ, de Clericis... Franciſcus Zypæus J.C. Duvallius, Auguſtinus de Ancona de jure noviſſimo & jurisdictione Eccleſiaſtica Franc. Anton. de Simeonibus de Romani Pontificis judiciaria poteſtate ... Felicia-
nus

nus de Oliva e Souza, Lusitanus, de foro Ecclesiæ, Tomis tribus. Dionysius Areopagita, Deyerus, Jacobus Sprengius & Franc. Xav. Zechius S. J. de Hierarchia Ecclesiastica . . . Gabriel Cossartius & Petrus Labbe S. J. de Conciliis Tomis XVII. . . . item Cabassutius, Fronto Ducæus, Jacobus Sirmondus S. J. de Canonibus Apostolorum, Conciliis tum generalibus tum Provincialibus. Emanuel a Schelstrate S. Th. Doctor Antwerpiensis de Antiquitate illustrata circa Concilia, Decreta Pontificum, & totam historiam Ecclesiasticam. Dionysius Petavius, & Card. Sfortia Pallavicinus S. J. de Concilio Tridentino: sacræ vero Congregationis Concilii *Resolutionum Thesaurus* exstat a variis auctoribus collectus Tomulis XIV. . . Haunoldus, Plettenbergius S. J. de notitia Curiæ Romanæ. . . . . Prosper Farinaccius J. C. Romanus de Decisionibus Rotæ. . . Hieronymus Gonzalez J. C. Hispanus. Joan. a Cockier Canonicus Leodiensis, & novissime Joan. Bapt. Rigantius J. C. Romanus de regulis Cancellariæ. . . . Theodoricus Amydemius Advocatus Romanus de officio & jurisdictione *Datarii* & Stylo *Datariæ &c.* . . . Abundantissimam denique pro jure Publico Ecclesiastico materiam subministrare poterit eruditissimi

Viri ac Scriptoris Josephi Binneri S. J. Apparatus eruditionis ad Jurisprudentiam Ecclesiasticam.

CAPUT VIII.
JUS PUBLICUM POLITICUM.
XLIX.
Prooemium.

Jus hoc natales eosdem habet, quos quævis Respublica, utpote quam ad finem sibi præfixum, scilicet pacem, tranquillitatem, ac felicitatem hujus vitæ non solum per leges, quibus privatæ actiones membrorum Reipublicæ ad se invicem diriguntur, verum etiam, & vel maxime per leges, quibus actiones publicæ ad totius corporis conservationem ac incolumitatem ordinantur, perduci oportet. Optime hoc agnovit Imp. Justinianus, dum in Institutionibus suis ita loquitur (h): *Hujus studii duæ sunt positiones* (seu objecta) *publicum & privatum. Publicum jus est, quod ad statum rei Romanæ spectat. Privatum, quod singulorum utilitatem.* quamvis illius ac eo-

(h) §. *hujus studii* 4. *Instit. de J. & J.*

posterioris temporis Jurisconsulti parum vel nihil huic studio tribuisse reperiantur, vel quia Principum interdictione iis non licuit disceptare de statu publico (i), vel quia alterum studii genus, scilicet juris privati, ac forum contentiosum plus emolumenti ac lucri adferebat. Non vero ubivis gentium eadem juris publici forma est, sed pro temporum & rerum diversitate diversum fuit introductum. Ita in Gallia regiminis Politici ac publici fundamentum est Lex Salica, in Anglia Jus Normannicum a Guilielmo Conquæstore conscriptum viget: Dani utuntur eo, quod Waldemarus Daniæ Rex condidit ac promulgavit; Imperium vero Romano-Germanicum (*ibi enim nostra Roma, ubi Imperator* (k) tot mutationes passum, postquam a Democratia in Monarchiam, ab hac in Aristocratiam, & ab ista rursus in Monarchiam, tum a Romanis ad Græcos, a Græcis ad Germanos transiit, denique proprium sibi jus Publicum constituit, nimirum illud, quod Imperatorum auctoritate atque unanimi Electorum ac Statuum Imperii consensu in Comitiis Generalibus fuit adprobatum ac confirmatum.

§. I.

(i) *Per l. disputare* 3. *cod. de crimine sacrilegii.*
(k) *Arg. c.* 24. *d.* 93.

§. I.

Caput & membra Imperii nobiliora.

I.

Jam vero Jus hoc publicum Romano-Germanicum quatuor potissimum capitibus comprehendi commode potest, quorum primum de personis in Imperio considerandis agit, alterum de Comitiis & Conventibus Imperii, tertium de tribunalibus ejusdem, & quartum de Imperii legibus. De his omnibus ut quam brevissime differam, quod ad personas adtinet, suprema & cunctarum Apex est Imperator, qui Germanus, Catholicus (ut ex *Capitulatione* satis patet) ac ejusmodi esse debet, qui grandes ditiones possideat, ut sustinendæ Majestati par sit. Initio eligitur tanquam Rex Romanorum, vel vivo adhuc Imperatore, ut eidem auxilio sit, & defuncto absque nova electione succedat, vel jam e vivis erepto, ut mox Imperator promulgetur, ac coronetur. Eligitur hic per plura Electorum, quos Archiepiscopus Moguntinus & inter eos dignitate primus Francofurtum convocat, suffragia: corona vero olim Romæ a Pontifice (uti S. Leo III. Occidentis Imperium, trecentis annis am-

plius

plius capite orbatum, ac diadema in Carolum M. transtulit) imponi solebat: post Carolum V. vero munere hoc fungitur Moguntinus Elector, allatis Norimberga Insignibus, scilicet Caroli M. corona, ense, ac sceptro cum Pomo Imperiali. Inter alia, dum coronatur, promittere debet: *Sanctam fidem Catholicam & Apostolicam tenere, & operibus justis servare; nec non SSmo in Christo Patri & Domino Romano Pontifici, & S. Romanæ Ecclesiæ subjectionem debitam & fidem reverenter exhibere.* Amplissima est Imperatoris uti dignitas, ita & potestas: solus Imperii legibus est solutus, nulli pœnæ obnoxius, nec se superiorem recognoscit: solus privilegia & immunitates confert, Magistratus qui universo Imperio jus dicunt, constituit, Reges Duces Principes ac Comites creat; civitatis jura concedit, Feudis Imperii Electores, Duces, Principes &c. investit; ad eum ab omnibus in Imperio judiciis ad extremum provocatur: ab Imperatore vero nec ad Tribunal aliquod, nec ad Comitia provocare licet. Demum etiam *primarum* ut vocant *Precum* beneficio gaudet ad personam idoneam in quavis Ecclesia ad *Canonicatum* præsentandam &c. Quantumvis tamen ampla sit hæc potestas Imperatoria, non paucis tamen

tamen limitibus circumfcribitur tum in legibus, quæ univerfum Imperium obligent, ferendis, novis vectigalibus imponendis, in re monetali immutanda, tum in vendendis, permutandis, oppignorandis Imperii bonis, in cogendis Comitiis, in antiquandis Tribunalibus, in profcribendo aliquo Statu Imperii, feu in *bannum* ut vocant mittendo. In his enim graviffimis negotiis omnium Statuum, aut majoris partis Electorum confenfus accedat, neceffe eft. Hæc de Capite vaftiffimi hujus Corporis: ejus membra in certos Ordines, Status, & Collegia diftribuuntur. Primum ac dignitate præcipuum eft Collegium Electorum. Olim quidem fingulis provinciarum Præfectis, Ducibus, Comitibus &c. integrum erat intereffe Imperatoris electioni, ac in ea fuffragium ferre: poftmodum potentiores folum Principes hanc fibi poteftatem arrogarunt: denique totum electionis negotium ad Septemviros delatum eft: Moguntinum, Colonienfem, ac Trevirenfem Archiepifcopos, Regem Bohemiæ, Comitem Palatinum, Ducem Saxoniæ, & Marchionem Brandeburgenfem: fuitque hæc eligendi forma, & Eligentium numerus ampliffime confirmatus Aurea Bulla, a Carolo IV. edita an. 1356. auctus vero pofteriore tem-

tempore duobus capitibus, Duce nimirum Bavariæ, ac Brunſuico - Hanoverano ad Electorum dignitatem evectis. Horum poteſtas ampla eſt; ſoli enim Cæſarem vel Romanorum Regem eligunt: ſoli *Capitulationem*, ſeu ea, in quæ jurare debet novus Imperator electus, concipiunt: Coire poſſunt inter ſe, quoties Imperii bonum id poſtulat, ac Comitia ſuadere Cæſari, ut indicat: ab eorum ſententiis adpellari non poteſt, niſi denegatæ juſtitiæ cauſſa. Dignitas vero illorum tanta eſt, ut Regiæ æquiparetur. Nam in Imperii terris certant de priore loco cum Regibus: eorum Legati Regiis præferuntur, & in Aula Cæſarea ſi præſentes ſint, ſimiliter regiis honoribus excipiuntur. Præterea Moguntinus Elector eſt *Archicancellarius* per Germaniam: Trevirenſis per Galliam, Colonienſis per Italiam: Bohemus *Archipincerna*, Bavarus *Archidapifer*, Saxo *Archimareſcallus*, Brandenburgenſis, *Archicamerarius*, Palatinus & Hanoveranus *Architeſaurarii*. Vicarii autem Imperii ſunt Saxo & Comes Palatinus Rheni, qui tempore interregni rebus proſpiciunt. Alterum inferius priore Collegium eſt Principum. In horum numerum veniunt e perſonis Eccleſiaſticis *Primas* Germaniæ, ſeu Archiepiſco-

pus inter reliquos præcipuus, qualis olim erat Magdeburgicus, nunc Salisburgensis: Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, quamvis aliqui eorum Principes haud ſint: e *Laicis* Archidux Auſtriæ, Ducum ſupremus, Duces alii, Principes, *Landgravii*, Comites ac *Barones* Imperii, quorum ambo duplex in Comitiis ſubſellium occupant, ſcilicet Wetteravii, qui per Franconiam & Rhenum ditiones occupant, & Suevici. Tertium eſt Collegium Civitatum liberarum ſeu Imperialium, quæ ſoli Imperatori ac Imperio ſubjiciuntur: nam reliquæ Municipales vocantur. Originem ſuam illæ debent Carolo IV. Imp. ac Bohemiæ Regi, qui dum ſumtibus immenſis Electorum ſuffragia coemiſſet, ad incitas prope redactus multis civitatibus libertatem auro vendidit; hanc quæ obtinuerunt, Imperii *Statibus Immediatis* ſunt accenſæ. Dicuntur autem Status Imperii, qui ſeſſione ac ſuffragio in Comitiis Generalibus gaudent. Eorum jura ſunt ſane conſpicua, nimirum jus ſeſſionis & ſuffragii, jus pangendi fœdera, quæ inter ſe & cum exteris (non tamen contra Imperium) inire poſſunt: jus *Superioritatis* in ſuis territoriis: jus *Regalium* ſeu legum ferendarum, nundinarum, puniendi ac pœnas remittendi &c. porro

ex-

extra Germaniam in jus vocari nequeunt.

§. II.

Comitia & Conventus Imperii.

LI.

Alterum ut diximus caput Juris Publici sunt comitia & conventus Imperii. Heic nosse oportet, post Maximilanum I. a Carolo V. Imperium Germanicum in decem Provincias, quas *Circulos* vocari jussit, fuisse divisum, ita ut nomine *Statuum*, qui quovis in Circulo siti sunt, una cum dimensione pecuniarum, quas Imperio pendunt, libro seu Albo inscribantur, qui *Matricula* adpellari consuevit. Singulis duo Principes *Directores* præsunt, qui reliquos Status ad Conventum convocant: his additur Dux, qui militiæ illius Circuli Præfectum agit, atque duo ad negotia politica gerenda, quæstor ad Ærarii, & alius ad monetæ curam & administrationem adjunguntur. Jam vero Conventus vel sunt Circulorum, in quibus cujusvis *Deputati* semel quot annis aut sæpius congregari possunt, ut de rebus & obsequiis, quæ a quovis ejusmodi Circulo ad commune bonum Imperii præstare convenit, in medium consulant. Atque ad hos conventus plerumque

que Cæſar ſuos mittit *Commiſſarios*, qui tamen ipſis deliberationibus non interſunt: Vel ſunt conventus Electorum, qui ab his, quando lubet, cogi poſſunt: nullus tamen in iis modus negotiis publicis poni poteſt, aut quid decerni, niſi reliquorum Imperii Statuum conſenſu & adprobatione, ac Cæſaris auctoritate interveniente: Vel ſunt conventus *Deputatorum*, ad quos ſe conferunt *Commiſſarii* Imperatoris, Electorum, & quidam alii tum Principes, tum Abbates, Comites & Civitates, tam e Catholicorum quam Acatholicorum gremio ſelecti, quemadmodum cautum fuit an. 1559. Atque in his de occurrentibus gravioribus Imperii negotiis deliberatur. At Comitia generalia, quæ cum conſenſu Electorum Cæſar ipſe convocat, ex omnibus Imperii Statibus ſeu per ſe, ſeu per Legatos præſentibus congregantur, in quibus de cauſis tantummodo publicis, nempe bellis, fœderibus, re *monetaria*, expeditionibus in Turcas, proſcriptione ſeu *banno* Imperii conſilia agitantur. Locus in quo celebrabantur olim hæc comitia, fuit Norimberga, uti Aurea Bulla præſcribit: nunc Ratisbonam translata fuerunt. Ordo autem ſuffragiorum hic eſt, ut poſt negotia per Legatum Imperatoris (*Principa-*

lem Commissarium vel *Plenipotentiarium* dicunt) proposita rebus deliberatis, singula collegia suffragium suum privatim ferant: Electores quidem & Principes seu Ecclesiastici seu *Seculares* viritim: Abbates vero & Comites ac Civitates curiatim, ita ut Abbatum ac Civitatum cœtui duo, Comitum vero Ordini quatuor vota conveniat. Rebus ita comparatis in unum coeunt omnia hæc tria Collegia, suaque quæ prius seorsim conceperant suffragia, in commune conferunt: Tum sententia, in quam plures Statuum classes iverint, Imperatori adprobanda offertur, qui si non annuat, utut omnia conspirassent collegia, concludere aut decernere quidquam fas non est: At ubi inter Caput & membra convenit, Tabulæ solemnes conscribuntur, quibus postquam Cæsar atque Ordines subscripsere, *Recessus Imperii* nuncupantur. Atque hæc de quibus postremo loco dixi, comitia præstitutum tempus haud quidem habent, nihilominus ea, quæ an. 1662. coacta fuerunt, in hanc usque diem continuantur Ratisbonæ, vix aliquando finienda.

§. III.

Tribunalia Imperii.

LII.

Tertium caput Juris Publici sunt Tribunalia, pro rerum, quæ ibidem tractantur, varietate varia. *Primo*, Consilium Intimum Cæsareum, in quo de negotiis politicis ad *rationem Status* ut ajunt pertinentibus decernitur: *Secundo*, Consilium *Imperiale* Aulicum, quod antiquis jam temporibus semper in Curia Imperatoris celebratum fuit, quamvis in ordinem, quo hodie utitur, a Ferdinando I. Maximiliano II. Mathia & Ferdinando III. redactum fuerit. Primaria hujus Tribunalis officia, uti Præsidentis, & eorum qui huic a consiliis sunt, Imperator distribuit, cui juramentum præstant, se Imperii utilitatem ac jura semper præ oculis habituros esse: minora Elector Moguntinus tanquam *Archicancellarius*. Componitur ex octodecim personis, quarum sex ut ex Acatholicorum gremio assumantur, pace Westphalica cautum est. Agitur heic de causis & litigiis componendis, quæ inter Imperii Status sunt exorta, & quidem sine legum ambagibus brevissima, qua fieri potest, via: ubi lata est

eſt hoc in tribunali ſententia, nec ea corrigi a Conſilio Intimo, licet ſuperiore, nec ab illa ad Cæſarem appellari conceſſum eſt: aperta tamen relinquitur porta gratiæ per ſupplicem libellum obtinendæ, quo porrecto Cæſar ſumma poteſtate rebus proſpicit. *Tertio* Judicium *Cameræ Imperialis*, quod eſt conſeſſus multorum Nobilium ac Doctorum, ad privatas Statuum lites componendas inſtitutum a Maximiliano I. an. 1495. in Comitiis Wormatienſibus, poſtquam *diffidationes*, triſte illud bellorum privata auctoritate geſtorum ſeu potius latrociniorum genus, e medio ſuſtulit. Erectum eſt Tribunal hoc primum Francofordiæ, tum Norimbergam, inde Wormatiam, Spiram, demum Wezlariam an. 1693. translatum. Conſtat autem Judice, binis Præſidibus, viginti Aſſeſſoribus, partim Catholicis partim Acatholicis pari numero, Procuratore & Advocato *Fiſci*, Notariis &c. Summa in eo accuratione omnia ad juris apicem & juſtitiæ bilancem, quamvis lento gradu, expenduntur. Hinc lata ſemel ſententia provocare ab illo nefas eſt; conceditur tamen *Reviſionis* remedium in cauſis, quæ ſaltem duobus millibus *Imperialium* æſtimantur. Peculiare huic judicio eſt, quod

vacante throno Cæſareo non ſileant oracula fori hujus, utpote quod totum Imperium, non ſolum Imperatorem (uti Aulicum Judicium) repræſentat. Præter hæc ſunt alia quædam Tribunalia, quemadmodum Judicium Comitis Palatini, in quo ſecundum veterem conſuetudinem ab Aurea Bulla confirmatam ipſe Imperator judicio conveniri poteſt, quum æquitati maxime conſonum ſit, ut Principes orta inter ſe & ſubditos controverſia rem per alios quosdam Judices cognoſci patiantur; Item Judicium Rottwilanum a Conrado III. Romanorum Rege an. 1147. uti creditur, inſtitutum, cui ſolus Imperator ſupremam auctoritatem indulget. Ejus poteſtas valde exigua eſt, & hoc ævo rarus admodum illius uſus. Denique Judicium, quod *Auſtregæ* adpellatur, quarum originem a Maximiliano I. repetunt, ſerviuntque ad componendas, dirimendas, tranſigendasque lites unius Status cum alio per Arbitros ex aliis ſtatibus electos, ita tamen, ut penes Cæſarem vel *Cameram Imperialem* ſit diremptæ litis *executio*.

§. IV.

§. IV.

Leges Imperii.

LIII.

Quartum caput sunt Leges Imperii. Inter has facile princeps Lex est *Aurea Bulla* a Carolo IV. condita an. 1356. vel Norimbergæ, vel Metis, vel quod verosimilius, Metis concepta, & Norimbergæ promulgata. Nomen Aureæ Bullæ obtinuit, a capsula seu bulla aurea, quæ sigillum Imperatoris exhibet, non secus ac in Pontificum bullis eorundem sigillum in plumbo continetur. Comprehendit titulos viginti sex, in quibus de forma eligendi Regem Romanorum, maxime vero de Juribus Electorum agitur. Quippe Carolus ære alieno, quo Electorum suffragia coemit, plurimum gravatus, ut illo se se expediret, & Electoribus gratum se sisteret, simulque filio suo degeneri Wenceslao viam sterneret ad solium, multa eaque insignia Electoribus jura permisit, succisa non modice Cæsarum potestate. Quapropter in omnibus *Capitulationibus* iidem Electores vel maxime urgent Aureæ hujus Bullæ observantiam, eamque sacrosanctam ac inviolatam esse volunt. Ea primum

idiomate Latino conscripta fuit, postea ab incerto auctore in Germanicum fuit translata. Unde si controversia oritur, e latino authographo decidenda venit: hodie Francofurti ad Mœnum adservatur. Secundum inter Imperii Leges locum obtinet *Capitulatio Cæsarea*, sic dicta a certis capitibus, ad quæ juramento firmanda Rex Romanorum, antequam ad Imperatoriam dignitatem promoveatur, adstringitur. Quippe nullus est vel Rex, vel Princeps in orbe Christiano, cujus auctoritatem non circumscribant aut jusjurandum, aut inita cum regni ordinibus pacta, dicente jam olim Tacito (l): *Nec Regibus eorum infinita aut libera potestas.* Fateri nihilominus oportet, Capitulationem ejusmodi haud esse legem proprie dictam, multo minus *Regiam*, uti quidam Scriptores Acatholici contendunt, quum non feratur a Superiore in inferiorem, nec Electores in ea nomine suo loquantur jubendo, sed ipse Imperator dicat: *Nos volumus & debemus absque consensu Electorum nulla inire fœdera* &c. immo ipsi Electores eadem in *Capitulatione* agnoscunt ac profitentur Cæsarem tanquam supremum suum Judicem ac Dominum. Proinde non ut lex, sed

(l) *De mor. German. cap.* 7.

ſed ut Pactum quoddam præcipuum, a quo norma regendi petenda eſt, conſiderari debet. Originem autem hujus rei referunt nonnulli ad initium Imperii Romano-Germanici, quidam ad ævum Conradi I. alii ad turbulentum Henrici IV. regimen, rurſus alii ad Caroli IV. tempora, ubi in tantam amplitudinem excrevit Electorum dignitas & potentia. Verior eſſe videtur illorum opinio, qui asſerunt, primam ea, qua nunc fit, methodo ac forma *Capitulationem* comparuiſſe an. 1519. quo Carolus V. fuit electus. Nam iſto ditiones Auſtriacas, Hiſpaniam, Belgium, magnam Italiæ partem, & recens detectam Americam tenente metus invaſit Proceres Germaniæ, ne potentia ſua ad minuendam circumſcribendamque Statuum libertatem uteretur, maxime vero Acatholicos Principes, ne ad reſtituenda tot tamque ampla bona Eccleſiæ poſt ſuam a fide Catholica defectionem erepta adigerentur. Hinc tam ſolicite cautum fuit, ne facultates Imperii (quarum jam magnam partemſub Carolo IV. propriam ſibi fecerant Principes tunc Catholici, aliam vero majorem poſtmodum, ſcilicet integros & ditiſſimos Epiſcopatus & Monaſteria Acatholici) diſtraherentur, oppignorarentur, aut quovis alio modo dete-

deteriores deinceps redderentur, id quod Carolus V. præter alia jurejurando firmare debuit, si non Imperii diademate vellet excidere.

Tertio loco legibus adnumerantur *Recessus Imperii*, qui a recedendo dicti fuerunt, non quod ab iis recedi soleat, sed quia sub ipsum quasi Imperatoris & Statuum a Comitiis discessum confici consueverant; suntque constitutiones, quæ circa res ad Imperii Romano-Germanici incolumitatem ac felicitatem peculiari providentia spectantes paullo ante finem Comitiis impositum utriusque partis consensu conditæ fuerunt. Horum Recessuum originem aliqui ab ævo Caroli M. repetunt, alii a remotioribus adhuc temporibus, sed nullius vestigium ante auream Bullam authenticis e Tabulis exhiberi potest. Eorum usum haud amplius vigere, postquam an. 1662. sub Leopoldo I. Comitia Imperii velut perpetua Ratisbonæ stabilita fuerunt, monent Auctores. Quarto loco memoranda venit Pax Publica profana, seu Constitutio illa, qua Maximilianus I. inito cum Electorum, Principum, Prælatorum, Comitum, aliorumque Imperii Statuum consilio in Comitiis Wormatiensibus an. 1495. sustulit *Diffidationes* seu vim ac vindictam pri-

privatam, quæ adeo excreverat in Imperio, ut in latrocinium publicum migraverit, dum Nobiles quamplurimi ad incitas redacti in summis montium arces conderent, e quibus armata manu in vicinorum agros, prædia, & castella irrumpentes ubivis impune prædabantur. Legem itaque statuit Imperator hic, quam Pacem Publicam adpellari placuit, quaque cuivis statui dictata 2000. marcarum auri multa, aliisque gravioribus pœnis omni diffidationis genere interdixit. Hanc ipsam legem innovavit Carolus V. an. 1521. Ut autem litibus & controversiis inter Cives Imperii finiendis locus esset, erectum est Tribunal illud *Cameræ Imperialis*, de quo dixi, eodem Maximiliano Auctore, & tandem Wezlariæ an. 1693. stabilitum. Hinc Ordinationes hujus Cameræ, quæ in tres partes & centum septuaginta sex titulos dividuntur, aliud non sunt, quam leges, secundum quas Judex ejusque Assessores hoc in tribunali causas ad se delatas decidere terminareque jubentur. Excipiuntur tamen causæ Ecclesiasticæ, ac matrimonii, in quas nulla jurisdictio huic Judicio competit: dein *Feuda Regalia*, quorum *investituræ* per insigne vexilli, si sint Principes Laici, si vero Ecclesiastici, sceptro fiunt.

fiunt. Nam hæc conferendi poteſtas, eorumque cognitio ad ſolum Imperatorem pertinet: demum cauſæ *criminales*, circa quas Carolus V. Auguſtæ Vindelicorum & Ratisbonæ an. 1530. & 32. peculiares edidit Conſtitutiones, *Nemeſis Carolina* nominatas.

Quintum inter leges Imperii locum obtinet Pax Religioſa, dira neceſſitate ad majora mala evitanda a Ferdinando I. inita, Paſſavii an. 1555. & per *Inſtrumentum* Pacis Weſtphalicæ renovata an. 1548. Nam triſtibus illis temporibus, quibus hinc ſecta Lutherana & Calviniana, inde arma Suecica & Gallica Imperium & Germaniam ſusdeque verterunt, & ſacra profanis ac profana ſacris miſcuerunt, primo Paſſavii in eas conditiones conventum eſt, ut Principibus Lutheranis in perpetuam poſſeſſionem cederentur Bona Catholicarum Eccleſiarum ab ipſis direpta, tum ut in Judicio *Cameræ Imperialis* non ſoli deinceps Catholici, ſed & Lutherani ſedem occuparent. Unde nata dictaque eſt *Transactio Paſſavienſis*. His necdum contenta factio Lutherana, ut rebus ſuis arctius conſuleret, perpetuis querelis ac turbis extorſit, ut poſtmodum in Comitiis Auguſtanis eadem *Transactio* publica Imperii le-

ge

ge rata haberetur; atque ita in lucem prodiit, de qua dixi, Pax Religiosa, cujus tabulis Carolus Cæsar quidem nunquam, Ferdinandus vero Augustus Frater non sine lacrymis subscripsit. Tum vero tricennali bello Suecico, & irruptionibus Gallicis calamitates Germaniæ magis magisque augentibus coaluit Pax Westphalica, duplici quidem loco (Monasterii cum Gallis, Osnabrugæ cum Suecis) uno tamen communique fœdere ac pacto, ita ut Gallis tres Lotharingiæ Episcopatus & Alsatiam cedere, Calvinianis non minus ac Lutheranis liberum sectæ suæ in Imperio *exercitium*, utrisque bonorum Ecclesiæ ereptorum usum (jus enim nullum accedere potuit) indulgere oportuerit. Equidem paci huic quamprimum intercessit Innocentius X. solemni edita Bulla, quæ incipit *Zelus Domus Dei*.&c. quave omnes articulos in præjudicium & perniciem avitæ Religionis Catholicæ, Jurium Ecclesiæ, ac Bonorum Ecclesiasticorum vergentes nullos ac irritos declaravit; sed vis ac necessitas temporum illorum prævaluit. Demum ad leges Imperii *Fundamentales* ut vocant, pertinet *Matricula* Imperii seu instrumentum publicum, cui singuli Ordines ejusdem in decem circulos distributi

una

una cum Statibus in quovis circulo sitis sunt inserti, addita militum & pecuniarum, quam unusquisque eorum ad totius Imperii immunitatem ac defensionem præstare debet ad modum census menstrui. Atque his finibus seu quatuor capitibus, quæ de Personis in Imperio considerandis, de Comitiis & Conventibus, Tribunalibus, & de Legibus Imperii tractant, totum Jus Publicum Romano - Germanicum circumscribitur, quod uti nunc traditur & usurpatur, vix Caroli IV. & Bullæ Aureæ conditæ ætatem excedit, quemadmodum ex dictis patet; ac insuper magna ex parte Acatholicorum post funestam ab avita religione defectionem violentia quadam est introductum. Inter Scriptores hujus Juris Publici celebrantur Magnif. P. Schmier, lumen Academiæ Salisburgensis, & in utroque jure versatissimus . . . De Wolleren, & D. L B. ab Andlern, de jure publico & privato . . . Gletleus in selectis juris publici . . . Stapfius & Weizeneggerus J. C. Academiæ Friburgensis . . . Schwederus introductione ad jus publicum . . . Hermannus Hermes . . . Bruneman . . . Hugo Grotius . . . Vitriarius &c.

CAPUT

CAPUT IX.

CRITICA JURISPRUDENTIÆ.

§. I.

Errores quorundam in tradenda Juris disciplina.

LIV.

Magnum sibi nomen plausumque in theatro Jurisprudentiæ aliquo abhinc tempore, maxime in Germania, compararunt Scriptores aliqui, ac Professores hujus disciplinæ, ut plurimum Acatholici, inter quos facile eminuit Hugo Grotius; nec absque merito suo, utpote qui rempublicam politicam & ingenio & calamo non parum illustravit, conjungens fere ubique egregiam doctrinam cum magna prudentia. Hujus vestigia secuti sunt Vitriarius, Pufendorfius, Wolfius, Heineccius, in quorum scriptis non paucos doctorum virorum characteres est invenire. Horum auctoritate freti Nepotes quidam, & ultra fines doctrinæ Patrum suorum progressi in Jure naturæ ac gentium, nec non in Jure publico explanando clavem ad ar-

cana ſcientiæ iſtius non ſine faſtu, & grandi Scriptorum Catholicorum, præcipue Scholaſticorum, contemptu ſibi ſolis vindicare, ac monopolium ſtabilire viſi ſunt. Neque hoc contenti, doctrina majorum ſuorum, vel minus caſta atque probata, vel non bene intellecta abuſi ſunt ad perniciosa & a veritate aliena dogmata cudenda, & in libris ac commentariis ſuis venum exponenda; quin etiam ad ea nobili juventuti, ad vivendi æque ac ſentiendi libertatem pronæ, in ſcholis inſtillanda. Primum facile fundamentum iſtorum dogmatum in eo collocant, quod doctrinam a Deo revelatam procul arceri a Juris naturalis finibus, & hominem nonniſi naturæ dotibus veſtitum conſiderari debere contendant, ut quid juſtum, quid æquum ſit, rite intelligere valeamus. Hinc contra Patres & Theologos inſurgunt, & amaris queſtubus, ſed parum ſinceris utramque aurem implent, quod hi revelatas doctrinas cum juris naturæ placitis perperam commiſcuerint, atque ita craſſis erroribus & ignorantiæ tenebris nobiliſſimum Juris naturalis ſtudium miſere fœdarint. Neque Patribus ſolum & Theologis hoc quaſi grande crimen exprobrant: etiam primipilos ſuos carpere non verentur. Ita Thomaſius Grotio

tio non dubitat vitio id vertere (m) inquiens: *Nimis ſolicitus eſt in conquirendis Græcorum & Latinorum Scriptorum teſtimoniis, dum aliquid juris naturæ, & gentium eſſe probare voluit .... adde, quod lumen revelatum & naturale ubique fere miſcet.* Verum neſcio ſane, an homines iſti in Adamo ſe peccaſſe meminerint. Profecto lumen naturæ primis parentibus ante lapſum inerat dei dono lucidiſſimum, puriſſimum, & ad omnia, quæ naturæ rationali conveniunt, aut diſconveniunt, expeditiſſimum. At quis eſt, qui negare auſit vel poſſit, poſt fatalem lapſum illum lumen hoc tum in Adamo, tum in poſteris omnibus multa caligine perfuſum, atque intellectum humanum denſis tenebris fuiſſe obſcuratum? Manifeſtum hujus rei habemus exemplum in Sapientibus ethnicis tum græcis tum latinis, qui improbo labore ac ſtudio omnes hujus ſcientiæ angulos excuſſiſſe ſibi viſi ſunt, ac morum philoſophiam, ſeu quod idem erat, juris naturæ doctrinam excoluerunt, & ex optimis principiis quid æquum & juſtum ſit, ac naturæ rationali conveniens, explicarunt, ita ut S. Auguſtinus fateri non dubitet, quod

(m) *Hiſt. Jur. Nat. c. 6. §. 2.*

quod in his priſcis ſapientibus compertum habeamus, *quid absque gratia natura valeat :* ejusmodi fuerunt Socrates, Plato, Ariſtoteles, Seneca, Epictetus &c. Hi tamen Viri maximi, quibus fortaſſe Scriptores iſti Acatholici ſicut ætate, ita & ingenio multum inferiores ſunt, quam graviter in quibusdam veritatibus hallucinati fuerint (quemadmodum circa finem ultimum, animæ immortalitatem, virtutis & vitiorum indolem &c.) utpote veræ fidei lumine, & revelatorum notitia deſtituti, nemo eſt eſt qui ignoret. Et tamen hi, de quibus loquor, veræ virtutis ideam, recte honeſteque vivendi normam, & omnem æqui ac juſti rationem, finemque ultimum hominis Chriſtiani, in quo poſitus ſit, in ſolius Juris naturæ regno absque fidei lumine, ac veritatum revelatarum ductu deprehenſuros ſe confidunt, ac deprehendiſſe gloriantur, ita ut omnes lumini huic ſupernaturali portas atque feneſtras, per quas penetrare poſſet, occluſas velint. Quis credat ?

Quærere ex illis liceat, cæteroquin viris doctis, an Chriſtus Servator noſter, poſtquam legem Moſaicam penitus abolevit, novamque gratiæ legem verbo & exemplo in Eccleſia ſua ſtabilivit, an in-

inquam Christus nil præter naturalis juris præcepta ad docendam Ecclesiam, seu fideles instruendos in Evangelio proposuerit? an non multa revelata cum naturæ principiis, ad quæ sæpius provocabat, optime conjuncta docuerit? Sublimis fuit & altissima divini hujus Magistri doctrina, quæ utroque lumine, & naturali & quod supra naturam est, nitebatur: quin quod ea, quæ de jure naturæ sunt, ad longe altiorem gradum evexerit. Legant obsecro caput quintum e Matthæi Evangelio, & invenient Christum ita loquentem: I. *Audistis, quia dictum est antiquis, non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit in judicio.* II. *Audistis, quia dictum est antiquis: non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* III. *Iterum audistis, quia dictum est antiquis, non pejerabis. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, neque per terram &c. Sit autem sermo vester, est est, non non.* IV. *Audistis, quia dictum est: oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo.* V. *Audistis, quia*

 dictum

dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum. Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros &c. Si autem hæc legant, quum in aliis semper ad S. Scripturam, ad Dei Verbum adpellent, cur ad tractandum jus naturæ ac gentium solius luminis naturalis usum nulla religionis divinitus revelatæ habita ratione adhibendum esse tam inepte quam falso contendunt? Num forte etiam Christo, cœlesti Magistro nostro, exprobrare audebunt, quod doctrinas a se revelatas cum juris naturæ placitis perperam commiscuerit, (*adde, quod lumen revelatum & naturale ubique fere miscet*) & hujus scientiæ studium corruperit, uti Thomasius cum aliis Patres & Theologos criminatur? At, inquiunt, hæc duo lumina *rationis* & *revelationis* distinctæ res sunt. Ita est: sed idem est homo, qui utroque lumine opus habet ad vitam juri naturali, & professioni Christianæ, ultimoque fini suo conformem ducendam: *professioni* inquam *Christianæ*. Quippe, ut existimo Christianis Jus suum naturale ac gentium, non ethnicis aut turcis, in quorum manus vix unquam perveniet, aut aliis hominibus in Statu puræ naturæ, qui nunquam exstitit, nec existet, constitutis scribunt atque commendant.

LV.

LV.

A fundamento, quod quam male materiatum ſit vidimus, ad reliquum ædificium Juris, quod ipſi profitentur, pergamus. Pauciſſima duntaxat fragmenta e ſcriptorum iſtorum doctrina & libris produco, ut ex unguibus leones cognoſcamus. Samuel Pufendorffius non arbitrabatur neceſſarium, ſtatuere quædam, quæ ſecundum naturam ſuam, absque eo, quod lex imponatur, honeſta aut turpia dicantur, atque objectum ſint juris naturalis ac perpetui. *Non adparet*, inquit ſatis modeſte, *quomodo honeſtas aut turpitudo intelligi poſſit ante legem, & citra ſuperioris impoſitionem* (n). At Laurentius Fleiſcherus audacter pronunciat (o): *Præcepta naturalia non eſſe leges proprie dictas, ſed mera conſilia, monita paterna:* rationem ſibi relictam ignorare *conceptum Dei tanquam legislatoris ac domini, ſed ſolius patris ac doctoris.* Si hæc ita ſe habent, ad ſolum jus naturale reſpiciendo ejusdem ordinis ac ſortis erunt, antequam præcipiantur vel prohibeantur, orare, ambulare, furari, fornicari &c. Immo in lege naturæ conſultum quidem fuis-

(n) *L.* 1. *de J. N. & G. c.* 21. §. 6.
(o) *Inſt. I. N. & G. l.* 1. *c.* 5.

fuiſſet, non tamen præceptum omittere turpia quævis, naturæ rationali disconvenientia: nec data fuiſſet cognitio Dei tanquam legislatoris, ſed ſolius patris atque doctoris. Quam apta ſit hæc doctrinam ad timorem ſupremi Numinis, remunerantis bona, & mala vindicantis, e corde pellendum, quamque periculoſa juventuti parum cautæ, nec rerum ſatis intelligenti, nemo non videt. Rurſus ſunt alii, qui docent falli eos, qui credunt, ſemper illum mentiri, qui aliquid contra mentem dicit, ſeu quod ab animi ſui ſententia discrepat; quique natura ſua turpe autumant, ſi aliud loquantur, aliud ſentiant, eſſeque admodum ſimplicem, qui credat, piaculo ſe obſtringi, ſi citra ullius injuriam & in commodum ſuum aut aliorum falſum dicit. Diſtinguunt enim perquam acute inter *falſiloquium* ut vocant, & *mendacium*, quod poſtremum ajunt eſſe illud, quod cum damno aut injuria alterius, aut certe ſine commodo profertur: immo & hoc licitum eſſe caſu, quo alter decipi ſe haud ægre laturus credatur propter commodum, quod inde naſcitur. Addit Thomaſius, falſiloquium ejusmodi eſſe *prudentiam a natura per ſermonem intentam.* Sed rurſum doctrina hæc periculi plena eſt, & noxia

noxia non ſolum aliis, qui facile ſibi perſuadebunt, adeſſe commodum in *falſiloquio* ſuo, & abeſſe injuriam & damnum alterius, qua ratione peſſime proſpectum erit commercio humano: ſed etiam Auctoribus ſuis; quis enim fidem adhibeat ulli eorum libro, paragrapho, numero, aut lineæ, quum ſecurus nunquam ſit, an non ſaltem *falſum loquantur*, utpote quod fieri poſſet citra injuriam eorum, qui decipi ſe a ſcriptoribus Acatholicis ægre non ferunt; & fieri poſſet cum *commodo* Auctorum, id eſt, lucro, quod ex libris divenditis capiunt non contemnendum: immo fieri poſſet cum merito, quum *falſiloquium* ſit virtus, ſcilicet *prudentia a natura per ſermonem intexta*, ut audivimus. Verum ajunt, cenſeri Deum, quando in rebus & circumſtantiis valde gravis momenti verſamur, tanquam licitum permittere loqui falſum neque hoc fore mendacium; quemadmodum licere voluit juſtis ex cauſſis cædes gentilium, & ſpolia Ægypti Iſraelititis, quin hæc latrocinia aut furta dici potuerint. Grandes Theologi! ſi tenet ſimilitudo, cur non Deus id quod hominibus tanquam licitum permittere poteſt, etiam ſibi licere credat, ita ut falſum loqui poſſit, quemadmodum occidere poteſt (utpote vitæ ac necis arbiter) & re-

rum alienarum dominia in alios transferre, tanquam supremus omnium Dominus? quod si concedatur, actum est de Religione, quum ejusmodi Deo, qui falsum nobis dicere potest, fidem firmam adhibere nequeamus: immo actum est de Deo ipso, quem omnes agnoscunt ac venerantur & falli & fallere nescium.

LVI.

Promoveamus gradum ad alia nescio an non pejora dogmata. Scripserat Grotius, dum agit de illis, quæ jure naturæ quæve in Evangelio prohibita sunt (p): *Qui aliter sentiunt, mirum quam sudant, ut probent, quæ Evangelio vetantur, ipso jure naturæ esse illicita, ut concubinatum, divortium, matrimonium cum pluribus fæminis. Sunt quidem hæc hujusmodi, ut eis abstinere honestius dictet ratio; at non talia, ut absque lege divina nefas in illis appareat.* Hucusque Grotius: mox adfuit Sincerus Vahrenbergius, (sub nomine ficto Joannem Leyserum, vel alium latere autumant) & polygamiam jure naturæ non solum licitam, sed & præceptam esse defendere voluit, uti narrat Christianus Thomasius (q): Ipse vero Thomasius *meris*

(p) *L. de B. & P. c. 2. §. 6.* (q) *In Hist. I. N. c. 6. §. 16.*

maris, inquit, *rationibus naturalibus demonstrari haud posse, omnem scortationem, etiam ad bestialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium esse prohibitum* (r). Eodem in loco matrimonium in primo gradu (nempe Patris cum filia, & Matris cum filio) naturæ juri haud repugnare scribit. Ejus verba sunt: *Mallem & hic imperfectionem rationis agnoscere, & asserere, connubia parentum & liberorum non esse objectum legis naturalis, sed alterius legis divinæ.* Idem alibi (s), ubi multa in favorem libidinis congerit, ita loquitur: *Concubinatus, quod ad species scortiationis fuerit relatus, deberi Clero Pontificio, qui omnia dicebat esse fornicationem, cui non accesserit benedictio sacerdotalis. His exceptis reliqui scriptores appellant matrimonium secundarium, vel simile quid.* Joannes Barbeyracus omnino asserere audet non sine impudentiæ nota, & crimine falsi, S. Augustinum docere: uxorem alteri mulieri cedere jus posse, quod in proprium maritum habet, & contra, maritum viro alteri renunciare jus in propriæ uxoris corpus (t). Profecto dogmata Cyclopibus digna! Nihilo-

(r) *Inst. Jurispr. Div. l.* 3. *c.* 2. (s) *Fund. I. N. & G. l.* 3. *c.* 11. (t) *In præf. ad Pufendorffii I. N. & G.*

hilominus & se ipsos prædicant, & aliis prædicantur tanquam Dii majorum gentium, arcanorum omnium jurisprudentiæ conscii, aurei seculi scriptores, nec sine cunctorum aliorum insigni contemptu. Ita Weberus (u): *Scholasticos*, ait, *etsi Moralistarum nomine superbiant, non tamen nisi centonem ex theologia, jurisprudentia & philosophia consarcinatum, imo nonnisi quæstiunculas inanes, in vita civili nullum plane usum habentes proposuisse; unde factum, ut hactenus hoc jus naturale tanquam commune prostibulum, cum quo omnes rem habere voluerunt, tractatum sit, ideoque maximæ Pufendorffio debeantur grates, quod discrimen hoc omnium primus hic tradiderit.* Utique Scholastici, qui de Jure naturæ tractarunt, hucusque non eo dementiæ delapsi sunt, ut *mendacia, usuras, duella, scortationes, poligamiam concubinatum, bestialitatem* spectato solo jure naturæ inter adiaphora recensuerint, nec a lege naturali prohibita esse docuerint, aut luminis supernaturalis usum omnem ex illius regno proscripserint. Si tamen Scholasticos de jure naturæ ac gentium late disserentes legerint aut legant, spondere ausim, inventuros non solum principia solidissima & clarissima, magisque sincera & ca-

(u) *In Comment. ad Pufendorff.*

caſta, rationibus firmiſſimis ſtabilita, verum etiam illa, quæ in libris ſcriptorum ejusmodi Acatholicorum ſana & bona continentur, uberius explanata. Neque deſunt ex horum gremio, melius ſapientes, qui probe id, quod dixi, perſpexere. Valentinus Velthemius Doctor & Profeſſor Theologiæ in Academia Jenenſi, S. Thomam in moralibus *Principem:* Suarezium, Molinam, Valentiam, Conimbricenſes, & alios ut *Scriptores æternitate digniſſimos* celebrat: Hermannus Conringius Profeſſor Politices Helmſtadii hiſpanos Theologos Vasquezium, Henriquez, Fernandez, Dicaſtillo &c. in Jurisprudentia & Philoſophia naturali celebriores cæteris omnibus judicat, addens Grotium Lectioni Franciſci Victoriæ (Ord. Præd. inſignis Theologi) opus ſuum incomparabile de jure pacis & belli debere: ipſe Grotius (x) Scholaſticos, ſi in quæſtione morum conſentiant, vix errare affirmat, ob perſpicaciam ad ea videnda, quæ in aliorum dictis reprehendi poſſunt.

LVII.

Non diffiteor, jus naturæ, etiam a religionis revelatæ principiis ſeparatum utiles ſup-

(x) *In Præf.* §. 52.

ſuppeditare doctrinas tum ad Regum, Pricipum ac Rerumpublicarum controverſias & lites decidendas: tum ad belli, pacis, ac fœderum rationes componendas: quin etiam ad honeſtatis ac utilitatis fines in hominum ſocietate ſtatuendos. Nec diffitentur hoc Patres ac Theologi, aliique Jurisconſulti probe Catholici. Simul tamen uno fatentur ore, ultra naturalem ſtatum homini chriſtiano progrediendum eſſe, ut quid ad ultimum finem verámque felicitatem, quid ad morum honeſtatem, quid ad virtutum & vitiorum naturam ac conditionem neceſſe ſit, ex iis quæ in Evangelio revelata nobis ſunt, diſcat, ac doceat. Hoc ipſum probe agnovit Grotius, ut dictum eſt. Sed nepotes a tanti parentis doctrina brevi velut ruptis carceribus in avia & devia ſunt abrepti, qui ad ſtatum *puræ naturæ*, quem nemo hominum vidit, eo in quo verſamur neglecto ubique adpellant, & ex illo, quid licitum ſit, quid illicitum, dicendum eſſe pronunciant. Parum hoc: libris ſuis ac commentariis, qui quod mirere, per manus etiam Catholicorum impune volitant, immiſcent ſeu data ſeu non data occaſione graves calumnias: Eccleſiaſticum jus eſt ipſis merum Papæ ac ejus Theologorum inventum ad homines deci-

cipiendos: Episcoporum potestatem dignitatemque, ac Sacerdotum & Monachorum instituta ad infimæ sortis hominum condicionem deprimunt, & velut inutile vulgus e republica politica exterminandum proclamant: Sacros & vetustissimos Ecclesiæ ritus ac ceremonias irrident: vota religiosa, jejunia, pias ut vocamus *oblationes* tanquam abusus damnant, vitæ Civili noxios: Conciliorum decreta & Canones flocci pendunt: quumque talia ut plurimum vel contemptim vel ridicule proponant, eo certius atque facilius nocent male credulis lectoribus, præsertim juvenibus Studiosis. Mirum sane, quod hoc agant, qui præter Jus naturæ ac gentium etiam Civile profitentur, ejusque oracula videri haberique volunt, quum tamen eos non lateat, nec latere possit, quantum doctrinæ ipsorum atque dicteriis adversetur ipsum Corpus Juris Civilis, quod adeo claris & manifestis characteribus antiquæ Ecclesiæ, a qua patres eorum, filii, atque nepotes miseri recesserunt, placitis suffragatur, ut si sanæ rationi ac lumini naturali locum concedere velint, & præjudicatas opiniones foras mittere, oculis videre queant, ac manibus palpare; quæ nunc dicturus sum. Eia! aperiamus Corpus Juris Civilis, inspiciamus, & legamus: *Pri-*

Primo quidem: fuiſſe in Eccleſia ſacros Canones, quos leges civiles & Imperatoriæ non dedignantur imitari. *Novell.* 38. *cap.* 2. . . . *Novell.* 6. *cap.* 1. . . . *Novell.* 131. *cap.* 1. *&* 2. . . . . *L. ſacris* 45. *Cod. de Epiſc. & Cler.*

Secundo: fuiſſe in Eccleſia Pontifices & Epiſcopos quibus obedientia & reverentia debeatur. *Novell.* 131. *cap.* 2. . . . *L. inter claras Cod. de ſum. Trinit. & toto tit. de Epiſc. & Cler.*

Tertio: fuiſſe conſecrationes & benedictiones rerum ſacrarum. §. 7. *de Inſtit. de rer. diviſ.*

Quarto: fuiſſe Monachos ac Monaſteria. Novell. 133. . . . L. 4. Cod. de Epiſc. & Clero . . . & *tota Novell.* 5.

Quinto: Illos, qui moniales matrimonii jungendi cauſſa attentare auſi fuerint, capitali pœna feriendos eſſe. *L.* 5. *Cod. de Epiſc.*

Sexto, fuiſſe morem pſallendi & cantandi horas Canonicas. *L. omnem*, §. 10. *Cod. eod.*

Septimo: fuiſſe honoratas, & in Litaniis publicis portatas ſacras cruces, & habitas publicas ſupplicationes. *Novell.* 5. *cap.* 1. . . . . *Novell.* 23. . . . . *Novell.* 63.

Novell.

Novell. 4. *cap.* 4. . . . . *L. un. cod. nemini licere.*

Octavo: obſervatum fuiſſe jejunium Quadrageſimæ. *L.* 6. *Cod. de feriis.* . . . . *&* *L. Provinciarum Cod. eod.*

Nono: Fuiſſe ſacrificium Miſſæ. *Novell.* 133. *cap.* 1. . . . *Novell.* 137. . . . *L.* 6. *Cod. de Epiſc. & Cler.* . . . *L. omnem.* 42. *Cod. eod.* . . . *Novell.* 49. *cap.* 7. *&c.*

Decimo: fuiſſe Concilia, quorum dogmata ſicut ſacras Scripturas, & regulas ſicut leges obſervari voluit Imperator Juſtinianus, nominatim loquens de Conciliis Nicæno, Conſtantinopolitano, Epheſino, & Chalcedonenſi. *Novell.* 131. *cap.* 1. & aliis Juribus paſſim.

Hæc olim tempora, hi mores, hæ leges fuerunt, quibus Reſpublica & Eccleſiaſtica & Politica amico pulchroque fœdere jungebantur, & ad ſuum quævis finem, ad felicitatem nempe temporalem ac ſupernaturalem æquis veluti paſſibus promovebatur. Et quamvis non raro lites atque diſſidia Sacerdotium inter & Imperium fuerint exortæ, nullæ tamen tam noxiæ doctrinæ ac dogmata in lucem prodieruunt, niſi poſtquam rupta religionis compage uti vivendi, ita etiam opinandi ſcribendique licentia invaluit,

ita ut Majorum noſtrorum ſacerrimis legibus poſthabitis non quid *juris*, ſed quid *facti* ſit, attendatur.

Supereſt, ut & illud breviter ad trutinam expendatur, an tanta ſcriptorum Acatholicorum in ſtudio & doctrina Juris, præſertim Naturalis ac Gentium excellentia ſit, quantam ut vidimus, ſibimet ipſis magno cum plauſu adtribuunt quidam illorum, qui a Grotii, aliorumque vere doctorum Acatholicorum modeſtia procul abſunt. Mea quidem opinione præferendi videntur ſcriptores illi, quibus fortius, ſincerius, ac purius ineſt lumen naturale, quo duce in ejus Juris arcana & principia penetrare valeant; ut nihil dicam de lumine ſupernaturali, de quo ſi cum altero conjungatur, merito illud dicere poſſumus: *Duo oculi plus vident, quam unus.* Quis autem ſibi perſuadeat, tali lumine dominante inſtructos eſſe viros, quantumvis alias ingenio ac eruditione valeant, qui religionis ejusmodi, cui parum ipſimet fidunt, principiis imbuti reum mundanarum, facultatum, familiæ, officiorum curis non paucis diſtinentur continuo, & implicantur: contra alios quemadmodum Patres, & Theologos, atque ſacri profanique juris peritos, quorum multi aut vitæ ſanctitate,

aut

aut morum integritate, ſimul ac præclarisſimis doctrinæ monumentis chriſtianum orbem illuſtrarunt, tam debili, exiguo, & fæculento lumine præditos fuiſſe hoc in negotio, quod ad totum genus humanum, & maxime ad conſcientias pertinet, tantumque cæcutiiſſe, ut ſi cum illis heroibus in comparationem veniant, nonniſi cum jure naturæ, ut Weberus ſine fronte ait, *tanquam cum communi proſtibulo rem habuiſſe, nec niſi centones & quæſtiunculas inanes in lucem edidiſſe* videantur, dum illi montes integros parturierunt? Non credo, ejusmodi *Proteſtantes*, ut vocant, Jurisperitos *privilegio* aliquo ſeu naturæ ſeu gentium munitos eſſe, neque illud unquam exhibere illos poſſe, quod perfectius, nobilius, atque ſublimius lumen naturæ ſint nacti, quam Patres, & Scholaſtici Catholici omnes. Fortaſſis hoc eo probant argumento, quod Principibus & Magiſtratibus profanis tradant jus in ſacra & profana? quod poteſtati Eccleſiaſticæ ſubtrahant, quidquid poſſunt, & non poſſunt? quod Cleri ac præcipue Monaſteriorum bona alienæ juriſdictioni tanquam haſtæ ſubjiciant? quod Deo ſacras perſonas inutiles, immo ſtatui politico ſumme noxias pronuncient? quod tot pias majorum *fundationes Canonicatus*,

& *Episcopatus* ut in ordinem *secularem* redigantur, persuadere conentur? Talia modo passim & palam scribunt, & præfixo *principiorum status politici* titulo vendunt Acatholici, legunt (plus non dico) Catholici. Quod si ita est, Lutherum, Calvinum, cæterosque ultimorum temporum hæresiarchas lumine naturæ quam excellentissimo & incomparabili præditos fuisse dicemus, qui tam insignem in Germania & Gallia religionis stragem ediderunt, qui integros devorarunt Episcopatus, qui sacra omnia conculcarunt. Hæc pauca de erroribus quorundam in tradenda Juris disciplina heic adducenda videbantur (plura inveniri poterunt in præclaro opere de Jure naturæ ac gentium Ignatii Schwarzii) ne ut cum D. Augustino loquar, *dum tacemus, errorem approbare videamur.*

§. II.

Errores quidam in discenda Jurisprudentia.

LVIII.

In nobilissimo Jurisprudentiæ studio non paucis, iisque Viris longa experientia doctis non placet nimia & inconsulta aliquo-

quorum feſtinatio. Vix humanioribus literis ac Muſis valedicitur, Philoſophia in limine ſolum ſalutata, & Logicæ duntaxat ac Metaphyſicæ quæſtionibus aliquot perceptis, ſine omni aut certe cum leviſſimo rerum phyſicarum, mathematicarum, & moralium adparatu, ſine ullo eruditionis & ſolidæ ratiocinationis, quod peſſimum eſt, præſidio juvenum quidam graviſſimo Jurisprudentiæ ſtudio adplicantur. Tum ubi per duos, aut tres ſummum annos inter plurimas alias animi partim relaxationes partim evagationes utriusque Juris compendium aliquod manibus tritum, & quæſtionum elenchus memoriæ mandatus eſt, poſt breviſſimam quam dicunt praxin jam ad tribunalia patet acceſſus, jam cauſarum patrocinia ſuſcipiuntur, jam publica, quibus juſtitiæ adminiſtratio adnexa eſt, officia vel parentum importunis precibus, vel Magnatum favoribus, vel omnino pecuniis comparantur. Sed non eſt hæc via regia. Magna philoſophiæ, præſertim quæ de moribus agit, ſcientia, multiplici rerum experientia, & eruditionis copia, maturo limatoque judicio opus eſt iis, qui ſacræ Themidi operam navare, multoque magis, qui ejusdem ſacerdotio fungi cupiunt. At ſunt, apud quos rerum

iſtarum penuriam, & curtam, quæ domi eſt, Juris ſcientiæ ſupellectilem ſupplere dicuntur optimi quique libri, qui Juris arcana complectuntur; & quales amabo optimi hi libri ſunt? Huic interrogationi non e privata opinione mea, ſed e publico magni illius Critici, Ludovici Vives teſtimonio atque judicio reſponſum dabo: „ Habent, inquit iſte „ (y), habent ornatum, cultum, elegan„ tiam, ſplendorem ſemonis. Admiſcent „ tamen his tam ſalutaribus pernicioſa „ non pauca, & quaſi venenum melle, „ aut ſuaviſſimo vino temperant: ſcru„ pulos & ſuſpiciones de rebus pietatis, „ quodque gravius eſt, deriſum etiam „ apertum, & nonnunquam etiam inſecta„ tionem. Nam ut eorum (ſcilicet ſcri„ ptorum) curæ ac cogitatus ad ambi„ tionem referebantur, vel quæſtum, „ ea ſequebantur modo, per quæ vel „ pecunia parari vel honor poſſet. Ei „ qui ſcit eſſe damnoſa hæc, quique ea „ cognoſcit, fortaſſis nihil foret pericu„ li, per hæc ingredi: quin ſapientes „ viri haud ſecus noxiis utuntur in„ terim contra noxia, ac periti medici „ venenis contra venena. Periculoſa „ ſunt tamen hæc curioſis: quales illi „ ſunt,

(y) *Lib.* I. *de tradendis diſciplinis.*

„ ſunt, qui non dubitant cicutam gu-
„ ſtare & experiri, cujus ſit ſaporis,
„ id quod hominem extinguit. Item
„ imperitis, incautis, qui dextere
„ uti neſciunt. Eſſet omnino conſul-
„ tiſſimum propter infirmitatem & te-
„ nebras noſtri ingenii hæc eſſe expur-
„ gata, ut nulla occaſio nocumenti fo-
„ ret reliqua: vel ut in iis demum cam-
„ pis verſaremur, in quibus ſolæ herbæ
„ utilitatis cujusquam, aut honeſtæ vo-
„ luptatis creſcerent a probo & prudenti
„ agricola illuc ſatæ, ex tutis viridariis
„ ſanctæ Religionis deſumtæ, aut quæ
„ convenirent, ex periculoſis agris huc
„ translatæ, tanquam theſauri Ægyptio-
„ rum ad ornatum templi converſi „.
Hucusque Vives.

Quod de libris judicium, idem de peregrinationibus, in exteras regiones ad Jurisprudentiam addiſcendam ſuſceptis, ferunt non pauci, utpote quæ non raro magnis ſumtibus fiunt, & majore cum periculo. Utinam non triſtis experientia doceret, præter ſuperficiem Jurisprudentiæ ideas depravatas de vera religione, male ſana dogmata de rebus ad fidem Catholicam, & Traditiones antiquiſſimas pertinentibus, principia pſeudo-politica, contemptum extremum re-

rum, personarum, & jurium Ecclesiasticorum, libertatem vitæ, ac morum corruptelam, tanquam præclaras merces ex hujusmodi literarum emporiis in patrium solum reportari. Ajunt quidem peregrinationum istarum patroni, abesse omne periculum, quum illis in Athenæis solum doctrina juris, ab omnibus Religionis controversiis, quas lites Scholasticorum vocant, abstracta proponatur, relicta cuivis secundum suam, quam elegit, opinandi vivendique libertate. Sed quod hæc dicantur, scio: an fiant etiam, nescio, immo vehementer dubito. Si qui dam calamo & in libris publice spargant tam periculosas, ut vidimus, doctrinas, quid facient ore, ac privatos intra parietes? Non ita pridem contigit, quod in Academia Jenensi, dum publicus celebraretur consessus, atque in eo docta quædam pro more dissertatio producenda esset, auctor illius ad invidiam Pontificibus creandam sequentes propositiones, ac si a Catholicis ipsis docerentur, crederenturque, in medium protulerit, typis postea vulgatas: nimirum primo: S. Petri in Romana cathedra Successores totius terrarum orbis, universique humani generis Christi Vice-Dominos esse, nec plus potestatis & juris Reges ac Principes

cipes ſeu profanos ſeu Eccleſiaſticos habere, quam quantum Pontifex velut precario ipſis conceſſerit. Secundo, unum eſſe ſolummodo Regem in mundo, unumque Epiſcopum, nempe Romanum Pontificem, a quo univerſi cum Reges tum Epiſcopi omnem jurisdictionem ac poteſtatem traditam acceperint. Tertio, omnes Gregorii VII. Succeſſores non modo Antiſtitum jura ſenſim diminuiſſe, ſibique attribuiſſe, ſed etiam Reipublicæ civilis Gubernatores ſuis ſubjeciſſe legibus: inde factum, ut non Eccleſiæ tantum, ſed totius terrarum orbis imperium ſibi jam Seculo XII. vindicarint Pontifices Romani. Verum tam apertæ calumniæ aliud non merentur reſponſum, quam illud Regii Vatis (z): *Inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi.* Nihil heic ſcribo, quod non hauſi ex eorum commercio, qui operam Juris ſcientiæ in hisce Athenæis dedere: quod non ipſorum aliqui poſt reditum prudentiores effecti mihi fatebantur: quod non legi in libris, quos vir quidam primæ nobilitatis tanquam cimelia ſecum e terris iſtis peregrinis ſecum attulit, magno labore privato a ſe conſcriptos, in quibus gra-

(z) *Pſalm.* 26.

graves omnino, multasque Professoris, a quo excepit, hallucinationes, religioni, sanæ doctrinæ, ac morum integritati adversantes eo non invito notavi, ac palam feci. Patet igitur ex his, quam præclaras atque sinceras de religione sua ideas a fortunatis his insulis domum redux secum adferat juventus Catholica.

§. III.

Nævi in administranda justitia.

LIX.

Non solum in docenda, discendaque Jurisprudentia, sed etiam in administranda justitia, qui ultimus denique terminus est Jurisprudentiæ, nævos quosdam, velut in sole maculas, deprehendit melior Critice, quos non dissimulant vel ipsi hac in palæstra multum exercitati Jurisconsulti, & de quibus scientiæ hujus candidatos sedulo admonendos esse censent. Primo ajunt: non parum peccant illi, qui omnem scientiæ istius vim atque virtutem in legum subtilitatibus, quas *Juris apices* vocant, rimandis & verborum cortice explicando positam esse arbitrantur, dimissa ex oculis Legislatoris men-

mente, bona fide, ac æquitate naturali. Equidem verum eſt, in legum interpretatione ad verba reſpiciendum eſſe, quorum miniſterio ad exprimenda ſenſa ſua utuntur Legislatores: unde etiam in utroque Jure tam ſacro quam profano peculiares *de verborum ſignificatione* tituli ponuntur. Verum hujus rei ſtudio non ita acquieſcere oportet, ut non ultra progrediatur Juriſconſultus, & ad mentem Legislatoris, atque ad *æquum & juſtum*, quod in condendis legibus ille ſibi propoſuit, penetrare conetur. Mens enim legislatoris *anima legis* nuncupatur, & æquitas *juſtitiæ norma* eſt: utraque vero tum e verbis, tum & vel maxime e materia ſubjecta, circumſtantiis, cauſſa movente, & fine præfixo petenda eſt. Certe legislator quod æquum eſt, ſpectaſſe, & quod contra æquitatem eſt, nec ſtatuiſſe, nec ſi hæc nimis clare reluceat, ſtatuere potuiſſe cenſendus eſt. Æquitas autem ut plurimuum a circumſtantiis cauſæ pendet, quibus mutatis & ipſa mutatur, vel omnino eſſe deſinit. Nota hæc ſunt vel Jurisprudentiæ tyronibus, quibus in ipſo limine tanquam prima principia inſtillantur: *non eſſe ſemper attendendum ad legum apices: mentem legislatoris eſſe animam legis: non hærendum*

dum in cortice verborum ; sed nucleum veritatis quærendum : in omnibus æquum & bonum esse spectandum. Verum quoties non, quum ad rem ipsam acceditur, id quod contrarium est, fieri videmus?

Video meliora, proboque,
Deteriora sequor.

ubi de testamento, de pingui hæreditate, de feudo, de possessione bonorum & redituum, de jure decimarum agitur, quantus leguleiorum & causidicorum numerus, quantus scripturarum & Actorum adparatus, quanta actionum, legum, & interpretationum sylva comparet! ad tertiam, quartam, & quintam ut vocatur *replicam* pervenitur : ad secundam & tertiam *instantiam* reducitur: interea audiendo partium litigantium cavillationes prolongantur conventus, instituuntur consultationes, habentur interlocutiones, novæ actiones intentantur, *punctum* vero *juris* in tanta rerum varietate ac perturbatione relinquitur, aut omnino deperditur, totaque res ad legum apices investigandos perducitur, non raro extra orbitam saltatur, ac demum vel male concluditur, ac pejus judicatur, vel lites, quæ modicum intra tempus æquum & bonum præ oculis habendo finiri potuissent,
non

non ſine graviſſimo partium litigantium damno, ac ſumtuum diſpendio per plures annos extrahuntur. Luctuoſa res! quam melius ageretur, ſi primum quidem ubi lis amice componi, & tranſigendo inter partes finiri nequit, exacta & ſincera *facti ſpecies*, ut adpellant, conſtituatur, e quo plerumque totius rei ſumma & æquitatis æſtimatio pendere ſolet: tum audiantur utriusque partis momenta, & inſtrumenta inſpiciantur: poſtmodum vero leges hinc & inde in medium allatæ probe ponderentur, an cauſæ faveant, an repugnent. Quodſi claræ fuerint, earumque interpretatio cum mente legislatoris perſpicue ac citra prudens dubium conveniat, acta res eſt, ſententia feratur. Si vero perpenſis omnibus nec pro hac, nec pro illa parte firmum in legibus veſtigium certumque judicium inveniatur, aut iſtæ variis exceptionibus utrinque ſint obnoxiæ, tum vero relictis Cauſidicorum velitationibus, & præciſis contentionum ulteriorum ambagibus ad æqui & juſti normam de toto negotio decidatur ac pronuncietur. Ita ſane fieret & temporis, & ſumtuum, & litium grande compendium cum manifeſta tum reipublicæ, tum privatorum hominum utilitate, ac juſtitiæ celeriter adminiſtrandæ

dæ emolumento. Hac profecto ratione rem agebant veteres Jurisconsulti, quorum officium teste Gregorio Tolosano, viro Juris peritissimo, in quatuor potissimum capitibus positum erat: „ Primo „ judiciorum actionumque omnium for„ mulis præerant (a). Secundo cave„ bant, hoc est, consilium clientibus „ suis fidele dabant, ut in contractibus „ securiores tutioresque essent (b). Ter„ tio, si lex legi obstabat, id est, quan„ do casu & eventu inter se pugnabant, „ vel lex scripta nimis dura erat, & „ æquitati adversabatur, vel cum more „ Majorum, & consuetudine contende„ bat, ipsi interpretabantur & concilia„ bant. Quarto denique, si neque lex „ exstabat, neque testamenta, vel pa„ ctiones essent, ipsi de jure, quid „ æquum bonumque esset, interrogati „ respondebant„.

LX.

Secundo loco peccant illi, qui heterodoxorum placita & dogmata, contra quam conscientia dictat, sequentes Ecclesiæ jura, etiam satis manifesta, nullo in pretio ha-

(a) *L. Barbarius Philippus ff. de officio Prætoris.* (b) *L.* 3. *ff. de transactionibus l.* 53. §. 1. *ff. de actione empti.*

habent, ſed cum Oza ad Arcam Dei manus extendunt, non ad eam ſuſtentandam, ſed ſubruendam Horum quidam ne aperta fronte cum hæreticis ſentire videantur, agnoſcunt quidem Jus aliquod Canonicum ſeu Eccleſiaſticum, ſed quod illud? nempe quod & quatenus ad dilatandam poteſtatem profanam, conſtringendamque Eccleſiaſticam ipſis ſervit, qua in re ſequi videntur Danielem Kayſerum, Choburgenſem Jurisconſultum, qui palam pronunciare non veretur (c): *Non utimur jure Canonico in gratiam Pontificis Romani, aut in recognitionem ſuperioritatis, ut ANTICHRISTO OCCIDENTALI aliquod imperium in nos concedamus, vel illius errores approbemus, ſed utimur jure Canonico tanquam jure noſtro.* Nimirum maximam poteſtatis in ſacra, & jura Eccleſiaſtica partem turpi adulatione ac incivili furto Pontificibus, Epiſcopis, ac Præſulibus auferunt, eamque in Principes profanos transferunt. Sed quo jure? Jus ſuum cuique tribuit. Nimis clara ſunt, quæ paſſim in hoc libro de jure ſacro & profano tanquam rebus diſtinctis tum ex hiſtoria, tum ex utroque foro prodidi monumenta. Neminem latet in hiſtoria non peregrinum, quam

(c) *In ſuccincta Juris hiſtoria.*

quam funestas in Germania & Italia per Henricos & Fridericos tragœdias excitarit sacrorum contra jus usurpatio: neminem latet, hanc fuisse potissimum caussam defectionis, hæresis, perturbationis, ac gravissimorum bellorum per secula plus quam duo in Imperio, & nobilissima natione Germanica, quando Lutherus, ut objecto bolo pinguissimo inescaret Principum animos, in Papam & Sacaerdotium insurrexit, omnemque potestatem in sacra, in jura, in bona Ecclesiæ iisdem adjudicavit, ita uti si penes ipsum stetisset, totum D. Petri patrimonium devorandum concessisset: neminem latet, quanta felicitate, quam ampla dominatione terrena, quam copioso fœnore cœlesti fuerint cumulati Principes in Deum & Ecclesiam liberalissimi, & jurium sacrorum non secus ac suorum vindices ac defensores, Constantinus M. Carolus M. Lotharius Pius, Henricus sanctus &c. Quis est, qui non intelligat, quanta rerum & dominiorum perturbatio oriretur, si passim Principes unus in alterius jura involaret? & quæ non mala gravissima oriri necesse est, si sacra profanis, & profana sacris misceantur, tanto a se invicem intervallo sejuncta? Sinenses, gens si quæ alia bene guber-

nan-

nandi arte inclyta Tartaricum & Sinense regnum ingenti latissimeque patente muro sejunxerunt. Si ejusmodi murus sacram inter & profanam potestatem intercederet, si *quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo* tribuantur, felicissima erit Christiana Respublica, mutuisque se incrementis perpetuo conservabit. Non me latet, quid ad hæc respondeant Jurisperiti quidam, potissimum Acatholici: exemplis invidia plenis demonstrare conantur, Pontifices ac sacros Antistites non raro in jura Principum involasse, ac potestatem & jurisdictionem in sacra æque ac profana sine discrimine sibi arrogasse, totumque veluti mundum suis subjecisse pedibus. Nolim heic omnium facta excusare, nec excusant etiam scriptores Catholici integræ fidei ac veritatis amantes, quamvis exempla ab Acatholicis adducta plerumque sint vel figmentis, vel documentis minus sinceris, ac sinistris interpretationibus, vel omnino calumniis referta. Illud assero, Principum esse, si quæ jura eorum a quocunque demum violentur, illa vindicare: idcirco enim sceptrum & gladium portant, tum ad regendum alios, tum ad se suaque defendendum: non autem esse privatorum, sæpe infimæ sortis scriptorum, perpetuo

calamum plus felle quam atramento plenum ſtringere in ſacra, quæ ipſi Principes Catholici ſumme venerantur, Capita: jura illis ſua, & in Jure Canonico & in Civili probe fundata violenter eripere velle, ac in Republica Eccleſiaſtica Dictatores agere. Valeat heic præclarum Nicolai I. Pont. Max. effatum, dum ad Michaelem Imperatorem Orientis in epiſtola contra Photium Patriarcham ad illum data (d) ita loquitur: *Antequam Jeſus Chriſtus veniret, dabantur Reges ſimul & ſacerdotes, qualis erat Melchiſedech: illudque diabolus imitatus eſt in Imperatoribus Gentilibus, qui etiam ſummi Pontifices erant. At poſtquam in mundum miſſus eſt ille, qui proprie Rex eſt & Pontifex, non amplius Imperatores jura Pontificum invaſerunt, nec Pontifices jura Imperatorum. Jeſus Chriſtus ambas poteſtates ita ſeparavit, ut Imperatores auxilio Pontificum ad conſequendum vitam æternam, & Pontifices in negotiis ſecularibus Imperatorum legibus uterentur.*

Tertio demum loco admonendi veniunt Juſtitiæ adminiſtri, ac Themidis ſacerdotes magni, qui vel intra ſubſellia cauſas Clientum agunt, vel e tribunali ſententias

(d) *Apud Fleury Tom. 12. l. 1. ad an. Chr.* 865.

tias pronunciant, admonendi inquam veniunt graviſſimi ſimul ac periculoſiſſimi muneris ſui, ne vel partium ſtudio, vel præpotentium timore, vel muneribus a recto juris dicundi tramite avelli aut excæcari ſe permittant. hinc dudum cecinit Ovidius (e):

Inde datæ leges, ne fortior omnia poſſit.

Et Petronius Arbiter:

Quid faciant leges, ubi ſola pecunia regnat?
Aut ubi paupertas vincere nulla poteſt?

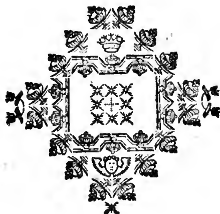
Nil poſſunt leges, nil juris ſeu ſcientia ſeu prudentia prodeſt, ſi non æqua incorruptaque bilance adminiſtretur juſtitia. Juſtitiam inclamant Clientes, juſtitiam ſpondent Cauſidici, juſtitiam profitentur Judices. Nihilominus quantæ non inter viduas, pupillos, pauperes, ac partes litigantes querelæ de juſtitia negata, protracta, depravata!

Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere Divos.

Diſcite juſtitiam Juris Studioſi, docete juſtitiam Jurisconſulti, adminiſtrate juſtitiam Judices: cogitate omnes, altius

 ad-

adhuc esse tribunal, scilicet supremi Numinis, coram quo omnia inferiora, seu humana, profana & Ecclesiastica tribunalia olim comparere, rationem exactam reddere, severissimum sustinere judicium debebunt; coram quo non solum injustitiæ, sed etiam justitiæ judicabuntur, id est, sententiæ, quæ apparebant justæ, sed non erant, vel deficiente scientia, & cognitione causæ, vel fraude ac dolo interveniente.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
LIBER XI.

L. Indicat Librum. N. Numerum Libri.

A.

B.

C.

Cice-

I. *Ima-*

I.

Irne-

Juris

Juris

K.

L.

Luthe-

M.

N.

P.

Pan-

Q.

R.

S.

Scien-

Suffra-

T.

V.

W.

